

MAKKAI SÁNDOR

ÉLŐ GYÜLEKEZET

**REFORMÁTUS EGYETEMES KONVENT
SAJTÓOSZTÁLYA**

MAKKAI SÁNDOR

ÉLŐ GYÜLEKEZET

TANULMÁNYOK, ELŐADÁSOK
A GYÜLEKEZETI MISSZIÓ KÖZÖSSÉGI
SZOLGÁLATÁNAK KÖRÉBŐL

REFORMATUS EGYETEMES KONVENT
SAJTÓOSZTÁLYA

Előszó

A Református Egyházi Könyvtár XXIII. köteteként 1947-ben kiadott Poiménika (A személyes lelkigondozás tana) c. könyvem előszavában említettem, hogy szeretném megírni a lelki-gondozó gyülekezettel és annak szolgálatával foglalkozó közösségi lelkigondozás tanát, a Koinonikát is, amennyire azt az országos missziói munka irányításának sűrű gondjai lehetővé teszi. Ezek a gondok azonban azóta csak sűrűsödtek. Nincs idő az elmélyedő, rendszeres tudományos kifejtés munkájára. Viszont a közösségi lelkigondozás kérdései a gyülekezeti misszió gyakorlatában napról-napra egyre sürgetőbben követelik megoldásukat.

Az itt következő tanulmányok és előadások ezeknek a kérdéseknek egy részére próbálnak felelni, a rendszeresség és teljesség igénye nélkül. Az olvasó bizonyára találkozni fog bennük ismétlésekkel is, melyek a rendszeres kidolgozásban nem fordulnának elő. Egyik-másik előadás pedig csak vázlat maradt. Mindazonáltal kiadom ezt a maroknyit abból a sok előadásból, melyeket az utóbbi három évben a missziói munka különböző alkalmain tartottam, úgy ahogy az élő beszéd küzdelmének porában-hevében kialakultak. Csupán néhány olyan tanulmány akad köztük, melyeket íróasztal mellett dolgoztam ki a Koinonika számára s ezeket az olvasó is azonnal fel fogja ismerni. A könyv célja nem irodalmi, hanem gyakorlati: szeretettel kíván segítségére lenni a lelkipásztoroknak, missziói munkásoknak és tevékeny egyháztagoknak a Krisztusról való közösségi bizonyágtétel, a bűn elleni közösségi harc és a gyülekezeti diakónia missziójában.

Az Úr áldása legyen az olvasókon!

Debrecen, 1948. szeptember havában.

Gyülekezet és egyéni lélek a lelkigondozásban

a) A Szentírás eredeti újszövetségi szövegében a *gyülekezet* neve: *ekklézia*. *Jelentése*: népgyűlés, sokaság, összejövétel. *Lényege* az összegyülekezés, társaság, közösség. Az *ekklézia* szó fordítható így is: *egyház*. Az Újszövetségben ugyanaz az elnevezés szolgál az egyház és a gyülekezet megjelölésére, mivel a kettő *lényegében* azonos. Akár mint *elrejtett, láthatatlan* valóság (műstérion = Eféz. 1: 22), akár mint *egység, egész, összesség* (Máté 16: 18., Eféz. 1: 22.), akár mint egy *tartomány, ország* gyülekezetei (II. Kor. 8: 1., Gal. 1: 2.), akár mint *helyi alakulat* (Máté 18: 17., I. Kor. 1: 1., Jel. 1: 20.) Krisztus nyája *bibliai értelemben* *ekklézia, közösség*, melyet éppen úgy nevezhetünk *egyháznak*, mint *gyülekezetnek*. Ezek az elnevezések ugyanazt az *életformát, létmódot* jelentik, melyben akár helyileg, akár nagyobb területen, akár egyetemes, akár lelki és hitbeli értelemben Krisztus hívó tagjai Urukkal és egymással egyesülnek. A mi *régi nyelvhasználatunkban* az *egyház* szó volt az elterjedtebb és szokásosabb, mindenik alakulatra vonatkoztatva. Így: Debreceni egyház, Erdélyi Anyaszentegyház, Magyarországi Református Egyház stb. A szó eredetileg a szentházat, a *templomot* jelentette s ezért a nép még ma is sok helyen *szentegyháznak* nevezi templomát. A *mai magyar szóhasználat* szerint azonban az *egyház* az *egyetemes*, illetve a *nagyobb* egységet jelenti és *általános értelmű*; a *gyülekezet* pedig az egyház *helyi alakulatát* (egyházjogi kifejezéssel az *egyházközséget*) jelöli meg. Így: Magyarországi Református Egyház, Debreceni *gyülekezet* (vagy egyházközség). Ezt a mai szóhasználatot követve, *theologailag* egyház alatt értjük elsősorban az *egy, szent és közönséges Anyaszentegyházat*, hitbeli jelentésében, másodsorban a *látható keresztyén közösség* nagyobb egységeit, így a magyarországi református egyházat; *gyülekezet* alatt pedig elsősorban az egyetemes egyház *életformáját és létmódját*, másodsorban a *helyi konkrét egyházi alakulatot*. A *gyülekezeti lelkigondozás* szempontjából, ennek következtében, mindig azt az értelmezést tartjuk szem előtt és

fogjuk követni, hogy az egyháznak a gyülekezet a látható megjelenése és megvalósulása.¹ Ezt a tételt kifejezhetjük úgy is, hogy az egyházat mindig és mindenütt gyülekezetisége jellemzi.²

Ebben az értelemben Krisztus egyházának, mint látható gyülekezetnek első képe az evangéliumban a Márk. 3: 13—15-ben olvasható, ahol Krisztus tizenkét tanítványt választ magának, hogy vele legyenek. A prédikálásra, gyógyításra, ördögűzésre való kiküldetésnek ez az életközösség a feltétele Krisztus és övéi között s ez minden további gyülekezetnek örök mintája, tekintet nélkül lélekszámra és keretre. (Máté 18: 20.) A látható, földi gyülekezetet azonban sohasem tekinthetjük egészében Krisztus egyháza tiszta megjelenésének s ezért Kálvin nyomatékosan tanította, hogy a gyülekezetet nem tagjainak sokasága vagy emberi minősége teszi egyházzá, hanem azok az Istentől rendelt ismertetőjegyek, melyeknek szolgálata kétségtelenül bizonyítja, hogy az igaz egyház valamilyen mértékben és módon jelen van a gyülekezetben, t. i. az Ige hirdetése és a sákramentumok kiszolgáltatása. Az egyéneket az ezekben való részvételük s azok iránti magatartásuk és életük szerint kell tagokul tekintenünk, elválasztásuk titkától függetlenül, de viszont éppen ezért a hit által bizonyosaknak kell lennünk afelől, hogy a látható gyülekezetben be vagyunk oltva ama láthatatlannak egységébe és tagjai vagyunk az igaz egyháznak.

Mert a gyülekezetből az ami egyház, a láthatatlanból való s amit az Ige arról mond, az a láthatóra is vonatkozik s Krisztust tagadnók meg, ha a gyülekezettől elszakadnánk.³ Ebben az értelemben emeli ki a II. Helvét Hitvallás a gyülekezeteket egyesítő vonásokat és jegyeket (XVII. R.), a Heidelbergi Káté pedig az egyénnek az egyház igaz közösségébe tartozás felőli bizonyosságát „az igaz hitben megegyező” közösség által. (54. K.)

A lelkipendozás csakis erre a látható gyülekezetre vonatkozik, és pedig, amint arra Heyns W. erőteljesen rámutat, mint *organizált és intézményes közösségre*, amiről ha megfelekeznenk s csak a tagokat vennők figyelembe egyéni elkülönültségükben, vagy csupán lelki kapcsolataikban, tévútra jutnánk.⁴

Hangsúlyozza az egyháznak, mint gyülekezetnek *történetiségét, erkölcsi jellegét, „testiségét”* Brunner Emil is, mivel Krisztus az egész embert igényli, testestől-lelkestől. A gyülekezet a maga idői létformájában a hit döntésében élő erkölcsi személyiségek közössége, a felebarát keresése és a neki való szolgálat, a világ rendjeiben, de mint Krisztus országának tagjai közt. A bűn által megrontott teremtetési rend így áll helyre Krisztus által, mint megváltási közösség. Az egyháznak tehát *láthatóvá* kell lennie a gyülekezetben, természetesen a hívők számára, mert a hitetleneknek csak semmitmondó jelenségcsoport.⁵ Eb-

ben a testiségben így a *lelkiség* a fontos, amely nemcsak a láthatatlan egyház tulajdonsága, hanem éppenúgy a látható lelki gyülekezetéé is.⁶ A látható egyház gyülekezete az, amelyik *hisz* és e hitben egyúttal láthatatlan is (Zsid. 11: 1), amiből következik, hogy a láthatóság, a gyülekezetiség nem járulékos eleme, hanem a lényege az egyháznak, különben nem lehetne a *hit* tárgya és elveszítené értelmét a világban.⁷

Barth Károly szerint az *isteni kiválasztás ténye*, mely láthatatlan, a látható *gyülekezeti közösség* számára történik, az ebbe való elhívás pedig arra irányul, hogy az elhívott a láthatatlannak tagja lehessen. Ezért az *egyes gyülekezet* maga is már egyház. Viszont a szekták tévedésével szemben a gyülekezetnek mindig tudnia kell, hogy ő csupán egyház és nem Isten Ország. Mint siető, és váró egyháznak, kell könyörögnie: Jöj-jön el a Te Országod, mikor többé nem lesz szükség egyházra.⁸

A gyülekezetnek a láthatatlan egyházhoz való viszonya után meg kell állapítanunk a *konkrét gyülekezetnek* a látható *egyetemes egyházhoz* való viszonyát is. Noha a gyülekezet az előbbi viszonylatban maga is *egyház*, földi létében nem lehet meg az *egyetemes egyház közössége* nélkül. Imre Lajos helyesen mutat rá, hogy a *római katolikus* felfogás, mely csak egyházat ismer s a gyülekezetet időszerű prolongációnak tartja, épúgy helytelen, mint az *independens*, kongregacionalista álláspont, amely csak a gyülekezetet fogadja el s tagadja az egyház valóságát.⁹ A kettő egymás nélkül nem lehetséges. A gyülekezet, amely az egyház része, benne él annak szervezeti közösségében is, mint *egyházköztség*. A lelkigondozás szempontjából ennek rendkívül nagy jelentősége van. A gyülekezet egymagában nem képes megoldani a lelkigondozás összes feladatait s igen lényeges részekben rászorul a nagyobb és egyetemesebb szervezett közösség segítségére. Másfelől azonban az egyházköztségnek mindig az a feladata, hogy ne csak szervezeti rész legyen, hanem *gyülekezet*, lelkiközösség, az Ige szolgálatában. Enélkül az egész egyházi szervezet értelme megszűnik.

Imre Lajos megállapítja, hogy az *egyház képezi a gyülekezet* alapját, mert előbb van a választottak serege s csak azáltal azok helyi csoportosulása. Viszont az egyház a *gyülekezetben* fejti ki önmagát, abban látható, a helyi szükségek és kérdések között; a gyülekezetben szól az Ige s ott lehet neki engedelmeskedni. Amennyire igaz ez a megállapítás Krisztus választottainak összessége és a helyi gyülekezet, mint a tenger és egy cseppje, a nap és egy sugara között, az egész és a rész viszonyában, éppenannyira kell egy másik igazságot is megállapítanunk, azt t. i., hogy a látható egyház szervezetében a *helyi gyülekezet* az alapja a szélesebb egyházi alakulatoknak (megye, körület, országos egyház). Nemcsak történetileg, hanem lényegileg is előbb van a helyi gyülekezet s csak azután a szélesebb-

körű szervezetek, melyek a *gyülekezetekből* alakulnak. Így tehát egyházjogi, alkotmányi és szervezeti szempontból is az igaz, hogy az egyházközség egyfelől, az egyházmegye, kerület, országos egyház másfelől nem ugyanazon *valóságú* alakulatok. A *hit* vonalán töretlenül fennálló sorrendi és foglalóssági viszony itt megfordul: az egyház élete, tevékenységei, szolgálata *elsődleges* értelemben az egyházközségben folynak, mint gyülekezetben, a többiek ellenben nem alkotnak *önmagukban* gyülekezetet; életük csak *átruházott, másodlagos* valóságú s csak a gyülekezetből fakadhat. A gyülekezet, mint egyházközség tehát *alapja az egyháznak*, mint szélesebbkörű organizmusnak. Ez, mint már rámutattunk, nem teszi feleslegessé a nagyobb egységeket, melyek a gyülekezetek védelme, összetartása, támogatása, közös szolgálatokra való egyesítése érdekében az emberi viszonylatok között egyenesen nélkülözhetetlenek. A láthatatlan igaz egyház és gyülekezet; az egyházközség és az egyházi szervezet nagyobb egységei közötti ez az *összefüggés és kölcsönviszony, mindkét irányban, a gyülekezeti lelkipozítás soha szem elől nem téveszthető első alapfeltételét alkotja.*¹⁰

b) A gyülekezetet a Krisztus testének *tagjai*, az isteni kegyelem *választottai*, vagyis az egyes, *egyéni* lelkek alkotják. Az, hogy a konkrét gyülekezet tagjai tényleg választottak-e, *Isten titka*. *Emberileg* oda kell számítanunk őket a tagok közé, ha, mint *Kálvin* megállapítja, hitük megvallásával, a sákramentumokban való részesedésükkel és életük példájával bizonysgot tesznek arról, hogy a gyülekezettel együtt a hit és az élet ugyanazon közösségében vannak. *Maga az egyén, a Heidelbergi Káté* 54. szerint éppen az igaz hitben a gyülekezettel való meg-egyezéséből bizonyos választottsága felől, az Ige hallása és a Szentlélek belső bizonysgtétéle által. Éppenezért az, hogy az egyén nemcsak általánosságban egyháztag, hanem egy *helyi gyülekezetnek* tagja, nem véletlenség, hanem Isten parancsából következő szükségszerűség, amiért a gyülekezettől elszakadnia, azt elhagynia nem lehet és nem szabad. (Zsid. 10: 25.)¹¹ Másfelől a gyülekezet s benne az egyház *valóságát* a világban a *tagok* adják meg és azt csak bennük láthatjuk. „Ők, ezek az emberek maguk az egyház, nem pedig valami más“, állapítja meg *Victor János.*¹² Ezzel *Victor János* nem akarja az egyháznak sem az Ige hatalma alatt állását, sem a tagok sajátos kapcsolatait, sem az intézményes egyházi rendet tagadni vagy mellőzni, hanem az ellen az evangéliumellenes gondolkodás ellen kíván küzdeni, amelyik az egyházat úgy tekinti, mint valami és vála-hogyan a tagjai fölött lebegő valóságot, ami velük szemben áll és nem úgy, mint ami éppen őbennük magukban található, mint-ha az egyház az Igének olyan objektíve meglévő hatóköre (helye, ideje, szférája) volna, amely be is népesedik ugyan aztán emberekkel, de már ettől függetlenül, ezt megelőzve is megvan.

Ezt a felfogást helyeseljük, azonban hozzá kell tennünk azt, hogy a tagok *önmagukban* mégsem alkothatnak gyülekezetet, egyházat, hanem csakis a *Fejjel*, Krisztussal együtt, mert a Fej teszi őket a test élő tagjaivá s csupán a Fejjel való életközösség folytán mondhatjuk, hogy az egyház semmi egyéb, mint tagjainak összessége, amennyiben Krisztus a tagok hitében és hite által jelenik meg benne. A gyülekezet, egyház tehát a Fejből és a tagokból *együtt* álló lelki test. Victor János egy másik tanulmányában maga is kifejti, hogy egyház csak azért van, mert azt Krisztus gyűjti, oltalmazza és tartja meg, mint a cselekvés voltaképeni alanya. Krisztus nélkül az egyház, mint gyülekezet, nem is lehetne *láthatóvá*. Sőt, ahol csak a tagok jelenléte észlelhető, az egyház látható volta *minimális*, többet mutat meg belőle a tagok egymást segítő és építő kölcsönös *szolgálat*a s legteljesebbé akkor lesz, ha az előbbiekhöz az *összefogó és irányító vezetőség* működése is hozzájárul.¹³ Mindig Krisztus Főségétől feltételezetten mondhatjuk tehát ki azt, hogy *tagok nélkül* nincs gyülekezet, viszont *gyülekezet nélkül* nincsenek tagok.

A *lelkigondozásra* nézve ez a tétel a második, *soha szem elől nem téveszthető* alaptételt alkotja.

Ebből az alaptételből két döntő fontosságú *lelkigondozási* igazság következik.

Az egyik az, hogy a lelkigondozás *mindig személyes és személyre irányuló tevékenység*.

Krisztus evangéliumában az *egyéni lélek* a legnagyobb érték, az egyéni lélek áll szemben és kerül kapcsolatba *Istennel*, Isten ügye az egyéni lélek *döntésén* fordul meg, a *bűnbocsánat és örökélet* evangéliuma az egyéni lélekhez szól, az ő *üdvössége* forog kockán a bűn harcában és teljesedik a megterésben, újjászületésben, megigazulásban, megszentelődésben. Ezért a lelkigondozás *szükségessége, lehetősége, feladata és célja* is elsősorban az egyéni lélekkel kapcsolatos. Nem *teremt*i és nem *adja* a személynek az üdvösséget, de mindig a személyt *segíti* az üdvösségre való eljutásában. Másfelől az is bizonyos, hogy mivel az üdv *intézményes* birtoklása nincs az egyház kezében, nem is lehet a személyre irányuló lelkigondozást *intézményesen* végezni, hanem csakis *személyes* úton, *lelkieket* lelkiekhez szabván, *személyes bizonyágtétel*, hatás által.

A másik igazság az, hogy „senki sem él *önmagának* és senki sem hal *önmagának*“, hanem *Krisztusnak*. A lélek üdvössége nem elszigetelt *öncél*. Isten *Országának*, uralmának, dicsőségének szent ügyében csak egy *mozzanat*, egy *részecske*, *eszköz*, szerszám. Csak *tag* a Krisztus testében, a *gyülekezetben*. A test, a gyülekezet nélkül a tag *nem élhet, elhal*. Sőt egyéni, magános küzdelmeinek és győzelmeinek, elszakítva a gyülekezettől, nincs is értelme, célja, reménysége. A *tévelygő*.

beteg, bűnös lélek megvilágosodást, gyógyulást, megváltást nem maga felé fordulva, hanem önmagából a gyülekezet felé fordulva remélhet és nyerhet egyedül. Másokban, testvéreinkben újulunk meg és szentelődünk meg. Éspedig kölcsönösen, egymás építése által, a „szentek¹ egyességében“, a Heidelbergi Káté tanítása szerint. (55. K.) Ezért a lelkigondozás is ugyanakkor, mindig gyülekezeti, közösségi tevékenység is. Szükségessége, lehetősége, feladata és célja — az egyéni esetben is — a gyülekezeti közösséggel kapcsolatos. Nem üdvintézmény-szerűleg, de hit- és üdvközösségben történhetik egyedül, mindig személyesen ugyan, azonban egyúttal kollektív személyiség útján és módján, kölcsönös testvéri segítség által. (Eféz. 4: 15—16.)

c) Az egyház és a gyülekezet, a gyülekezet és a tagok viszonyának tisztázása után most már azt a nagy kérdést kell megvizsgálnunk, hogy ezek a kapcsolatok miképpen érvényesülhetnek az empirikus, ténylegesen adott és tapasztalatilag ismert gyülekezetben? Az egyház tevékenységei s köztük a lelkigondozás is a valóságban ebben az empirikus gyülekezetben folynak. Nem győzhetjük eléggé hangsúlyozni, hogy a lelkigondozásról nem valami elképzelt, eszmei gyülekezettel kapcsolatban beszélünk, hanem ténylegesen adott gyülekezeteinkkel kapcsolatban. Miképpen lehet az empirikus gyülekezet hívő gyülekezetté? — ez a lelkigondozás egész rendszerének döntő és mindent meghatározó kérdése.

Legelső kötelességünk az, hogy felismerjük és elismerjük a távolságot és szakadékot, mely az empirikus gyülekezetet a hívő gyülekezettől elválasztja.

A mindennapi látás és tapasztalás szerint a gyülekezet képe nemcsak zavaros, hanem beszennyezett is. „A valóságban névleges keresztyénségét is egyre jobban levetkező pogányság terjeszkedik az egyházban“ — állapítja meg Victor János. „Az ilyen egyházzal nem tanít az Ige. Illetve csak egyetlen szava van hozzá: Emlékezzél meg, honnan estél ki és térj meg. (Jel. 2: 5.) Amíg, ennek a parancsnak értelmében át nem alakul egyházunk, le kell mondanunk arról, hogy az Igéből az egyházra vonatkozólag kiolvasható egyéb parancsokat egyszerűen átvi-hessünk a jelenbeli gyakorlati alkalmazás terére. Ezek az igazságok nem olyan egyházra vannak szabva, mint amilyent a jelen valóságában látunk.“¹⁴

Kétségtelen, hogy a népegyház, tömegegyház világiassággal fertőzött és megalkuvással tele, a bűntől csaknem elárasztott empirikus gyülekezetei, (melyek egyenkénti nagy átlagukban nem is nevezhetők gyülekezeteknek, mert tényleges „egybegyülekezés“ helyett csak statisztikailag vannak számon-tartva) és Isten Igéjének a hívő gyülekezetben megjelenő igaz egyházzal adott képe között szörnyű távolság, és mélységes, sötét szakadék tátong. Ez így van, de vajjon valami más, hold-

beli gyülekezetek-é azok, melyekben a láthatatlan egyház egyáltalában láthatóvá válhatik? Ha az Ige igazságai nem olyan egyházra vannak szabva, mint amilyen ezekben a gyülekezetekben mutatkozik, vajjon hol van az az egyház, azok a gyülekezetek, amelyekre szabva van, melyek előtt az a kötelezettség áll, hogy ezeket az igazságokat életükkel tanúsítsák? Ha az empirikus gyülekezetekre úgy nézünk, mint nem-egyházakra, hol keressük és hol találhatjuk meg azokat a gyülekezeteket, melyek az egyház megjelenítői? Nyilván csak elméletben vagy képzeletben. Mivel pedig Isten Igéje nem az elmélet és képzelet világában akar uralkodni, hanem a valóságban, a távolság és szakadék bűnbánattal való felismerése és elismerése mellett is, *második* kötelességünk az, hogy *visszatérjünk* ténylegesen adott, *helyi gyülekezeteinkhez*, mivel ezek számunkra Krisztus egyházának *egyedüli bizonyoságtévői*, akármilyen fertőzöttek és beszennyezettek is.¹⁵ Ez a visszatérés tiltakozás az önhittségből, önelégültségből való *ítélkezés* ellen, mellyel a „megtértek“, a „szentek“ *elkülönítik* a maguk társaságát a gyülekezettől. Az ilyen elkülönítés, mely külső rendszabályok, emberi megítélés és fegyelmezés által akarja láthatóvá tenni a láthatatlant, a *szekta* jellemzője s mindig az evangélium törvényeskedő meghamisítására vezet, melyet Urunk a farizeusok és írástudók felekezetében és céhében kárhoztatott s mely alól övéit felszabadította.

Ez az elkülönítés nem vezet mindig a gyülekezettel való *külső* szakításra. Ismerjük olyan formáját is, mikor az *ítélkezők* nem lépnek ki az egyházból s nem szakadnak el *külsőképen* a gyülekezettől, hanem azon *belül* alkotják meg a maguk kis gyülekezetét, az *ecclesiolát*. Minthogy az ecclesiola nemcsak bennmarad a gyülekezetben, hanem annak sokszor éppen a központi tevékenységeit akarja kisajátítani, lelkigondozás szempontjából még terhesebb és kényesebb feladat elé állít, mint a nyíltan kivált és szembenálló szekta.

Kálvin igen megszívlelendően figyelmezteti az elkülönülőket, hogy a *törvényes egyháztól* szakadnak el. A bűn iránti gyűlölet nem ok az istentelenektől való elszakadás címén erre az elkülönülésre. A látható egyház Isten akaratából *jókból és gonoszokból áll* s egészen az ítélet napjáig meg lesz terhelve a gonoszok hozzákeveredésével. (A háló, a szérű, a búza és a konkoly példázata.) Tehát hiába keresnénk olyan egyházat, mely minden szennnytől mentes volna. És honnan vehet az ember bátorságot arra, hogy az Isten Igéjénél bölcsebb és tisztább ítéletű akarjon lenni? Veszedelemes kísértés ez, mert az egyházat az ú. n. „kegyes“ emberből akarja megítélni, holott az egyházban nem az emberről, hanem Krisztusról van szó.¹⁶ *Heyns* hasonló értelemben írásellenes tévelygésnek nevezi azt, hogy az egyház tagjainak csak azokat szabad tekinteni s fel-

venni, akik *átmentek az újjászületésen* s így azt állítani, hogy az empirikus gyülekezetben a láthatatlan s látható egyház *fedi egymást*.¹⁷ Az újjászületés megtörténtét tárgyasán megállapítani lehetetlen. Ez nincs az empirikus gyülekezet, vagy egyes részének hatalmában. A „hitetlen” sokaságban egy „hívó” ecclesiola alakítása ellenkezik Isten Igéjének az egyházzal tett kijelentésével. „Elvből le kell mondanunk arról — állapítja meg Pfennigsdorf, — hogy a gyülekezet magvát (Kerngemeinde) mint hívó gyülekezetet, láthatóvá tegyük.”¹⁸

Ezzel az elkülönüléssel szemben, éppen ellenkezőleg, az egyház, a gyülekezet *nyitvatartása* áll. Thurneysen Eduárd meggyőzően fejtegeti, hogy a *nép körében élő egyház mindenkit hív a hitre*, mindenki számára nyitva áll, aki hozzá akar jönni és tartozni és senki sincs kizárva belőle, ajtói szélesen tárva állanak minden nép számára. Nemcsak azok tartoznak bele, akiket *önmaguk* vagy *mások* „megtérteknek”, „hívőknek” tartanak, nemcsak a *fémjelzettek* és *készek*, hanem a kérdezők, kétkedők, ingadozók is. Az igaz egyház mindig a *bűnösök egyháza* és az is marad a maga legbensőbb lényege szerint, olyanoké, akik mindig újból rászorulnak a bűnbocsánatra és megigazulásra. Benne az utolsó ítéletig együtt marad a búza a konkollyal s bár az Úr ismeri benne az övéit, nem adott mértéket emberi kézbe a hozzátartozás megítélésére. Az egyház *szent*, mert Isten kezében marad, aki nem engedi azt ember kezébe esni, de mint ilyen, *közönséges* is, valódi népegház. A világban van, de *ő* maga nem azonos a tisztátalan és szentségtelen gondolkozású és útu világgal. Aki hozzá jön, annak meg kell éreznie, hogy itt nem a világi, hanem az isteni igazság érvényes, amely nem áll az ember hatalmában, hanem inkább megítéli őt és megkegyelmez neki.¹⁹

A megdönthetetlen tény tehát az, hogy az empirikus gyülekezet sohasem lehet tökéletes.

A hívők, — mondja László Dezső — mindig *hitetlenkedő*, bűnöző hívők, mert a világból való kihívásuk mellett is részesei a bűntől megrontott világnak.²⁰

Ne felejtjük el azonban azt sem, hogy Isten megparancsolja a gyülekezetnek, a *hitetlen világtól* való elszakadást: „Menjetek ki közülök és szakadjatok el.” (II. Kor. 6: 14. — 15. 17.) Ez azonban nem azt jelenti, hogy a gyülekezeten belül kell szakadást csinálnunk, hanem azt, hogy a *világ szellemével* kell szakítanunk a gyülekezetben, mert egyébként nem mehetünk ki a világból. (I. Kor. 5: 10.) Egy más égitestre valóban nem költözhetik át a gyülekezet, de átalakulhat — s ez a változhatatlan parancs — *hívó gyülekezetté*.

Csak hogy nem a *maga erejéből*. Egyet tehet meg: *bűnös voltának* tudatában teljes odaadással rátámaszkodhatik a *Kegyelemre*. „A bűn és nyomorúság lehetetlenségében” meg-

tapasztalhatja az egyetlen lehetőséget: a *Kegyelmet*. A magában és magával hordozott bűnt meg nem történtté nem teheti s csak kegyelemből élhet, mint *megváltott bűnösök közössége*.²¹ A testiség és a bűn inti arra, hogy nem önerőből és érdemből, hanem csak Urának bűnbocsátó kegyelméből él s *gyülekezetnek* is csak kegyelemből mondható.²² *Kálvin* mély megértéssel mondja, hogy az egyház testében *naponként* részesülünk a bűnök bocsánatában.²³ Az *empirikus gyülekezet hívó* gyülekezetté lehet, mint Isten gyermekeinek a *bűn és kegyelem* alatt *egyszerre álló serege*.²⁴

Ezek alapján a *lelkigondozás* az empirikus gyülekezet *hívó* gyülekezetté való átalakulásának *segítőmunkája*, mind az egyes *tagok*, mind az *egész gyülekezet* által s mindkettőnek életében.

Hogy lelkigondozás egyáltalában létezhessek, ahhoz az szükséges, hogy az empirikus gyülekezetre a *lelkigondozó szemével* nézzünk. Ez először azt jelenti, hogy *hittel* és nem emberi ítélkezéssel, mérlegeléssel. Nem elég a *láthatatlan* egyházban hinni; vállalni kell az emberileg nehezebbet is: teljes odaadással hinni, hogy ez a mi bűnös, beszennyezett *gyülekezetünk* maga az *egyház*, azaz benne minden bizonnal jelen van és munkálkodik a kiválasztottak gyülekezete, Krisztus élő teste, a szentek egyessége. Ennek istentiszteleti és szolgálati közösségében nyílik meg előttünk a láthatatlanok végtelen távlata s ölel körül a harcoló és diadalmas egyház szentjeinek egyetemes közössége. Másodszor *szeretettel* kell néznünk a gyülekezetünkre. Nem elég azt képzelünk, hogy szeretjük *Istent*, hanem vállalnunk kell az emberileg nehezebbet ebben is, szeretvén a mi *atyánkfiait*, ami nélkül az előbbi is hazugság. (I. Ján. 4: 20.) Gyülekezetünk tagjaira és a tagoknak egymásra úgy kell tekinteni, mint Jézus Krisztusban megszenteltekre, hivatalos szentekre (I. Kor. 1: 2., Róm. 1: 7.), a tagok egész közösségét pedig választott nemzetségnek, királyi papságnak, szent nemzetnek, megtartásra való népnek kell becsülnünk. (I. Péter 2: 9.)²⁵ Ez nem azt jelenti, hogy a bűn előtt szemet hunyunk, mert nem embereket és emberi közösséget, hanem az isteni *Kegyelmet* nézzük, abban bizakodunk. Valljuk, hogy gyülekezetünkben a *regnum naturae* és a *regnum gloriae* között a *regnum gratiae* működik.²⁶ Szeretjük atyánkfiait és a gyülekezetünket, mert benne jelen van és hatalmasan munkálkodik az *egyedül szeretetreméltó*: Krisztus, a mi mennyei Urunk és Királyunk. (II. Péter 1: 16.) Harmadszor úgy kell néznünk gyülekezetünket, mint amely az *utolsó, kegyelmi időben* él, Krisztus visszajövetelének és végítéletének várásában. A lelkigondozás arra munkálkodik, hogy a gyülekezet *idejében való alkalommá és móddá* váljon a lelkek számára, az Istenhez való igaz és megbánhatatlan megtérésre. *Van még idő és az*

most van, mikor döntenünk lehet és kell örök sorsunk felől, mert mikor elvégeztetik az Isten titka, idő többé nem lesz. (Jel. 10: 6—7.) Az így látott empirikus gyülekezetben bízta reánk az Úr a lelkigondozást, az Ige szolgálatát *házanként* (Csel. 2: 46.) és *lelkenként* alkalmazva, az egyesek és az egész gyülekezet fegyelmezett, tisztán óvott és védett közösségében. Ebben a lelkigondozásban a *maga helyén*, kegyelmi *ajándékai-val*, megbízatása szerint minden tagnak részt kell vennie s *tag-ságának* éppen ez a részvétel a bizonyossága. Nem tétlen, tehetetlen szemlélődésről van szó, a hiszékeny pásztorok álmáról, mely a farkasoknak édes,²⁷ hanem a hívő szemlélet *pozitív*, *gyakorlati* parancsáról, mely arra irányul, hogy a gyülekezet tagjai a láthatatlan egyház tagjainak *tarthatók* is legyenek s erre *fe-gyelemmel és segítség-gel* vezéreltessenek.²⁸ Nincs szükségünk *más, új* egyházra és gyülekezetre; ebben a *miénkben* kell Krisztust szolgálnunk, melyet atyáinktól egyházként örököltünk s a melybe a keresztség által felvettünk.²⁹

JEGYZETEK.

¹ L. Makkai S.: Egyház és gyülekezet, különös tekintettel a lelki-gondozásra. Theol. Szemle. 1944. XX. évf. 1. sz. 4. l. ² (U. o. 6. l.) ³ Kálvin: Institúció IV. Könyv. I. Fejezet, Niesel Vilmos: Kálvin theológiája. Ford. Nagy Barna. Debrecen. 1943. Coetus Theol. kiadv. sor. 3. XIII. 7. p. 165—166. l. ⁴ Heyns W.: Református Dogmatika. Ford. és jegyzetekkel ellátta Galambös Zoltán. Bp. 1925. IV. R. 2., 173—223. l. ⁵ Brunner E.: Der Mittler. Tübingen. 1927. Das Gebot und die Ordnungen. Tübingen. 1932. Die Kirche als Frage und Aufgabe der Gegenwart. (Um die Erneuerung der Kirche.) Bern-Leipzig. 1934. ⁶ Maksay Albert: A lelki egyház képe az Újtestamentumban. (Brassói ref. nagyhét Emlékkönyve.) Kolozsvár. 1928. 21. l. ⁷ Vogel H.: Wer regiert die Kirche? (Theol. Existenz heute. 15. sz.) 1934., 9—10. l. Hasonlóan Tavasz Sándor: Református Keresztyén Dogmatika. Kvár. 1932. 218—232. l. ⁸ Barth K.: Hiszek. Ford. Vasady Béla. Debrecen. 1936., 107—115. l. Isten kegyelmi kiyálasztása. Ford. Vasady Béla. Igazság és Élet Füzetek. 8. Gotteserkenntnis und Gottesdienst nach reformatorischer Lehre. 1938. Rózsai Tivadar: Az egyházzól szóló tanítás az úgynevezett dialektika theológiában. Sátoraljaújhely. 1943. 48—76. l. ⁹ Imre Lajos: Ekkleziasztika. Az egyház élete és szolgálata. Coetus Theol. kiadv. sor. 2. Bp. 1941. 11—12., 139—143. l. ¹⁰ L. ennek azonos értelmű kifejtését László Dezső: Ige — Hit — Egyház. Kolozsvár. 1943. 85—90. l. ¹¹ Imre Lajos: i. m. 139. l. ¹² Victor János: „Ecclesiaquid?“ Theol. Szemle. 1942. évf. 69—85. l. és 85. l. jegyzet. 21. sz. ¹³ Victor János: Az egyház három arca. (És lőn világosság. Ravasz László jubileumi emlékkönyv. Szerk. Vasady Béla.) Bp. 1941. 310—314. l. ¹⁴ Victor János: A „missziói munka“ theológiájához. Theol. Szemle. 1941. évf. 86—87. l. ¹⁵ Ebben a szellemben ítéli meg gyülekezeteinknek az újtestamentumi gyülekezettel „a Lélek, a gyülekezet és az Ige“ általi összefüggését s így élő voltát, valóságát Kögel Julius is „Das geistliche Amt im Neuen Testament und in der Gegenwart“ c. értekezésében. (Kirche u. Gegenwart. 8.) Leipzig. 1929. 15—17. l. ¹⁶ Kálvin: Inst. IV. K. I. F. 13—14.

p. és *Niesel*: i. m. 168. l. ¹⁷ *Heyns*: i. m. 174. l. ¹⁸ *Pfennigsdorf*: i. m. II, 670. l. ¹⁹ *Thurneysen*: *Lebendige Gemeinde und Bekenntnis*. Theol. Existenz heute. 21. sz. 1935. 28—29. l. ²⁰ *László D.*: *Az Anyaszentegyház élete stb.* i. m. 34. l. ²¹ *Barth K.*: *Die Not der ev. Kirche*. 1931. Zw. d. Z. 2. sz. ²² *László D.*: i. m. 38. l. ²³ *Kálvin*: *Inst. IV. K. I. F.* 21. p. ²⁴ *Imre L.*: *Ekk.* i. m. 12. l. ²⁵ *Heyns*: i. m. 176. l. ²⁶ *László D.*: i. m. 38. l. ²⁷ *Andreae J. B.*: *Az Úr jámbor szolgája*. Ford. Makkai Sándor. Kolozsvár. Ifj. Erdély. kiadv. 1938. 12. l. ²⁸ *Heyns*: i. m. 175—176. l. ²⁹ *László D.*: *Az ekkléziasztika a theol. tud.-ban és a lelkészképzésben*. Hozzászólás. Theol. Szemle. 1942. (86—111. l.) 101. l.

Egyetemes papság és gyülekezeti szolgálat a lelkigondozásban

I. PAPSÁG ÉS GYÜLEKEZET.

1. *A Zsidókhoz írt levél* 8. részének 5. verse az ótestamentumi papokról megállapítja, hogy azok „a mennyei dolgok ábrázolatának és árnyékának szolgáltak”. Az ótestamentumi papi hivatal eszerint csak előképe volt az Úr Jézus Krisztus megváltói művének. Ő *a valóságos és egyedüli Főpap*, aki ezt a szent hivatalt betöltötte. Ez a betöltés egyrészt azt jelenti, hogy Krisztus az ótestamentumi formák és jelképek örökkévaló jelentését adta meg, másrészt, hogy ezáltal a formákat és jelképeket feleslegessé tette s így az ótestamentumi kultuszt és kultuszi papságot eltörölte.

Az ótestamentumi papi hivatal feladatköre ugyanis első-sorban és jellegzetesen *kultuszi intézmény*, feladatköre a szent hellyel (a templommal), a szent cselekményekkel (az áldozatokkal) és a szent néppel (a kultuszközösséggel) áll a legszorosabb kapcsolatban. Krisztusnak, mint az igazi Főpapnak, az előkép valósággá tevőjének, hivatalát szintén a templommal, az áldozattal és a választott néppel kapcsolatosan kellett viselnie, végbevinnie, csak hogy az ő főpapsága ezeknek a mágikus-szimbolikus-érzékies árnyképeknek pneumatikus élettel való megszentelését s egyúttal az ilyen kiábrázolás feleslegessé tételét jelenti. „Mert nem kézzel csinált szentélybe, az igazinak csak másolatába (antitüpa = képmás) ment be Krisztus, hanem magába a mennybe, hogy most Isten színe előtt megjelenjék érettünk, nem is hogy sokszor adja magát áldozatul, mint ahogy a főpap évenként bemegy a szentélybe az idegen vérrel, mert különben sokszor kellett volna szenvednie a világ teremtmése óta; így pedig csak egyszer jelent meg az időknek végén, hogy áldozatával eltörölje a bűnt.” (Zsid. 9: 24—26.) Krisztus áldozatával a „templom” tényleg „lerontatott” (Ján. 2: 19.), hogy „a lélekben (en pneumatiké) és igazságban (alétheia)” való imádásnak adjon helyet (Ján. 4: 23.), a külsőleges szent cselekmények megszűntek, hogy az Atya „Őáltala békéltessen

meg minket magával, békességet szerezvén az Ő keresztjének vére által“ (Kol. 1: 20.) és a törvény láncába kötözött szent nép kultuszközössége Isten választottjainak és szentjeinek ekklezsiájává lett, annak az Istennek gyülekezetévé, aki a kövekből is támaszthat fiakat Ábrahámnak. (Mt. 3: 9.) *Krisztus áldozati halála*, — mint P. Blau is megállapítja az újtestamentumi papságra vonatkoztatva, — az *ótestamentumi kultusz és kultuszi papság végét jelenti*.¹

Magának a papi hivatalnak azonban ezzel nincs vége. Mert a mi egyetlen Főpapunk, ki az ő testének egyszeri áldozatával minket megváltott, most is „szüntelenül közbenjár értünk az Atya előtt az ő könyörgéseivel“.² A papi hivatalnak nem is lesz vége soha, mert: „Megesküdött az Úr és nem bánja meg, te pap vagy örökké Melkisédek rendje szerint“. (Zsid. 7: 21.)

Nyilvánvaló azonban ebből az is, hogy a papi hivatal, mely nem múlt és nem múlik el, *egyedül a Krisztusé s a pap elnevezés rajta kívül senkit sem illet meg*. „Ő egyedüli főpap marad örökkön-örökké, akinek a méltóságából hogy semmit le ne vonjunk: a pap elnevezést egyetlenegy egyházi szolgának sem adjuk meg“ — tanítja a Második Helvét Hitvallás.³ Nem nevezhetünk papnak senkit ezek közül azért sem, hogy tiltakozhassunk a kultikus papság eltörölt hivatalának a Krisztus gyülekezetébe való behozatala és fenntartása ellen, mert „a mi Urunk az újszövetségbeli egyházban seholsem rendelt olyasféle papokat, akik a szentelő püspöktől nyert hatalomnál fogva naponként az ostyát, mint az Úr testét és véréát áldozzák meg élőkért és holtakért; hanem olyanokat, akik tanítsanak és a sákramentomokat kiszolgáltassák“.⁴ A kultikus papság fenntartása egyfelől az ótestamentumi előkép haszontalan folytatása, holott ez az előkép Krisztus főpapsága folytán üressé és elavulttá lett, másfelől pedig lebecsülése és megtagadása Krisztus egyedüli papságának és egyetlenegy áldozatának.⁵

A *Héidelbergi Káté* a főpapi hivatallal együtt szól Krisztus prófétai és királyi hivataláról is. Krisztus, azaz Felkent, mert Őt az Atya rendelte és Szentlélekkel felkente a mi legfőbb prófétánkká, egyetlenegy főpapunkká és örökkévaló királyunkká.⁶

A mi mostani feladatunk szempontjából azonban e három hivatalt együttesen, mint *egységet*, tekinthetjük, ugyanannak a Felkentnek ugyanarra a célra, a mi megváltatásunkra és üdvözítésünkre irányuló szolgálataképpen. Victor Jánossal egyetértve, valljuk, hogy „a Próféta, a Főpap, a Király ugyanaz az egy Krisztus, az Isten ugyanazon Szentlelkével munkásságára felavattatott Felkent... Minden egyes tisztségben valahogyan benne foglaltatik a másik kettő is, mert benne foglaltatik (csak egy bizonyos oldaláról nézve) az egész megváltás

műve".⁷ Victor János ezen az egységen belül éppen azokat a nézőpontokat keresi tanulmányában, melyekből szemlélve Krisztus hivatalai, tisztségei elkülönülnek egymástól és belső rendjük kialakul,⁸ mi azonban a Krisztus egységes „felkenetésére” figyelmezve annak *páratlanságát, egyedüli voltát* kívánjuk hangsúlyozni s így rámutatni arra az igazságra, hogy a *főpapsággal együtt a prófétai és királyi hivatal is teljességgel és kizárólagosan csakis a Krisztus tulajdona*, ezért egyik sem, tehát ezek sem származtathatók át másokra, így a keresztyén hívókra vagy azok gyülekezetére sem s amint nem lehet az egyházban papi hivatal, úgy nem lehet prófétai és királyi hivatal sem.

2. Nem tagadható, hogy a Heidelbergi Káté a Krisztus Felkent-volta és a keresztyén ember „kenete” között *szoros összefüggést* állapít meg.⁹ Ez az összefüggés már a kérdések feltevésében megnyilvánul: Miért neveztetik Krisztusnak, azaz Felkentnek? És te miért neveztetel keresztyénnek? Ha pedig a feleleteket nézzük, úgy találjuk, hogy ez az összefüggés a Christus és a christianus között abban van, hogy a keresztyén ember hit által Krisztusnak tagja és így az ő kenetének részese. Szó szerint nem említi ugyan meg egyik hivatalt sem, de félreérthetetlenül a Krisztus hármasságával állítja párhuzamba a keresztyén ember hármasságát.

Ebből a körülményből jutottak és jutnak arra sokan, hogy a keresztyén gyülekezet *folytatója* a Krisztus prófétagának, papságának, királyságának s ennek megfelelően bizonyos *hivatalokat, tisztségeket* határoznak meg az egyházban. Meggyőződésünk szerint erről a Heidelbergi Káté e kérdéseiben és feleleteiben szó sincs, minthogy nem is lehet, mivel maga a Szentírás ilyesmit seholsem tartalmaz. Jól meg kell figyelni, hogy a Káté szerint a keresztyén ember „*hit által*” tagja Krisztusnak és részese az ő kenetének. Vagyis olyan módon, olyan értelemben, amelyet csak hittel lehet megragadni. Itt tehát *kegyelmi* ajándékról van szó. Mint ahogy a Heidelbergi Káté a fiúságról tanítja, hogy egyedül csak Krisztus Istennek örök természet szerint való Fia, mi pedig Őérette kegyelemből fogadtattunk Isten gyermekeivé,¹⁰ ugyanebben az értelemben kell vallanunk azt, hogy egyedül Krisztus az Isten felkent prófétája, főpapja és királya, mi pedig csak Őérette, kegyelemből neveztetünk az Ő kenete részeseinek. Sem a keresztyén ember, sem a gyülekezet szolgálata nem folytatása Krisztus művének, nem azonos természetű és lényegű az Ő hivatalaival, hanem azoknak *gyümölcse*, kegyelemből, hit által. Ezért szól így Krisztus a főpapi imában: „Ama beszédeket, amelyeket nekem adtál, *őnékik* adtam és *ők* befogadták és igazán megismerték, hogy én tőled jöttem ki és elhitték, hogy te küld-

tél engem... És én őérettük odaszentelem magamat, hogy ők is megszentelteké legyenek az igazságban". (Ján. 17: 8. 19.)

Nem fogadhatjuk el tehát azt az ekkleziasztikai elgondolást, melyet, — főként holland mesterei nyomán — Joó Sándor tett közzé egyébként igen figyelemreméltó tanulmányában.¹¹ Szerinte az egyháznak, mint Krisztus testének minden funkciója tulajdonképpen nem egyéb, mint Krisztus „funkcióinak” a *prolongációja*, melyben maga Krisztus folytatja tovább *megkezdett* megváltói munkáját. Eszerint Krisztus prófétai, főpapi és királyi funkcióinak folytatása volna az egyház didaktikus, diakonális és presbiteriális tevékenysége.

Krisztus „*megkezdett megváltói munkájáról*” beszélni s azt emberek által „*folytathatónak*” tüntetni fel, meggyőződésünk szerint ellenkezik Isten Igéjével és ellenkezik a Heidelbergi Káté tanításával is. Krisztus megváltói munkája nem megkezdett, hanem *befejezett* munka, mert Ő, mint prófétánk, „a mi váltságunk felől az Istennek titkos tanácsát és akarátát *tökéletesen* kijelentette”, mint főpapunk, „az Ő testének *egyszeri* áldozatával minket megváltott” és mint „az Ő Igéjével és Szentlelkével kormányzó” királyunk: „örökkévaló”.¹² Ezt a művet *nem kell* folytatni, mert Ő teljesen elvégezte és *nem lehet* folytatni, mert az Ő műve és nem a miénk.

Ha ezt a meggyőződésünket feladnók, megtagadnók a reformációt s elismernők a Szentírás mellett a *hagyománynak*, a Krisztus érdeméből hit által való megigazulás mellett a *miseáldozatnak* és a Krisztus egyedüli Fősege, királysága mellett a *földi helytartónak* jogosultságát. Ezeket u. i. lehet *prolongációknak*, folytatásoknak állítani, de *éppenezért* kellett a reformációnak tiltakoznia ellenük, mint Krisztus prófétai, főpapi és királyi hivatalainak téves és hamis átszármaztatásai ellen.

Krisztus hivatalai nem prolongálhatók és nem folytathatók, mert ha azok volnának, nem lennének tökéletesek, véglegesek és örökérvényűek. Érti ezt különben Joó Sándor is, mikor szükségesnek látja megjegyezni: „Természetesen Krisztus művében olyan kvalitatív plusz van az egyház funkcióival szemben, aminek a folytatására az egyház sohasem volna képes, de nem is hivatott”.¹³

Ha azonban így áll a dolog, — mintahogy csakugyan áll is, — mi értelme és szüksége volna annak, hogy az egyház a Krisztus funkcióiból valami olyasmit prolongáljon és folytasson, ami az emberivel szemben nem tartozik ama „kvalitatív plusz”-hoz? Nyilván semmi. Mert Krisztus művét éppen az isteni plusz teszi azzá, ami. Ez az elgondolás, véleményünk szerint, léprement annak a csábításnak, hogy a „hármass hivatal” skémájában tetszetősnek és könnyűnek látszott „elhelyezni” az egyház funkcióit és tisztségeit. Nem számolt azonban azzal a döntő igazsággal, hogy Krisztus hivatalai és a keresztyén em-

ber hivatásköre között csupán *kegyelemből való hasonlatosság* áll fenn, nem pedig *lényegbeli azonosság*.

Meg kell azonban jegyeznünk azt is, hogy ez a prolongáció-elmélet a Heidelbergi Káté 31. és 32. kérdés-felelete közötti összefüggést más szempontból is félreérti. Ez az összefüggés egész nyilvánvalóan nem Krisztus hivatalai és az egyház funkciói között áll fenn, hanem azt a viszonyt szemlélteti, amelyben *minden egyes keresztyén ember van*, hit által, a Krisztussal, Urával és Megváltójával. Joó Sándor gondolata szerint Krisztus hivatalai egyes, egymástól elkülönülő tisztségekben folytatódnak s így akar a többi közt a diakonátusnak ilyen külön tisztséget biztosítani és pedig Krisztus főpapi funkciójának prolongációjaként.¹⁴ Holott a Káté éppen azt tanítja, hogy nem egyes tisztségek viselői, hanem minden keresztyén hívő, személyszerint tagja Krisztusnak és így részese az ő kenetének. A Krisztus hivatalaiból tehát nemcsak a kultikus pap-ság eltörlése és megtagadása következik, hanem belőlük az *apostoli iratokban előforduló* egyházi tisztségek sem prolongálhatók.

Ami most már közelebbről a *főpapi hivatalra és annak prolongációjára* vonatkozik Joó Sándor tanulmányában, arra nézve meg kell állapítanunk, hogy ő maga is zavarban és ellentmondásban van a saját elgondolásaival. Megbontván annak egységét, kénytelen elismerni, hogy Krisztus hivatalai közül a főpapinak *szűkebb értelemben* vett részét: az *elégítélt* és a *közbenjárást egyedül maga* végezte és végzi örökké s így az ismétlésre, folytatásra, kiegészítésre nem szorul, emberi organumokra át nem ruházható. Azonban ettől megkülönbözteti a főpapi hivatal tágabb értelemben vett részét: a *szeretetmunkásságot*, mint a testi nyomorúságnak s így a bűn következményeinek enyhítését. Ezt szerinte Krisztus *csak megkezdte*, ezt lehet is, kell is folytatni, erre Krisztus hatalmat adott tanítványainak s így ebből fakad a *diakonia* tisztsége, mint Krisztus főpapi hivatalának emberek által folytatható prolongációja.¹⁵

Ezt a magyarázatot kénytelenek vagyunk Krisztus isteni irgalmassága és csodatévő szeretete *elracionálizálásának* és emberi jótevés szintjére való *leszállításának* ítélni.

Krisztus főpapi hivatalában egy szűkebb és egy tágabb értelemben vett, egy sajátosan általa végzett és egy általa csak megkezdett s mások további munkájára bízott részt megkülönböztetni sem az Ige, sem a hitvallás alapján nem lehet. Ha nyitva is hagyjuk azt a kérdést, hogy Krisztus könyörülő szeretetének tetteit valóban az ő főpapi hivatala körébe kell-e sorolnunk, avagy inkább prófétai, esetleg királyi tisztségéhez számítsuk, az mindenképpen bizonyos, hogy a diakonia szeretetmunkái nem származtathatók az Ő isteni szeretetéből és azzal semmiképpen össze nem mérhetők, tehát továbbfolytatás-

nak sem tarthatók. Érzésünk szerint van valami visszatetsző abban, hogy a diakóniát, mely az eredetet tekintve kisegítő szolgálatként állíttatott be az imádság és igehirdetés mellé (Ap. Csel. 6: 2—4.), éppen a Krisztus főpapi hivatalával, megváltói művének szívével, központjával hozzuk kapcsolatba. Természetesen megvan ennek a tevékenységnek is a maga helye, jelentősége és méltósága az egyház élő organizmusában, de úgy, mint a Krisztusba oltatott hívő élet háládatos gyümölcsözésének.

Ezzel a bírálatunkkal lényegében véve egyetért Victor János is, mikor megállapítja, hogy Krisztus főpapi hivatalának, tisztségének nincs „továbsugárzása” a hívők által, csak hálás „visszasugárzása” van az ő életükből. Ezért ő is elhibázottnak tartja Joó Sándornak azt az eljárását, hogy a prófétai tisztségben szolgáló igehirdetők s a királyi tisztségben szolgáló presbiterek mellett, mint a főpapi tisztség vonalát folytatókat, sorakoztatja fel a diakónusokat. Ez az elgondolás szerinte is ellenkezik Krisztus főpapi tisztségével, mely „*semmiképpen nem folytatható*”.

Azonkívül következetlen is, mert míg az igehirdetés és egyházkormányzás szolgálatait *tartalmuk* alapján vezette le a Krisztus prófétai és királyi tisztségéből, a diakonátust csak *motivációja* révén tudja kapcsolatba hozni Krisztus főpapságával. Az előbbiekben arról volt szó, hogy Krisztus milyen munkát végzett, ebben azonban arról, hogy mi vezette őt munkájában, nyilván azért, mert tartalmánál fogva a főpapi tisztségnek nincs aktív értelemben folytatása az egyház életében s ezért nincs neki megfelelő egyházi hivatal sem.¹⁶

Míg e bírálattal a főpapi hivatal és a diakonátus viszonyára nézve megegyezhetünk, nem követhetjük Victor Jánost abban, hogy „emberek tevékenyen résztvehetnek a Krisztus prófétai munkájában... ugyanúgy a Krisztus királyi uralkodásában is”. És hogy „mindkettőben tovább sugárzik a Krisztus megfelelő tisztsége”.¹⁷ Ezt Victor János azzal magyarázza, hogy Krisztus prófétai és királyi tisztsége az emberek felé irányul, míg főpapi tisztsége *Isten* felé. Ezért az előbbiek aktíve folytathatók, gyarapíthatók, az utóbbi azonban csak responsív v. reflexív módon értelmezhető a hívők, mint Istennek szentelt emberek életében.

Ez a magyarázat azonban ellenkezik magának Victor Jánosnak említett kijelentésével, mely szerint minden egyes tisztségben benne foglaltatik a másik kettő is, mert benne foglaltatik (bizonyos oldalról nézve) az egész megváltás műve. Ebből a helyes megállapításból az is következik, hogy ezek a tisztségek, mint Krisztuséi, emberek által egyképpen nem folytathatók, éspedig nemcsak a főpapi, hanem a másik kettő sem.

A Heidelbergi Káté, melynek megfogalmazására meg

vissza ez a funkció-elmélet, a Krisztus kenetében való részeséget mind a három hivatalhoz való viszonyulásában azonos értelemben úgy mutatja fel, mint amely egészében és részleteiben *ráfelelés*, viszonzás, a hála visszasugárzása a Krisztus jó-téteményére és jótéteményéért. Ebben a kegyelmi kapcsolatban sem egyik sem másik irányban nincs szó a Krisztus hivatalainak a hívők általi folytatásáról, sem arról, hogy maga Krisztus folytatja tovább a hívők által a maga művét. Az is világos, hogy a keresztyén mivoltot jelentő tevékenységek nem az egyház funkciói, tisztségei, hanem az egyes keresztyén hívők Krisztus jóvoltából nyert kegyelmi ajándékai. Ebben az értelemben van megfelelés Krisztus hivatalai és a keresztyén ember hivatásköre közt, de, ismételjük, nem a prolongáció és folytatás, hanem a viszonzás, ráfelelés módján és formájában. Krisztus, a próféta, Istent jelentette ki, a keresztyén ember Krisztus nevét vallja, Róla tesz bizonyosságot. Krisztus, a főpap, önmagát adta áldozatul értünk, a keresztyén ember Krisztusnak adja önmagát élő hálaáldozatul. Krisztus, a király végérvényesen legyőzte a Sátánt és örökre uralkodik mennyen és földön, a keresztyén ember mint kegyelmet nyert bűnös, csak az Ő érdeméből viaskodhatik a bűn ellen.

3. Mindez azonban semmiképpen meg nem erősítheti az *egyetemes papság* nagy reformátori igazságát. Ez az igazság, mint beteljesülendő ígéret, ott ragyog már az Ótestamentumban is: „Ha figyelmesen hallgattok szavamra és megtartjátok az én szövetségemet, úgy ti lesztek nékem valamennyi nép közt az enyéim... és lesztek ti nékem *papok birodalma* és szent nép“. (II. Móz. 19: 5—6.) Ebben az ígéretben bennefoglatatik a Krisztus váltságműve, mint az idők teljességében bekövetkező elégtétel és közbenjárás, ezáltal a kultikus papság eltörlése és szükségtelensége. Mert ez az egyetemes papság elsődleges értelme, hogy *nincs szükség papságra*, közvetítőre Isten és övéi között. Erre, az ígére alapozva jelenik meg az Újszövetségben a *pozitív* értelmű egyetemes papság kihirdetése: „Ti magatok mint élő kövek, épüljete fel lelki házra (oikos pneumatikos), szent papsággá (eis hierateuma hagon), hogy lelki áldozatokkal áldozzatok, amelyek kedvesek Istennek a Jézus Krisztus által... Ti választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, megtartásra való nép vagytok, hogy hirdessétek Annak hatalmas dolgait, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket“. (I. Pét. 2: 5. 9.) Hasonlóan a Jel. 1: 6-ban is: „tett minket királyokká (basileian = királysággá) és papokká (hiereis, de egyes szövegekben hierateuma = papsággá) az ő Istenének és Atyjának“. Ez nyilvánvalóan azt jelenti, hogy mivel nincs többé szükség papságra és nincs is többé papi hivatal a Krisztus örökkévaló szolgálatán kívül, azért „ti magatok“, az egyes hívők „épüljete szent papsággá“,

Krisztus gyülekezetévé, amelyik Krisztusban és Krisztus által minden más közvetítés nélkül egyenesen Isten színe elé járulhat. „A keresztyénség megváltott s hálaadó sereg, ezt jelenti a hálaáldozatot bemutató pap képe.“^{17/a}

Az egyetemes papság eszerint kétségtelenül *közösségi, gyülekezeti fogalom*, magát a *hívő gyülekezetet jelenti Isten felé forduló mivoltában*. Mindazáltal először azt kell hangsúlyoznunk, hogy ilyen közösség, ilyen papi gyülekezet, mely maga léphet arra a helyre, ahova régen csak képviselője, a pap léphetett az ő nevében, nem létesülhet másként, mint az egyes tagoknak Krisztussal való egyenkénti személyes összekapcsoltatásából. Az egyetemes papságnak ezt az elsődleges értelmét fejezi ki Kálvin, ezekben a szavakban: „Mert bár mi magunkban meg vagyunk fertőzve, benne mégis papok vagyunk, magunkat és mindenünket föláldozzuk Istennek, az égi szentélybe szabadon megyünk be, hogy kedvesek és jóillatúak legyenek Isten színe előtt a tőlünk eredő kéréseknek és magasztalásoknak áldozatai. Krisztusnak ama mondása: Érettük szentelem én meg magamat (Ján. 17: 19.) ily messzire terjed, mivel az ő szentségével elárasztva, mikor minket magával együtt az Atyának áldozott, akik egyébként gyűlöletesek vagyunk előtte, akkor mint tiszták, ékesek sőt szentek, tetszést találunk az Úr előtt“.¹⁸

Ugyancsak így nyilatkozik az egyetemes papság alapjelentéséről a hitvallás is: „Az apostolok . . . mindazokat papoknak nevezik, akik Krisztusban hisznek, de nem a szolgálatra való tekintetből, hanem azért, mert Krisztus által minden hívő királlyá és pappá lett és mindnyájan vihetünk Istennek lelki áldozatokat“.¹⁹ Krisztussal, mint Fejünkkel való ez a személyes hitbeli összekapcsoltatásunk alapja „papságunknak“, vagyis annak, hogy az Ő érettünk való odaszenteltetése folytán az övéi lettünk s így magunk is Istennek szentelteké.²⁰

Az egyetemes papság reformátori igazsága tehát mindenekelőtt azt az evangéliumi bizonyágtételt tartalmazza, hogy az üdvösség egyetlen és elégséges alapja Krisztus váltása s megvalósulásának útja a kegyelemből, hit által való megigazulás, minden emberi vagy intézményi közvetítés nélkül. Az egyház és a kegyelemeszközök nem szerzik, nem adják, nem gyarapítják az üdvöt, hanem csak támogatnak abban, hogy Isten ajándékát hittel elfogadjuk. Az egyház az ilyen személyes hitű lelkek üdvközössége, kikben a Szentlélek bizonyágtétele munkálkodik, ami egyúttal azt is jelenti, hogy üdvösségét minden hívő maga munkálja, mint *sajátmagának papja*.²¹

Ez az egyetemes papságnak az *egyéni, személyi vonatkozása, az Isten felé néző hit* szempontjából. E nélkül az alapjelentés nélkül semmi továbbit nem mondhatnánk róla. De viszont ha csak ezt a jelentést látnók és akarnók érvényrejuttatni, meghamisítanók és megrontanók Isten Igéjének teljes

igazságát. Az a kegyelmi ajándék, hogy én önmagamnak papja lehetek, hogy félelemmel és rettegéssel, de magam vihetem végbe üdvösségemet, (Filippi 2: 12.), semmiféle önhittsége, magammal való megelégedésre nem bátorít és mindenekfelett nem jogosít fel arra, hogy elkerüljem és megvessem az istentiszteleti közösséget és szolgálatot s a szentek közösségének áldásait. Az az okoskodás, mely szerint a magam és enyéim papja lévén, nincs szükségem templomra, lelkipásztorra, igehirdetésre, gyülekezeti közösségre, sákramentumra, az egyetemes papság nagy szabadságlevelének szétszakítása. Az ilyen hamis okoskodásból rendszerint az a következtetés származik, hogy mivel jogom van a magam és enyéim nevében közvetlenül, minden gyámkodás nélkül Isten elé járulni, jogom van arra is, hogy ne járuljak eléje, hogy szakítsak imádsággal, vallással, istenes élettel.

4. Ezért másodszor az egyetemes papság jelentésének magyarázatában arra kell rámutatnunk, hogy az újtestamentumi kegyelmi papság az ótestamentumi kultikus papságnak nemcsak ellentéte, eltörlése, hanem egyúttal *sajátos értelmű megfelelője* is. Ez a megfelelés abban áll, hogy az egyetemes papság szintén *kultuszi* jellegű, azaz *istentiszteletben* jelenik és nyilvánul meg. Az I. Pét. 2: 5—9-ben felsorolt „lelki ház“, „lelki áldozatok“, „Isten hatalmas dolgainak hirdetése“ nemcsak kultuszi képek, kultikus kifejezési formák, hanem elsősorban a *valóságos istentiszteletre* utaló parancsok. A lelki ház az „élő köveknek“, a hívő lelkeknek *együttlétét* jelenti, az Istennel való *közösségi találkozás* céljából, tehát a *gyülekezeti istentiszteletet*, az abban való *együttes részvételt*. A lelki áldozatok, szemben az ótestamentumi tüzes és véres áldozatokkal, a lelkeknek a gyülekezet énekeiben, imádságaiban, adakozásában megnyilvánuló bűnvallása, hitvallása, könyörgése, magasztaló és hálaadó hódolata. Isten hatalmas dolgainak hirdetése a gyülekezeti igehirdetés bizonyágtétele, hitből-hitbe, a Szentlélek belső bizonyágtétele mellett. Krisztus főpapi áldozata az ótestamentumi kultuszt eltörölte s így annak a papságnak szolgálati módja és rendje nem lehet többé kultuszi előírás a keresztyén gyülekezet számára, de ez a gyülekezet éppen a Krisztus főpapi áldozata iránti hálából szükségképpen lesz lelki házzá, élő templommá, lelki áldozatokat vivő szent papsággá, Isten hatalmas dolgainak hirdetőjévé, azaz istentiszteleti közösséggé, hogy pneumatikus jellegének megfelelően *szellemi kultusszal* szentelje magát Istennek.²² Az egyetemes papság tehát olyan Krisztusban hívő személyekből álló hitközösség, melynek lényege az istentiszteleti közösségben, a gyülekezeti istentiszteletben ábrázolódik ki és valósul meg. Ez a „papok birodalma“, a „királyi papság“, *maga a hívő gyülekezet*, amint Krisztusba vetett hitének bűnbánatában és bizakodá-

sában Isten színe előtt áll a maga lelki áldozataival. Minden hívő részese, birtokosa ennek a papságnak, hit által, kegyelemből, de egyik sem lehet bitorlója, egyik sem élhet vissza vele azért, hogy kiszakítja magát a közösségből, az istentisztelet egységéből, „zsákmánynak“ tekintve a keresztyén hívők közös kincsét és vigasztalását. Viszont a hívő, még mikor magányosan imádkozik vagy olvas bibliát, akkor is a gyülekezet lelki közösségében van, az egyetemes papság egységében. A gyülekezet közösségében történik az igehirdetés is, bár, — mint *Imre Lajos* mondja, — nem a gyülekezet bármely tagja végezheti az igehirdetést, de aki végzi, a gyülekezet megbízásából végzi azt, maga is egyik tagja a közösségnek, az Ige, amit hirdet, hozzája szól s az Igének való engedelmesség a gyülekezet közösségében őt is kötelezi. Amint csak közösségben lehet hallgatni az Igét, úgy hirdetni sem lehet magányosan. De nem is néma tudomásulvétel, hanem a Szentlélek által kényszerített hitvalló döntés a célja.²³

5. Itt van az a pont, ahol az egyetemes papságnak harmadik jellegzetes vonására kell rámutatnunk. „Az ember szívesebben imádkozik, áldozik, énekel, mintsem engedelmeskedjék“, állapítja meg *Imre Lajos*, — az engedelmesség parancsát felcseréli ezekkel s azt hiszi, kielégítheti Istent, ha az ő tisztelete külső formáinak eleget tesz. Az egyetemes papság gondolatában azonban nemcsak a személyes hit közvetlen bizonyosgátételének szabadsága szempontjából jut kifejezésre a kultikus papsággal való ellentét s a papi kultusz elleni tiltakozás, hanem az olyan gyülekezeti istentiszteleti közösséggel szemben is, amelyik csak külsőségeket és szokásokat gyakorol, a belső hitbeli, pneumatikus feltétel birtoklása nélkül. Ebben a vonatkozásban az egyetemes papság fogalma a *próféták* igehirdetéséhez kapcsolódik, mellyel a külsőleges kultusz és áldozat ellen harcoltak s Istennek az egész élettel való dicsőítését követelték, mint a II. Móz. 19: 5—6-ban foglalt ígéret megvalósulását.²⁴ A lelki ház, a szent papság találkozása Istennel a gyülekezeti istentisztelet közösségében szükségképpen kell, hogy maga után vonja az élet áldozatát, a háládatosságnak az igaz hitből fakadó gyümölcsözését.²⁵ A gyülekezet istentiszteleti közösségének, mint hitközösségnek, a *bűn ellen harcoló erkölcsi közösséggé* s a hitet *tettekben* megvalló *szeretetközösséggé* kell lennie.²⁶

Az egyetemes papság tehát a *szolgálat közössége is*, mint *lelkigondozás és szeretetmunkásság*. Ezek a vonatkozások azonban nem választhatók el egymástól. Személyes hitbizonyosság nélkül nincs élő istentiszteleti közösség és hívő istentisztelet nélkül nincs harcoló és szolgáló szeretetközösség. Ugyanez az összefüggés fordítva is teljes mértékben fennáll.

A lelki áldozatok istentiszteleti bemutatása így forrá-

sává lesz az élet áldozata cselekvésben való bemutatásának. „Kérlek titeket atyámfiak az Istennek irgalmasságára, — olvasuk a *Róm. 12: 1*-ben, — hogy szánjátok oda a ti testeiteket élő, szent és Istennek kedves áldozatul, mint a ti okos tisztelteketek“. (Itt a szóma az *I. Kor. 15: 42*-ben szereplő szóma pszüchikon = élő, lelkes test értelmében áll.) *Jak. 1: 27*-ben pedig kiegészül ez az áldozat így: „Tiszta és szeplő nélkül való istentisztelet az Isten és az Atya előtt ez: meglátogatni az árvákat és özvegyeket az ő nyomorúságukban és szeplő nélkül megtartani magát e világtól“. Ezek a helyek nyilván mutatják az *istentiszteleti* és a *szolgálati* közösség egységét, egymásban való tükröződését, az egyetemes papságnak Isten és az emberek felé forduló kettős arculatát, melyek azonban *a személyes élő hitben azonosak* és mindkét irányban csak a *bizonyságtévő* közösségben bírnak valóságos tartalommal. Az egyetemes papság, mondja találóan *Sebestyén Jenő*, „magát az öntudatosan hívő keresztyén embert jelenti *az egyházban* és hozzá még a maga prófétai, papi és királyi, tehát Istenszolgálatra képes *hitbeli nagykorúságában*“.^{26/a}

II. HIVATAL ÉS SZOLGÁLAT.

1. „A *papi hivatal* és az *egyházi szolgálat* nagyon különböznek egymástól, — tanítja a *Második Helvét Hitvallás*. — Amaz ugyanis *közös minden keresztyénnel*, de emez *nem*. Míddőn azonban a pópás papságot a Krisztus egyházából kiküszöböltük: ezzel az egyházi szolgálatot *nem töröltük el*.“²⁷ Ezekkel a szavakkal a hitvallás nyomatékosan felhívja figyelmünket a hivatal és szolgálat egymástól különböző természetére és arra a veszedelemre, ami a kettőnek sajnos gyakori összezavarásából vagy téves azonosításából származik.

A kultikus papság kiküszöbölésével megmaradt az egyetemes papság, mint a minden keresztyénnel közös hitbeli kapcsolat Krisztussal s az ebből épülő istentiszteleti és szolgálati közösség. Az egyetemes papság tehát *jelleg*, nem pedig *tevékenység*. A gyülekezet e jellege mutatkozik meg abban a *kölcsönösségben*, hogy a tagok egymásért felelősséget hordoznak, egymást intik és vigasztalják, egymással bűnvalló és imaközösségben élnek, kegyelmi ajándékaikkal egymásnak szolgálnak (*Zsid. 10: 23—25.*, *Kol. 3: 16.*, *Jak. 5: 16.*, *Jud. 20—21.*) és mint a szentek egyessége, *Isten színe előtt állanak és élnek*. Ha a gyülekezetnek ez a *közvetlenül Isten színe előtt élő és egyben testvéries jellege*, ez a „szent papság“ zavartalanul érvényesülhetne a tényleges viszonyok között, vagyis ha az empirikus gyülekezet maradék nélkül hívő gyülekezet lenne, nem volna szükség az egyházban *szolgálatokra*, azaz olyan állandó és rendszeres *segítési módokra és eljárásokra*, melyek által a Krisz-

tussal való közösségben megtartassunk.²⁸ Ezek azonban nélkülözhetetlenek, nem mint római értelemben vett *vezetők*, hanem mint evangéliumi *szolgák* által folytatott tevékenységek.²⁹

Ebben az értelemben helyeseljük Sebestyén Jenőnek — egyébként a mienktől különböző theologiai szemléletből fakadó — megállapítását, hogy *az igehirdetői, presbiteri, diakonusi tiszt elmulik, de a hívők egyetemes tiszte mindörökké megmarad*. A speciális tisztségeknek u. i. csak feltételes szükségük van az egyházban, *mert lényegében csak ideiglenes kisegítő szolgálatot végeznek azért, hogy a hívők egyetemes hármastisztét az Isten dicsőítésének örök szolgálatára vezessék*.^{29/a}

Mivel pedig a hívők egyetemes tisztsége és a gyülekezetben levő speciális tisztségek közös forrása a „hívőség“, a „hívői méltóság“, lehet mondani, hogy a speciális tisztségek az egyetemes tisztségre, mint fundamentumra, vannak felépítve.^{29/b}

Ezt azonban mindig csak azzal a feltétellel mondhatjuk, hogy a *jelleg és tevékenység* közötti fentebb említett különbséget világosan és határozottan fenntartjuk.

2. Az egyházi szolgálatokat egyesek a karizmákból, a *kegyelmi ajándékokból* magyarázzák. Miután ezek az ajándékok a gyülekezet egyes tagjaiban nem egyforma mértékben vannak meg, nemcsak kicserélésük szükséges, hanem az is, hogy a legfontosabbakban valamennyien gyarapodjanak. Ebből az érdekből bízzák már az első keresztyén gyülekezetben a szolgálat gyakorlását olyanokra, akik bizonyos különösebb adományokkal rendelkeznek, hogy aztán a többi tag az ő szolgálatukból erőt meríthessen annak a maga körében való végzésére. Így, ebből a szükségből létesültek a *nyilvános gyülekezeti szolgálatok*, tisztségek, megbízás alapján, hogy a tagok magános, *maguk körében* végzendő lelki munkáját sikeresebbé tegyék. Lényegében ez a László Dezső magyarázata is.³⁰ A magunk részéről, éppen az egyetemes papságnak, mint „hivatalnak“, jellegnek és az egyházi szolgálatnak, mint tevékenységnek, munkának minél határozottabb *megkülönböztetése* érdekében, a kegyelmi ajándékokkal való kölcsönös sáfárkodást a Heidelbergi Káté tanítása szerint a „szentek egyessége“, vagyis az egyetemes papi hivatal jellegzetességének tartjuk³¹ s *elválasztjuk* ettől a nyilvános gyülekezeti tisztségek szolgálatát. Nem értünk egyet azzal sem, hogy e tisztségeket történetileg kell származtatnunk, az első keresztyén gyülekezet életéből.

Helyeseljük P. Blau véleményét, aki a tanítványok körében és az első keresztyén gyülekezetben a kölcsönös testvéri, „laikus“ lelkigondozást, a kegyelmi ajándékok kicserélését látja jellemzőnek s a tisztségszerű szolgálatokat nem találja meg.³² Ez a fentebbiek szerint érthető is abból, hogy az első gyülekezet még közvetlenebbül Isten színe előtt él s egyete-

mes papi jellege tisztábban érvényesül, mint a későbbieké. Mert minél inkább „szent papság“ a gyülekezet, annál kevésbé szükségesek benne a tisztségszerű szolgálatok. Mivel azonban ez az időben kibontakozó egyház életében, ebben a tisztaságban többé nem fordul elő, sőt egyházra éppen azért van szükség, mert a hívők bűnnel viaskodó emberek, a tisztségszerű szolgálat nélkülözhetetlen.

A karizmák létezését és jelentőségét természetesen az egyházi tisztségek szolgálatára nézve is elismerjük, de éppen ezeket a karizmákat *sajátos, különös ajándékoknak tartjuk*, melyek nem tartoznak az általánosságban, minden hívővel közös és kicserélendő javak közé. Ezekkel szolgálni kell a többieknek, a teljesen azonos viszonzás igénye nélkül. Hasonlóan lényeges megkülönböztetnünk a szolgálatban működő karizmákat azoktól az emberi ítélet szerint megbecsülhető, *emberi képességektől*, melyek ugyan szintén Istennek, mint az egyéniség teremtőjének ajándékai, de nem „kegyelmi“ ajándékok, melyeket a hit fogad el s a szeretet hálál meg. Sőt, mivel a hit aktusától függetlenek, visszaélés esetén egyenesen a romlás és kárhozat szolgálóivá lehetnek. Azonban akár ezekről, akár az egyénnek a szolgálatra adományozott ajándékairól legyen is szó, az igazság az, hogy ezek sem egyenként, sem együtt *nem alapjai és okai a tisztségszerű szolgálatnak*, noha a szolgálattal megbízott tag részéről, mint személyi előfeltételek és velejárók, meg is kívántatnak. Nem *azért* van a gyülekezetben lelkipásztori, tanítói, presbiteri, diakónusi tisztség s nem *azért* végzik egyesek e tisztségek szolgálatát, mert szónoki, pedagógiai, kormányzó, közigazgatási, karitatív és szociális képességekkel, kiválóságokkal rendelkeznek, még csak azért sem, mert mint hívő emberek, e képességek felhasználására megfelelő igehirdetői, katechetai stb. kegyelmi ajándékot is nyertek, hanem *azért*, mert *Isten akarja és rendeli*, hogy legyenek a gyülekezetben ilyen szolgálatok és szolgák.

Azt tehát, hogy miféle szolgálatok, tisztségek munkálkodjanak a gyülekezetben, nem az emberek állapítják meg szükségérzetük, szándékaik, bölcsességük vagy szeszélyük indítására, hanem maga Isten rendelkezik felőle. Éppen ezért egyetlen ember sem *alkalmas* e szolgálatokra önmagától, nem *vállalkozhatik* Krisztus szolgálatára, mert e szolgálat emberi kezdeményezésből, vállalkozásból, bölcseségből nem végezhető s a ragyogó emberi képességek sokszor egyenesen az ördög törévé lesznek s megrontják, semmivéteszik a munkát, a szolgálatot pedig tűrhetetlen igává és átokká. E tisztségek szolgálatát csak *Isten parancsából* lehet végezni s csak Ő adhat hozzá, kegyelméből, erőt és reá áldást, sokszor az emberi képességek hiányában, vagy azok ellenére. Ha a szolgálatnak ezt az egyedüli alapját és okát megismertük és előtte meghódoltunk, akkor be-

szélhetünk arról és bízhatunk abban, hogy Isten, Igéjének szolgálatára *megadja azt a személyi kegyelmi ajándékot*, amit jó-nak lát, annak akit erre a szolgálatra rendel és hív. S ebből következik az a *parancs* is, hogy az igehirdetés szolgálatára készítsük fel, képezzük ki az egyházi szolgákat. Nem mintha ezzel tennők őket igehirdetővé és pásztorrá, hanem azért, hogy Isten akarata szerint „tökéletes legyen az Isten embere, minden jó cselekedetre felkészített”. (II. Timoth. 3: 17.)

Ezért mi *Kálvin* meggyőződését tesszük magunkévá, aki az egyházi szolgálatra és szolgákra nézve semmi más *alapot és indokot* nem ismer el, hanem csak egyedül *Istennek szuverén akaratát*, aki úgy döntött, hogy mi az egyház nevelése alatt éljünk és e nevelés módját a pásztori igehirdetésben szabta meg. Ezért minden tagnak csendes és tanulékony módon kell magát rábíznia az erre rendelt doktorok kormányzására. Ez Isten türelmét és szelídségét mutatja, azt az egyedülálló kiváltságot, amelyben csak az ő gyermekei részesültek, hogy mennydörgés helyett igehirdetésnek kell engedelmeskednünk. Mint-hogy pedig az igehirdetés szerzője Isten és gyümölcsadója a Szentlélek, az igehirdető egyházi szolga csak eszköz, ki által Isten munkálkodik, a nélkül, hogy hatalmát és jogait rájarruházná. Istennek nincs szüksége az igehirdető szolgára, de az-zal akar minket alázatosságra és engedelmességre nevelni, hogy sokszor a hallgatóknál alacsonyabb műveltségű igehirdető szája által szól hozzánk. „Egy porból támadt emberke” szavára kell megmutatnunk Isten iránti félelmünket, tiszteletünket, tanulékonyágunkat. „Cserépedényben” kell megbecsülnünk a „kin-cset”. A szeretet ápolására szolgál az, hogy a testvérek egyike pásztorul rendeltetik a többiek tanítására s így ezek tanítványokká lesznek. Az egyháznak szolgák által való kormányzása Istennek örökre megszentelt és feledésbe nem mehető rende-lése.³³

Kálvinnak ezek a fejtegetései világossá teszik előttünk azt a döntő különbséget is, ami a *római* katolikus papi hivatal és az *evangéliumi* egyházi szolgálat között fennáll. A róm. kath. egyház az ótestamentumi papi hivatal folytatásaképpen, mint az üdvösség birtoklója, a papi ténykedés ex opere operato hatékony cselekményével végzi a kiengesztelés és közbenjárás munkáját, Krisztus áldozatának megisméltésével, mintha az Ő egyetlenegy áldozata meg sem történt volna. A hivatal *intézi* az üdvösség dolgát, parancsol, kényszerít, dönt, ítél, vezérel. A római egyházban nincs egyetemes papság, mert klérus van, papi rend és hivatal, tehát a szolgálatnak *hivatali* jellege van. Az evangéliumi egyházban ellenben a hivatal egyedül Krisztus örökkévaló tulajdona lévén, *helyébe a szolgálat lép*, úgyis mint testvéri szeretetszolgálat és úgyis, mint a nyilvános gyülekezeti tisztség szolgálat. A hivatal és szolgálat kapcsolata ab-

ban áll, hogy a „szent papság”: a gyülekezet a maga megbízott tagjai, az Isten által rendelt szolgák segítő munkájával igyekszik „papi hivatalát”, az Isten színe előtt állást és a lelki áldozatok végzését minél tisztábban és hívebben megtartani és gyakorolni. Az egyház tevékenységei, melyeket a tisztségek szolgálatában végez, ennél fogva nem „hivatalosak”, mert nem intézik, nem rendelik és nem adják az üdvösséget, de mindenestre arra való, hogy a gyülekezet „papsággá” legyen, a maga egészében és közösségében. Amint *Sebestyén Jenő* helyesen mondja: A gyülekezet a speciális tisztségek által gyakorolja a *Cultus Dei*-t.^{33/a}

3. A gyakorlati egyházi életben beszélünk „*lelkészi hivatalról*”. Ez az elnevezés nem érinti a papi hivatal és a gyülekezeti szolgálat gondolkörét. Lelkészi hivatalról analogikusan lehet beszélni, a világi hivatalok hasonlatossága szerint, nem tartalmi, hanem *formai* tekintetben.

Minthogy az egyház, a gyülekezet a világban van, a maga önfenntartásáról kormányzás, igazgatás, testületek, hatóságok, intézmények által kell gondoskodnia. Az önfenntartásnak ezt a megszervezett, szabályozott és állandósított rendszerét hivatalosnak, szolgálatát pedig hivatalnak mondjuk, de mindig azzal a határozott tudattal, hogy ez a név nem vonatkozik a lelkipásztori szolgálat s általában az egyházi szolgálat *tartalmára*, tulajdonképpeni lényegére, *amiért* ez a szolgálat van, hanem csak ennek a tartalomnak védelmére és a világban való biztosítására.

Így az igehirdetés, az istentisztelet vezetése és végzése, a nevelés, a lelkigondozás, a misszió sohasem lehetnek „hivatalos” tevékenységek, a „hivatal” munkái, ezek mindig benső, a Lélek világában végbemenő, pneumatikus és a Krisztus dicsőséges visszajövetelére tekintő, eskhatologikus szolgálatok.

III. LELKIPÁSZTOR ÉS PÁSZTORI LELKEK.

1. Mindabból, amit eddig elmondottunk, következik, hogy az evangéliumi értelmű lelkigondozás *magának az egyháznak*, mint a gyülekezetben megnyilvánuló egyetemes, szent papságnak tevékenysége, munkája. Magának a gyülekezetnek és nem valamely *lelkigondozói papi hivatalnak*, melyhez kizárólagos módon hozzá volna kötve az üdvösség elnyerhetése s melyre az üdvösséget keresők kikerülhetetlenül rászorulnának. A gyülekezeti lelkigondozásban az Ige és a Lélek munkálkodnak, ez a munka pedig nincs hivatalhoz, hanem csakis a hívó gyülekezethez kötve.³⁴ Ez természetesen a *legtágabb értelemben vett lelkigondozás* és azt fejezi ki, hogy Krisztus gyülekezete *jellegénél fogva lelkigondozó gyülekezet*. Mint ilyen, minden tagjára éberén vigyáz és mindenkinek kötelességévé

teszi a sajátmagára való vigyázást is, senkit fel nem ad, de senkit nem ment fel a lelkére való gond alól. A lelkek gondozása könyörgés és cselekvő gond: figyelmeztetés, intés, példamutató útján történik, a lelkiismeret megfélemlítésének és az akarat megdolgozásának, a római és a methodista erőszaknak kizárásával. A gyülekezet lelkigondozói közössége segít az egyes hívőnek, hogy saját akaratának alárendelésével döntsön a Krisztus által szerzett s az Igében feléje nyújtott megigazulás, bűnbocsánat, örökélet megragadásáról.³⁵

Tudjuk, hogy a gyakorlati életben ezt a lelkigondozói felelősséget és készséget nem az egész gyülekezet hordozza, hanem annak csak egy része, magja, a *hívó gyülekezet*. Ez azonban nem *ekkléziola*, a maga üdvösségével eltelt s csak magával törődő különítmény, hanem *missziói mag*, amely a személyes bizonyágtételnek lélektől-lélekig hatoló módján az *egész gyülekezetnek* hívó közösséggé tételén munkálkodik. A *pásztori lelkek* missziói közössége ez. Ők hordozzák a gyülekezet *papi jellegét* és ebben azt a „szent” szeretetet, amelyik nem jóllétért és boldogságért, hanem a bűntől való megváltásért, megszabadulásért könyörög és harcol testvérei számára. Ilyen szeretet csak a Krisztusban való élő hitből fakadhat s ezért ismételten kell hangsúlyoznunk, hogy a pásztori lelkek közösségébe csak a hitben való érettség, öntudatosság, elmélyülés alapján kapcsolódhatnak be a gyülekezet tagjai.³⁶

2. Hogy ez a hívó, missziói mag, a testvéri lelkigondozásnak ez a pásztori közössége valóban felelős és áldozatosan szerető minőségében kialakulhasson, megszilárdulhasson és egyre több és több meggyőződött lélekkel gyarapodhasson, ahhoz Isten akaratából a *lelkipásztori tisztség* szolgálata adatik a gyülekezetbe, pásztori lelkek nevelésére.

Köstlin a lelkipásztor által végzendő lelkigondozói szolgálatot *szakszerűsége* folytán tartja szükségesnek, mint a gyülekezeti tagok nem módszeres és nem tervszerű, a mindennapi élet körülményei által meghatározott munkájának kiegészítőjét. A kettő között munkamegosztás és kölcsönös segítség áll fenn.³⁷

P. Blau is méltányolja ezt a kölcsönösséget a hivatásos és laikus lelkigondozás között, mely csak akkor egészséges, ha a tagok valóban a gyülekezet tagjainak érzik magukat és felelősséget hordoznak a gyülekezetért, ha az egyház a tagokat alapos oktatásban és előkészítésben részesíti a lelkigondozásban való részvételre, ha rendszeres munkakört biztosít nekik, ha a lelkipásztor és a lelkigondozó tagok imaközösségben vannak s ha a gyülekezeti munkásokat a gyülekezet fel is hatalmazza a munkára. Azonban a gyülekezetnek ez az önépítése csakis a *lelkipásztor vezetése és irányítása* alatt történhetik, ez a vezetés és irányítás mindig a lelkipásztor dolga marad. Szükséges, hogy a lelkigondozás egy gyülekezet (egyházközség) te-

rületére határolódják, mert különben elmosódna, vagy elvetné a józanság és bölcsesség korlátait, ez pedig a lelkipásztor jogát alkotja, hogy a maga gyülekezetének tagjai közt munkáljon s ezzel a megkötöttséggel tegye termékennyé a lelkigondozást. Egyébként is a lelkipásztori vezetés biztosítja a lelkigondozás munkájának folyamatosságát, theologiai felkészültsége annak javára van s egyéb, igehirdetői, nevelői stb. tevékenységei is segítik a lelkigondozás sikeres végzését.³⁸

Szakszerűség, vezetés, irányítás kétségtelenül a lelkipásztor része a lelkigondozásban. Józan és bölcs határoltság a gyülekezet kereteiben, folyamatosság, sokoldalúság szintén fontosak benne s ezeket valóban csak az erre felkészített lelkipásztor tudja biztosítani.

Mindez azonban, úgy érezzük, még nem indokolja a lelkipásztor *élethivatásszerű*, existenciális szolgálatát a tevékeny egyháztagságnak mindenféle foglalkozás közben való gyakorlati kötelezettségével szemben, vagy a mellett. Mi a lelkipásztor más által el nem végezhető dolga a lelkigondozásban, amiért neki egész életét a szolgálatra kell szentelnie s nem tölthet be egyéb foglalkozást, állást, élethivatást, mint gyülekezetének többi tagja? És mi lehet olyan fontos, értékes ebben a munkában, ami a hűséges egyháztagok testvéri lelkigondozásán túlmenően szükségessé teszi ezt az élethossziglani szolgálatot?

Csak egy lehet ez: az *Ige szolgálata, az igehirdetés kötelessége és kiemeltetettsége*.

A lelkigondozás az *igehirdetés egyik módja* és ebben a lelkipásztor feladata, dolga, osztályrésze az *Ige pásztori magyarázása*, vagyis alkalmazása egyes lelkek és konkrét gyülekezet eseteire és alkalmaira, az Istenhez való igaz megtérés, a bűnbocsánatban való vigasztalódás és az élet harcaiban való eligazodás munkálására. A lelkipásztor ezzel vezet és irányít, ebben van az ő szakértelme, józan bölcsesége, munkájának folyamatossága és sokoldalú gazdagsága.

A gyülekezeti lelkigondozásban a lelkipásztornak lehetnek s vannak is *segítőtársai*, pásztori lelkek, részben kiképzett munkatársak, részben tevékeny egyháztagok s az is bizonyos, hogy a lelkigondozás nem az ő, hanem a *gyülekezet öntevékenysége*, mely nélkül minden lelkipásztori fáradozás hiábavaló, céltalan lenne. A gyülekezet mandátumán nyugszik munkája és tekintélye. De mindez nem változtat azon a tényen, hogy ahol a gyülekezet életében s így a lelkigondozásban is az lesz kérdéssé, hogy *mit mond az Ige*, mi az Úr parancsának értelme, hogyan kell a Szentírás valamely részét magunkranézve magyarázni, ott mindenütt a *lelkipásztor igehirdetői bizonyosságtétele* adja meg a választ s ezért mindazt, a mi a lelkigondozásban igehirdetés által történik, csak maga a lelkipásztor

végezheti, vagy az ő felelőssége mellett, általa előkészített s az ő irányítása szerint segítő munkatársak. Helyesen mondja Pfennigsdorf, hogy a lelkipásztornak, aki a bűn közösségében és a szabadító kegyelembe vetett hitben egyenlő az egyenlők és testvér a testvérek között, lelkigondozói tekintélyét az Igének a lelkiismeretre való hatása igazolja. Mert a lelkipásztornak nem az egyház iránti engedelmességre kényszerít, hanem Istenhez vezet, akinek Igéje munkálhatja a megtérést és a hitet. Nem azért munkál tehát, hogy a lelkek helyeseljék az egyház és a biblia tanítását, hanem hogy a Szentlélek munkája által hívó szívvel Istenhez megtérjenek, ami egészen más dolog. Igaz, hogy emberi szava, mégha az Igét mondja is, meg van terhelve bizonytalansággal, erőtlenséggel, Istentől való távolsággal s ezért a lelkek ezt érezve, sokszor makacskodnak és elleneállanak, de ő *hitből igyekszik az Igével szolgálni testvéreinek*, hogy azok *személyesen dönthessenek Isten mellett* s ez a lelkipásztornak *lelkigondozói sajátos szolgálata*, Isten ígéretében bízó hite alapján, hogy „a ki hisz énbenem. élő víznek folyamai ömlenek annak belsejéből” (Ján. 7: 38.)³⁹

A lelkipásztornak a lelkigondozásban is *igehirdető*, természetesen az egyház organikus rendjének megfelelő *sajátos lelkigondozói módon* és ezzel a csak általa végezhető, élethivatás-szerű szolgálatával végzi a rábízottak vezetését, irányítását. A *pásztori lelkek* közössége pedig, a szent papság, a hívó gyülekezet *ennek az igehirdetésnek értelmében* végzi a *testvéri lelkigondozás* őrző és segítő szeretetszolgálatát az egész gyülekezetben s ebben az imádkozó és szolgáló közösségben maguk a *pásztori lelkek* és maga a lelkipásztornak is *a Lélek gondozottjai* közé tartoznak.

JEGYZETEK.

¹ P. Blau: Pfarramt und Seelsorge. Hamburg. 1927. 50. l. ² *Heidelbergi Káté* 31. ³ *Második Helvét hitvallás*. XVIII. 8. ⁴ U. o. ⁵ *Heid. Káté* 80. ⁶ U. a. 31. ⁷ Victor János: A „hármasszolgálat” belső rendje. Theol. Szemle 1943. XIX. évf. 2. sz. 77. l. ⁸ U. o. 86. l. ⁹ *Heid. Káté* 32. ¹⁰ U. a. 33. ¹¹ Joó Sándor: Református diakonátus. Elméleti és gyakorlati alapelvek. Bp. 1939. 17. l. ¹² *Heid. Káté* 31. ¹³ Joó S. i. m. 18. l. 40. számú jegyzet. ¹⁴ I. m. 26. l. ¹⁵ I. m. 22—26. l. ¹⁶ Victor J. i. m. 89. l. ¹⁷ U. a. 88. l. és a 89. l. id. Jegyzet. ^{17a} Pap Ferenc: Az egyet. papság történeti kialakulása. (Az egyet. papság lényege és jelentősége. A Kálvin János Társ. Kiadványai 7. sz. Bp. 1938.) 20. l. ¹⁸ Kálvin: Institutio II. K. XV. F. 6. p. ¹⁹ *Második Helv. Hitv.* XVIII. 8. ²⁰ Victor J. i. m. 88. l. ²¹ V. ö. H. A. Köstlin: Die Lehre von der Seelsorge, nach evangelischen Grundsätzen. II. neubearb. Aufl. Berlin. 1907. 39. l. László Dezső: Az Anyaszentegyház élete és szolgálata. 1938. 146. l. és Sebestyén Jenő: Az egyet. papság lényege (Kálvin János Társ. Kiad. 7. sz. Bp. 1938.) 51. 56. l. ²² Makka Sándor: Az Egyház missziói

munkája 1938. 85. l. Lásd még *Csikesz Sándor*: A református istentiszteleti hely fogalma stb. Debrecen. 1935. ²³ *Imre Lajos*: Ekkleziasztika. 1941. 143—144. l. ²⁴ V. ö. *Blau* i. m. 49. l. ²⁵ *Heid. Káté* 64. ²⁶ V. ö. *Imre L.* i. m. 150—157. l. ^{26/a} *Sebestyén* i. m. 56. l. ²⁷ *Más. Helv. Hitv.* XVIII. 8. ²⁸ *Blau* i. m. 48. l. ²⁹ *Köstlin*: i. m. 46. l. ^{29/a} és ^{29/b} *Sebestyén* i. m. 56—57. l. ³⁰ *László D.* i. m. 147. l. ³¹ *Heid. Káté* 55. ³² *Blau* i. m. 48—49. l. ³³ *Kálvin*: Inst. IV. K. I. F. 5. p. és III. F. 1. p. ^{33/a} *Sebestyén* i. m. 59. l. ³⁴ *Köstlin* i. m. 42. l. ³⁵ *U. a.* 40. 43. l. ³⁶ *Blau* i. m. 55—56. l. ³⁷ *Köstlin* i. m. 45. l. ³⁸ *Blau* i. m. 57—60. l. ³⁹ *E. Pfennigsdorf*: Praktische Theologie. II. 1930. 608—610. l.

Egymás terhét hordozzátok

— Gyülekezeti lelkigondozás —

I. VELE, EGYMÁSSAL, EGYMÁSÉRT.

A Márk írása szerint való evangélium 3. részének 13—15. verseiben olvassuk, hogy Krisztus urunk felment a hegyre és magához szólította a sokaságból azokat, akiket akart és azok hozzá mentek. Ez alkalommal tizenkét embert választott, hogy vele legyenek és hogy kiküldje őket prédikálni s hogy hatalmuk legyen a betegeket gyógyítani és az ördögöket kiűzni.

Ez volt az első evangéliumi gyülekezet, mely minden további gyülekezetnek és így a miénknek is örök mintája. Lehetnek benne többen vagy kevesebben, de valóban tagjai csak azok lesznek, akiket maga Krisztus választott magának és szólított néven Igéje által és akik a Szentlélek segítségével hitükben meghallják az ő hívását s engedelmesen hozzámennek a sokaságból.

Mi volt a célja a mi Urunknak a gyülekezet megalkotásával? Elsősorban nagyon egyszerű, de nagyon áldott és boldogító célja volt vele. Azt akarta, hogy akiket ő választott és magához hívott, azok vele legyenek. Mindig vele, éjjel és nappal, szép és rossz időben, örömben és bánatban, életben és halálban, sőt a halálon túl is, örökké. És vajon ajándékozhatott volna ennél nagyobbat övének? Vele lenni, őt látni, hallani, szeretetének fényében és melegében élni, az ő isteni erejével cselekedni, testünkben hordozni az ő halálát, hogy feltámadása is láthatóvá legyen a mi halandó testünkben: ez a keresztyén élet, az egyedül érdemes és boldog élet. De ezt csak ő adhatja nekünk,ilyent csak vele közösségben élhetünk, az ő gyülekezetében.

Ezért a legnagyobb isteni jótétemény ezen a világon a keresztyén gyülekezet. Soha meg nem szünhetünk hálát adni Istennek, a mi mennyei Atyánknek azért, hogy minket Krisztusban a gyülekezet tagjává tett s hogy bár egy ideig itt kell élnünk e világ nyomorúságai között, de mégis nem e világból való életet élhetünk vele, aki kegyelemmel és igazsággal teljes.

Ahol ő van, ott vannak az övéi is és ahol ő nincs jelen, ott hiába jönnek össze az emberek, nem lehet belőlük gyülekezet.

Ő azt akarja, hogy vele legyünk. És mi boldogan valljuk egy szép lelki ének szavaival: „Tevéled ó be szép az élet: Szabadság, boldogság, öröm, Ifjúság, mely örökre szép lett, Mennysország, mely a földre jön. Hova kívánod, én követlek, Isten Báránya, nyujtsd kezéd! Az élet nélküled nem élet, Hol te nem vagy, én sem leszek!“

Azonban a gyülekezetben mindazok, akik vele vannak és élnek, szükségképpen egymással is elválhatatlanul össze vannak kapcsolva életre-halálra és üdvösségre. Senki sem élhet külön, csak a maga számára biztosított közösségben Krisztussal. Senki sem lehet keresztyén önmagában és önmagának. Krisztus nem zsákmánya senkinek. Belőle testvéreink szívén át árad hozzánk a szabadító és megtartó kegyelem és hozzá testvéreink szívén át jut el a mi megváltozott életünk hálaáldozata. Ami ajándékot tőle kapunk, azt egymásnak kell ajándékoznunk, a szenvedésnek és bűnnek terhét, mint egymásét, közösen kell hordoznunk, azt az új parancsolatot kaptuk tőle, hogy úgy szeressük egymást, mint ahogy ő szeretett minket, mert erről ismerik meg, hogy az ő tanítványai vagyunk. E nélkül csak hazugság, vagy öncsalás, ha azt állítjuk, hogy vele vagyunk. Igaz, hogy az Ige azt parancsolja: félelemmel és rettegéssel vigyétek végbe a magatok üdvösségét, de ez éppen azt jelenti, hogy testvéreink üdvösségéért félve és remegve készséggel megfeledekezünk magunkról, csak hogy imádságainkkal és szolgálatainkkal megtarthassuk őket a Krisztus által szerzett üdvösség keskeny útján. A keresztyén gyülekezet tagjai nemcsak az istentiszteleten találkoznak, hanem együtt vannak, egymás teljes ismeretében és szeretetében a minden napok munkájában, teherhordozásában, próbáiban és győzelmeiben is, minthogy együttvannak az imádság és az Ige közösségében. És ez az állandó együttléte az, amit gyülekezeti lelki gondozásnak nevezünk, mert ez folytonos segítségnyújtás abban, hogy a lelkek meghozhassák Krisztus melletti végleges döntésüket s hogy Lélek által újjászületvén, megmaradhassanak a megszenteltetés útján, amely Isten Országába vezet.

Ezért akik vele és egymással vannak összekapcsolva, küldetést nyernek arra, hogy egymásért munkálkodjanak. A gyülekezet nem maradhat a „hegyen“, szent és boldog elmerülésben. Nem pedig azért, mert Krisztus gyülekezete nincs készen, nem teljes és befejezett. Akik már meghallották az ő hívását és hozzámentek, megismerik a „nagy halált“, a bűn halálos betegségét, amelyből megszabadultak és a Sátán hatalmát, mely a Golgotán való legyőzése után sem szűnik meg kísérteni és gyötörni a választottakat s éppen ezért egyszerre meglátják azokat is, akik még tévelyegnek, bilincsbeverve gyötrőd-

nek, a bűn kábulatában alusznak. Lemondhatunk-e ezekről? Megvethetjük, kizárhatjuk őket a gyülekezet jótéteményéből? Nem. Krisztus az első gyülekezet tagjait kiküldte prédikálni és hatalmat adott nekik a betegek gyógyítására és az ördögök kiűzésére. Minden gyülekezeti tagnak missziója tehát az, hogy bizonytságot tegyen a maga nagy döntéséről, melyben Krisztus megváltói hatalmát önmagán megtapasztalta s a bizonyágtevők közös missziója az, hogy együttes elszánt harcot kezdjenek és folytassanak a lelkeket pusztító bűn mindenféle rontása ellen. És végre ott van a legdicsőbb küldetés: a gyógyító krisztusi szeretet valóságának megbizonyítása a szenvedők számára ebben a világban. Bizonyágtétel, bűn elleni harc, szeretetszolgálat: ez a gyülekezeti lelkigondozás hármasság útja.

Egymásért! Ne gondoljuk, hogy itt hibátalan hívőknek, tökéletes szenteknek küldetéséről van szó a hitetlenek és elvetettek felé. Először is, ha vannak hitetlenek és elvetettek, azok nem fogják meghallani az Ige ébresztő és hívó szövegét. Azután gondoljunk azokra, akiket Krisztus az első gyülekezet tagjaiul választott és hívott magához és akik hozzámentek, hogy vele legyenek s azután küldetést nyerjenek a prédikálásra, a gyógyításra és az ördögűzésre. Ezek talán tökéletes hívők és szentek voltak abban a pillanatban? Nem volt-e köztük Péter, akit a nagy vallástétel után azonnal megkísértett a Sátán, hogy tiltakozzék a kereszttel szemben, aki karddal akarta megvédeni az Isten Fiát, akit a Sátán kikért, hogy megrostáljon s csak Urának imádsága folytán tért meg idővel, hogy az ő atyja fiait erősíthesse, aki háromszor tagadta meg Mesterét azon a szörnyű éjszakán és akinek kicsinyhitűségét az evangélium többször is megemlíti? Nem volt-e ott János és Jakab, akik tűzzel akartak elemészteni egy barátságtalan falut? És Tamás, aki semmiképpen nem akart hinni az Úr feltámadásában, amíg ujjait a sebekbe nem dughatja? Sőt még Júdás is ott volt köztük! Értsük meg tehát, hogy elsősorban éppen nekünk, azoknak, akik már meghallottuk Urunk hívó szövegét és hozzámentünk, van a legnagyobb szükségünk az egymásközi lelkigondozásra. A bizonyágtevés által egymás hitét kell építenünk, az ördögökkel egymás kísértései és bűnei ellen kell közös, fáradhatatlan harcot vívnunk, egymás felett kell örköznünk, egymásért kell imádkoznunk és a szeretet szolgálatával egymás sebeit kell bekötöznünk és meggyógyítanunk. Így lehetünk a gyülekezet missziói magjává, lelkigondozói közösségévé, amelyből tovább terjed a bizonyágtevés, a bűn elleni harc és a szeretetszolgálat a még alvók, a még tévelygők, a még betegek és a még bűneikben megkötözöttek közé, hogy aztán ők is lelkigondozói lehessenek egymásnak és a többieknek.

Meddig terjedhet ez a küldetés? Kicsoda szabhatja neki

határt emberi korlátozással, ítélettel, a gyülekezet körülzárásával? Egyszer majd túllép a gyülekezet emberi határain, sőt már aközben is túllép rajtuk, miközben a munka belül folyik s vannak és lesznek tagok, akiket az Úr a maga még ismeretlen választottai közé küld ébreszteni és gondviselni, olyanokhoz, akik között még sohasem hangzott fel dicsőséges neve és evangéliuma. Lészek nékem tanúim az idők végezetéig és a föld végső határáig!

Mindezt nem mi visszük végbe. Nem mi választunk és nem mi hívunk Krisztushoz lelkeket. Ő választja azokat, akiket akar és azok hit által hozzámennek, hogy tagjai legyenek az ő gyülekezetének, melynek öröktőlfogva tagjai is, bár ezt nem tudták vagy tagadták. Mi sohase léphetjük át az Isteni választás, az örök egyház határait. Mi nem téríthetünk s nem nyerhetünk meg senkit, aki nem az övé. Neki nincs szüksége reánk és munkánkra, de csodálatos szeretetéből és kegyelméből mégis eszközeivé tesz a maga ügyéért és dicsőségéért folytatott nagy háborújának, melyet a Sátánnal vív. Mi tudjuk, hogy vele győzedelmes hadjáratot folytatunk a döntő csatát már elvesztett ellenséggel szemben, de tudnunk kell azt is, hogy ez a legyőzött ellenség még éppen elég hatalmas arra, hogy amíg e testen élünk, folytonosan a sarkunkban legyen, gyötörjön és kitépni igyekezzon a hadseregéből, hogy egyenként elbánjon velünk. Ezért kell egymással és egymásért folytatnunk a soha nem lankadó lelkigondozás munkáját a gyülekezetben.

Milyen nagy és áldott csoda az, hogy Krisztusban olyan gyülekezetek is összeforraszkodhatnak egymással és segíthetnek egymáson, amelyek a térben távol élnek. A hit bizonyágtétele, a bűnnel vívott harc gyümölcsei és a szeretet szolgálatának vigasztaló jelei országokon, földrészeken és tengereken át is eljuthatnak a testvéri szívekhez. A magyar református gyülekezetek és az indonéziai evangéliumi gyülekezetek Isten kegyelme által lehetnek egymás lelkigondozói. Kicserélhetik lelki ajándékaikat, kipótolhatják hiányaikat, gyógyíthatják egymás sebeit, együtt örvendezhetnek Krisztus szabadításának és imádkozhatnak egymásért. Testvéri kezek nyúlnak egymás felé innen és onnan az óceán felett és ezek a kezek a Krisztus szeretete által összekulcsolódhatnak. Mi boldogan nyújtjuk a miénket felétek és kérjük, hogy ti is nyujtsátok felénk a tieteket. Találkozzunk a lelkigondozás közösségében. Vele, egymással, egymásért.

II. AZ ÉLŐ GYÜLEKEZET.

Az a szent közösség, mely Krisztus és apostolai között az ő akaratából mintájává lett a további gyülekezeteknek, az első pünköstkor belépett a történelembe, a jeruzsálemi ősi gyülekezet megalakulásával. Ez a gyülekezet megmutatja nekünk, hogy itt ebben a világban mit jelent Krisztus családjaként élni. A jeruzsálemi ősi gyülekezet valóban élő gyülekezet volt, pásztori lelkek közössége. Mindig úgy tekinthetünk rá, mint a gyülekezeti lelkigondozás igazi megvalósítójára.

Mégsem egyszerűen leutánozható minta ez számunkra. A jeruzsálemi gyülekezet még benne él a Kijelentés közvetlenül megnyilatkozó légkörében. A Lélek kitöltetésének az a csodálatos ideje, egyedüli, páratlan a történelemben. A mi gyülekezeteink más viszonyok között élnek. Nekünk tehát az a feladatunk, hogy a mi időnkben és viszonyaink között, itt és most legyünk élő, lelkigondozó gyülekezetté. Azt, ami örökké igaz, maivá kell tennünk a gyülekezeti életközösségben. Nem lemásolásról van tehát szó, hanem arról, hogy erőt merítsünk magunknak abból az ősforrásból, mely ott buzog az ősi gyülekezet csodálatos életében.

Olvassuk el, belemerülő figyelemmel, az Apostolok cselekedeteiről írott könyv 2: 40—47. verseit s nézzük meg, hogyan sugározza ez a kép az élő gyülekezet egyes vonásait.

Péter apostol ezt a felhívást intézte a sokasághoz: „Szakasszatok el magatokat e gonosz nemzetségtől!” Ezzel kifejezte azt, hogy Krisztus gyülekezete ki van választva a világból s ezt azzal kell bizonyítania, hogy elszakasztja magát mindattól, ami ebben a világban, a jelenlegi nemzedékben gonosz.

Ha a gyülekezet csak olyan, mint a világ, nincs semmi értelme. Azonban jól értsük meg, hogy Krisztus gyülekezetének nem a munkától, a mindennapi kötelességtől, a rendtől és az emberek szeretetétől kell elszakadnia, noha mindezek e világban vannak, hanem a bűntől. Azaz nem vállalhat semmi közösséget sem emberekkel, sem dolgokkal, ha azok ellenkeznek Isten törvényével: a tíz parancsolattal és a szeretet nagy parancsával. Abban, amit az evangélium jelent, nem alkudhatik meg és nem alkalmazkodhatik a világhoz, nem szolgálhatja ki a test kívánságát, a szemek kívánságát, és az élet kérkedését, nem köthet érdekszövetséget a Karddal és a Pénzzel. Mert a gyülekezet Istennel van szövetségben, Krisztus által, a Sátán ellen. Itt kell élnie és harcolnia a világban, tehát nem vonulhat ki belőle szemlélődő remeteségbe, nem is nézheti közönyösen, hogy mi történik körülötte, hanem a bűntől elszakadva folytatja munkás és szolgáló életét azért, hogy Isten legyen a világ egyedüli Urává, mert a Sátán csak bitorlója az elrabolt világnak.

Ámde van ennek egy sajátos feltétele. Azt olvassuk a 41. versben: „Akik azért örömetst vevék az ő beszédét, megkeresztelkedének“. Krisztus gyülekezetébe csak azok kerülhetnek, akik örömmel veszik a gonosztól való elszakadásra és az ellene való harcra hívó isteni szót. Senki se lehet keresztyén, aki gyönyörködik a bűnben és sajnál elszakadni tőle. A gyülekezet azoké, akik örömmel mondják egymásnak a nagy újságot: szabad, lehet elszakadni a bűntől! Azzal segítünk egymáson, hogy megkötjük a bűn gyűlölőinek szövetségét és egyesülünk a Krisztusban való gyönyörködésre.

Ilyenek voltak azok, akik Péter prédikációjára megkeresztelkedtek, mintegy háromezeren csatlakozván az apostolokhoz. Ez a megkeresztelkedés azt jelentette, hogy megöldökölték eddigi ömberüket, meghaltak a gonosz számára. Megtértek. Megtérés nélkül nincs keresztyén ember, nincs élő gyülekezet. Meg kell halni, hogy élhessünk. Sőt örömmel kell meghalni, hogy a gonosznak semmi öröme ne telhessék többé bennünk. Jól tudjuk, hogy a világban élő ember számára ez a legnehezebb. Csak olyanok segíthetnek rajta, akiknek már öröme telt a saját halálukban. Ezek a lelkigondozók. Ők bátoríthatják remegő testvéreiket: Ne félj, mert én biztosíthatlak afelől, hogy ez a halál a legnagyobb öröm és a legboldogítóbb szabadulás. Hívd az Isten Lelkét, hogy dönthess ebben az egyedül fontos dologban. Ez nem öngyilkosság, ez a Sátán megölése Krisztus erejével és a te igazi énednek feltámadása Krisztus feltámadásának ajándékából. A lelkigondozás ezzel az evangélizációval kezdődik. Ébresztő lelkek: költsétek fel a halálban alvókat, hogy elszakaszthassák magukat a gonosztól. Mondjátok meg nekik, hogy ti már tudjátok: igaz az a nagy öröm, amit az angyal hirdetett: Megtartó született nektek! A félénkek, az álommal küzdők, az elesettek ezt várják. Csatlakozni akarnak azokhoz, akik már döntöttek Krisztus mellett.

Az élő gyülekezet azonban foglalatosságot, cselekvő életet jelent. A jeruzsálemi keresztyének „foglalatosaik valának az apostolok tudományában és a közösségben, a kenyérnek megtörésében és a könyörgésekben“.

A lelkeknek gondozása először is az élő istentiszteleti közösségben történik. Nincs hatalmasabb és megragadóbb segítség a lelkek számára, mint a valódi istentisztelet. Ott látjuk a bűnösök találkozását a Kegyelmes Istennel. Az énekekben és imádságokban kitárul a Krisztusban irgalmasságot nyert bűnös szív vallomása, könyörgése, hálája; az Igében pedig megjelenik, szól hozzánk, keblére ölel minket a Kegyelem. A szent sákramentumban pedig kiábrázoltatik számunkra az az egyetlen áldozat, mely bűneink bocsánatát és üdvösségünket végbevitte. A mi istentiszteletünknek olyannak kell lennie, hogy fensége és tüze minden lélekben félelmet támasszon. Mert ha van ilyen

Istennel való találkozás, akkor van Isten, ha pedig van Isten, akkor van világ vége, ítélet és örök kárhozat is!

De nemcsak félelmes ebben a világban az istentisztelet, hanem forrása a jeleknek és csodáknak, melyek meghódítják a lelkeket Krisztus számára. A legnagyobb csoda az, hogy az ember átváltozhatik, mássá lehet, mint ami volt. El sem tudnánk képzelni nagyobb csodát, mintha azt látod, hogy valaki, akit úgy ismertél, mint a világ bűnben gyönyörködő és Istent csúfoló fiát, most Krisztus szépségében gyönyörködik és dicséri s áldja Istent, aki gyermekévé fogadta, kegyelemből. A legragyogóbb jel ebben a világban a Szentlélektől újjászületett ember élete, mert jele annak, hogy van más világ és élet is, mint ez a földi.

A lelkigondozó gyülekezet azonban nemcsak istentiszteleti közösség. Jellemzője a hitből és hitben való együttléte. „Mindnyájan, akik hívének, együtt valának.” Mindig, minden dologban együtt. Krisztussal és egymással. Megegyeznek az igaz hitben. Isten azt kérdezte Kaintól: Hol van Ábel, a te testvéred? És a gyilkos hazugul és konokul így felelt: Avagy őrizője vagyok-e én a testvéremnek? Ma is így felel minden Sátántól sugalmazott ember. A lelkigondozók, a pásztori lelkek gyülekezete azonban boldogan jelenti: itt van, Uram! Itt van velünk, a mi imádságainkban hordozzuk őt előtted, mellette állunk kétségeiben és kísértéseiben, örökünk tévelygő lépései felett, hogy a szakadékba ne essék, vigasztaljuk szenvedéseiben, utánamegyünk bűnébe, segítünk rajta nyomorúságában. Ime itt van, Uram, akit reánk bízál: megmondtuk neki Igéd üzenetét és úgy állítottuk oda bizonyágtételünkben szeme elé a Krisztust, mintha előtte feszítettetett volna meg. Könnyörülj rajta is, Urunk, mint ahogy rajtunk, haszontalan szolgálidon, könnyörültél! Adj neki is annyit az utolsó órában, mint amennyit nekünk adtál jóságodból, akik hajnal vagy dél óta munkálkodunk szőlődben! Magadat add nekünk és neki Krisztusban s legyen az a mi jutalmunk, hogy ő is ott van velünk a paradicsomban.

A jeruzsálemi szenteknek „mindenük köz vala”. Ez nem a földi javak nagyrabecsüléséből következett, hanem éppen abból a törekvésből, hogy a világi gondok senkit se tarthassanak vissza az Isten Országának keresésétől. Ezért osztották szét, amijük volt, egymás között, amint kinek-kinek szüksége volt segítségre. Ebből következik az élő gyülekezetre nézve az, hogy senki se szenvedhet szükségét az életre nélkülözhetetlen dolgokban a gyülekezet tagjai közül. Krisztus Urunk Igéje szerint kevésre van szükség és egy a szükséges dolog. Azt a keveset, amire szükség van ahoz, hogy e földön élhessünk, a szeretet gondoskodása minden tag számára kell biztosítsa, éppen azért, hogy mindenki gond nélkül élhessen az egy szükségesnek: az Isten Országa és igazsága keresésének. A lelkigondozó

gyülekezetben tehát megszűnik a szociális kérdés a szeretet által. A világban azonban nem szűnik meg és ezért minden keresztyénnek kötelessége a szociális igazságért küzdeni a gyülekezetben kívüli életben s felmutatni azt a megoldást, melyet egyedül a Krisztus szeretete hoz magával: meglássátok, hogy eltávoztassátok a telhetetlenséget, mert nem a vagyonban való bővölkedésben áll az ember élete.

Akik egy akarattal együtt vannak minden nap a templomban, azok házanként is megtörik a kenyeret és részesednek eledelben örömmel és tiszta szívvel. A kenyérnek házanként való megtörése a gyülekezeti lelkigondozásnak örökszép meghatározása. Először is azt jelenti, hogy az élő gyülekezet tagjai házból-házba viszik a mennyei kenyeret, az Igét és a családok számára „megszegik“, azaz alkalmazzák annak tanításait, vigasztalását, ítéletét és ajándékát kicsik és nagyok, öregek és fiatalok, szülők és gyermekek, örvendezők és sírók számára, az esetek és alkalmak szerint. A kenyér megtörése, mely az utolsó vacsorára s így az Úr halálára emlékeztet, azt is jelenti, hogy az Ige alkalmazásának ez a „kenyérosztása“ minden alkalomszerűsége és egyénekhez való részleteződése mellett is egy kenyér marad: maga a testté lett Ige, a megfeszített és feltámadt Krisztus. Nem emberi bölcseséget, világi vigasztalást, saját gyógyszert viszünk a lelkekhez házanként, hanem Azt, aki bölcseségül lett nekünk Istentől, aki a megtérőt bűnbocsánattal vigasztalja, aki egyedül szabadíthat meg a bűn és halál rablásából.

Házanként törni meg a mennyei kenyeret azt is jelenti, hogy a bűnnel való harcot fel kell venni nemcsak a templomi szószékről, hanem minden egyes családban és magával a családdal együtt, éppen azzal a bűnnel, ami ott és akkor ront és pusztít. Az örökös, az intés, a bizonyágtétel, a komoly leleplezése a titkolt bűnöknek, a szabadulás útjának feltárása, az imádsággal való segítség mind a lelkigondozás házanként való kenyérosztásához tartozik.

És kétségtelenül jelenti ez a meghatározás a testi eledelben való részesedést is, örömmel és tiszta szívvel. Egyrészt úgy, hogy az imádság és az Ige megszentelik a testi kenyeret: többé nem zugolódva, keveselve, háládatlanul, irigykedve esszük, hanem Isten gondviselő jóságának örvendezve és minden önzéstől megtisztult gyermeki szívvel. Másrészt úgy is, hogy a lelkiigondozó gyülekezet, mint szeretetközösség, minden házba juttat annyi eledelt, hogy az ínség könnyeit letörölve, örömmel töltse be a csüggedőket és hogy a szeretet valóságának láttán a szívek megtisztuljanak sötét gondjaiktól és kicsinyhitűségüktől.

Az élő gyülekezetnek kedvesnek kell lennie az egész nép előtt. Meg kell látnia ennek a kornak és világnak, amely-

ben élünk, hogy Krisztus gyülekezete a legjobbat valósítja meg és kínálja fel a békétlen és boldogtalan embernek. Ki kell sugároznunk közösségünkől a békességet és boldogságot, melyet a világban bolyongó ember is keres, de Krisztuson kívül soha meg nem találhat. Nem visszataszító, komor, elzárkózó, ítélkező keresztyénség az, amit Krisztus akar, hanem vonzó, kedves, meghódító. Mert az Úr szaporítani akarja a gyülekezetet minden napon az üdvözülőkkel. Neki még vannak választottai a világban, a pusztaságban, a sötétségben. A mi küldetésünk, hogy általunk lássák meg a hívogató atyai házat és megragadva annak édességétől, hazajöjjenek. Az igazi egyháztag nem nyugszik addig, amíg legalább még egy új tagot nem hoz haza a világ pusztájából. És az Úr így általunk minden nap szaporítja az ő gyülekezetét az üdvözülőkkel, miglen mindenki, aki öröktől fogva az övé, hazatalál és együttörvendezünk az örök boldogságban.

1750 11/2

III. A GAZDAG GYÜLEKEZET.

Az Apostolok Cselekedeteiről írott könyv 11. részének 27—30. verseiben meg van írva, hogy Agabus próféta jóslatára az antiochiai tanítványok elhatározták: „a nagy éhség idejére küldenek valami segítséget a Júdeában lakó atyafiaknak aszerint, amint kinek-kinek közöttük módjában áll. Adományait Barnabás és Saulus keze által küldték el a jeruzsálemi vénekhez. Ez a Saulus, aki nem más, mint Pál apostol, ettől kezdve mindenütt, ahol a pogányok között gyülekezetet alapított vagy dolgozott, egyúttal szeretetadományokat is gyűjtött a szegényeknek, az apostolokkal való megegyezés szerint. (Gal. 2: 10.) Így adakoztak Macedónia és Akhája gyülekezetei a Jeruzsálembeli szentek szegényei részére, mert az apostol azt tartotta: „tartoznak is vele. Mert ha a pogányok azoknak (t. i. a zsidó-keresztyéneknek) a lelki javaiban részesültek, tartoznak nekik viszont szolgálni a testiekben“. (Róm. 15: 25—28.) Ennek a hitből és szeretetből való gyümölcsnek átadására ment Pál apostol ismét Jeruzsálembe, hogy aztán sok megpróbáltatáson át ez az utazása Rómában végződjék.

A keresztyén egyház történetének ez a Pál apostol által gondviselt első egyetemes gyűjtő és adakozó sáfármunkája a legszorosabb vonatkozásban áll a gyülekezeti lelkipáncsolással. Nem képzelhető el élő gyülekezet, egymást pásztoroló hívő közösség, amelyik egyúttal sáfárságot is ne végezne. Láttuk az előzőkben, hogy a jeruzsálemi gyülekezetnek „mindene köz vala“, hogy földi javaikkal egymásnak sáfárcodtak. Ez természetes következménye volt annak, hogy „a hívők sokaságának szíve-lelke egy vala“, tehát senki semmijét nem mondotta magáénak. (Ap. Csel. 4: 32.)

De a sáfarkodás nemcsak azt jelenti, hogy ami az enyém, az a tied is, hanem mindenekefelett azt, hogy sem nekem, sem neked nincs semmink, ami tulajdonunk volna. Minden az Istené és mindaz a lelki vagy testi érték, ami nálunk van, csak gyümölcsöztetésre kiadott bizomány, amit az Úr dicsőségére kell hasznosítanunk, azzal a megkötéssel, hogy egykor be kell számolnunk róla: miképen sáfarkodtunk a reánk bízott javakkal? (Máté 25: 14—30.)

Isten azért rendelte el az Ótestamentumban a tizedet, hogy állandóan emlékeztessen reá: sáfárok vagytok és nem tulajdonosok. Valójában egész életünkkel, mindenünkkel tartozunk Istennek szolgálni és nemcsak jövedelmeink egytizedével. A tized csak jelképe egész életünk hálaáldozatának, de ezt a jelképet, mint Isten rendelését, az élő gyülekezeteknek teljes hűséggel és komolysággal kell az Isten Igéjének szolgálatára, az igehirdetés, a bűn elleni harc, a szeretetmunka fenntartására adniok. Gyülekezeti lelkigondozás tehát nem lehet el sáfárszolgálat nélkül, nem mintha Isten az ő Igéjét nem tudná nélkül is eljuttatni azokhoz, akikhez akarja, hanem mert ezáltal teszi, gondoskodó szeretetből becsessé a mi számunkra az ő egyházát, a gyülekezeti közösséget, Krisztus ügyét. Amiért nem áldozunk, az nem becses nekünk, azt nem tudjuk igazán megbecsülni. A sáfarkodás tehát nem Istennek, hanem nekünk hasznos és fontos. Örvendeznünk és hálálkodnunk kell azért, hogy Isten kegyesen megengedi: szabad nekünk megmutatni a gyülekezetben Krisztus jótéteményéért érzett nagy hálánkat a mi csekély szolgálatunkkal. Sőt, amint Pál apostol gyűjtőmunkájából láthatjuk, a sáfarkodás nemcsak a saját helyi gyülekezetünk szükségleteinek kielégítésére való, hanem Istentől adott többrebiztatás is azoknak, akik hivek voltak a kevesen. Sáfarkodnunk lehet és kell tőlünk távoléló gyülekezetek javára is, adakozhatunk arra a misszióra is, hogy legyenek gyülekezetek ott, ahol még nincsenek. Az élő gyülekezet lelkigondozási szolgálata így terjed túl a saját határain, a föld végéig s így tér vissza reá, mint áldás, meggazdagodás.

Az élő gyülekezet mindig gazdag gyülekezet. Ha igaz az, hogy Krisztusnak csak élő gyülekezetei lehetnek, igaz az is, hogy csak gazdag gyülekezetei vannak. Ez első pillanatra ellenkezni látszik azzal a ténnyel, hogy a Szentírás szerint Isten a szegényeket választotta ki magának és hogy a gazdagnak nehezebb bejutni a mennyországba, mint a tévénak átmenni a tűfokán. Ezen kívül szemünkkel láthatjuk, hogy gyülekezeteink között a legtöbb szegény emberekből áll és hogy a világ szerint alig van valamijük, amivel Isten dicsőségére sáfarkodhatnak. Ez azonban csak látszat.

Olvassuk végig Pál apostolnak a Korinthusbeli gyülekezethez írt második levele 8. és 9. fejezeteit.

Ezek a részek meggyőzhetnek bennünket arról, hogy az igazi gyülekezet mindig gazdag gyülekezet és ha szegénynek tartja magát egy gyülekezet s nem akar sáfárkodni, ez annak a bizonyossága, hogy még nem igazi élő gyülekezet.

Macedónia gyülekezetei a nyomorúság sok próbája közt és igen nagy szegénységben éltek, úgyhogy az apostol nem is akarta megterhelni őket a jeruzsálemi szentek iránt való szolgálattal s úgy látta, hogy ezeknek a gyülekezeteknek teljes kíméletre van szükségük, mert képtelenek valamit is adakozni egyházi célokra. S íme, a nyomorult és koldusszegény gyülekezetek, látva az apostol tartózkodását, maguk könyörögtek neki, hogy vegye be őket is a szentek iránt való szolgálat jó-téteményébe és közösségébe s mikor erre az apostol engedett nekik, nyomorúságuk az öröm bőségévé és szegénységük a jó-szívűség gazdagságává változott, úgy hogy erejükön felül adakoztak.

Milyen lélek lakozhatott ezekben a régi keresztyénekben, hogy abban találták örömüket, amitől sok mai keresztyén fázik és könyörögni tudtak azért, amiért ma sokan azt várják, hogy nekik könyörögjön az egyház?

A kegyelemben gazdag gyülekezetek voltak ezek s ragyogó áldozatuk fénye az évezredek távolán át a mai keresztyénség szívébe nyilallik.

Nem az a baj, ha egy gyülekezet anyagiakban szegény, bár aligha lehet szegényebb egy is, mint a macedóniaiak voltak. Az a baj, ha lelkileg koldus és nyomorult, a szíve üres és rossz, a hitben szükölködik. Ha az áldozat lelkének kincse hiányzik egy gyülekezetből, a világ minden aranya ott lehet felhalmozva ládáiban, mégis éhenhaló koldus lenne Isten előtt. Nem is tudja elhinni és megérteni, hogy valaki a maga földi nyomorúságában azon szomorkodik: miért nem engedik meg, hogy Krisztusért adakozhassék?

Isten előtt csak egy gazdagság létezik: a jószívűség gazdagsága. Istennek semmi egyéb nem kell, csak a szívünk. A neki adott szívnek megmutatja: mennyi mindene van, amiről nem is álmodott s mi mindenre képes, amit soha nem is sejtett volna. Ezer módja van annak, hogy a szegény ember gazdag adakozóvá legyen, de csak egy útja: ha szívét adta oda Istennek, hogy ő gazdagítsa azt meg az adakozásra. Ő emberfeletti erőket és lehetőségeket ad cserébe egy szegény bűnös szívért, ami pedig mindnyájunknak van, ugyebár?

Ítéljétek meg hát magatok a jószívűség lelkével: tényleg olyan szegények vagytok, hogy semmit se tehettek Krisztus ügyéért a lelkek javára? Akkor se, ha tényleg, teljes odaadással engednétek át szíveteket neki, hogy gazdaggá tegye lemondásban, igénytelenségben, szeretetben, készségben? Ti voltatok a leggazdagabb gyülekezet a világon, ha ezt az egyet,

a szíveteket neki adnátok. Mert ez elég neki, bőven és teljesen elég. Csak szívet keres, hogy beleköltözhessék és Őmaga cselekedhessék mindent általa. Mindent, nem az emberi erő mértéke szerint, hanem emberi erő felett, Kegyelmének teljességéből.

De éppenezért ne feledjük, hogy az apostol bizonyosságtétele szerint a macedóniai gyülekezetek először önmagukat adták az Úrnak s csak azután az adományait. Ez az élet titka. Nem arról van szó, hogy erről-arról lemondjunk, ezt-azt elvállaljuk. Semmit ne adjatok addig, amíg önmagatokat nem adhattátok. A szeretet minden sáfárság forrása, de a szeretetnek teljesnek és állandónak kell lennie. Az a szeretet, amely egyszer-kétszer fellobban s aztán nyugodtan pihen el abban a tudatban, hogy már eleget tett, Krisztusnak nem elég. Az igazi szeretet soha el nem fogy. (I. Kor. 13: 8.) Az Úr nem hirtelen odaadott szíveket kér, melyek a meggondolást nem viszik magukkal, hanem hátrahagyják holnapra. Ebből lesz a megbánás, a megkeményedés, a visszaesés, a Sátán kárörvendező győzelme. Ne nyujtsátok szíveteket meggondolatlanul Krisztus felé, ne ígérgetek neki semmit hirtelen fellobbanásból. Még azt találnátok hinni, hogy ez szép és érdemszerű cselekedet tőletek s leköteleztétek vele Krisztust! Még büszkék is lennétek rá s akkor jaj volna nektek! Előbb nézzétek és gondoljátok meg: milyen az a szív? Tudjátok-e, megrendülve és iszonyodva, hogy nincs benne semmi szeretetreméltó, semmi szép, semmi érdem, semmi büszkélkedni való? Hogy borzasztó sebekkel éktelen, teljesen tisztátalan és romlott? Értitek-e már, hogy csak irgalomból fogadja el s hogy ezért csakis nektek kell térdre hullva hálálkodnotok, csodálva, hogy a szent és tiszta Krisztus így szeret titeket?

A macedóniai gyülekezetek nemcsak a cselekvést, hanem az akarást kezdték el a sáfarkodásban. Hát nem több a cselekvés mint az akarás? A világ szerint igen, de Isten előtt csak az önátadó szív jóakarata számít. Nem cselekedni kell, hanem akarni, hogy Isten cselekedhessék általunk. A macedóniaiak nem tudták, miből adjanak, olyan szegények voltak. De akartak adni, erősen, egész szívükből akartak, a szolgálat szenvedélye égett bennük és Isten megnyitotta előttük a cselekvés gazdag lehetőségeit.

Érthető tehát, hogy sok könyörgéssel kérték az apostolt: fogadja be őket is a szolgálat jótéteményébe és közösségébe. Nem a maguk adományait tekintették jótéteménynek, hanem az egyház kibeszélhetetlen jótéteményének látták maguk iránt azt, hogy megengedi nekik az adakozást. Tisztában voltak hit által azzal, hogy mit köszönhetnek Krisztus egyházának s hogy a gyülekezet élő tagjának lenni az egyedüli út az üdvösségre, kizáratni belőle viszont kárhozat.

A gazdag gyülekezet tehát hitben, beszédben, ismeretben, buzgóságban és szeretetben bővölködik s ezért lesz bővölködővé a jótéteményben is. (7. v.)

A jótétemény azonban mindig adomány és sohasem ragomány. (9: 5. v.) Nem szomorúságból vagy kénytelenségből való, hanem jókedvből. A jókedvű adakozót szereti az Isten.

Lényegesen hozzátartozik tehát a lelkipondozáshoz az, hogy a háládatos sáfárság készségét a gyülekezetben együtt munkáljuk, főként a jószívűség gazdagságaért könyörgő imádságainkban. Tegyük imádkozásunk tárgyává a magunk gyülekezetének szükségeit és tekintsünk ki Isten színe előtt más gyülekezetek és Krisztus egyetemes egyháza felé is. A cselekvő sáfárság bizonyosságtételével kapcsoljuk bele a lelkeket, akik szegényeknek tartják magukat, az adakozás jótéteményébe és közösségébe, hogy önmagukat adják előbb az Úrnak és akarjanak sáfárkodni s így adakozásra és cselekvésre is meggazdagíttassanak Általa. A lelkipondozás nagy feladata az, hogy a szegény lelkek megismerjék a mi Urunk Jézus Krisztusnak jótéteményét, aki gazdag lévén, szegénnyé lett értünk, hogy ők az Ő szegénysége által meggazdagodjanak. (8: 9. v.)

4. KIRÁLYI PAPSÁG. SZENT NEMZET.

A hitben élő és a jószívűségben gazdag gyülekezet teljes belső egységét a Szentírás azzal szemlélteti, hogy a gyülekezetet Krisztus testének nevezi, melynek Krisztus a parancsoló Feje, az emberek pedig mint tagok, rész szerint, azaz mindenik a maga helyén, a testet alkotják. (I. Kor. 12: 27.) A Fej és a tagok együtt és csakis együtt a teljes gyülekezet, melyben maga Krisztus tölt be mindeneket mindenekkel. (Ef. 1: 22—23.)

Máshol ugyanezt az igazságot az Ige egy templom, egy „lelki ház” képében ábrázolja, ahol Krisztus az emberektől megvetett ugyan, de élő és Istentől választott becses szegyeletkő, akin „ti magatok is, mint élő kövek, épüljete fel lelki házzá, szent papsággá, hogy lelki áldozatokkal áldozzatok, amelyek kedvesek Istennek a Jézus Krisztus által”. Mert „ti választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, megtartásra való nép vagytok, hogy hirdessétek Annak hatalmas dolgait, aki a sötétségből az ő csodálatos világosságára hívott el titeket”. (I. Péter 2: 4—5, 9.)

Az első kép megmagyarázza nekünk a tagok kölcsönös egymásrautaltságát és egymás javára való szolgálatának szükségességét, mivel a gyülekezet tagjai úgy élnek együtt „a szentek közösségében”, mint az emberi test tagjai a szervezet közösségében. (Róm. 12: 4—5., I. Kor. 12: 12—26.)

A második kép pedig azt példázza, hogy a gyülekezet a maga egészében olyan, mint egy templom, mely Isten tiszte-

letére építtetett, mert csak az az épület nevezhető templomnak, melyben istentisztelet folyik. Így a gyülekezet is csak akkor gyülekezet, ha élete megvalósított istentisztelet, ha „lelki házzá“ egyesül, ha „lelki áldozatokkal áldoz“, melyek kedvesek Istennek, minthogy nem külső szertartások, hanem a lelkek valóságos odaszentelése által tiszteli és dicsőíti Urát. Így lesz a gyülekezet a maga egészében „királyi papsággá“, más szóval egyetemes papsággá, mely az istentiszteletté tett életében magamagát adja hálaáldozatul az Úrnak és mint hálaáldozat, „szent nemzetté“, azaz mindenestől Isten tulajdonává.

Ezek alapján a gyülekezeti lelkigondozásnak két fontos tényezője jelenik meg előttünk. Az egyik a tagoknak egymásért folytatott személyes, kölcsönös tevékenysége, a másik a tiszt-ségszerű egyházi szolgálat.

Ez a kettő kiegészíti és segíti egymást, de mégsem ugyanazok s nagyon szükséges, hogy ezt tisztán lássuk és evangéliumi módon gyakoroljuk.

Arra a célra, hogy a gyülekezet tagjai egymás lelkigondozói legyenek, tetszett Istennek, hogy kinek-kinek különböző lelki ajándékokat, vagyis kegyelmi ajándékokat (charizmákat) adjon, melyekkel egymás építésére munkálkodjanak. Az ajándékokban különbség van, de ugyanaz a Lélek. Mindenkinek azonban haszonra adatik a Léleknek kijelentése. Némelyiknek ugyanis bölcseségnek beszéde adatik a Lélek által; másnak pedig tudománynak beszéde ugyanazon Lélek szerint; egynek hit ugyanazon Lélek által; másnak pedig gyógyítás ajándékai azon egy Lélek által; némelyiknek csodatevő erőknek munkái; némelyiknek meg prófétálás; némelyiknek meg lelkeknek megítélése; másoknak nyelvek nemei; másnak pedig nyelvek magyarázása. (I. Kor. 12: 4. 7—10.)

Ezekkel a kegyelmi ajándékokkal, azok kicserélésével szolgálnak egymásnak a gyülekezet tagjai, mégpedig a teljesen azonos viszonzás igénye nélkül. Nem is egymástól fogadjuk el és nem is egymásnak háláljuk meg ezeket, hiszen nem a magunkét adjuk és nem a másét kapjuk, hanem ajándékokat adunk és veszünk, mint sáfárok, Isten jóvoltából. Mindezeket egy és ugyanaz a Lélek cselekszi, osztogatván mindenkinek külön, amint akarja (u. o. 11. v.). A kegyelmi ajándékot a hit fogadja el és a szeretet hálálja meg s mind a kettő Istenre irányul. De a tagok a boldog eszközök, akiken keresztül a Kegyelem munkálkodik a lelkek ébresztésére, megtartására, üdvözítésére a gyülekezetben.

Sokan a kegyelmi ajándékokat, melyeket Isten a lelkek gondozására adott, összezavarják vagy azonosítják azokkal az emberi ítélet szerint megbecsülhető emberi képességekkel, melyek ugyan szintén Istennek, mint teremőnek adományai, de nem „kegyelmi“ ajándékok, melyek hitből valók és az örök

életre szolgálnak. Ilyenek a testi és észbeli képességek. Lehet valakinek nagy és tartós testi ereje vagy kiváló észbeli tehetsége, ezek azonban nem szolgálják az ő üdvösségét. Sőt mivel függetlenek a hittől, visszaélés esetén egyenesen a romlás és kárhozat munkálóiává lehetnek mind annak számára, akinek birtokában vannak, mind pedig azoknak, akikkel szemben felhasználják őket. De még ha valaki ilyenek birtokában vállalkoznék is a Krisztus szolgálatára, a maga indításából, „kegyelmi ajándék” nélkül ragyogó emberi képességei sokszor egyenesen az ördög törévé lesznek s megrontják, semmivé teszik a munkát, vagy pedig túrhetetlen igává és átokká a szolgálatot. Viszont „kegyelmi ajándékot” adhat Isten a gyülekezet tagjainak különösebb emberi képességek nélkül, vagy azok ellenére is. Lelkigondozást mindenestre csak „kegyelmi ajándék”-ból végezhetünk, mert először is magunk ilyen ajándékképen kaptuk a Szentlelket, ki által Istent Atyánknak, Krisztust Urunknak és embertársainkat testvérünknek ismertük fel és valljuk, másodszor pedig csakis ugyanazért adhatjuk tovább ezt az ajándékot másoknak, hogy ők is megtehessék ezt a boldog hitvallást. A Szentléleknek ezt az ajándékát Isten egyaránt adhatja és adja is testben gyöngé és erős, észben együgyű és kiváló embereknek, ahogy akarja. Természetesen a kegyelmi ajándék megszenteli az emberi képességeket is: a gyöngé testű Pál apostolból szinte hihetetlen fáradozalmakat és testi fájdalmakat diadalmasan elhordozó embert formált; az együgyű elméjű Assisi Ferencet a szeretet bölcsességének csodálatos hordozójává tette, mely minden értelmet felülhalad, a reformátor Kálvin lángeszét pedig a hívő értelem győzelmes kardjává kovácsolta. Sok ember nyers testi erejét kényszerítette a szelíd gondoskodás fáradhatatlan szolgálatába.

Ezért emberi képességek hiányára vagy kiválóságára sohasem hivatkozhatunk azzal a céllal, hogy kivonjuk magunkat a gyülekezeti lelkigondozás kötelessége és felelőssége alól.

Van egy út, melyen mindnyájan hivatva vagyunk elnyerni a lelkigondozás kegyelmi ajándékát, egyikünk ezt, másikkunk azt, de mindig „haszonra”. Ez az út az imádkozó élet útja.

Tudunk-e imádkozni? Az evangéliumban le van írva, hogy mikor a tanítványok egy helyen magát Krisztust látták és hallották imádkozni, az egyik közülök így kiáltott fel: Uram, taníts minket imádkozni! (Luk. 11: 1.)

Ebből látszik, hogy ha a mi imádságunkat a Krisztuséhoz mérjük, mindjárt megismerjük: nem tudunk imádkozni. Meg kell tanulnunk és pedig őtől.

Ő pedig először is így tanít minket az imádkozó életre: Legyen hitetek Istenben! (Márk 11: 22.) Imádkozzatok először is a szívbeli, kételkedés nélküli hitért, mert ez minden igazi

imádság alapja. A hit apálya, gyöngesége, bizonytalansága az oka a meg nem hallgatott, mert nem igazi imádságnak. Aki ennek keserű tapasztalásában buzgó imádsággal gerjeszti magában a hit ajándékának lappangó parázsát, az tudni fog imádkozni. Tehát mindenekelőtt ne sokféléért imádkozzunk, hanem csakis a hitért, hogy hihessük azt amit kértünk és akkor megleszen nekünk. (U. o. 23—24. v.)

Másodszor azt tanítja Krisztus, hogy csak bűneink tudatában és azoknak bocsánataért kell könyörögnünk. Csak a bűnös ember találkozhat a kegyelmes Istennel és ez a mindennapi találkozás az imádkozó élet. Minden más kérés csak abból fakadhat, hogy először magamat, szerettemet, gyülekezeti testvéreimet mint bűnösöket, teljesen rábízom a szabadító és könyörülő Istenre. Megtanulok Krisztustól magam és szerettem ellen imádkozni: Ne úgy legyen, ahogy én és mi akarjuk, hanem ahogy te!

De ennek súlyos feltétele van. „Mikor imádkozva megállotok, bocsássátok meg, ha valaki ellen valami panaszotok van, hogy a ti mennyei Atyátok is megbocsássa néktek a ti vétkeiteket. Ha pedig ti meg nem bocsátotok, a te mennyei Atyátok sem bocsátja meg a ti vétkeiteket.“ (U. o. 25—26. v.) Ha te a bűnbocsátó Istenhez imádkozol, de magad nem gyakorolod a megbocsátást, akkor ismeretlen Istenhez imádkozol, aki nem létezik számodra és így meg sem hallgathatja kívánságodat. Ha nemhogy a hegyek, de a saját szíved sem indul meg: hogyan várhatod, hogy Isten szíve meginduljon és könyörüljön rajtad?

Ha azonban megtanuljuk Krisztustól az imádkozást, el fogunk jutni oda, ahova Pál apostol eljutott imádkozó élete során; megtapasztaljuk az imádság legáldottabb titkait. Olvassuk csak el a Filippibeliekhez írt levele 4. részének 6—7. verseit: „Semmi felől ne aggódjatok, hanem imádságotokban és könyörgésteekben minden alkalommal hálaadással tárjátok fel kívánságaitokat Isten előtt. És az Istennek békessége, mely minden értelmet felülhalad, meg fogja őrizni szíveiteket és gondolataitokat a Krisztus Jézusban“.

Ez az imádkozó élet lelkülete, a meghallgattatás titka. Az igazi imádság abban a tudatban száll Istenhez, hogy nincs aggodalma, mert már meghallgattatott. Ilyen volt Jézus imája Lázár sírja felett. Mielőtt a csoda megtörtént volna, Jézus így imádkozott: Atyám, hálákat adok néked, hogy meghallgattál engem. (Ján. 11: 41.) Imádságunkban kívánságokat tárunk fel, amelyek ezutánra szólnak, de hálaadással, mint olyan dolgokért, melyek már teljesültek, megadattak. Csak az lehet, hogy másképpen, mint ahogy mi gondoltuk, de mindig jobban és fenésesebben.

Az imádság éppenannyira hálaadó, mint amennyire bűn-

valló. Mert minden imádkozó életet az a bizonyosság tölt el, hogy a bűnbocsánat már megtörtént. Ott a Golgotán, a Kereszten Isten mindent teljesített. Elvégeztetett. Csak egy van, amiért hálát adunk s ebben mindenért, ami volt, van és lesz: Krisztus életadó haláláért, minden alkalommal, a Keresztre nézve. Mit is kérhetnénk? Minden egyéb boldog ráadás, a hála gyümölcse. Szenvedés és halál is javára van azoknak, akik Istent szeretik. A hálaadás az imádkozó élet mindennapi koronája, mert hálaáldozat maga az élet.

Az imádság Isten békességét hozza a szívbe és a gondolatokba, hogy megőrizze azokat Krisztusban. Nincs több aggodás, gyötrődés, panasz: béke van. Mert belül rendben van minden. Azonban nem nyugalom, hanem békesség. Nem testi jólétben való pihenés, hanem béke a viharban. Ahogy Krisztus aludt a viharvert hajón, úgy alszik Általa a mi szívünk is gyermeki békességben. S ahogy ő parancsolt a szeleknek és hullámoknak egykor, úgy csitulnak el most is a külső fenyegetések az ő jelenlétében békés szívünk számára.

Akiknek ilyen imádkozó élete van, azok ezzel az életükkel lelkigondozói lesznek másoknak. A lelkigondozás imádságos életre való tanítás és nevelés, amit azok végezhetnek, akik Krisztustól tanultak meg imádkozni. Mert különféle lelki ajándékaink csak az imádság légkörében válnak áldássá, csak akkor, ha az imádság fogja közösségbe a lelkeket.

Minél inkább ilyen egyetemes, királyi papság a gyülekezet, a Róm. 12: 1—2. v. életszabálya szerint, annál kevésbé van szükség arra, hogy az ilyen gyülekezetnek tisztségszerű vezetői legyenek. Mivel azonban egyházra éppen azért van szükség, mert a hívők bűnnel viaskodó emberek, a tisztségszerű szolgálat a gyülekezetben nélkülözhetetlen. Hogy egymásnak az egyetemes papság közösségében lelkigondozói lehessünk, szükségünk van lelkipásztorokra, tanítókra, presbiterekre, diakónusokra. Isten maga akarja és rendeli, hogy ezek a tisztségek a gyülekezetben meglegyenek. Nem Istennek van ezekre szüksége, hanem nekünk, hogy segítő-szolgálatukkal minél tisztábban és hívebben tudja a gyülekezet gyakorolni az egyetemes papságot.

Ezért vannak az igehirdető lelkipásztorok, a hit igazságait tanító vallásoktatók, az őrködő és gondoskodó presbiterek, a szeretetmunkát intéző diakónusok. Természetesen, a Szentírás szellemében mindezeket együtt is nevezhetjük presbitereknek, előljáróknak s így szólhatunk igehirdető, tanító, kormányzó és szeretetmunkát intéző presbiterekről.

Az igehirdető presbitert azért nevezzük lelkipásztornak, mert az ő tiszte az Ige pásztori magyarázása, vagyis alkalmazása az egyes lelkek és a gyülekezet eseteire és alkalmaira, az Istenhez való igaz megtérés, a bűnbocsánatban való vigasz-

talódás és a bűn ellen való harcban szükséges eligazodás segítségadására. Ahol egyszer az lesz kérdésessé, hogy mit mond az Ige, mi az Úr parancsának értelme, hogyan kell a Szentírás valamely részét magunkranézve alkalmazni, ott mindenütt a lelkipásztor igehirdetői bizonyágtétele adja meg a választ. Ez az ő irányító tiszte, erre szenteli életét, erre van kiképezve s ezért gondoskodik a gyülekezet arról, hogy ne kelljen okvetlenül valamely kenyérkereső világi foglalkozást is űznie, mert lelkipásztori szolgálata mindennél fontosabb a gyülekezetnek és erre egész embert és teljes időt kíván biztosítani magának. A többi tisztségek is lehetnek élethivatásszerűek, ha annyi szolgálatot kell végezniök, hogy az egész idejüket leköti, egyébként kellő előkészülettel, minden hívő egyháztag végezheti e tisztségek munkáját.

A pásztori lelkek közössége, a szent papság, a hívő gyülekezet e tisztségek segítségével maga végzi a testvéri lelki gondozást s ebben az imádkozó és szolgáló közösségben a kegyelmi ajándékokat hordozó tagok és a segítő tisztségek viselői mindnyájan együtt a Lélek gondozottjai közé tartoznak.

V. AZ ÚR KÖZEL.

„Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk.“ (I. Kor. 15: 19.)

Ez az Ige a gyülekezeti lelkigondozás számára a legfontosabb isteni figyelmeztetés. Sok minden történhetik egy gyülekezetben, ami azt a látszatot kelti, hogy ott a tagok szorgalmasan gondoskodnak egymásról. Lehet, hogy mindenkinek megvan a hajléka, ruházata, eledele, a gyermekeket iskoláztatják, megtanítják okosan élni a világban, a testi betegségeket gyógyítják, az emberi jogokat megvédik. Mindez helyes és jó dolog. De a földi jóllét legkiválóbb biztosítása mellett is lehetséges, hogy az emberek lélek szerint otthontalanul bolyonganak a bűn sötéttségében, mezítelenül dideregnek a halál árnyékában, éhesen és szomjasan epednek el a földi kenyér mellett, mindent tudnak erről a világról és tanácstalanul állanak ama másik világ zárt kapuja előtt, testileg egészségesek, de szívükben halálos seb gennyed, földi jogaikban nincsenek megkározva, de elestek mennyei örökségük polgárjogától.

És lehetséges, hogy egy ilyen gyülekezet mégis keresztyénnek nevezi magát s azt állítja, hogy gondoskodik a lelkekről, akik hozzátartoznak.

A valóság az, hogy minden egyebet csinált, csak lelki gondozást nem, sőt mindennel, amit csinált, éppen a lelkigondozást semmisítette meg.

Nem lehet lelkigondozás ott, ahol a keresztyén reménységet ebbe a földi világba és életbe zárják be, ahol a vallást

ésszerűsítik, humanizmussá változtatják, szociális kérdések rendezésére korlátozzák, a gyakorlatiasság és cselekvőség hangsúlyozásával kioltják a hitet.

„Isten Igéje világosan mondja: „A hit a reménylett dolgoknak valósága és a nemlátottakról való meggyőződés”. (Zsid. 11: 1.) Ez pedig azt jelenti, hogy az emberi élet önmagában, a föld látóhatárán belül, elszakítva attól, ami a földi életen túl van, nem keresztyén élet. Ha csak ebben az életben reménykedünk a Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk.

„Jézus Krisztus tegnap és ma ugyanaz és örökké”, olvassuk a Zsid. 13: 8-ban. Őt nem lehet bezárni a mába, a jelenvaló világba és életbe. Örökkévaló tegnapja van: minden teremtménynek előtte született, mert Őbenne, Óáltala és reánézve teremtettek mindenk. (Kol. 1: 16.) És van örök holnapja is: „Én vagyok az Első és az Utolsó és az Élő; pedig halott valék és íme élek örökkön örökké”. (Jel. 1: 17—18.) Aki tehát Krisztust csak földi születésétől haláláig ismeri s így akar hinni és reménykedni benne, az valójában nem hiszi Őt, tagadja istenségét és megváltó hatalmát. De ez az emberré alacsonyított tanító és vértanú nem ad segítséget a bűn ellen, nem vigasztal és nem szabadít meg. A világ hitetlen fiainál is nyomorultabb az a keresztyén, aki csak ebben az életben reménykedik Krisztusban. A világ fiai csak ebben a világban hisznek és ez a világ elég nekik. Igaz, hogy meghalnak és elvesznek hamis Istenükkel együtt, de legalább nem hazudták azt, hogy hittek Krisztusban.

Már rámutattunk, hogy a keresztyén gyülekezet nem világtagadó és nem kerüli ki a földi élet nehézségeit. Tudja, hogy Isten akaratából itt és most kell megvívnia a harcát a bűnnel s döntenie Krisztus mellett. Tudja, hogy az életét fenn kell tartania, hogy amíg itt él, szüksége van fedélre, ruházatra, élelemre és gondoskodnia kell arról, hogy minden tagjának meglegyen ezekből az az egyenlően kevés, amire szükség van. Tudja, hogy szükség van az államhatalom rendjére, hogy a bűndurva támadásai fizikailag és erkölcsileg meg ne semmisíthessék a Krisztusról való gyülekezeti bizonyágtételt s azért előljár az állampolgári engedelmségben, hűségben és munkában. Tudja, hogy a teremtett világ eredetileg Isten dicsőségének tükrre volt s ezért megbecsüli és munkálja a kultúrát, melynek az a hivatása, hogy emlékeztessen e dicsőségre a tudomány és művészet alkotásaiban s jeleket adjon az Isten Országában elkövetkező tökéletes igazság, szépség és jóság felől. Tudja, hogy a szociális igazságosság is ilyen emlékeztetés és jeladás az Isten szerinti testvériségről s ezért mindenütt harcossá és szószólóvá annak.

De a keresztyén gyülekezet mindenk felett tudja azt, hogy ez a világ elmúlik és elmúlik annak kívánsága is s csak

aki az Isten akaratát cselekszi, marad meg örökké. Ennek a világnak csak addig van élete, amíg Isten a Krisztusban minden választottait összegyűjti és átalviszi a halálból az életbe.

Gyülekezeti lelkigondozásnak éppenezért nem a népjóléti és szociális gondoskodást nevezzük és tartjuk, hanem kizárólag azt a segítőszolgálatot, amelyik által kölcsönösen támogatjuk egymást a halálból az életbe való átmenetben. A lelkigondozásnak nincsenek más kérdései és mondanivalói, mint azok, amelyek a bűnből való megtérésre, a Lélek általi újjászületésre, az Ige szerinti megszentelődésre, a bűnbocsánatra és megigazulásra, a világ végére és az ítéletre, az üdvösségre és örökéletre vonatkoznak. A lelkigondozás abban segít, hogy életünk súlypontját ebből a világból kihelyezzük a nagy jövőbe, az Isten Országába. „Mert a mi országunk mennyekben van, honnét a megtartó Úr Jézus Krisztust is várjuk, aki elválttatja a mi nyomorúságos testünket, hogy hasonló legyen az Ő dicsőséges testéhez, amaz Ő hatalmas munkája szerint, mely által maga alá is vethet mindeneket.” (Fil. 3: 20—21.)

A lelkigondozás pneumatikus és eszkhatalogikus tevékenység, vagyis csak a Szentlélek által vezetett és az Isten Országába vágyó élettel foglalkozik. Minden egyéb, amire még tekintettel van és amit felhasznál, arravaló, hogy erre a fő és egyetlen célra alkalmasabbá tegye a lelkeket. Még a szeretet diakóniája sem akar mást, minthogy rátegye az igehirdetésre a gyarló embernek látható hitelesítő pecsétet: ime, igaz, amit az igehirdetés mond, mert a szeretet tettei igazolják Jézus Krisztus hatalmát és eljövételét.

De nemcsak mi megyünk és vitetünk a Lélek által, egymás terhét hordozva, a halálból az életbe, a világból az Isten Országába, hanem az Élet jön, hogy legyőzze a halált és az Isten Országa közeleg, hogy véget vessen a világnak.

A lelkigondozás ezért közös előkészület és előkészítés Krisztus visszajövetelére és az Isten Országának fogadására.

Az emberi törekvések legjava arra irányul, hogy ezt a lerombolt világot emberi erőből újjáépítse, megjavítsa. Tragikus és hiábavaló erőfeszítés. A világ nem lesz mássá, amíg az ember meg nem változik. És megváltozhatik az ember önmagától? Az embernek meg kell halnia és fel kell támadnia ahoz, hogy mássá, újjá legyen Krisztus halála és feltámadása által.

A lelkigondozás erre a halálra és feltámadásra készít elő. És ezzel együtt az új ég és új föld megjelenésére, melyekben az igazság lakozik.

Mikor lesznek meg mindezek? Vége lesz a világnak minden egyes lélekre nézve már ebben a testben és életben, amikor nem szereti többé és elszakad a hatalma alól. (I. Ján. 2: 15—17.) Az Isten minden választottjának meg kell érnie ezt a világvéget. És amikor ez mindenkire nézve megtörtént, akkor

vet véget Krisztus egyetemes értelemben az egész világnak. (II. Péter 3: 3—13.)

Sokan azt hiszik, hogy a világnak a gonoszság elbírhatatlanná növekedése fog véget vetni, azaz, hogy maga az ember pusztítja el azt, önmagával együtt. Nem. A világ végét a választottak egybegyűjtésének befejezése hozza el. (Máté 24: 14.)

És ebből következik a lelkigondozás sürgőssége. Sietnünk kell a bizonyágtétellel, a bűn elleni harccal, a Krisztus szeretetének tanúsításával, hogy Isten hosszútűrését könnyelműen ne kísértsük; sürget az idő, mert nem tudjuk az órát, melyben a mi Urunk megérkezik; hajt a felelősség, hogy valaki el ne vesszen a mi késésünk miatt.

Az Úr közel! Ez a mi lelkigondozói munkánk mindennapi serkentője. De egyúttal a legfőbb vigasztalásunk is. Már nem tart sokáig a nyomorúság, a vérontás, a könnyhullatás világa, a Sátán gyötrése és csábítása: az Úr közel!

Aki sajnálja a világot, aki fél Krisztus közelségétől, aki szeretné kitolni Isten Országának eljövetelét a bizonytalan jövőbe, az nem keresztyén és nem lelkigondozó.

A lelkigondozást állandóan ez a forró és esengő könnyörgés támasztja alá és kíséri: „Jövel, Uram Jézus...” „Jöj-jön el a Te Országod!”

A jövődő egyháza

I.

A jövődő egyházának egyetlen szóba összefoglalható problémája az, hogy egyház legyen, valóban és csakis egyház. Ezt azért kell hangsúlyoznunk, mert a multban, sőt mindmáig nemcsak az volt, hanem egyéb is: nemzeti, politikai, művelődési, társadalmi tényező, mégpedig egyikben-másikban igen fontos, értékes, nevezetes és emlékezetes történelmi tényező.

Az 1914 előtti egykori magyar református egyház részben már átment ennek a problémának megoldásán s egyes, önállóvá lett részeinek épen ezt kellett megoldaniok és sok tanulsággal próbálták is megoldani, de a törzs, a magyarországi egyháztest még előtte áll ennek a nagy feladatnak. Nagy és súlyos lecke megtanulnunk, hogy az egyház csakis egyház. Nagyon nehéz dolog az intézményes egyházból átlépni a lelki egyházba, az igazi egyházba. Súlyos döntést jelent meggazdagodásnak tekinteni a világszerinti megszegényedést s jelentéktelen dolognak minősíteni azt az anyagi rendszert, amelyből eddig túlnyomólag éltünk, a behajtás kényszerével kivetett egyházi adózás rendszerét.

Azonban világosan kell látnunk, hogy a lelki egyházba való átlépésünk létfeltétele az egyház jövőjének, a jövődő egyházának.

Ezt a jövődőt sokan a „szabad egyháznak a szabad államban“ nevezett formulában gondolják meghatározhatni. Ez azonban csak formai meghatározása az egyház életének s csak külső megjelenése és következménye lehet, esetleg, annak, ha az egyház valóban egyház. Ne próbáljuk azért az igazi nagy feladatot ilyen másodlagos kérdésen elsiklatni, hanem az Ige mértéke alatt elmélkedjünk az egyház mivolta felől. Mert amikor a jövődő egyházáról s ebben a magyar református egyház jövőjéről beszélünk, egyszerűen és kizárólag az egyházzól beszélünk, úgy amint az az Isten Igéjében áll előttünk.

Reformátoraink és hitvallásaink a Szentírás alapján az egyházat a választottak gyülekezetének (coetus electorum), Krisztus testének (corpus Christi), szentek egyességének (com-

munio sanctorum) nevezték. Ezzel a három elnevezéssel ugyanazt az egy valóságot írták körül. Nem háromféle egyház van, hanem csak egy. Mindig egyoldalúságra és tévelygésre vezet, ha ezeket a meghatározásokat elkülönítjük egymástól és az egységet részekre osztjuk. A három elnevezés csupán arra szolgál, hogy emberileg szemlélhetővé és megfoghatóvá tegye számunkra ugyanannak az egy valóságnak teljességét, éppen azért, hogy kizárja a mi mindig egyoldalúságra, elszűkítésre és meghamisításra hajlamos gondolkozásunk eltévelyedését.

Ha ezt az egységet állandóan szemünk előtt tartjuk, beszélhetünk az egyház hármás meghatározásáról külön-külön is, például úgy, mint egy hármás gyűrű egyfelől szűkülő, másfelől táguló köreiről.

Ebben a szemléletben a választottak gyülekezete, a coetus electorum a legágabb kör. Ez az az egyetemes gyülekezet, melyet a Heidelbergi Káté szerint az Isten Fia világkezdetétől annak végéig, az egész emberi nemzetségből, Igéje és Szentlelke által gyűjt magának, az igaz hit egységében s amelyet az örökéletre oltalmaz és megtart. Ez a gyülekezet az egyház, az egy és igaz egyház, amely azonban nem látásunk, hanem hitünk tárgya, mivel Isten titka az, hogy kik a tagjai. Az egyházat csak hinni lehet, akkor is, ha én hiszem, hogy annak élő tagja vagyok és maradok s akkor is, ha másokról hiszem ezt, de semmiképpen sem úgy, mint ítélezést arról, hogy kik nem tartoznak bele személy szerint.

Istennek azonban mégis az az akarata, hogy a hitnek erről az egyházaról legyen valamilyes látás is ebben a világban, úgy a tagok, mint a világ számára. Mivel pedig ez a világ a testek világa, az egyháznak is testesülnie kell benne, hogy láthatóvá válhasson. Így lesz a coetus electorból, az egyetemes gyülekezetből corpus Christi, Krisztus teste. Az ami ebben a testben lényeges, ami valóban egyházzá teszi, a coetusból való, erről a testről is hisszük, hogy bizonyára benne van, benne kell lennie a coetusnak, de minthogy a testeknek ebben a világában jelenik meg, osztozik is a testeknek Ádám esete óta közös sorsában, hogy kórokozók, fertőzött sejtek, részek és szervek is vannak benne. Tudjuk, hogy sokaknak megdöbbentő sőt megbotránkoztató gondolat Krisztus beteg testéről beszélni. Nagyon is fenségesnek találják a Krisztus teste elnevezést ahhoz, hogy a földi, gyarló egyházra és gyülekezetre alkalmazzuk. Természetesen elsősorban a corpus mysticum-ra, vagyis a választottak seregének összességére vonatkozik ez a név is, amint már megállapítottuk. Ne akarjunk azonban kényesebbek lenni magánál Krisztusnál, aki vállalta és akarta, hogy Feje legyen az egyháznak ezekben a gyarló földi gyülekezetekben is. Éppen azt akarta, hogy testének tagjai ebben a világban tegyenek róla tanúbizonyságot, emberi mivoltukban harcoljanak a

bűn ellen és tegyék rá igéjére a szeretet pecsétjét. Azért az egyház, mint corpus Christi, az ő mennybemenetelétől egészen megdicsőült testében való visszajöveteléig a konkrét gyülekezetekben jelenik meg előttünk. A corpus Christi a coetus electorumnak ebben a világban harcoló része, Ecclesia Militans s mondhatjuk, hogy Krisztus megdicsőült, láthatatlan teste helyett van itt mindaddig, amíg az idők végén ő maga jön vissza és nem lesz többé szükség erre a helyettesítő testre, hogy az ő valóságát, jelenlétét és hatalmát megmutassa, tanúsítsa és gyakorolja.

A corpus Christit, mint egyes konkrét gyülekezetet és mint a gyülekezetek összességét, ezen belül a mi magyar református gyülekezeteinket és a belőlük alakuló magyarországi református egyházat jellege szerint missziói egyháznak nevezhetjük. Az egyház, a coetus electorum, mint a világban megtestesülő corpus, csakis missziói egyház lehet. Nem a holdban van, hanem itt a földön, Magyarországon is, mindenütt, ahol gyülekezetek vannak. Nem valami tökéletes, étherikus szentségű test, hanem valóságos földönjáró emberekből áll s éppenezért kísértésekkel és bűnnel fertőzött. Ha nem ilyen volna, nem lehetne missziói, ha pedig nem volna missziói, nem lehetne corpus. Mert a misszió nem egyéb, mint a konkrét gyülekezet átminősítése hívő gyülekezetté, hogy a corpusból coetus legyen.

Mindazonáltal az egyház, mint corpus Christi, minden más testtől különbözik abban, hogy pneumatikus és eschatologikus jellegű, azaz a Szentlélek hatalma és vezetése alatt áll és Isten Országára irányul. Látható test-voltát nem templomai, intézményei, statisztikai tömegei adják, hanem az a hit, hogy megkegyelmezett bűnösök gyülekezete a megszenteltetés folyamatában, elvegyülve a tévelygőkkel, hitetlenkedőkkel és gonoszéletűekkel, mint Isten konkollyal hintett búzamezője, az aratásig.

De ez a mi mezőnk és nem más. Ebben vagyunk búza is a konkoly között és munkások is az aratásban. Itt szórja az isteni Magvető az Ige magvát és itt jár éjjelente az ellenség, a Gonosz, hogy konkolyt hintsen a búza közé. Itt vagyunk Krisztus tanúi a világban, jelt adva róla és várva visszajövetelét. Ezért nem vagyunk ecclesiola, hanem ecclesia, nem szekta, hanem gyülekezet, egyház.

A test sohasem tömeg, mert akkor hullá volna. A test a halálban válik tömeggé. Amíg él, addig organismus, az élet fenntartására, védelmére, táplálására, gyógyítására összeműködő szerves egység. A corpus Christi, a gyülekezet sem tömeg, felbomló holttest, hanem éppen missziói mivoltában magát fenntartó, védelmező, tápláló és gyógyító szerves egység. Ezt fejezi ki az egyház harmadik neve: communio sanctorum,

szentek egyessége. Ez az elnevezés nem jelent mást, mint a coetus és a corpus. Sőt éppen azt jelenti, hogy a corpusban valóban jelen van a coetus. A communio teszi szentté a corpust, missziói úton és így megvalósítja benne és általa a coetus titkát. Az a gyülekezet, amelyben nincs szentek közössége, többé nem gyülekezet. De micsoda szentekről van itt szó? Nem tökéletesekről, mivel még Pál apostol is tiltakozott az ellen, hogy tökéletes volna. Viszont ugyanő nem habozott szenteknek nevezni a korinthusi gyülekezetben élő hívőket, pedig az a gyülekezet ugyancsak megfertőzött corpus volt. Szentek a gyülekezetben azok az önmaguktól tehetetlen és menthetetlen bűnösök, akik kegyelemből Krisztusnak átadták haszontalan életüket, döntvén afelől, hogy ezután csak Ő cselekedjék bennük, rajtuk és általuk, mint a maga tulajdonaiban és tulajdonai által. Ezek a szentek a gyülekezet testén belül egyességben vannak és közösséget alkotnak, megegyezvén az igaz hitben és megpecsételvén az Igét a szeretet szolgálatával. A szenteknek ez a közössége nem a test, hanem a szerv a testben. Mihelyt a szerv test akarna lenni, rákfenévé válna, amely a testet elpusztítja. Mint ahogy a testben nem egy, hanem több sajátos feladatú szerv működik, egymással összhangban, úgy a gyülekezet corpusában is nem egy, hanem több communio munkálkodhatik. Ilyen közösség lehet már egy család is a gyülekezetben, alkothatja a communiót a szomszédság, communióvá kell lenniök a gyermekek, ifjak, felnőttek missziói munkaközösségeinek, igeszerinti értelemben a presbitériumnak, azzal a feltétellel, hogy mindezek életükkel és munkájukkal a gyülekezet átminősítését, megszenteltetését szolgálják, mégpedig egymással összhangban működve. Így lesz a communio sanctorum a communiók egységévé, a hívő, misszionáló gyülekezetté a konkrét gyülekezetben, azzal a reménységgel, hogy abban az Isten minden választottjait összegyűjti és Krisztus seregébe iktatja, sőt egyidejűleg a gyülekezet keretén túl is Krisztus bizonyágtevője lesz a külső misszióban.

A communio sanctorum hordozza a gyülekezeti misszió mandátumát és teszi az egyházat egyházzá. Ezért az egyház jövője s ezáltal a jövőendő egyháza, a mi gyülekezeteinkben is attól függ és azon fordul meg, hogy a szenteknek ezek a közösségei mennyiben élednek meg benne s hogyan hatják át együttműködő missziójukkal a gyógyulásra és megújulásra váró beteg egyháztestet.

II.

Az elmondottakból következik, hogy a jövőendő egyházának mindenekelőtt valóban gyülekezeti jellegűnek kell lennie. Nem maradhat papi egyház, mert a papi hivatal egyedül Krisztusé és a gyülekezet a maga istentiszteleti és missziói közös-

ségében kegyelemből neveztetik egyetemes papságnak, mint hálaáldozatot bemutató közösség, istentiszteletében és életében. Gyakorlatilag ez azt jelenti, hogy sem a theologia, sem az igehirdetés, sem a missziói munka nem lehet a lelkészek titkos tudománya, egyedáruja, magányosan végzett szolgálata, mint ami nem ellenőrizhető, nem fejlesztendő s kész mintákból és receptekből élő magántevékenység és mesterség. Teljesen le kell vetkeznünk úgy az egyéni becsvágy, mint a tekintélyféltség, vagy akár a kenyérgond kísértéseit. Az Isten Igéje nincs bilincsbeverve. Azt pedig minden módon munkálnunk kell, hogy egyházunk alkalmatlan tisztségviselői miatt magunkra ne vonjuk az ítéletet: „Magatok nem mentetek be és másokat nem engedtetek be“.

Az egész világ evangéliumi egyházaiban, elsősorban a református egyházakban mindenütt erőteljesen indult meg és folyik az egyház gyülekezetivé tétele. Az ökumenikus tanulmányi osztály egymásután rendezi a világiak kiképző tanfolyamait a gyülekezeti szolgálatokra, melyeken már több magyar református világi emberünk is részt vett. A református keresztyénség határozott lépésekkel halad az egyház nem lelkeszi jellegűvé alakulása felé. Különösen a missziói munka gyülekezeti ágaiban lesz ez egyre világosabbá, de az istentiszteleti közösség megelevenedésében is errefelé tartunk.

Mégsem kell féltelnünk a lelkipásztori tisztséget. A jövőendő egyházában ez még nélkülözhetetlenebb lesz, mint valaha, természetesen azzal a feltétellel, hogy sokkal képzettebb, tanulmányozóbb és a szolgálatra önmagukat teljesebben átadó lelkipásztorok fogják ilyenné tenni. A lelkipásztor az Ige sáfára s mint sáfárnak, az a kötelessége, hogy hűségesen továbbadja mindazt, amit tanul és tud. Feladata a gyülekezeti istentiszteleti és egyéni sajátos pásztori lelkigondozáson túl elsősorban a gyülekezeti munkások képzése, előkészítése és irányítása lesz. Lehet, hogy a jövőben kevesebb lelkipásztorra lesz szükség, de ha a gyülekezetek megelevenednek és a pásztori szempontok szerinti lélekszámúakká lesznek, mindenestre minden gyülekezetnek lesz legalább egy valóságosabban pásztori, tisztegszerű lelki vezetője. Ehez nélkülözhetetlen a lelkipásztorképzés alapos reformja is. 1949. XI. 22.

A többi gyülekezeti tisztségek: presbiter, tanító, diakónus a jövőendő egyházában csak karizmatikus alapon lesznek kiválogathatók és alkalmazhatók. Nem szabad ezt a református keresztyén egyházban úgy értelmezni, hogy ezekre a tisztségekre volnának különös karizmák, mert ez a tévedés a római egyház tisztségfogalmához és a külön-külön tisztségi felszentelésekhez s így végeredményében a klérushoz vezetne. Amit itt hangsúlyozunk, bibliai alapon azt jelenti, hogy kegyelmi ajándékokkal megáldott, tehát karizmatikus emberek alkalmasok a tisztségekre, melyek Isten rendeléséből az egyház állandó, lát-

ható, kiábrázolt tevékenységeit hordozzák s így ilyen embereket kell és lehet ezeknek a tisztegeknek betöltésére alkalmazni. Határozottan meg kell kívánnunk, hogy ezek a karizmatikus egyháztagok, mielőtt tisztségeket töltenének be, előbb a gyülekezeti misszió egyes ágaiban tegyenek bizonyosságot átadott életükről és a lelkek gondozására való alkalmasságukról s azután nyerjenek kiképzést a tisztségszerű szolgálatra. Erre a célra egyházunknak a lelkészképzés mellett intézményesen be kell rendezkednie a presbiterek, tanítók, diakónusok és missziói munkások kiképzésére.

Az élő gyülekezetben a tisztségszerű szolgálatok és a missziói munka egymást feltételezik és kiegészítik. A jövőendő egyházi életnek a gyülekezetekben egész tartalmában misszióinak kell lennie, hogy középpontjába kerülhessen a hívő istentiszteleti közösség, hogy benne komoly keresztyén nevelői munka (fegyelmezés, vallástanítás, a világgal kapcsolatos szellemi tájékoztatás) és tevékeny diakónia létesülhessen és folyhassék. Csak az ilyen egyház lesz valóban szabad egyház, abban az értelemben is, hogy magát önfenntartó sáfarkodással táplálja. Csak az ilyen egyháznak lesz missziója a konkrét gyülekezeti kereteken túl is más keresztyén felekezetek és a nem keresztyén világ felé, valamint szociális bizonyágtétele tagjai által a világi társadalomban és államban.

Egészen bizonyos, hogy a jövőendő egyházának nemcsak evangélizációra és misszióra lesz szüksége, hanem reformációra is. Szükségképpen el fog következni egyházunk szervezeti átalakulása is. Ennek azonban lényegében véve csak egyetlen kérdése van és ez az egyháztagság kérdése. Mihelyt az egyháztagság alapfeltétele a gyülekezeti misszióban való tevékeny részvétel lesz, a többiek: az istentiszteleteken való rendszeres részvétel, a sákramentumokban való részesedés, az egyházi önfenntartás terheinek hordozása stb. maguktól fognak következni és megvalósulni. Az egyháztagság kérdése a gyülekezeti misszió kérdése. Az élő gyülekezetnek valódi önkormányzata lesz, mihelyt erre igazi képessége van. Bibliái értelmű presbitériuma lesz, mert valódi egyháztagokból választja presbiterait. Szervezete presbitériális lesz, nemcsak az egyes gyülekezetekben, hanem a nagyobb egységekben is, mivel azok az igazi presbitériumokból alakulhatnak, egészen a zsinatig. Azt is kétségtelennek kell tartanunk, hogy ezek a nagyobb egységek a maiaknál (a mai egyházmegyéknél) kisebbek lesznek, mert kiterjedésüket a lelkigondozás és a misszió szempontjai fogják meghatározni. Már is láthatjuk, hogy a mai, egyébként is aránytalan egyházkerületi rendszer tarthatatlanná fog válni s a gyakorlati valóságban négy egyháztestből csakugyan egy országos egyház lesz, mely a maga közös ügyeit egységes és a mai nem tiszta református rendszertől különböző, sokkal lelkibb és egyetemesebb módok és szervek által fogja intézni.

A gyülekezeti missziói munka mai értelme és feladatai

1. Régóta tapasztaljuk, hogy a missziói munka értelmezése körül különböző bizonytalanságok és eltérő vélemények jelentkeznek. Ez az elvi határozatlanság károsan hat ki a gyakorlati missziói tevékenységre is. Meggyőződésem szerint a baj oka abban van, hogy hiányzik az egyházi élet *ekkléziasztikai* szemlélete, mely az egyházat *élő organizmusként* látja a maga élettevékenységeinek sajátos különbözőségében és ugyanakkor teljes összefüggésében és egységében. Csakis ebből következik az az általánosan hangoztatott szólam, hogy a *hivatalos* egyház és a *missziói* munka nem férhet össze egymással. Holott itt *ugyanannak az élő valóságnak* két tevékenységéről van szó, melyek, akár az emberi test különböző szervei, sajátosan működnek, de mégis, bár egymással fel nem cserélhetők, együtt biztosítják az életet.

Az egyház, mivel isteni Fejből és emberi tagokból áll s nem e világból ugyan, de ebben a világban van, kénytelen a valóságos földi körülmények és helyzetek között gondoskodni a maga önfenntartásáról s erre szolgálnak *külső, önfenntartó tevékenységei*: a kormányzás, igazgatás, anyagi önellátás, melyeknek végzésére hivatalokat és intézményeket létesít.

De az egyház nyilván nem ezekért van, hanem ezek csak eszközei, bár a földi viszonyok közt nélkülözhetetlen eszközei annak, hogy tulajdonképpen, tartalmi rendeltetését, azt amiért alapított és létezik, gyakorolhassa és végbevihesse. Ez pedig nem más és nem egyéb, nem több és nem kevesebb, mint az *Ige szolgálata*. Erre szolgálnak az egyház *belső, tartalmi tevékenységei*: istentisztelet, nevelés, misszió.

Az istentisztelet keretében végzett igehirdetés és a sakramentumok kiszolgáltatása az Ige szolgálatának lényege, az egyház tulajdonképpen és legfőbb tevékenysége. A *nevelés*, mint egyházi fegyelmezés, vallásos nevelőoktatás és az egyháztagok állandó tájékoztatása a világgal kapcsolatos dolgokban, az Isten akarata szerinti ismeret és cselekvés felől egyrészt következménye az istentiszteleti igeszolgálatnak, másrészt az arra való előkészítés és alkalmassáttétel eszközlője.

Fennmarad azonban még az a nagy kérdés, hogy miképpen lesz az istentiszteleti közösségből a *bűnnel harcoló* és Krisztus szeretetéről *szeretetmunkával* bizonyoságottevő közösség, a *konkrét* statisztikai gyülekezetből valóban *élő és hívő* gyülekezet? Ezt a nagy *átminősülést* csakis a Szentlélek Isten viheti végbe, de újjáteremtő munkáját általa küldött és vezetett *missziói* eszközök útján végzi, *hívő* magvat teremtvén a gyülekezetben erre a szolgálatra.

A misszió *gyülekezetalkotó tevékenység*. Nem külső, önfenntartó, hanem belső, lelki értelemben. Lényege abban áll, hogy *élő, hívő, igazi egyháztaggá* teszi azokat, akik Isten eleve elrendeléséből örökóta tagjai ugyan az egyháznak, de elhívásukat vagy még nem hallották, vagy megkeresztelt és anyakönyvezett keresztyén-létükre süketen alusznak a bűnben, vagy a már meghallott, felismert, lelkesen fogadott igazság mellől eltántorodtak, eltévelyedtek és elestek, vagy végre kísértések és próbáltatások közt szenvedvén, lelki válságban forognak. Mivel tudjuk, hogy a Krisztus melletti döntés mindenkor az egyéni lélek legbensőbb ügye, Isten Lelkével való elrejtett találkozásban és jákobi küzdelemben, azért a missziói munkát nem tartjuk egyébnek, mint *segítőtevékenységnek*, mely imádsággal, az Ige személyhezszóló hirdetésével, személyes bizonyoságtétellel és szeretetszolgálattal kíván testvéri támogatásul lenni a nagy döntésben. Aszerint, hogy ez a szolgálat hol folyik: még külsőleg gyülekezetté nem szervezett s keresztyén egyházi közösséghez nem tartozó lelkek között, vagy már egy konkrét gyülekezetbe született, megkeresztelt és betagolt, de öntudatos hívő életet nem, vagy csak ingadozva és botladozva élő lelkek között, — különböztetjük meg a missziói munka két ágát: a *külső* és *belső* missziót. Az utóbbit nevezzük szorosabb értelemben *gyülekezeti missziónak*, mert konkrét gyülekezetben folyik s a továbbiakban a munkának ezzel az ágával foglalkozunk.

Az Igéből tudjuk, hogy a missziói munka hűséges végzéséhez kötötte az Úr Jézus Krisztus a maga visszajövetelét, a világ végét és Isten Országának megvalósulását, azért ezt a munkát csak *szenvedélyes lendületben, feszültségben és szent sietéssel* végezhetjük. Ez a lelkület mindig is jellemzője volt az igazi misszionáriusoknak és missziói munkának s ma is ez lehet és lesz a bizonyító jele annak, hogy egyházunk felelősei és tagjai valóban elfogadták-e Isten kezéből a missziói mandátumot és csakugyan átadták-e magukat az élő, hívő gyülekezetalkotás szolgálatának, ami magyar református egyházunk jövőjének, életének is döntő kérdése.

2. A gyülekezeti misszió munkájában *kétféle tevékenységet* különböztetünk meg. Az egyik az *ébresztő igeszolgálat*, az *evangelizáció*. A másik a *szervezett közösségi lelkigondozás és*

szeretetszolgálat. Mindaz, amit az egyházi életben missziói munkának nevezhetünk, ebbe a két tevékenységi körbe sorozható.

Az *evangélizáció* az a segítőszolgálat, mely a lelkeket bűnállapotuk halálos veszedelmének megismerésére, igaz bűnbánatra, Krisztus melletti önátadó döntésre, valóságos megtérésre és újjászületésre kívánja segíteni. Ennek a szolgálatnak központjában, az *evangélizációs igehirdetés áll*, elsősorban az *élőszó*, másodsorban a *betű* személyes bizonyoságtétele által. *Evangélizátor nem lehet akárki. Nem lehet az mindenik lelkipásztor sem.* Hitbeli ébresztést végezni oklevél és állás alapján lehetetlen. Evangélizátorra csak *személyes elhívás, kegyelmi ajándék, isteni küldetés* tehet valakit. Természetesen nincs kizárva, hogy ilyen misszionárius a lelkipásztorok, egyházi tisztviselők közül is kerülhessen. De általánosságban mégis azt mondhatjuk, hogy senki se *sajátíthatja* ki ezt a szolgálatot. Egy lelkipásztor sem mondhatja azt, hogy ő a saját gyülekezetének egyedüli és elégséges evangélizátora, sőt ennek a szolgálatnak természete szerint az evangélizációra hivatott lelkipásztor is inkább végezheti ezt a szolgálatot más gyülekezetben, mint a magáéban. Evangélizáció tekintetében sem az *egyházmegye*, sem az *egyházkerület* nem rendezkedhetik be autarkiára, önellátásra, nem szolgáltathatja az evangélizációt csak a saját kebelbeli embereivel. Az evangélizáció *országos egyházi ügy, misszió*, sőt munkálói lehetnek külföldi bizonyágtevők is, amennyiben beleilleszkednek egyházunk hitvallási s egyéb feltételek által meghatározott helyzetébe és munkájába.

Mai körülményeink és szükségünk felettébb kívánatosá teszik, hogy az evangélizációs igehirdetésre Istentől kegyelmi ajándékot kapott, elhívott és elküldött lelkipásztori és más személyiségek maguk alkossanak *országos munkaközösséget* és az *egyházkerulettekkel, egyházmegyékkel* maguk beszéljék meg, szervezzék és végezzék *teljes egyetértésben és kölcsönös támogatásban* a lelki ébresztés annyira nélkülözhetetlen s a lelkek ezreitől várva-várt szolgálatát. Van azonban ennek a szolgálatnak olyan része is, melyet éppen a *gyülekezeteknek* kell elvégezniök, amely a *gyülekezeti misszió közvetlen feladata* s amely által a gyülekezet *missziói* magja munkálkodik a konkrét gyülekezetnek hívó gyülekezetté való átminősítésén. Ez pedig az evangélizációs szolgálat *lelki előkészítése és hatásainak megszilárdítása, gyümölcsözővé tétele* az egyes lelkek és az egész gyülekezet életében. Magától értetődik, hogy ehhez a missziói munkához hozzátartozik mindaz az *adminisztrációs és anyagi teendő* is, ami az evangélizáció megrendezésével jár s amit szintén teljes odaadással, hűséggel és áldozatos szeretettel kell teljesíteni. A *lelkipásztor*, a hivatásos *missziói munkások*, a szolgáló *egyháztagok* és az egyházközség *presbitériuma*

tervszerűen és alaposan veszik ki részüket mindebből. A missziói munkának ezt a részét a *kultuszon kívüli igehirdetés* gyülekezeti munkaformáiban végezzük. Ilyenek: a családi istentisztelet, biblia- és imaközösség, szórvány- és tanyai összejövetelek, iratterjesztés, konferenciák, ünnepélyek, családlátogatás. Ezekben a közösségekben folyhatik az evangélizáció imádságos előkészítése, majd hatásainak, áldásainak számbavétele, háládatossággal való öntudatosítása, új életté tétele. Nem hangsúlyozhatjuk eléggé, hogy *enélkül az előkészítő és utó-gondozási szolgálat nélkül* az evangélizációs igehirdetés és a vele kapcsolatos beszélgetések, megnyilatkozások nemcsak *műló hatásúak* maradnak, de sokszor *veszedelmessé* is lehetnek a felébredt lélekre nézve, aki a további támogatás hiányában szörnyű kiábrándulásba zuhan, vagy más esetben a szekta karjaiba menekül.

3. A gyülekezeti missziói munka *másik része a szervezett közösségi lelkigondozás és szeretetszolgálat*. Míg az evangélizáció akkor is, ha szabályszerű időközökben ismétlődik, mindig különös és alkalmi szolgálat, addig a közösségi lelkigondozás és szeretetmunka, mint szervezett tevékenység, *állandó és rendszeres*. Ez azt jelenti, hogy az *elsődleges és volta-képpen* missziói egység a konkrét gyülekezet, mindenik helyi gyülekezet egyenként, önmagában. Valamikor a „belmisszió” úgy indult meg egyházunkban, hogy egyes megragadott lelkek önkéntes egyesületekbe tömörültek s főleg a városi gyülekezetekben góccokat képeztek, melyek maguk felé fordultak, ekklezíolás módon elszigetelődtek és így lelki hatásukat, áldásaikat csak szűk körben sugározhatták. Ebből a mozgalomból nem alakulhatott ki egyházunk gyülekezeti missziója, mert ezt egyesületi és különítményi alapon nem lehet létesíteni, hanem csak magából a gyülekezetből, mint élő egységből, missziói módon bontakozhat ki. Az első világháború után viszont megkezdődött a „belmisszió” *egyháziasítása*. Ez úgy történt, hogy az egyház, egyes vezetőinek felelősségérzésére és evangéliumi felismerésére a missziói munkát a maga tevékenységének ismerte el, törvénybe iktatta, szabályozta, központi munkaerőkkel és segélyekkel látta el, felülről lefelé szervezte, irányította, foglalkoztatta. Megindult az intézménylétesítő mozgalom és munka is, mely kívülről táplált szeretetintézeteket helyezett a gyülekezetekbe. Távol legyen, hogy ennek az egész egyháziasító korszaknak nagy látásait, buzgó kezdeményezéseit s különösen az intézményes diakónia egyházivá tételében végbevitt tetteit lekicsinyeljük. Kétségtelen, hogy ebből a központi és lefelésugárzó fényből sok világosság jutott az egyes gyülekezetekbe is és mindenestre sikerült legalább elvben közügyggyé, letagadhatatlan kötelességgé tenni a missziói munkát az egyház hivatalosainak öntudatában s hisszük, jórészen lelki-

ismeretében is. De mégis meg kell állapítanunk, hogy *ezen az úton gyülekezeti misszió nem támadhat s nem szilárdulhat meg.* Gyülekezeti missziót *hatóságilag* indítani, szervezni, végezni nem lehet, hanem csak a ténylegesen életretámadt és működő missziói munkát lehet (s kell is) *hatóságilag* számontartani, védelmezni és segíteni.

A gyülekezeti misszió magának a konkrét gyülekezetnek szolgálata s ennek a szolgálatnak a gyülekezet nemcsak *tárgya*, hanem *alanya* is, *önmaga* által misszionálja saját magát, nem valahonnan kívülről és felülről másvalakik, hanem *belülről ön maga minősíti át magát* hiányos és romlott állapotából hívó és szent gyülekezetté.

A gyülekezetnek ez a *cselekvő alanyiséga* abban nyilvánul meg, hogy a döntésrejutott lelkekből olyan *missziói mag* alakul, mely nem a maga zárt körének élvezését, szentségének megóvását s csoport-üdvösségének kicsi érdekét tartja szem előtt, hanem rendszeresen, állandóan, szervezeten kívánja szolgálni *a gyülekezet egészének átminősülését* s ezt éppen azáltal végzi, hogy személyes bizonyágtétellel új és új lelkeket segít döntésre és tesz más lelkek döntésresegítő misszionáriusává. Csakis ezt nevezhetjük gyülekezeti missziói munkának s csakis ezen az úton lehet „a választott nemzetség, királyi papság, szent nemzet, megtartásra való nép” rendeltetésből és ígéretből valósággá, a megszentelődött gyülekezetben.

A konkrét helyi gyülekezetnek azonban vannak olyan *meghatározó tényezők*, melyeket a missziói munka nem mellőzhet a nélkül, hogy meddő légvárépítésbe ne merüljön. Ilyen *a nemek és életkorok* adottsága. A gyermekek, a fiúifjúság, a leányifjúság, a felnőtt férfiak és nők a missziót külön-külön *a saját szövetségükben* végezhetik a legjobban s az a szükséges teendő, hogy a gyülekezet tagjai ilyen szövetségekbe szervezve legyenek a misszió cselekvő alanyaivá. *Elvben és reménységben* a gyülekezet *minden tagja* beletartozik a maga neme és életkora szerinti szövetségbe s a missziói lelkület, önátadás, feszültség, lendület és sietés dolga, hogy *hívó valóságában és tevékeny szeretetében* is beletagolódjék. Ezért a gyermekek szövetsége nem lehet csupán hetente egyszeri, vasárnapi iskolai összejövetel, melynek gyakorlati következménye nincs, hanem maguknak a gyermekeknek missziójává kell lennie, mely által a jövőendő gyülekezet lelki megalkotása folyik s mely sáfárságban és szeretetszolgálatban bizonyítja élővoltát. Hasonlóképpen nem lehet a gyülekezeti misszió ifjúsági ága a KIE helyenként való megalakítása és munkája, még akkor sem, ha RKIE-nek hívják. Gyülekezetalkotó ifjúsági munkára van szükségünk s csak ha ez már van és él, lesz megengedhetővé és kívánatossá az, hogy a gyülekezeti ifjúsági szövetség egyes tagjai, vagy összessége a KIE-be belépjenek, mivel ter-

mészeten elismerjük és áldjuk a KIE-nek, mint nemzeti és nemzetközi alakulatnak jelentőségét és értékeit. A presbiterek országos szövetsége vagy az évi országos református nagygyűlések szintén nem pótolhatják vagy helyettesíthetik a gyülekezetek férfiszövetségeit. És gyülekezeti nőszövetségek is csak magukban a gyülekezetekben támadhatnak és munkálkodhatnak Isten Igéje körül, nempedig országos központból szervezve és dirigálva.

További meghatározó tényezői a misszióknak a *különböző életformák*, melyekben a gyülekezet tagjai élnek. Ilyenek a szórvány, tanya, falu, kisváros, nagyváros, a különböző társadalmi rétegek életformái. A missziói munkát már csak azért sem lehet kívülről és felülről létesíteni, mert ezek az életformák nem tűrnek uniformizálást, sajátosságuk figyelembevétele és felhasználása adja meg éppen a gyülekezeti misszió lélettéljes gazdagságát. Ebből a szempontból igen nagyjelentőségű kérdések várnak megoldásra egyházunkban. Itt rejlik a gyülekezeti misszió *sajátosan magyar református* munkamódszereinek megtalálási és kidolgozási lehetősége.

Végre erőteljesen meghatározza a misszió munkáját a gyülekezeti tagok tényleges *élethelyzetének* sokfélesége. Szegénység, gazdagság, műveltség, különféle családi helyzet, különböző lelkiállapot, tévelygés, szenvedés, bűn arra hatnak, hogy a missziói szolgálat egészen személytől-személyig folyó, minden sablont és ipariságot kizáró, teljesen az egyéni valósághoz, esethez és alkalomhoz simuló és annak megfelelő legyen.

Mindez világosan és félreérthetetlenül mutatja a gyülekezeti misszió *életközelségét és lélettéljességét*, ami csak a konkrét gyülekezeti közösségben érvényesülhet.

4. A gyülekezeti misszióknak, mint állandó és rendszeres tevékenységnek, megvannak az állandó *cselekvő tényezői* is. A misszióilag szervezett gyülekezetben teljes *munkamegosztás és kölcsönösség* van. A *bűn ellen* folytatott közösségi harc nem rendetlen portyázás és egyéni vagy alkalmi összeállási kalandvállalás, hanem *szent hadjárat*, melyet a gyülekezet egyre növekvő közössége a már előbb említett szempontok szerint szervezve, teljes egységben, fegyelemben, kölcsönösségben és minden tag s tényező a maga helyén és sajátos feladatkörében folytat. Ugyancsak ez áll a *közösségi szeretetszolgálatra* is. Nem egyéni vagy egyesületi jótekonyságról van szó a gyülekezeti misszióban, hanem egységes és intézményes *bizonyosságtételről* a Krisztus vigasztaló, gyógyító és szabadító szeretete felől a nyomorgók, árvák, betegek, foglyok, elbukottak között. És sohasem arról van szó a gyülekezeti misszióban, hogy a *tökéletes szentek* harcolnak a *bűnösökért* és a teljesen *hiánytalanok* adnak valamit a *nélkülözőknek*, hanem arról, hogy a *kegyelmet nyert bűnösök* és a *Krisztus szeretetét megtapasztalók*

taltak egymást támogatva igyekeznek közösségüket kiterjeszteni a konkrét gyülekezet minél átfogóbb egészére.

Ebben a misszióban éppenezért mindig megkülönböztetjük, de viszont kölcsönösségbe is kapcsoljuk *három cselekvőtényező* részvételét. Ezek: 1. a *vezetők*, 2. a *tagok*, 3. az *egyházi hatóság*.

A *vezetők* közé soroljuk a missziói munkában azokat, akik azt az Isten igéjének hirdetésével, alkalmazásával irányítják, továbbá azokat, akik a szakképzettséget igénylő szeretetszolgálatokat ténylegesen végzik és végre azokat, akik egyes munkaágakban megfelelő előkészítés alapján mint vezetők munkálkodnak. Vezetők tehát a lekipásztor, az evangélizátor, a diakónus, a diakonissza, a gyermekmissziói (vasárnapi iskolai), ifjúsági missziói, férfi- és nőszövetségi tisztségek viselői, a szeretetintézmények igazgatói, felügyelői. A gyülekezeti misszió helyes értelmezése szerint ezeknek kell alkotniuk az egyházközi missziói *bizottságot*. (Kivéve természetesen az evangélizátort, ha az más gyülekezet tagja.) A vezetőkre tehát a misszióban az Isten igéjének közvetlen szolgálata, a missziói alakulatok szervezése, igazgatása, a szakszerűséget kívánó szeretetmunkák végzése van bízva. 1949. X. 11. 13

A *gyülekezet tagjai*, mint a missziói munka cselekvő részei, *szövetségeikben egymást lelkiileg támogatják, segítik, vigasztalják*; evégből egymással ima- és bibliaközösségben élnek; keresztyén életük gyakorlását egységesen alakítják ki; az imádságnak és Isten igéjének világosságában a gyülekezet adott, tényleges szükségeit keresik, ismerik meg és szolgálják; rendszeres és áldozatos sáfárságot gyakorolnak; Krisztus megváltó hatalmáról a tévelygők, szenvedők és a bűnben veszteglők előtt közösségben előkészített, egyöntetű és alkalmilag együttes bizonyosságot tesznek; a részükre kiosztott vagy az általuk felvállalt konkrét szeretetszolgálatokat személyesen és rendszeresen végzik s arról a vezetőnek beszámolnak; az evangélizáció előkészítésében imádkozó közösségükkel, hívogató látogatásaikkal s más alkalmas módokon résztvesznek, az evangélizáció után pedig rendszeresen látogatják azokat, akiket e célból gondjaikra bíz a lekipásztor s személyes segítségükkel igyekeznek őket az evangélizáció áldásos hatásaiban megtartani s a Krisztusban való új élet útján testvérileg járni tanítani. Végre a tagoknak igen nagyfontosságú missziói feladata az, hogy a gyülekezet szeretetintézményei körül *gondviselő baráti közösséget* alkossanak, az intézményért sáfárkodjanak, annak jóhírét őrizzék és terjesszék, a gondjaira szorultakat szárnyai alá juttassák, munkájának gépiessé merevedését imádságaikkal, érdeklődésükkel, látogatásukkal, szolgálataikkal akadályozzák, a gondozottakat, miután az intézmény szárnyai alól kikerültek, annak barátai és sáfárai közé magukhoz

kapcsolják s így a misszió cselekvő alanyává tegyék. Ha magának a gyülekezetnek nincs szeretetintézménye (árvaháza, aggmenháza, napközi otthona, kórháza, mentőotthona stb.), minthogy kisebb gyülekezetekben a szeretetmunkát ilyen intézmények nélkül is el lehet végezni, a gyülekezet missziói öntudatú tagjai más gyülekezetek, vagy az egyházmegye, egyházvidék, egyházkerület vagy az országos egyház valamely szeretetintézményének gondviselő baráti közösségébe lépjenek be és ott sáfárkodjanak és azért szolgáljanak. Mégpedig az a leghelyesebb és legcélszerűbb, ha a gyermekek az árvaházak, az ifjak a mentőotthonok, a betegségből szabadultak a kórházak, a jósorsban élő öregek az aggmenházak sáfarai és gondviselői lesznek, magukat így adván élő hálaáldozatul megtartó és szabadító Uruknek.

Az *egyházi hatóságnak*, vagyis a *presbitériumnak* a gyülekezeti misszióban az általánosan elterjedt téves vélekedés szerint nincs semmi cselekvő részesedése, mivel a misszió és a hivatalos tevékenység kizárják egymást. Magam sem tartom helyesnek azt a jelenleg érvénybenlévő intézkedést, hogy a kétezzer lelken alóli gyülekezetekben a missziói ügyeket maga a presbitérium intézze, nemcsak azért, mivel így a magyarországi református egyház gyülekezeteinek túlnyomó többségében nincs külön missziói bizottság, hanem főleg azért, mert a presbitérium, mint kormányzó hatóság, valóban nem közvetlenül cselekvő missziói munkatényező. Ez azonban egyáltalában nem jelenti azt, hogy a presbitériumnak nincs része a missziói munkában. Nagyon is fontos és dicső része van. Nem az, hogy közvetlenül előírja, rendeletileg mozgassa, hivatalos úton és módon rendezze ezt a munkát. Az irányítás, az állandó mozgásbantartás, a rendezés mind az általa megbízott missziói bizottság feladata. A presbitérium feladata az, hogy a missziói munkát akadálytalanul és minél gazdagabban *lehetővé tegye*, minden, akár külső, akár belső támadás ellen *megvédje*, anyagi és szellemi eszközökkel *támogassa* és szeretettel *örködjék* fellette. Miután a missziói munkának a Lélek szerinti szabadság nélkülözhetetlen feltétele és légköre, a presbitériumnak óvakodnia kell attól, hogy a missziót *kormányzati és közigazgatási hivatalos ügyé* tegye. A presbitérium tagjai is, egyháztagsági minőségükben résztvevői s nem ellenőrei a munkának. *Szolgálni és segíteni*: ez a presbitérium áldott osztályrésze a misszióban. Természetesen ez nem zárja ki azt s nem teszi szükségtelessé, hogy a presbitérium a lekipásztortól évente missziói munkaprogrammot, illetve missziói jelentést kívánjon meg s hogy időnként is hivatalos tájékoztatást szerezzen a munka részleteiről. Ez következik a presbitérium általános kormányzati, felügyeleti tisztéből és felelősségéből.

5. Az az alapvető tény, hogy a konkrét gyülekezet maga

a voltaképeni missziói egység, állandóan figyelmeztet az *egész missziói munka egységének* tiszteletbentartására és biztosítására. Bár, amint említettük, missziói szempontból a gyülekezetet nemek, életkorok, életformák és élethelyzetek meghatározottságai szerinti szövetségekbe kell szerveznünk, mégis ezek a szövetségek nem alkothatnak egymástól mereven *elkülönített és elzárt* missziói egységeket. A gyülekezet organikus élő egységében és valóságában egymással *össze kell kapcsolódnia* és a hívő gyülekezetté való átminősülésben *össze kell működnie*. Ezt azáltal biztosíthatjuk, hogy gondoskodunk az egyes gyülekezeti szövetségeknek egymás közösségében való *kölcsönös képviseléről* s a gyülekezet egész missziói programjában olyan *közös munkáról*, melyben valamennyi szövetség egymást támogatva s egymásért felelősen részt vesz. Ezenkívül időnként rendeznünk kell olyan *összejöveteleket*, ünnepélyeket, konferenciákat, melyeknek mind előkészítésében, mind szolgálatában, mind ajándékában gyermekek, ifjak, felnőttek, különböző életformájú és helyzetű tagok részesülnek. Legyenek olyan alkalmak is, melyeken az egyik szövetség (pld. a gyermekeké) bemutatja a maga életét és munkáját a másinak (pld. a férfivagy a nőszövetségnek, a szülők szövetségeinek).

Azonban még ennél is tovább kell mennünk a missziói munka egységének biztosításában. Hitvallási alapon *egész református egyházunkat* úgy kell tekintenünk, mint egy nagy gyülekezetet, melyben a missziói munka nem atomizálódik és nem zilálódik apró ellentétekre az egyes helyi gyülekezetek gyakorlatában, hanem egyházmegyénként, egyházkerületenként és országosan is megfelelő *egységet* alkot, bizonyágtétele hatalmas erejének kinyilvánulása céljából. Természetesen mindig tudnunk kell azt, hogy ezeknek a nagyobb egységeknek élő tartalmat csakis a gyülekezetekben munkáló misszió ad, ezek a nagyobb egységek pedig fokozatosan szolgálják a védelem, a segítség és a nagy közös feladatok együttes munkálásának érdekeit.

Evégből ugyanazoknak a munka-tényezőknek egyházmegyei, egyházkerületi és országos formájáról kell gondoskodni, mint amelyek az egyes gyülekezetekben működnek, tehát a *vezetőkéről*, a *tagokéről* és a *hatóságokról*.

A *vezetők* munkáját így az egyházmegyei, egyházkerületi és országos egyházi *missziói bizottságok* végzik. A *gyülekezeti tagok* szövetségeinek összefogói lesznek az *egyházmegyei, egyházkerületi és országos egyházi gyermekmissziói, fiú- és leányifjúsági, férfi- és nőszövetségek*. A *presbitérium* hatósági munkáját pedig a misszióban megfelelően végzik az *egyházmegyei, egyházkerületi, országos egyházi tanácsok, közgyűlések*.

Ebben az egységben a döntő alapelv az, hogy *alólról*

felfelé és nem felülről lefelé alakul ki, minélfogva a fokozatos nagyobbkörű alakulatoknak, vezetőségeknek és hatóságoknak nem diktáló és rendelő, kényszerítő és mechanizáló feladata van a missziói munkában, hanem csak a legáltalánosabb irányelveket kitűző, közös feladatokra egyesítő, segítő, védelmező és képviselő. Az természetes, hogy az egyházi főhatóságok a hitvallási, fegyelmi és anyagi közérdekre a missziói munkával kapcsolatosan is felvigyázni s afelett őrködni kötelesek.

6. A missziói munka gyakorlata szempontjából első sorban *a gyülekezetek és az egyházmegye kapcsolódása* jön tekintetbe.

A missziói munka mint lelki szolgálat és az egyházmegye, mint hivatalos szervezet között kölcsönös *egymásra-utaltság* áll fenn. Az önfenntartási szerv és az önfenntartó tartalom nem létezhetnek egymás nélkül. Ma azonban sokkal inkább, mint valaha, életszükségletünké vált az, hogy a szervezet *misszióibbá*, a misszió pedig *szervezettebbé* legyen.

Példaképen említsük meg, hogy az *egyházmegyei közgyűlés* lehet is, legyen is a kebelbeli gyülekezetek *missziói találkozásának* alkalma.

Nagy szükségét érezzük annak, hogy az egyházmegyei közgyűlés tárgyalásai sablonszerűségek helyett ténylegesen kapcsolódjanak bele a gyülekezetek valóságos életébe s foglalkozzanak minél részletesebben és behatóbban azok lelki ügyeivel, missziói munkájával. Az élő, hitvalló egyháztól, melyé átminősülni élet-halál kérdésünk, mi sem állhat távolabb, mint az egyházmegyei közgyűlés zártsága, elszigeteltsége, közömbössé szürkítése. A közgyűlésnek a gyülekezetek nyilvánossága előtt s ünnepélyes részvételükkel kell lefolynia. Gondoljuk el, hogy az érdekelteknek jelenlétében mennyire valóságosan lelkigondozói tette válhatik s komolyan vett intéssé és örömmel fogadott serkentéssé. lehet a vizitációkról szóló esperesi jelentés. Egymás megismert arcképéből új küldetéssel meg gazdagodva térhetnek haza a gyülekezetek. Ugyanakkor rendezhetők meg a lelkipásztorok, a lelkipásztornék, a tanítók, diakónusok, presbiterek, missziói munkavezetők találkozásai, konferenciái. Ilyenkor lehet evangélizációs istentiszteleteket, összejöveleteket tartani, közös szeretetmunkák, intézmények ügyében elhatározásra juttatni, sáfárságot indítani.

Nagyon fontos az egyházmegyében bevezetni és tervszerűen gyakorolni *a gyülekezetek kölcsönös látogatását*, egyes szövetségeik, vagy valamennyi szövetségük képviselője által. Így ismerheti meg a vendéggyülekezet a vendéglátó missziói munkáját s kicseréli egymás hívő bizonyágtételeit. Ilyenkor arra kell törekednünk, hogy felületi vetélkedés helyett a találkozó gyülekezetek közös ügyet, munkát találjanak, azért együtt imádkozzanak, sáfárkodjanak és dolgozzanak. Az

ilyen kölcsönösségből messzeható áldások fakadnak s az élő kapcsolat kiterjed egy körzetre, majd vidékre, aztán az egész egyházmegyére, sőt hatással lehet és lesz is még egyetemesebb missziói közösségekre.

Miután az egész egyházi életmező minden tényezőjének összehozása a kívánatos, a látogatásokban beosztott idő- és munkarend szerint vegyenek részt az egyházmegye *lelkési és világi tisztviselői* is, hogy az adminisztrációs és bürokratikus távoli kezelés helyett evangéliumi szempontú, családi lelkiületű érintkezést és ügyintézkést kezdhessenek s végezdhessenek. Ez a magatartás fogja eltüntetni a ma még sokszor kirívó ellentétet a kormányzási, igazgatási és a missziói munka között. Célunk az legyen, hogy az előbbit a minimumra csökkentsük az utóbbinak maximumra való fokozása által.

7. Az egyház önfenntartó és tartalmi élettevékenységeinek organikus összefüggésénél fogva meg kell említenünk néhány olyan *egyetemes egyházi feladatot*, amiket csak *missziói úton* oldhatunk meg, vagyis megoldásukat *missziói feladattá* kell tennünk helyi gyülekezeti és egyetemes vonatkozásban egyaránt.

Mint említettük, az Ige szolgálatának tulajdonképpeni létmódja az *istentiszteleti közösség*. De nem az olyan amilyen, hanem a hívő istentiszteleti közösség. Fájdalom, egyházunkban ma még csak olyan amilyen istentiszteleti közösség van a helyi gyülekezetekben. Nyugodtan mondhatjuk, hogy a gyülekezeti misszióknak nincs más célja, minthogy ezt a tíz-harminc százalékos és azon belül is bizonytalan templomlátogatást olyan élő és hitvalló istentiszteletté segítse megújulni és növekedni, mely nem a templomban kezdődik és nem marad a templom falai között, hanem a bűnös embernek a kegyelmes Istennel való megrendítő és döntő találkozásából istentisztelő életté dicsőül a gyülekezet közösségében. Ezért valóban elsőrendű missziói kötelessége a gyülekezetek szövetségeinek, hogy az istentiszteletek látogatását s az azokon való helyes részvételt egyrészt testületi példaadásuk állandóságával, másrészt személyes hívogatással, akadályok elgördítésével, szükséges segítség megadásával megkedveltessék, kívánatossá tegyék s lelkiismereti kérdéssé elevenítsék azok számára, akik távolmaradásukkal bizonyítják, hogy csak névleg egyháztagok s hogy a misszióknak még csak tárgyai. Különösképen a keresztség és az úrvacsora sákramentumának mai meg nem értettsége, elhanyagolása, lebecsülése sürgetik a missziói lendületet és siető bizonyoságtételt.

A *nevelői* munka körében is felettébb szükség van a missziói felelősséggel és odaadással való közbelépésre. A hitvallásos *egyházi iskola* léte és jövője nemcsak külső körülmények folytán, hanem belső okokból is válságossá lett. Mond-

hatjuk, hogy rövid, kegyelmi idő adatott számunkra: az iskola belső megújítása által biztosítani külső létezését. De miben és mennyiben szolgál a mi iskolánk tanúbizonyságául Jézus Krisztus eljövetelének és hatalmának? Mennyiben misszionáriusai ennek tanítóink és tanáraink és mennyiben teszik ennek misszionáriusaivá a gyermekeket és ifjakat családjuk, társaik és a világ számára? Az egyházi iskola nem, vagy csak nagyon minimális mértékben gyülekezet-alkotó, missziói intézmény és közösség, holott egyenesen ez volna a létjogát megadó és nélkülözhetetlenségét biztosító hivatása.

A *fakultatív vallásoktatás* a keresztyén szülők lelkiismereti kérdése. Eltekintve most ennek a kérdésnek általános-értvényű törvényes rendezésétől, megmarad a belső gyülekezeti missziói feladat, hogy egyetlen református szülő se legyen, aki megkeresztelt gyermekét Krisztustól eltiltsa s lelkének legszentebb jogától és legdrágább örökségétől megfossza.

Gondoljuk meg azt is, hogy *művelődési* téren, a keresztyén embernek a világ szellemi és társadalmi áramlataival való folytonos találkozásai és ütközései közepette mekkora szüksége van a misszió munkásaira, akik a tévelygőket élő hitük bizonyosságtételével helyreigazítsák, a szenvedőket megvigasztalják s az elesetteket feltámogassák.

A missziói lelkület átható munkájától várjuk azt is, hogy mai *egyházi bíraskodásunk* jogi formájában minél feleslegesebbé váljék, a gyülekezetek által gyakorolt s közegyházilag egységessé tett *egyházfegyelmezés* pedig pásztori és nevelői mivoltában reformátori tisztasággal érvényre jusson.

Missziói feladatnak kell tekintenünk az Ige alapján folytatandó *lelki meggyőző munkát* arra nézve, hogy a *kötelező egyházi adózás* hívó és háládatos, önkéntes *sáfársággá* minősüljön át s ezzel előkészüljön, — egyik irányban, — az egyháznak az államtól való szétválasztása.

Végre a *konfirmációi előkészítés* oly régóta vitatott és húzódo ügye is megkívánja a missziói lelkülettel való fölvetelt és megoldást.

A misszió gyülekezetalkotó lelki munka. A konfirmációi előkészítés a legszorosabb értelemben vett lelki gyülekezet-alkotás, misszió, mintegy főpróbája a hitvalló gyülekezeti életnek. Az életkor, az előkészítési időtartam, a tanítás, a sáfárság, a szolgálat terve, tartalma, módjai mind olyan kérdések, melyeket az adott viszonyokkal való számvetésben és a lélektudomány mai eredményein túl és felül mindenekelőtt az Isten Igéjének mérlegére kell helyezni s azon lennünk, hogy ne valami felületes és külsőséges szertartással, hanem igaz lelki döntéssel át kapcsoljuk bele ifjúságunkat Krisztus szentjeinek gyülekezetébe.

8. Ha gyülekezeteink s egyházunk helyzetét ténylege-

sen ismerjük és az elmondottakat komolyan megfontoljuk, arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy az *aratnivaló* valóban sok, de a *munkás* tényleg kevés.

Mivel jól tudjuk Urunk szavából, hogy munkásokat csak az aratás Ura küldhet a maga aratásába s Őt kell erre imádságainkban kérnünk, nem habozhatunk kijelenteni: a missziói munka sikere nincs biztosítva azáltal, hogy azt egyházhatóságilag elrendeljük s róla előre elkészített kérdőíven jelentést kérünk. Sőt továbbmenve ki kell mondanunk azt is, hogy a missziói munka nem az egyes vagy az összes lelkipásztorok elszánásán, kezdeményezésén és vállalkozásán múlik. Nem vagyunk *magunktól alkalmasak* a missziói munkára és *misszionáltatnunk* kell, hogy *misszionálhassunk*.

Lehetséges, hogy vannak akik megbotránkoznak rajta, de mégis azt kell hirdetnünk, hogy a gyülekezeti misszió első feltétele *a lelkipásztorok és gyülekezeti munkások evangélizálása*. Ezzel távolról sem azt akarjuk mondani, hogy a missziói munka eddigi végzői hitetlen és döntésre nem jutott, bűneikben alvó és így munkájukban is képmutató emberek, hanem azt, hogy *ebben a kegyelmi időben, itt és most*, a Lélek hatalma és vezérlete alatt meg kell újítaniok *döntésük első szeretetét*, egészen *át kell adniok életüket* a misszió Urának, hogy lehessenek az Ő tanúi a gyülekezetekben.

Azután kétségtelen, hogy e lélekben való megújulás és odaadás mellett is szükség van, az imádság és az Ige közösségében, a gyülekezeti misszió lényegébe, feladatkörébe, munkamódszereibe való *alapos elmerülésre* s komoly lelki és szellemi *felszerelkezésre*.

A trianoni korszak magyarországi és erdélyi tapasztalatai tanulságosan mutatták meg, hogy a missziói munkának gyakorlati alapot a *lelkipásztorok baráti, testvéri szövetsége* ad. A magyarországi *Péceli Kör*, az erdélyi *Vécsi Szövetség* egymástól teljesen függetlenül, egymástól sokban eltérő helyzetben ugyanazt az utat találta meg a Lélek indítására, a missziói munkához. Ma is csak ezt az utat találhatjuk, ismét megváltozott helyzetben, mivel Jézus Krisztus maga az, aki tegnap és ma és mindörökké ugyanaz.

A lelkipásztorok baráti szövetsége egymáshoz közel szolgáló néhány társ tömörüléséből missziói úton növekedhetik az egész testületet magábaölelő lelki és szolgálati közösségig. Természetesen vidékenként többfelől is megindulhat s a munka folyamán egyesülhet.

Ez a közösség mindenekelőtt *imádkozó és bibliai közösség*, ebből kifolyólag egymást gondozó *pásztori közösség*, de azonnal *munkaközösség* is. Életkeltő és tápláló erejét az adja meg, hogy tagjai a közös imádság és igehallgatás gyümölcseként gyülekezeteikben közös, egységes, részleteiben is megegyező,

módszerében, formáiban és gyakorlatában azonos missziói munkát indítanak és végeznek, abban egymást időnkénti látogatások, tevékeny részvétel és rendszeres levélváltás által segítik s családjaikban is ugyanazt a keresztyéni életrendet gyakorolják, meghatározott napon és órában közösen imádkozva a szövetségért és a misszióért. Ezek által a gyülekezeti missziót a lehető *legcsaládiasabb, legbizodalmasabb és legtermészetesebb ügyé* teszik s minden hivatalosságtól, kívülről jövő rendelkezéstől érintetlenül alakítják ki a gyülekezet tárgyalt szövetségeit.

Az erdélyi Vécsei Szövetség annyira erre a családias és bensőséges munkaközösségre helyezte a súlyt, hogy a szövetségbe belépni kívánóktól részletes önvallomást kívánt egész életükről, a bűnnel való küzdelmükről, Megváltójukkal való kapcsolatukról, életpályájuk megválasztásának okairól, gyülekezetükben kialakult helyzetükről, nehézségeikről, a szolgálat felől táplált hitükről és reménységükről, családi viszonyaikról stb. Azt óhajtotta, hogy a szövetség tagjai között semmiféle ismeretlenség, titok, kétely, bizonytalanság ne lehessen s ez alapon a munkájuk is teljesen egyértelmű és egyöntetű legyen. Fontos még az a *gyakorlati elve* is, hogy bár a gyülekezeti missziónak teljes képe és munkaterve áll a szövetség, illetve tagjai előtt, a tényleges munkát *alapos revízió* alá kell venni, *meghatározott számú és megállapított munkát* kell egyöntetűen, bizonyos idő alatt beindítani és meggyökereztetni s azután menni át rendszeresen *más* munkákra s végre az *egészre*, mi alatt a *megfelelő munkatársakat* is meg lehet szerezni.

Ha a gyülekezeti misszió ilyen módon venne új lendületet egyházunkban, megszűnne *papírosmisszió és hazugság* lenni, valóságos, élő munkává lenne és az élet természete szerint *igen hamarosan* jutna el oda, hogy az *egyházmegyének* csupán *hitelesítenie, megvédenie és felügyelnie* kellene a gyülekezetekben ténylegesen folyó missziói munkát.

Történeti tény, hogy miután az erdélyi Vécsei Szövetség egységes munkáját a legtöbb egyházmegye ilyen okokból a magáévá tette, néhány évvel a szövetség megalakulása után az erdélyi egyházkerület közgyűlése is elfogadta azt a maga missziói munkájául s aszerint rendezte be az egész egyházkerület közösségi életét. A szövetségi rendszert csakhamar átvette a királyhágómelléki egyházkerület is, majd egymásután jöttek létre az egyházkerületek szeretetintézményei. Ez azt mutatja, hogy az *élő gyökérből, a helyi gyülekezetekből* induló s *megfelelő szolgálattal* táplált missziói munka *rövid idő alatt egyetemessé válhatik*. Ebben bízva kell nekünk is a magyarországi református egyház gyülekezeti misszióját új lendülettel és odaszenteléssel ténylegesen munkába vennünk. Mivel ez az élet útja, Isten kegyelme és áldása nem marad el róla.

Még csak azt akarom megjegyezni, hogy a missziói munkának vannak olyan részei is, amiket minden lekipásztornak és minden missziói munkásnak *alaposan meg kell tanulnia* s teljes öntudatossággal és felelősséggel birtokolnia s használnia. Ezért ne idegenkedjünk attól, sőt legyünk rajta teljes igyekezettel, hogy *a kötelező missziói továbbképzés* egyházmegyénként és egyházkerületenként minél hamarabb megvalósuljon.

Evangelizáció és gyülekezeti misszió

1. Az evangelizáció az igehirdetésnek egyik módja és formája. Sajátosan meghatározza a tárgy és a cél, amiért van: az alvó lelkek felébresztése. Formája szerint éles, kihegyezett igehirdetés. Éppenezért nem mindenki ért hozzá. Karizmatikus tevékenység, melyből jelszót, divatot csinálni visszaélés Isten különös ajándékával és parancsával. Nem szabad összetéveszteni vagy azonosítani a gyülekezeti istentiszteleti igehirdetéssel, melynek más célja van. Azt az elharapózó rossz szokást, hogy a vasárnap délelőtti prédikációt kivéve, mindenféle igehirdetést evangelizációnak kezdenek nevezni, hogy ezt az elnevezést alkalmazzák a legkülönbözőbb egyházi összejövetelekre, sürgősen és gyökeresen meg kell szüntetni. Az evangelizáció nincs hozzákötve a templomi, kultikus istentisztelethez, ha imádsággal és énekléssel van is összekapcsolva. Nem is szükségképpen a templomban folyik, sőt jobb is, ha nem ott folyik. Nem kötelező, hogy az evangelizációs beszédnek textusa legyen s ebben az értelemben nem is kell textusszerűnek lennie, mert a Szentírás egészéhez, leglényegéhez igazodik. A nagy evangelizátorok szabad igehirdetésnek nevezték s azt mondták, hogy az ő gyülekezetük az egész világ, amivel azt fejezték ki, hogy az evangelizáció nem egy konkrét gyülekezetre irányul, nem a szervezett gyülekezet rendszeres tevékenysége, hanem az egyéni lelkekhez szól, minden korlátozás nélkül, az egész világon, egyedül a Szentlélek által kormányozva, akinek szele fú, ahová akar.

2. Ez azonban nem jelenti azt, hogy az evangelizációból éppen a minket érdeklő terület és keret: a mi egyházunk, a mi gyülekezeteink ki volnának zárva. Az „egész világba“, a Szentlélek ébresztő fuvallatának terébe a mi gyülekezeteink is beletartoznak s a mi dolgunk éppen azoknak az alvó lelkeknek felébresztése, akik ezekben a gyülekezetekben vannak. Az egyházi evangelizáció gyakorlati szükségessége nyilvánvaló és vitathatatlan az egyházban létező nem-egyház miatt. Legyünk teljesen, alázatosan őszinték magunkkal szemben és ismerjük meg, hogy a nem-egyházhoz tartozhatnak lelkipásztorok, tanítók, presbiterek, diakónusok és egyháztagok egyaránt. Lehet,

hogy prédikálnak, sürgölődnek, adót fizetnek, de Isten színe előtt alvóknak bizonyulnak. Tehát felébresztendők, mert a mi teendők nem az ítélet és kivetés, hanem a misszió. A nem-egyház az egyház legközvetlenebb missziói területe, sőt a mi letett kincsünk, az evangélizáció reménysége. Óvakodjunk attól az ekkleziológiai szentségtől, mely borzadva zárkózik el a nem-egyházról a gyülekezetekben. Alázatosan tegyünk hitet arról, hogy Krisztus megváltó vére lelkipásztorra és presbiterre is hullhat, a Szentlélek újjászülő kegyelméből. Mi más lenne az evangélizáció feladata, mint a konkrét gyülekezetben a hívő gyülekezet ébresztése és gyarapítása?

3. A szektás ítélkezésnél azonban fontosabb számotvetnünk azzal a theologiai szemlélettel, mely éppen református gyülekezeti szempontból ellenzi az egyházi evangélizációt. E nálunk is ismeretes felfogás szerint, melynek részben lutheri, részben holland szigorú református gyökerei vannak, evangélizáció csak a gyülekezeten kívül szükséges, még ha a gyülekezet számára történik is. Az evangélizáció eszerint a külmisszióval azonos, de annak is csak az első, ébresztő mozzanatával. Ebben a theologiai szemléletben a keresztyén gyülekezet munkája nem az evangélizáció és a misszió, hanem csakis a nevelés. Ez a feladat a keresztségből következik. Az egyház a megkereszteltek iskolája. A nevelés a keresztségtől az úrvacsoráig tart, mint belenevelés a gyülekezeti közösségbe, az egyháztagságba. Nem helyes és nem egészséges a nevelés, ha még evangélizációra is szükség van. Mert az a helyes, ha a keresztyén lélek a nevelés rendjén mélyül és teljesedik igazi egyháztaggá, a tévelygés, elesés, elalvás veszedelmének kizárásával. A keresztyén a keresztségben születik újjá s ezt az úrvacsora megszenteli, megpecsételi. A gyülekezeti nevelés éppen ezt az utat biztosítja, teszi személyileg valóságossá. Az evangélizáció ennek a csődjét jelentené. Ahol ilyen orvosságra van szükség, ott baj van a gyülekezeti élettel. De ez az orvosság nem is jó, mert éppen nem a gyülekezeti élet teljessége felé segít, sőt érzelmi, egyéni jellegéből kifolyólag elszigeteli a lelket a gyülekezettől, egyénített keresztyénségre, szektáskodásra vezet. Egyoldalúsága nem bibliai. Bibliai értelemben evangélizációt az apostolok végeztek, hogy legyen gyülekezet, de ha már van gyülekezet, ott a keresztség és ebből a nevelés következik az öntudatosan úrvacsorázó egyháztagságig. Az evangélizáció gyülekezeti értelmezésének tévedését legélesebben mutatja az, hogy lelkész-evangélizációról is beszélnek, ami képtelenség, mert hiszen a lelkész azért lelkész, mivel öntudatos hívő és felszentelt tanító.

Ennek a theologiai szemléletnek azonban téves az egyházfogalma, a gyülekezet mivoltát helytelenül értelmezi. A Szentírás alapján nem beszélhetünk kész, igaz, hívő gyüleke-

zetről, ilyen a földön egyetlenegy sincs, mert ez a gyülekezet egyenlő volna az igaz egyházzal, a Coetus electorummal, ami nem látásunk, hanem hitünk tárgya, nem a mi megítélésünkre tartozik, hanem Isten titka, mely csak az idők végén lesz nyilvánvalóvá.

A Szentírásban csak gyarló szent gyülekezeteket láthatunk: a megkegyelmezett bűnösök társaságát. Valljuk, hogy az ilyen gyülekezetben is jelen van, részszerint, a coetus electorum, de hogy kik tartoznak bele, bizonyosan nem tudjuk. Jellek vannak afelől, hogy Isten Igéjének hirdetése és a sákramentumok gyümölcsöznek a lelkekben, de afelől is, hogy befejezett keresztyének és tökéletesen kész gyülekezet nincsenek. Sőt vannak alvók, kételkedők, ellenállók és hitetlenkedők, de egyikről sem mondhatjuk, hogy véglegesen azok és mindenikre nézve reménykedünk a Szentlélek csodatévő hatalmában. Tudjuk, hogy sok a névleges tag, aki csak külsőképpen keresztyén, belsőleg közömbös, esetleg ellenséges is, de mégsem válik ki a gyülekezetből. Nem felejthetjük el, hogy Urunk példázata szerint a búza együtt nő a konkollyal az aratásig, a Coetus diadaláig. Mi tehát az egyházat, a Coetus electorumot csak a konkrét gyülekezetekben láthatjuk. Ez a látható egyház számunkra a Corpus Christi, az ő földi megtestesülése, megjelenítője, tanúja. Ne habozzunk a konkrét gyülekezetet a Krisztus teste fenséges nevével illetni. Ő maga tette azzá, ő nevezi annak Igéjében, akár Korinthusban, akár Debrecenben. Mikor ezt a testet alkotta magának, Krisztus vállalta a testeknek Ádám óta közös állapotát, azt, hogy minden test beteg, a bűn rontása és fertőzése alatt áll. A konkrét gyülekezet szent, mert a Krisztus teste, de beteg, mert test, a világban. Jaj volna, ha a gyülekezet nem így ismerné magát, ha a betegeket válogatná és kivetné magából. Egészséges gyülekezet e világon nincs. Ha pedig nincs, akkor a gyülekezetet nem elég nevelni, hanem gyógyítani kell. Az evangélizáció a beteg gyülekezet első gyógyszere. Mi tehát nem a Coetus electorumot akarjuk evangélizálni, hanem a Corpus Christit, a konkrét, beteg gyülekezetet.

De továbbmenve, ki kell zárunk azt a tévedést, mintha az evangélizációban az egészségesek gyógyítanák a betegeket. Mintha egyáltalán mi gyógyítanánk valakit. Mindenekelőtt azt kell tudnunk, hogy mindnyájan betegek és gyógyításra szorultak vagyunk s az evangélizációban nem magunkról, hanem az egyetlen Gyógyítóról teszünk bizonyosságot.

Ezt a gyógyítást a hit nyelvén újjászületésnek nevezzük. Az evangélizáció az újjászületés bizonyosságtétele. Mert a corpus egy tagja sem, a hívők sem született keresztyének. Csak újjászületett keresztyének lehetnek, a Szentlélek által. De nem a keresztség, mint sákramentum által. Nem ex opere operato.

A keresztség isteni jele, ígérete és pecsétje annak, hogy a Szentlélek minket valóban újjá akar szülni. De a cselekmény senkit sem tesz hívő keresztyénné, élő gyülekezeti taggá. Ezt a Szentlélek cselekszi meg azokkal, akik hitben tudják, hogy betegek és bűnösök s elfogadják Krisztust, az egyetlen orvost és szabadítót. A hívők bűneiknek megismerésére és megbánására ébredt s a bűn megbocsátásáról tudósított emberek, a megszentelés folyamatában. Nem ítélezhetnek, mert tudják, hogy önmagukban most is és örökké ítélet alatt vannak mindenkivel együtt és csakis a hittel elfogadott Kegyelem nyilváníthatja őket igazaknak Krisztus érdeméért. Ezért minden testtől született embernek, a keresztyénnek is „szükség újjászületnie“.

A Szentlélek az Ige és annak hirdetése által szül újjá. Az írott és bensőleg megbizonyított Igétől eltérő álmok, látomások, külön kijelentések nem a Szentlélektől valók. Ilyenek a gyülekezetben nincsenek s viszont csak a gyülekezetben van Lélektől hitelesített igehirdetés. A Szentlélek újjászülő Igéje az evangélizációban hangzik s azért az evangélizáció a gyülekezeté, egyik a másik nélkül nem lehetséges. A corpus csak az evangélizáció útját elevenedhetik meg s viszont az evangélizáció mindig a corrust eleveníti meg tagjaiban.

Az evangélizációt azonban nem lehet sablonokba szorítani. Minden olyan izenet, amely a Szentlélektől küldetett egy lélekhez a gyülekezetben, hogy azt felébressze, lényege szerint evangélizáció. Nincs kizárva, hogy ezt az izenetet a lelkipásztor közvetítse. Helyes, hogy a karizma alapján tervszerűen együttmunkálkodó evangélizátorok dolgozzanak a gyülekezetekben. De ne kössük az evangélizáció munkáját még ezekhez sem. A Szentlélek működik, aki által akar. Minden gyülekezetben lehetnek nem nyilvános „kis evangélizátorok“, az egyes lelkek számára. Néha egy gyermek küldetik így szülőihez. Néha pedig az is megtörténhetik, hogy Isten Lelke a gyülekezeti igehirdetést teszi evangélizációvá egyes lelkek számára. Mi itt természetesen a nyilvános, sajátos ébresztő igehirdetésről beszélünk.

4. Közelebb kell azonban most már lépünk az evangélizáló igehirdetés tartalmához. Az előbbieken, a szokásos kifejezésekkel, alvásról és ébresztésről beszéltünk. De már rámutattunk arra is, hogy itt mélyebbértelmű jelentése van a szavaknak. Ezért mondtuk, hogy az evangélizáció az újjászületés eszköze a Szentlélek kezében.

Most azonban azt kell kérdeznünk: ki születhetik újjá? Feleletünk nem lehet egyéb, mint ez: csak aki meghalt. Minden testtől született embert halottnak kell tartanunk, Ádám óta. Aki testtől született, olyan mintha meg volna halva, mert halálra született. Minden anya halottat szül, minden újszülött halvaszületett. A bűn zsoldja a halál. A testtől született ember

a Sátán zsákmánya. A gyermek nem „új élet“, hanem „új halott“, akárhogy nevelik, nem lesz belőle hívő keresztyén, mert hullá, akiből élő nem lehet. Hullák között mozgunk s vajon mi magunk mik vagyunk? Minden test, a gyülekezet is, mint test, halott. A baj az, hogy ezt nem tudja, nem akarja elfogadni. Különösen iszonyodik ettől a vallásos keresztyén ember, aki úgynevezett egyházi életet él a gyülekezet corpusában. Tiltakozik az ellen, hogy ez a corpus is és ő maga is halott és hogy minden hiábavaló.

Az evangélizáció első szava ez: halott vagy. Halott a bűn miatt. Az a nagy bajod, hogy élőnek tartod magad. Hogy akarsz, rugkapálsz, evickélsz, próbálkozol. És a gyülekezetnek, az egyháznak is az a baja, hogy nem tudja és nem fogadja el Isten ítéletét: halott vagy. „Az a neved, hogy élsz, pedig halott vagy“, izeni Krisztus, nemcsak a sardisi gyülekezetnek, hanem ma is, minden gyülekezetnek. Ítélet ez kétségkívül és a gyülekezetek általában igazságtalan ítéletnek tartják magukra nézve. Ez a lekipásztor, ez a presbitérium, ezek a tagok halottak? Hát nem tevékenykedünk eleget? De sajnos igen és éppen ezért nem értjük meg az ítéletben rejlő egyetlen vigasztalást, ami így szól: „erősítsd meg a többieket, akik halófélben vannak“. Ha csakugyan halottak vagyunk, érthetetlen, hogy mi erősítsük meg a halófélben levőket. Pedig ez az Ige azt jelenti, hogy a halott erősebb, jobb állapotban van, mint a halodkló, ha tudja és elfogadja hogy halott. Ha egészen mozdulatlan és tehetetlen, azzal szemben, aki még mozog és erőlködik. Mert a halottaknak a halálra kell megerősíteniök a halodklókat, arra, hogy akarjanak és tudjanak meghalni, vállalják a halált, egészen szereljenek le, mondjanak le önmagukról, legyenek cadaverré s ezzel tagadják meg a bűnnel való emberi harcot, a bűn alkalmát és lehetőségét.

Az evangélizációnak az a kemény üzenete az első és kikerülhetetlen, hogy Krisztust nem érdeklik az élők, Ő csak a halottakat keresi. Őseink a templom körül temetkeztek s ezt az elkerített helyet nevezték cinteremnek (cimiterium, alvóhely). Ennek a kertnek kapuján ez a felirat állt: Feltámadunk! A gyülekezetnek vállalnia kell, hogy nem más, mint cinterem, temető a templom körül s csakis az ilyen temető kapujára van felírva: Feltámadunk. Igen, vállalnia, akarnia kell, a világgal szemben is, hogy ő Krisztusnak a feltámadás reménysége alatt alvó nyája, aki meghalt önmagára és a világra nézve. Ha egy gyülekezet az ilyen halottak temetőkertje lett, mint corpus, a halál bizonyítója ugyan, de ebben az akart, vállalt halálban egyúttal az ébredés, a feltámadás hirdetője is. Mert ez és csakis ez a gyülekezet a színtere a Feltámadott Krisztus eljövételének és élettámasztó hatalmának, aki itt keresi a halottakat. Mert Krisztus feltámadásáról csak a volt halottak beszélhet-

nek. A nagy evangélizáció így hangzott: Lázár, jőjj ki! És ez nem egy még vergődő élőhöz, haldoklóhoz, hanem egy negyednapos halotthoz szólt, akinek már szaga volt. Ezek a bűdös cadaverek az evangélizáció tárgyai. Ha erősködnék, hogy élnek és jószagúak, nem támadnak fel, mert még nem haltak meg, csak reménytelenül haldokolnak és hullanak az örök halálba, amiből nincs feltámadás. Se egyén, se gyülekezet ne bizonyítsa, hogy él. Igaz, a világ is szereti halottnak bélyegezni az egyházat, a keresztyénséget, de ezzel éppen a mi tehetetlen vergődésünket, szavainkat megcáfoló életünket csufolja. Azonban akarjuk csak, hogy lássa a világ: valóban halottak vagyunk, teljesen lemondunk a magunk erejéből való keresztyénkedésről, a hiú szavakról, a képmutató kegyeskedésről, a szégyen takargatásáról és ott fekszünk egész gyalázatunkban és rothadásunkban a Kereszt alatt; tehetetlenül gyengén az életre, de erősen a halálra: torkán fog akadni a gúnyolódás. Lázár ki jog jönni a sírból.

Ezért kell hangsúlyoznunk, hogy az evangélizáció nem megtérésre való hívogatás. Ha meg lehetne térni, nem kellene evangélizáció, sőt Krisztus sem. Bolondság a megtérésért harcolni. A megtérésért meg kell halni. Ő térít meg a halálból, Ő szül újjá a Szentlélek által, mert Ő támaszt fel a halálból s a harc csak azután kezdődik, „szabad és jó lelkiismerettel” a vereségébe belenyugodni nem tudó és nem ákaró Sátán ellen, mint nem bizonytalanra való futás és nem a levegő vagdosása.

Az evangélizáció egyetlen tartalma Krisztus feltámadásának hirdetése. Az apostolok a feltámadás tanúi voltak. Az evangélizátor is az. Sokan azt mondják, hogy az evangélizáció a Kereszt hirdetése. Pál apostol is mondja, hogy csak a megfeszített Krisztusról akart tudni a korinthusiak között. De ugyancsak ő mondja, hogy ha Krisztus fel nem támadott, hiába való a mi prédikálásunk és a ti hitetek, még bűneitekben vagytok. Azaz halottak vagytok. A Keresztről sok emberi beszéd lehetséges és a Keresztet, mint emberi mártírság jelét, a hitetlenek is méltányolhatják. De a feltámadás a hit próbája. Hinni, hogy Krisztus, egyedül az emberek közül, feltámadott a halálból istensége erejével és így a halottat, engem is, feltámaszthat ezzel a hatalommal a bűn halálából és megsemmisítheti rámnézve a testi halál átkát és erejét: ez az a bizonyágtétel, amit az evangélizáció személyes tanúságként hirdet s amiről Krisztus szól: „Eljön az idő és az most van, mikor a halottak hallják az Isten Fiának szavát és akik hallják, élnek”. Senki se gondolja, hogy a feltámadás hirdetése kevésbé rettenetes, mint a bűn dorgálása, ami senkit se változtat meg, legfennebb elrémít. Nincs rettenetesebb látvány, mint a Feltámadott Krisztus, mert ebből látom meg szörnyűséges, utálatos és átkozott hullavoltomat. Ekkor talál szíven a halál nyila. De ekkor értem

meg, hitből, azt is, hogy a Feltámadottnak előbb meg kellett halnia érettem, ártatlanul, szeretetből. Csak a halálból támadhatott fel. Most látom, siratom és áldom a Keresztet, a gyalázat és a győzelem fáját, most félem igazán a halált, amelyben voltam s magamtól vagyok és leszek is, de most énekelhetem újjongva azt is, hogy „elnyeletett a halál diadalra“. Húsvét fényében tárul fel előttem Isten üdvterve, látok el hívó szemmel a teremtésig és a teremtés előttig is, megismervén, hogy Ő előbb volt mindennél és minden Őbenne áll fenn. A Feltámadott Krisztussal való személyes találkozás az alapja és kezdete mindennek.

Ha pedig így van, akkor mindenkinek, elkerülhetetlenül szüksége van a Krisztus temetőkertjében, a gyülekezetben evangélizációra, mert az evangélizáció a feltámadás trombitája, az életrehívó Ige hirdetése a halottakhoz, akár vallásos és erkölcsös egyháztagok, akár névlegesek, akár hitetlenek, akár gonoszéletűek. Ezáltal és csakis ezáltal lesz az evangélizáció, a halálból feltámadó tagokon át a gyülekezet megújulásának eszközlője is. Ez azonban nem cél, hanem következmény, viszont szükségképpen következmény, mely nélkül az evangélizáció hamisnak bizonyul.

5. Az evangélizáció a legközvetlenebb kapcsolatban áll a gyülekezeti misszióval. Először is az evangélizáció maga a legelsődlegesebb, leglényegszerűbb, személytől személyhez szóló küldetés, a gyülekezetben. Másodszor alapja a gyülekezeti misszióknak s mint ilyen, nem alkalmi, hanem állandó tevékenység. Harmadszor a gyülekezeti misszió az evangélizáció gyümölcse, megvalósítása annak, amiért az evangélizáció történik.

Azt már eddig is általában hangoztatják, hogy az evangélizációnak szüksége van gyülekezeti előkészítésre és utógondozásra. Ez a követelmény azonban még nem a gyülekezeti misszió tudatos elgondolásából fakadt, hanem az eddigi mozgalmi, egyesületi ébredések tapasztalataiból leszűrt eredmény és sokszor szemben áll a corpus bibliai tényével, ekkleziológiára, szektásságra vezetvén, miközben a corpust, a konkrét gyülekezetet holtan hagyja, sőt kárhoztatja, elítéli.

A bibliai gondolat éppen az, hogy az evangélizáció csak a gyülekezeti misszió közösségében és szolgálatában lehet Krisztus ügyének igeszerinti tényezőjévé. Az evangélizáció ugyanis a halálból felébredtek, a Krisztus által feltámadottak communio sanctorumai által készül elő és megy át gyümölcsozásba a gyülekezetben. A communio feladata az evangélizáció alapján a gyülekezeti misszió folytatása, az egész konkrét gyülekezetre egyre kiterjedőbben és organikusabban s aztán azon túl a nem evangéliumi keresztyénség, továbbá a zsidó és pogány misszió felé.

6. Az evangélizáció által élesztett és az evangélizációt

folytonosan tápláló gyülekezeti missziónak három feladatköre van, melyeket egyházunk életében tisztáznunk, felállítanunk és gyakorolnunk kell.

Az első feladatkör a gyülekezeti istentisztelet missziói táplálása. Az evangélizáció által felébresztett lelkeket a *communio sanctorum*, a minősített gyülekezet, a misszionáló közösség, amely tudatosan vállalja, hogy ő gyülekezet, viszi a gyülekezeti istentiszteleti közösségbe. Természetesen nem szabad a *communion*ot egyoldalúan és szűken értelmeznünk. Ilyen közösség a gyülekezetben több is lehet, mint a *corpus* szervei, melyek azonban a szervek rendeltetése szerint, az Igének megfelelően összhangban dolgoznak egymással a test gyógyítására, táplálására, védelmére. Családi, szomszédsági, gyermek, ifjú, felnőtt missziói alakulatok, szentírási értelemben a presbitérium. A test e szerveinek legfontosabb munkája az, hogy az evangélizáció gyümölcsét, a felébredt lelkeket az istentisztelet közösségébe kapcsolják. A gyülekezeti istentisztelet az egyház tulajdonképpen rendeltetése, célja, az, amiért az egyház a világban van. Ünnepeyes, kultikus formában való kifejezése a közös, élő hitnek, kiábrázolása és átélése a közösségben a bűnös ember és a kegyelmes Isten találkozásának Krisztusban, a hívők egyetemes papsági áldozattétele. Ilyen istentiszteleti közösséget, a szó igeszerinti értelmében csak az evangélizáció létesíthet, mert az istentiszteletben csak a már evangélizáltak hívő közösségéhez szól az Ige hirdetése a maga építő módján és csak ennek a hívő közösségnek szolgáltatnak ki a sákramentumok.

Ezt a gyülekezeti istentiszteleti, sakramentális közösséget védelmezi és tartja tisztán az egyházi fegyelmezés, a nem evangélizáltak (öntudatlan vagy gonoszéletű halottak) fertőztétől. Ez a tisztázott istentiszteletfogalom határolja el a gyülekezeti igehirdetés sokkal szélesebb és sajátos értelmű szolgálatát az evangélizációs igehirdetéstől, megszabván egyúttal a kettő szükségszerű összefüggését is. Tudjuk, hogy a reformátorok az így értelmezett istentiszteleti közösségben és szolgálatban kimerítve látták az egyház lényegét és célját. Elvileg ez teljesen igaz is, de hogy a gyakorlatban is igazzá lehessen, következik a gyülekezeti misszió két másik feladatköre.

Ezek közül először említsük a bűn elleni közös harc misszióját a gyülekezetben. Ez tulajdonképpen a személyes, de mindig közösségi jellegű lelkipozás szolgálata, mely az élő istentiszteleti közösség biztosítását munkálja a *communio* által egyesek, családok, missziói munkások körében.

Az úgynevezett missziói munkák eddig inkább csak összejövetelek voltak, bibliaórák, konferenciák, tanfolyamok, ünnepek, pedig ezek éppenúgy, mint a négy szemközti találkozások, csak módjai és eszközei a lelkipozás missziójának, a bűn elleni valóságos harcnak. Az összejövetelekből, gyerme-

kektől felnőttekig bátor harcnak kell indulnia Krisztus erejével egymás bűne ellen, különben a tagok nem misszionáriusok, nem lelkigondozók, nem Jézus Krisztus jó vitézei. A gyülekezeti misszió nagy, konkrét, időszerű feladata minden corpusban a tévelygők, szenvedők, bűnökben vergődők, elbukottak lelki-gondozása és pedig erre alaposan felkészült közösségekben, az egész gyülekezetre kiterjedő küldetéssel. Ebben a lelkipásztornak irányító és sajátosan pásztori feladatai vannak, de a harc nemcsak az ő dolga, hanem az egész gyülekezeti misszióé, minden munkaágában és közösségében.

Végre szóljunk a diakónia, a szeretetszolgálat missziójáról. A mi gyalgó emberi természetünk még az Igével szemben is megkívánja a tett hitelesítését. Pecsétet akar látni az igehirdetésen, hogy hitelesnek érezze Isten izenetét. Emberi dolog ez, de Isten akarata szerint való. „Arról ismerik meg az emberek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretni fogjátok.” A szeretet pedig nem szó, hanem tett, cselekvés, szolgálat. De nem akármiféle tett, hanem hitből való, a Jakab levele szerint a hitet igazoló, az Igét bizonyító, Krisztus élő hatalmát tanúsító cselekvés, szolgálat s mint ilyen, küldetés, misszió, a Krisztus tanúinak bizonyágtétele a tévelygők, szenvedők, bűnösök, hitetlenek felé. És pedig ismét kifejezetten a gyülekezet corpusában, hogy aztán a corpuson át kisugározhasson a világba is, egyrészt a nemkeresztyének felé irányuló igehirdetés pecsétjéül, másrészt a keresztyén gyülekezeti tagok világbeli foglalkozása közben, mint szociális magatartás.

A diakónia a gyülekezeti misszió nélkülözhetetlen és elengedhetetlen része, szerves hozzátartozója. A lelkigondozói missziót mindig, mindenütt kíséri, mint konkrét, személyeket illető és a gyülekezet sajátos helyzetéből adódó szeretetszolgálat, úgy az egyesek részéről, mint a munkaágak és közösségek részéről, úgy személyesen, mint szükségszerűen intézményesen.

7. Míg az evangélizációhoz sajátos karizma kell, mely nem mindenkié, addig a bűn elleni harcra és a szeretetszolgálatra az Úr minden feltámadott, újjászületett léleknek ad kegyelmi ajándékot, úgy hogy az ezekben való tényleges tevékenység az egyháztagság számbavehető feltételének tekintendő s ennek csak szükségképpen következménye az egyháztagság szempontjából az, hogy az illető résztvesz a gyülekezeti istentiszteleti, sákramentális közösségben. Még további következmény a sáfársági szolgálatban való részvétel. Ezért az egyháztagsági reformnak a gyülekezeti misszióra kell épülnie.

A zsidómisszió és a gyülekezet

„Mert miképen ti egykor engedetlenkedtetek az Istennek, most pedig irgalmasságot nyertetek az ő engedetlenségük miatt, úgy ők is most engedetlenek, hogy a ti irgalmasságba jutásotok folytán ők is irgalmasságot nyerjenek.” (Róm. 11: 3—31.)

Ez az ige a zsidómisszió és a gyülekezet viszonyának megmutatója az Írás szerint. Ebből látjuk, hogy ha egyáltalában vannak nemzsidókból lett gyülekezetek, hogy ezekben a konkrét gyülekezetekben vannak irgalmasságot nyert lelkek, ez Isten akaratából a zsidók engedetlenségének gyümölcse. Mert Izráél az ígélet és Isten, aki a kövekből is teremthet fiaikat Ábrahámnak, csak azért elevenítette meg a köveket, mert a fiak, az izraeliták engedetlenek voltak. Azt tehát sohasem szabad elfelejteni, hogy az Isten megbánhatatlan ígéretei folytán csak egy idő az, amíg a pogányok bemehetnek az üdvösségbe és hogy Izráél, mint egész, végül is megtartatik. Isten legnagyobb dicsősége az lesz, mikor Izráél a halálból átmegy az életbe. Az ő esetük világnak gazdagsága és így a mi gazdagságunk is.

Minden református gyülekezetnek tudnia kell, hogy a megkeményedés Izráélre nézve csak részben történt, amíg a pogányok teljessége bemegy. Ebből nem az következik, hogy késleltessük és hátráltassuk a pogányok bemenetelét azért, hogy Izráél ne hogy bemehessen, hanem épen sietnünk kell bemenni és bevinni a pogány lelkeket, mivel Izráél bemenetele egyúttal a világ végét és az Isten Országa eljövételét jelenti, amiért mindennap imádkozunk, amit tehát várnunk és sóvárognunk kell. Nem lehet a mi gyülekezeteinknek szív szerint valóbb és forróbb vágyakozása, mint Izráélnek bemenetele Isten Országába, mert hiszen mindent, a legfőbbet is ettől reméljük.

Tudjuk azonban az Igéből, hogy ez az „egész Izráél” nem a mi missziói munkánk eredménye és gyümölcse, hanem az elpecsételés csodája lesz. (Jel. 7: 1—8.) Addig Isten megengedi és mint a mi hitünk próbáját, adja annak lehetőségét, hogy a zsidómisszió által tanubizonyságot tegyünk arról az igazi, élő Krisztusról, aki „a mi békességünk, aki egygyé tette mind a két

nemzetséget és lerontotta a közbevetett választófalat, az ellenségeskedést az ő testében eltörölvén, hogy a kettőt egy új emberré teremtsen önmagában, békességet szerezvén, hogy megbékíthesse az Istennel mind a kettőt egy testben a keresztfá által, megölvén azon az ellenségeskedést. (Ef. 2: 14—16.)

Krisztus teste, melyben az ellenségeskedést Ő eltörölte zsidók és pogányok között és amelyben egy új emberré teremtette őket önmagában, a keresztfán ölvén meg az ellenségeskedést, nem más, mint az egyház és pedig mint konkrét gyülekezet. A gyülekezet az a hely és közösség, de csakis a keresztfá által, amelynek a zsidómisszió a legjellegzetesebb és nélkülözhetetlen élettevékenysége. Mondhatjuk, hogy a gyülekezetnek a zsidómisszió a központi tevékenysége igehirdetésben és szeretetszolgálatban, mivel éppen ezáltal történik meg az a tanúságtétel, amiért az egyház van, hogy Krisztus a békesség fejedelme, Ő a megváltó és szabadító, jelenvaló hatalmában és dicsőséges eljövételében. Ha az egyház, mint gyülekezet, a zsidómissziót nem folytatja, elárulta Urát, megtagadta hivatását, megszűnt egyház lenni. A zsidómisszió mindenestől gyülekezeti ügy és a gyülekezetnek döntő ügye.

Mégis legyünk tisztában azzal, hogy ennek a missziónak feladata nem a zsidók református egyházba való áttérése, hanem Krisztushoz való megtérése, mert a zsidómisszió által a gyülekezet legeggyetemesebb feladatát végezzük, nem a láthatókra, hanem a láthatatlanokra nézvé, a coetusra és nem a corpusra. Az már azután maguknak a megtérteknek dolga, hogy miképpen tagolódnak be a látható gyülekezetbe is.

Felmerül itt az a kérdés, hogy vajjon a Krisztushoz megtért zsidók külön zsidókeresztyén gyülekezetet formáljanak-e a Krisztus-Messiás testeként, vagy a nemzsidó keresztyén, közelebbről a mi esetünkben a magyar református gyülekezetekbe tagolódjanak-e be? Ha komolyan vesszük azt, hogy a mi feladatunk nem az áttérítés, hanem a megtérítés, akkor a zsidómissziót sem nemzetiségi, sem felekezeti szempontok szerint nem kezelhetjük. Természetesen testvéri szeretettel kell megnyitnunk saját gyülekezetünk ajtóit a hozzánk csatlakozni kívánó megtértek előtt, mert legvilágosabban ezáltal mutakozhatik meg az, hogy Krisztus a keresztfán valóban eltörölte az ellenségeskedést a zsidók és nemzsidók között és a kettőt egy új emberré teremtette önmagában, tehát csakugyan nincs többé zsidó és görög, magyar és nem magyar Őbenne. De ha egy zsidó, aki Krisztusé s ezáltal keresztyénné, vagy éppen református keresztyénné lett, hagyományaiban, nyelvében, népiségében zsidó akar maradni és létezik olyan keresztyén közösség, amely ugyanilyen tagokból áll, vagy óhajt állani, ezt is megértéssel és testvéri szeretettel kell fogadnunk és méltányolnunk, tudván, hogy ez a Krisztusban való egységet és békességet nem

zavarja, sőt nem is érinti. Ebben a tekintetben teljes mértékben tisztelnünk kell az egyén szabadságát s a kérdést nem is a mi, hanem az ő kérdésének kell tekintenünk, kizárva belőle minden emberi megítélést.

A zsidómisszió nálunk mindezideig nem lett gyülekezeti ügyé. Bár a legutóbbi időben több gyülekezetünkben felébredt az erre vonatkozó felelősség és a sáfarkodás is megkezdődött, mégis távol vagyunk attól, hogy ez a kötelesség gyülekezeteink öntudatában megvilágosodjék s megértsék, hogy egész életük megújulásának mennyire döntő tényezője ez.

Nem csodálkozhatunk ezen, mert maga a református theologiai tudomány s ezzel együtt a lelkipásztorképzés is nélkülözötte a zsidómisszió Isten ígéből való ismeretét. Semmi sincs, ami megdöbbenőbben mutatná a református theologia évszázadokon át történt elhajlását az ígétől, mint éppen az Izráel kérdésében való vak tájékozatlanság. A theologusok és igehirdetők úgy tettek, mintha az Újszövetségből egyszerűen hiányoznának azok a fejezetek, melyek pedig félreérthetetlenül szólnak Izráelnek Isten üdvtervében való, megmásíthatatlan és megbánhatatlan, egyúttal reánknezve legígéretesebb szerepéről. Elkövették azt az árulást, hogy az ígében a testi Izráelről szóló kijelentést tipológiailag és allegorikusan értelmezve, mindenestől átvitték a lelki Izráelre, Krisztus egyházára, mintha a testi Izráel teljesen megsemmisült volna, kihullván Isten emlékezetéből. Hogyan érthette volna meg a felnövekvő lelkipásztori nemzedék egy ilyen theologiai oktatásból, hogy mi-féle két nemzetségről van szó az Írásban, melyeket Krisztus a saját testében a keresztfán egy új teremtéssé tett és kibékített? Ki vádolhatná a gyülekezeteket, hogy ilyen lelkipásztorok igehirdetéséből nem láthatták meg saját életük és üdvösségük dolgát Izráel életének és üdvösségének titkában? Csodálható-e, ha az egyház az antiszemitizmus bűnét nem tudta a gyülekezetekben az igazi orvossággal, az Isten Igéjével gyógyítani?

Az első feladat ezért a lelkipásztoroké, akiknek végre meg kell ismerniök, teljes bűnbánattal, de teljes tanulmányozási odaadással is, a zsidómisszió szentírásbeli és theologiai igazságát. A presbiterek és az egyháztagok csak tőlük tanulhatják meg ennek az ügynek egészen más, megújult lélekkel való szemlélését s ennek következtében az Isten előtti felelősség magukravételét. Nagyon fontos azonban, hogy ez az ismeret nemcsak azoknak a gyülekezeteknek kötelessége, amelyeknek polgári környezetében zsidók élnek, hanem azoké is, akik ezek hiányában felmentve érzik magukat az Isten előtti felelősség alól, mert egyszerűen nem lehet keresztyén az, aki ebben a dologban tudatlan és felelőtlen.

Ne gondoljuk azonban azt, hogy itt értelmi ismeretről és tudomásulvételről van csupán szó. A zsidókérdés és misszió

a hit tárgya, mert Isten és az Ő terve, Krisztus és az Ő váltsága, a Szentlélek és az Ő munkája, az Isten Országa és annak eljövetele mind a hit tárgyai s mindezek élválaszthatatlanok Izráel problémájától. A zsidómissziót tehát csak hittel lehet megismerni, elfogadni, vállalni és szolgálni. Ki kell mondanunk, hogy ez a hit valóságának próbája. Meg kell tanulnunk a Lélek ítéletes, kemény leckéjét, hogy a szeretet kérdése ez, mely csak Krisztusban lehetséges, hit által.

Azokban a gyülekezetekben, melyeknek környezetében zsidók élnek, a misszió a zsidók számára való személyes és közösségi bizonyágtételben kell megnyilvánuljon és pedig magának a gyülekezetnek megbízásából és részvételével. Az ellenségeskedés megszüntetőjét, a Békesség Fejedelmét magának a gyülekezetnek kell az imádság és az Ige által a zsidókhoz vinnie, „mintha előttük feszítettett volna meg“. Ez az evangélizáció gyülekezeti kötelessége. De éppen olyan gyülekezeti kötelesség a bűn ellen harcoló tényleges lelkigondozás és az ígét megpecsételő valóságos szeretetmunka fölvétele és folytatása is a zsidók között. Valóban azt kell mondanunk, hogy a gyülekezetnek ebben a dologban kell végbevennie az óember megöklését és éppen ez a misszió az, amit Isten kegyelme, mint erre vezető utat, most a gyülekezet előtt megnyit.

Minden gyülekezetnek kötelessége a zsidómisszióért való sáfárkodás, missziói munkások képzésére, sajtószolgálatra, szeretetintézményekre. Ezt a feladatot nem lehet megoldani évente egyszeri, felületes és csak a látszat kedvéért beszolgáltatott perselyezéssel, hanem ennek imádsággal és szeretettel hozott rendszeres hálaáldozatnak kell lennie Istennek a Krisztusban szerzett megbékéltető és újjáteremtő áldozataért a Kereszten.

Szükséges, hogy az Országos Missziói Munkaközösségben kifejlődjék a zsidómissziói munkaág, mint a közös szolgálat és segítség részese. Főleg a vezetőképzés, a sajtószolgálat és a sáfárság dolgaiban kell nagy súlyt helyezni ennek a munkának dinamikus tételére. A vezetésre alkalmas egyéneket a gyülekezetekben kell megtalálni, egyházmegyénként és országosan összegyűjteni és kiképezni.

A kiképzett helyi vezetők lesznek hivatva arra, hogy a gyülekezetekben közösséget ébresszenek és tápláljanak a misszió gyakorlására, védelmére és terjesztésére s ezekből a közösségekből fokozatosan meg kell alkotni a zsidómisszió országos egyházi szövetségét.

Mégegyszer hangsúlyozzuk, hogy a zsidómisszió ügye nem függeléke az egyház missziói munkájának, hanem olyan döntő hitkérdés, melyen magának az egész egyháznak belső megújulása fordul meg.

Egyház és diakónia

A diakonissza-életnek két nagy kérdését akarjuk megvitatni: a világhoz és a gyülekezethez való viszonyát. Hogy azonban ezt megtehessük, szükséges előbb azt az alapkérdést tisztáznunk, hogy magának az egyháznak és magának a diakóniának mi a kapcsolata.

Errenézve Isten Igéje igazít el minket az Apostolok cselekedeteiről írt könyv 6: 1—7-ben. Ebből először is azt látjuk meg, hogy a női diakónia előbb megvolt, mint a férfi-diakonátus. Vagyis az ősgyülekezetben özvegyasszonyok teljesítettek bizonyos mindennapi szolgálatot, diakóniát. Miben állott ez, közelebről nem tudjuk, csak következtethetünk abból, amit az apostolok cselekedtek. A panasz tárgya az volt, hogy a „görög zsidók” közül való özvegyasszonyok mellőztetnek a szolgálatban a „héberekkal” szemben. Ilyen mindennapi szolgálat a szeretetvendégség rendezése, kiszolgálása és az adományok kiosztása volt. Ezt bízták kegyes özvegyasszonyokra s a megbízás nyilvánvalóan megtisztelő volt, mert különben a mellőztetés panasa nem merült volna fel. Az apostolok úgy akarják megoldani a kérdést, hogy férfiaknak adják át ezt a szolgálatot s ezzel az asszonyok vetélkedésének véget vessenek. Azt azonban mindjárt látják, hogy nem volna helyes, ha maguk vállalnák ezt a munkát, elhagyván az igehirdetést az asztalok körüli szolgálatért. Így választ a gyülekezet az ő javaslatukra hét férfi-diakónust erre a foglalatosságra, míg az apostolok megmaradnak a könyörgés és az igehirdetés szolgálatában.

A férfiak diakóniája tehát tisztségszerű. Az igehirdetői tisztt mellé van rendelve és állítva. Jegyezzük azonban meg, hogy az ige szerint nem alárendelt, mellékes tisztség. Már a személyi feltételei is mutatják ezt, mert az apostolok Szent Lélekkel és bölcseséggel teljes férfiakat kívánnak maguk mellé, akiknek jó bizonyosságuk van. S Istvánról tudjuk, hogy hittel és erővel teljes személyiség, hatalmas igehirdető, aki nagy csodákat és jeleket cselekszik a nép előtt. A diakónia tehát nem pusztán technikai munka, hanem valami olyan tevékenység, mely az igehirdetést kiegészíti és arra ráfelel. A másik megjegyeznivalónk az, hogy a diakónia tisztségszerű beállítása nem

szüntette meg a női diakóniát, mely előbb volt, mint a férfi-diakónia s tovább is megmarad mellette. Igaz, hogy az Újszövetségből nem tudjuk teljes világossággal tisztázni: mennyiben vált tisztségszerűvé s miben állott a munkája, de az kétségtelen, hogy a női szeretetszolgálat jelei és bizonyosságai átszövik és átragyogják az ősi gyülekezetek életét, tehát a női diakóniának vitathatatlan bibliai alapja van.

Reformátoraink és hitvallásaink Isten Igéje alapján egybehangzóan tanítják s az evangéliumi keresztyénség velük együtt vallja, hogy az egyház az Ige szolgálatára van hivatva s más lényeges feladata nincs és nem lehet, mint az ige tiszta hirdetése és a sákramentumok helyes kiszolgáltatása. Ennek az egyetlen, döntő szolgálatnak csak szükségszerű következménye az, hogy a tagokat az Isten Igéjéhez illő fegyelemben tartja s gondoskodik Urának felhatalmazása alapján, a gyülekezet tisztaságának megőrzéséről. Felvetődik tehát a kérdés: micsoda akkor a diakónia? Megállhat-e az egyház lényeges tevékenysége: az igehirdetés és a sákramentum-kiszolgáltatás mellett? Ha más tevékenység, mint az igeszolgálat, mi szükség van rá s megengedhető-e egyáltalán?

Azt nyilván tudjuk és valljuk, hogy azoknak, akik igaz hit által Krisztusba oltatnak, lehetetlen nem teremniök a háládatosság gyümölcseit. Az igaz hitből fakadó jócselekedetek, a szeretet munkái és tényei minden valódi keresztyén ember és gyülekezet életében megjelennek. De világos az is, hogy ez nem azonos a tisztségszerű diakóniával, amely pedig az ige szerint az egyház egyik élettevékenysége.

Kálvin jól érezte a probléma súlyát. Szükségszerűnek ítélte, hogy az igehirdetés és a sákramentumok kiszolgáltatása mellett magának az egyháznak kell valamiképpen, a maga gyülekezeti szervezettségében és tisztségszerű állandósításában felmutatnia a hit gyümölcscsöszét, vagyis magát a gyümölcscsöző hitet. Ezért támadja meg azt a római katolikus visszaélést, mely a diakonátust alárendelt, technikai munkává silányította, külsőséges segédkezéssé a szentséget kiszolgáltató pap funkciója mellett. Világosan látja, hogy a diakóniában a gyülekezet szeretetmunkájáról van szó, a maga szervei által. Kíváncsnak is tartja ennek a szolgálatnak megszervezését. Mégis az evangéliumi keresztyénség lelkiismerete csak sokkal később, a pietizmus munkája és hatásai folytán kezdett sürgetően ébredezni ennek a szent kötelezettségnek teljesítésére. Nem tartozik ide annak részletezése, hogy az egyes egyházak miképpen és mennyiben valósították meg a tisztségszerű diakóniát, de magunkra nézve szükséges megvallanunk, hogy a mi egyházaink ezt még a maga bibliai értelmében és teljességében máig sem vitték végbe s ezért ki kell mondanunk és meg kell szívlelnünk az igazságot, hogy még akkor is, ha az ige tisztán hirdettetik,

a sákramentumok helyesen szolgáltatóknak ki és az egyházi fe-
gyelmezés igeszerű, de a tisztségszerű diakónia nincs megvaló-
sítva: az egyház életéből hiányzik valami, ami nélkül élete nem
teljes és bizonyosságtevése nem hódító.

Próbáljuk meg azért az Igéből felismert kezdetre figyelve
megközelíteni a diakóniának, mint egyházi tevékenységnek je-
lentését és lényegét. Magátólértetődőnek kell vennünk, hogy az
ősi diakónia már az özvegyek mindennapi szolgálatában sem
pusztán a szeretetvendégség asztali szolgálatában merült ki,
hanem magába foglalta a betegek látogatását, gondozását, a nél-
külözők gyámolítását, az árvák és aggok felkarolását, szóval
mindazt a munkát, ami jeléül kínálkozott a Krisztus megváltó
és szabadító szeretetének. Annál inkább így kell szemlélnünk
a hét diakónus tisztségszerű szolgálatát, mely mintegy rendsze-
resítette, állandósította és igazolta az özvegyekét is, tehát ala-
pot adott a női diakónia számára s így érthetjük meg Pál apos-
tol hivatkozását Fébére, a kenkhreai gyülekezet női diako-
noszára.

De miért nem elégedhettek meg az apostolok azzal, hogy
ők könyörögnek és hirdetik az igét s aztán az egyes lelkek hadd
teremjék, mindenki a maga körében és helyzetében, a hit gyü-
mölcsseit? Miért tartották szükségesnek tisztségszerűen beállí-
tani a diakonátust, mint magának a gyülekezetnek, az egységes
egésznek bizonyoságtételét a hit gyümölcsözéséről? Nem azért,
mert annyi volt a szükséglet, a testi és anyagi baj, hogy annak
kielégítését, gyógyítását már tisztviselőkre kellett bízniok, nem
azért, hogy egy új és más tevékenységet szervezzenek az ige-
hirdetés mellé, hanem éppen és kizárólag a könyörgésért és ige-
hirdetésért, az istentisztelet hitelesítéséért és megpecsételéseért.

A diakóniának, mint egyházi tevékenységnek kezdettől
máig ez a titka, ebben van nélkülözhetetlen szükségessége és
mellőzhetetlen kötelezettsége. Ha valami más és új tevékenység
volna az istentisztelethez mérve, nem lenne létjogosultsága. Mert
nem általa és érette létezik az egyház. A döntő mindig az is-
tentisztelet marad, az igehirdetés, akár szóban, akár a sákra-
mentumokban. De Isten az Ő írott és hirdetett Igéjének csodá-
latos oklevelére aranypecsétül teszi rá a diakóniát. Nem a pe-
csét a fontos, hanem a tartalom, de a pecsét a hitelesítő. Kétség-
telenül a gyarló, bűnös embernek megfelelő hitelesítés, amilyen-
ekből a gyülekezet áll. Isten könyörülő szeretete gondoskodik
róla, hogy a világ kísértései és támadásai között küzködő lelkek
a diakónia által győződjenek meg: az igehirdetés nem elröp-
penő szólam, a sákramentum nem üres szertartás, a bűnbocsá-
nat és örökélet nem álom, hogy Krisztus élő és jelenvaló, min-
dennél hatalmasabb Szabadító. Ezért kellett lennie már az első
gyülekezetben tisztségszerű diakóniának s ezért kell lennie ma
és mindaddig, amíg egyház van, amíg az Úr maga nem jön visz-

szá megdicsőült testében és nem teszi feleslegessé az isteni szeretet e jelképszerű, de mégis valóságos megpecsételését és hitelesítését.

Ez az igazi diakónia, mely a cselekvés szavával mondja a szegény bűnös léleknek: látod, hogy igaz, amit az igehirdetés szól, íme bizhatsz, hogy nem hazugság s nem maguktól mondják az egyház szolgálói. A szolgáló szeretet a világ minden nyomorúsága között diadalmasan bizonyítja, hogy Isten imádságot meghallgató Isten és a szószékekről hirdetett Krisztus élő valóság.

Az igazi diakónia mindenkor alkalmas arra, hogy leleplezze a hamis, eltorzult diakóniát. Emlékezünk, hogy a tatárok a mohi csatában megkerítették a király aranypecsétjét. Ráütötték hamisított levelekre s ezekkel előcsalogatták az erdőkben bujkáló magyarokat. A szegény bujdosók hittek a pecsétnek, előjöttek s ez vesztüket okozta.

A hamis diakónia olyan pecsét, melyet nem az isteni szeretet levelére ütnek reá, nem az evangéliumot hitelesítik vele. A cselekedetek és munkák ugyanazok, de nem azért történnek, hogy Krisztus jelenlétéről tegyenek bizonyosságot. Nem jelek, hanem öncélú ténykedések. A hamis diakónia közönséges neve: jótékonyság.

Nem azt mondom, hogy a jótékonyság rossz dolog. Ha egy jótékony egyesület összeáll arra, hogy a mezíteleneket felruházza, az árvákat és szegényeket gondozza, a betegeknek kórházat állítson, kétségtelenül hasznos és derék dolgot művel. Az emberi szeretetnek ezek a munkái elvették jutalmukat abban, hogy kitűzött földi céljukat elérik. Mi a szociális munka szükségességét és értékét pillanatig sem kisebbítjük. Csak azt mondjuk, hogy ez nem diakónia, nem azért van, hogy Krisztusról tegyen bizonyosságot.

Ha azonban a diakónia mondaná azt, hogy ő ezért van és ezt akarja végezni, akkor hamisított levélre ütné rá az Isten aranypecsétjét, mert semmit se mutatna meg abból a szeretetből, amely nem emberi. Az ilyen diakónia Isten előtt semmit-érő, sőt ítélet alatt áll, mert hűtelenül elárulta Urát mulandó földi dolgokért.

Ezért mindig nagyon komolyan vessünk számot a diakóniát fenyegető világbeli kísértéssel és veszedelemmel. Éppen a tisztségszerű és intézményes egyházi diakóniát környékezi az a veszély, hogy célját eltéveszti és belefeledkezik a munka részleteibe. Kitűnő kórházra, mintaszerű árvaházra törekszik, „nemes versenyre” kel a különböző színű keresztesekkel. Öncéllá teszi a szolgálatot, ipart és technikát csinál belőle. Lehet, hogy jó versenytárs lesz belőle, csak éppen diakónia nem.

Magától értődik, hogy a diakónia végzői is megtanulják mindazt, amire szolgálatuk érdekében szükség van. Természe-

tes, elemi feltételül tekintjük, hogy minél szakszerűbben értse-
nek a betegápoláshoz, a neveléshez, a gyülekezeti lelkigondo-
záshoz. Ezenkívül sajátos bibliai, hitvallási, egyházi ismeretek-
ben is kiképzést nyernek. De ezek mind csak eszközei annak,
hogy a diakónia ráfelelhessen az igehirdetésre, hogy a meg-
térésre hívó és bűnbocsánatot adó Krisztus tanúbizonysága le-
gyen a lelkek számára.

Azt hiszem, az eddigiekből nyilvánvaló, hogy a diakó-
nia valóban csak az egyház tevékenysége lehet, ami azt jelenti,
hogy egyéni diakónia nincs. Hiszen bizonyos értelemben, amint
láttuk, minden keresztyén ember gyakorol diakóniát, ez azon-
ban nem az a tisztségszerű bizonyágtétel, amire magának az
egyháznak szüksége van. Ha az Ige hirdetése az egyház köteles-
sége, akkor csakis ő bízott meg a szeretet hitelesítő munká-
jának, a diakóniának végzésével is. Ebből érthetjük meg, hogy
a diakónia jelképes tevékenység, mint ahogy maga az egyház
is lényegében jelképes valóság. Nem fizikai, hanem szellemi
test, mert valami olyant mutat, ami fizikailag nincs jelen. Amíg
Jézus Krisztus tulajdon testében járt a földön, nem volt szük-
ség egyházra. Eltávozásakor gondoskodott arról, hogy helyette,
mintegy az Ő teste, az egyház tanusítsa Őt, láthatatlan, de di-
csőséges fejét. Búcsúzásakor így szól tanítványaihoz: „Lésztek
nékem tanúim a föld végső határáig“. Mit jelent tanúnak lenni?
Valakinek élete, cselekvése, személyisége mellett vallomást ten-
ni. Így tanúsítja az egyház, mintegy jelképesen azt, hogy a
Krisztus hit által valóságosan jelen van övéi között és ez a ta-
núsítás addig szükséges, amíg Ő maga ismét vissza nem jön
ítélni eleveneket és holtakat. Akkor sem egyházra, sem diakó-
niára többé nem lesz szükség. Addig a diakónia az egyház éle-
tének az az ablaka, melyen át Krisztus valósága, a megváltó
szeretet átsugárzik s minden munkája és eszköze annyiban ér-
tékes, amennyiben tisztán és elegyítetlenül csak Őt jelképezi
és sugározza.

A mi egyházunk kezdettől fogva arra az álláspontra he-
lyezkedett, hogy bár minden hívő embert megtaníthat a Szent-
lélek az Isten Igéjének titkaira, a gyülekezet számára az Ige hir-
detését mégis olyanoknak kell végezni, akik erre megfelelő
módon fölkészítették és életüket erre a szolgálatra hivatás-
szerűen odaszentelték. Minden igazán hívő ember termi a sze-
retet gyümölcseit, de a gyülekezet számára az előbbihez ha-
sonlóan mégis szükséges, hogy a szeretetszolgálatot erre föl-
készített s magukat élethivatásként átadott szolgák végezzék.
A diakonissza-szolgálatot az különbözteti meg a jótékonyág-
tól, hogy munkáját képzetten és gyakorlottan végzi. Így a dia-
konissza nem a maga egyéni vállalkozását folytatja, hanem ál-
tala maga a hívő gyülekezet tesz bizonyosságot hitének igaz vol-
táról, annak gyümölcseiben. Egy ilyen tevékenység abban is

különbözik minden világi jótékonyágtól, hogy egész arcával a nagy jövődő, a közeledő Isten Országa felé fordul. A diakonissza nem azért szolgál a betegnek, hogy testi egészségét visszanyerje, hanem azért, hogy testi gyógyulása által legyen még ideje a megtérésre s amíg ebben az ideigvaló világban van, fölkészülhessen annak közeledő végére és Urának fogadására. A beteg különben is nagyon alkalmas arra, hogy a világ múlandóságát átérezze és így figyelme Krisztus visszatérésére fordulhasson. Ez hát a diakónia nagy alkalma arra, hogy szóljon hozzá: most állasz a nagy döntés előtt, most kell segítenem neked, hogy elindulj az atyai ház nyitott ajtója felé. Most kell megértened, hogy nincs más dolgod hátra ebben a világban. Ha Isten akarja, testileg is meggyógyulhatsz, de nem azért, hogy nagyobb üzleteket köss, hogy megújult erővel keresd a magad igazát, hanem csakis azért, hogy elkészülj a nagy találkozásra.

Az egyház nem lehet meg diakónia nélkül, mert hiányozna ebben a világban igehirdetésének hitele. De a diakónia sem lehet meg egyház nélkül, vagy egyházon kívül, mert akkor pusztá emberi igyekezetté válna, amely mögül hiányozna az Isten Igéjének hitelesítő bizonyágtétele.

A diakonissza és a világ

„Ajánljuk magukat mindenben, mint Isten szolgálói... mint ismeretlenek és mégis ismeretesek; mint megholtak és ímé élők; mint ostromozottak és meg nem öltek; mint bánkódók, noha mindig örvendezők; mint szegények, de sokakat gazdagítók, mint semmi nélkül valók és mindennel bírók.“ (II. Kor. 6: 4; 9—10.)

Azt hiszem, hogy mikor a diakonissza és a világ egymáshoz való kapcsolatáról elmélkedünk, nem kell egyebet tennünk, mint hogy az Igének most idézett szavait alázatosan végiggondoljuk, mivel kérdésünket ezek a szavak megoldották.

A diakonissza a világgal szemben nem az elfordulás és az elzárkózás, hanem a felajánlkozás magatartásában van. Szolgálatra ajánlja magát mindenben, azzal a megkötéssel, hogy nem a világ szolgája, hanem Istené. Ebből következik az a különös állapot, hogy ebben a világban mindig ismeretlen és mégis ismeretes lesz. Ennek az ellentétességnek első jelentése az, hogy az emberek előtt valami érthetlent képvisel, de Isten előtt nyilván van tartva és ismeretes. Mi most csak az emberekkel való kapcsolatára nézve beszélünk erről az ellentétességről. Nem csak kifejezetten világi emberek, hanem református egyházi tagjaink között is nagyon sokan vannak, akik a diakonisszában valami idegen és ismeretlen jövevényt látnak. Sokan jöttek már hozzám azzal a kérdéssel, mire való ez az intézmény, mi szükség van reá a mi egyházunkban, mit akarnak ezek a formaruhás nők? Úgy-e kérem, ezek olyan református apácák? Ez annál különösebb, mert hiszen a diakonissza-munka már jónéhány évtizedre tekinthet vissza a magyar földön s szolgálata számos gyülekezetben és egyházi intézményben végzett áldásos tevékenységet. Lehet, hogy még sok református ember és gyülekezet valóban nem látott diakonisszát. De ez az idegenkedés azok részéről is mutatkozik, akik sűrűn találkoztak velük. Itt tehát lényegbeli ismeretlenségről van szó. A diakonissza mindig idegen. Nem csak ebben a világban, hanem a népegyházban is. A lelkipásztorhoz, vagy a presbiterhez mérve legjobb esetben kedves, vagy nem kedves vendégnek számít. Olyan reformátusok, akik tisztséget is viselnek egyházunkban,

vitaképpen vetették föl előttem a kérdést: egyáltalában református, vagy evangéliumi a diakonisszaság? Mivel lehet igazolni a Szentírásból ezeknek szükségességét és alkalmazását? Ha mi ilyen intézményt létesítünk és ilyen külön elzárt életet élő nőket gyűjtünk közösségbe, mi különböztet meg minket a római katolikus egyháztól, amely régesrég megelőzött ebben minket az apácarendek létesítése által? Nem csak rosszul sikerült utánzat az, amit csinálunk? Még ennél is figyelemreméltóbb a nők álláspontja ebben a kérdésben. Különösen az olyan érdekelt anyáké, akik már több ízben jöttek hozzám kétségbeesetten, hogy a leányuk apáca akar lenni. Eleinte azt hittem, hogy tényleg erről van szó. De a kérdezősködésre kiderült, hogy református apáca, azaz diakonissza akar lenni. Pedig mi nem vagyunk szegények, — panaszolta az egyik anya, — már választottam is neki igen jóra való, rendes férjet, de minden hiába, nem tágit, azt hiszem, megbolondult szegény. Ime, a diakonissza nem csak a világban ismeretlen, hanem a saját családjában is. Legyünk tisztában azzal, hogy ezt a meg nem értést, vagy félreértést puszta felvilágosítással nem lehet helyrehozni. Ez nem az értelmi tudásnak a dolga. A diakonissza a hit világához tartozik, a Szentlélek országából jön. Orvosság csak egy van: magának a diakonisszának a bizonyágtétele arról, hogy ő Jézus Krisztus hatalma alatt áll, s ebből következik mindaz, ami életében olyan idegenszerűnek és mégis valami módon ismerősnek mutatkozik.

Senki, aki ragaszkodik a világhoz s a leányát is ebben a világban szeretné boldognak látni, meg nem értheti a diakonissza hivatásának szépségét és mélyen boldog voltát. Mindig világtagadást fog látni benne, menekülést az élet feladatai elől, főképen a női hivatás megtagadását és elárulását. Pedig a diakonissza küldetése a világ számára szól, bár nem e világból való. Fogadjuk el és valljuk mi is, hogy van igazság ezekben az ellenkezésekben. A diakonissza csakugyan egy másik világnak a követe ezen a földön. Élő figyelmeztetésül küldetett éppen arról, hogy van egy másik világ, amelyhez ez az itteni csak előkészület és átmenet. Innen származik ismeretlensége. De a legfőbb mondanivalója mégsem ez. Mert ugyanakkor, mikor egy másik világról tesz bizonyosságot, meg kell indokolnia azt is, hogy miért kell itt lennie. Azért, mert annak a másik világnak read nézve itt dől el az ügye s neked itt kell döntened ebben a kérdésben. Életemmel, szolgálatommal vagyok élő figyelmeztetés a számodra, hogy nem fogsz örökké ittmaradhatni s nincs más menedéked, mint megtalálása annak az útnak, amely abba a másikba vezet.

Az ismeretlennek ismeretessé kell lennie. Azt az egészen mást úgy kell képviselnie, hogy ismeretessé legyen, mint ami öröktől fogva el van készítve és törvényes öröksége Isten elide-

gènedett és elszakadt gyermekeinek. A diakonissza hivatása az, hogy emlékezetébe hozza a lelkeknek azt, amit valamikor ismertek, de azután elfelejtettek. Örök istengyermekségüket, azt a gonosz merényletet, amely elszakította őket ősi otthonuktól és azt a drága árat, amin Valaki megvásárolta őket, hogy visszakerülhessenek igazi otthonukba, amit a mennyei Atya ingyen kegyelemből még most is fenntart számukra. A diakonissza-szolgálat folyamán fel kell derengenie az érzéketlenné dermedt lelkekben előbb a sejtelemnek, majd a mind bizonyosabbá váló felismerésnek: te a hazámból jöttél, mondd el, milyen ez az én hazám? Az ismeretlen vendég kedves ismerőssé és végre édes testvérré lesz, aki testvéreihez jött el. Mondhatnók úgy is, hogy a diakonissza az a nyelvmesternő, aki ismét megtanítja a lelkeket elfelejtett anyanyelvükre. A szeretet nyelvére tanít, ami minden idiomát egyesít.

Tudjuk, hogy ez a visszaemlékezés nem emberi képesség, ezt csak a Szentlélek adhatja, mert ez a hit emlékezete, amely egyszerre meglátja, hogy honnan való és hova került. Az emberek úgy bolyonganak a világban, mint a Zarándok útjának vándora, akinek vállait egy általa nem látott teher nyomta, ami miatt mindig a földre nézett. Mikor azonban a kereszt alá érkezett, a teher leesett a hátáról, felemelte a fejét és meglátta a mennyei Jeruzsálem nyitott kapuját. A diakonissza a Szentlélek kalauza, aki ilyen súlyos terhek alatt nyögő, földre szegzett szemű szegény embereket kézenfogva elvezet a kereszt felé, hogy megszabaduljanak terheiktől és meglássák igazi otthonuk reájuk váró kitárt ajtaját. Ezért a diakonisszának igenis e világban és ennek nyomorúságai között kell munkálkodnia, mert a bajokat ő ismeri és a szabadulás útjára csak ő mutathat reá, mint ismeretlen, és mégis ismerős.

„Mint megholtak és íme élők.“ Ez azt jelenti, hogy a diakonissza átment a halálon az életbe. Nem mondom, hogy mindegyik diakonissza teljességgel elmondhatná ezt magáról. Mert nagyon nehezen érti meg az emberi szív, hogy a Krisztus keresztje halált jelent. Amíg meg nem haltál, addig nem élhetsz. De azt már mondhatom, hogy minden igazi diakonisszán látható: a halál útján jár. Azaz nem úgy él, mint általában az emberek. Az én megkapta a halálos betegséget és közeledik a halálhoz, amelyen át Krisztus feltámadásának hatalmából élni fog. Ha ez nem látszik meg egy diakonisszán, akkor a szolgálata feltétlenül hamis útra téved. Ez a halál Isten kegyelméből megtörténhetik egy pillanat alatt is, azonban senkit se csüggyessen el az, hogy ő nem így halt meg. Hogy az én még él és megvan. Igen sok diakonisszát ismertem, akiben a halál hatalmasan munkálkodott és énjéből majdnem mindent eltemetett, kivéve a sérelmeit. Mások szinte érthetetlenül egyes dolgokhoz, emlékekhez, multjuknak valamilyen személyes darab-

jához ragaszkodnak. Volt egy kedves diakonissza leányom, aki azóta már Krisztusánál van, aki mindent feladott és átadott, kivéve Ady Endre verseit. Sohase tudott addig elaludni, amíg el nem olvasott egy Ady-verset. Betegápoló testvéreink jól tudják, milyen a halálos betegség és ismerik annak tüneteit, melyek sokszor lassan bontakoznak ki. Már tudják, hogy az illető a halálé, mikor az még ragaszkodik az élethez és bízik földi gyógyulásában. Az a fontos, hogy tudjuk: megkaptuk a halálos betegséget, állapotunk halállal fog végződni s tudunk könnyörögni szívünkben, hogy ez be is következék. Aki idáig eljutott, bizvást mondhatja: „Mint megholt és íme élő“. Nagyon tévednénk, ha azt hinnők, hogy ez a meghalás a mi iparkodásunktól függ, hogy úgy mondjam, öngyilkosságot kell végrehajtunk. Isten országában nincs öngyilkosság. Mi csak egyet tehetünk: imádkozhatunk és erőt meríthetünk a könnyörgésből a halálra.

Ugyanígy az élet is különböző módon ébredhet és nyilvánulhat. A Szentlélek újjászülhet valakit egy szempillantásban, attól kezdve teljesen új teremtes a Krisztusban. De lehet, hogy a halál álmából lassanként ébred s először bátortalan lépéseket tud csak tenni az új élet napfényében. Fokról-fokra erősödik meg a kegyelemben és mindig gazdagodóbb módon sugározza magából a feltámadás és új élet áldásait. Isten mindenkit az ő egyénisége szerint ragad meg, visz át a halálon és tesz élővé. Nem lehet a diakonisszák elé a megtérésnek és az újjászületésnek valamilyen egységes, egyforma külsőségeket megnyilvánuló módszerét előírni. Csak az a lényeges, hogy a diakonissza mindig egy átadott életet jelent, az pedig az Úr dolga, hogy ezt az életet egyszerre veszi-e át, vagy részleteiben? A diakonisszán lelkiileg tapasztalt emberek és társak percek alatt meglátják, hogy a döntő fordulat megtörtént-e az életében. Ehhez képest a cselekedetei csak másodrendűek. Még tökéletlen szolgálatában is dicsőítheti Krisztusát, ha igazán meghalt és íme él. Mert látunk igen kegyes és szorgalmas keresztyéneket, akikkel szemben semmi emberi kifogást nem tehetünk, de legyőzhetetlen érzéssel tudjuk, hogy ezek még milyen erősen élnek. Máskor tékozló fiakat látunk s a szemükbe nézve rögtön észrevesszük, hogy már haldoklik, vagy meg is halt. Némely haldokló beteg nagy tusakodásban gyötrődik. Diakonisszán is tapasztalhatunk lelkiileg ilyen tusakodást, amiben a bukások és győzelmek váltakoznak. Vigyázzunk, el ne tévesszük a legfontosabb megfigyelést: tényleg halállal küzd-e. Mert ebben az esetben közelebb lehet az élet ajtójához, mint az olyan csendes életű, békés keresztyén, akinek életében semmi viaskodást nem látunk.

„Mint ostorozottak és meg nem ölettek.“ Az Igének ez a részlete a diakonisszára nézve kifejezetten a bűnnel való har-

cára vonatkozik. Itt nem arról van szó, hogy a hitetlen világ részéről miféle bántalmak és verések érik, hanem arról a lelki harcról, amit Krisztus új teremtésének kell folytatnia. Sokan abban a téves hitben élnek, hogy ha egyszer elérték az újjászületést, vége a harcnak s a paradicsomi pihenés következik Jézus ölében. Ez egyike a legáltalánosabb tévhiteknek. A megtérésért és újjászületésért nem kell harcolni, mert hiszen semmit sem lehet érette tenni. Nem azé, aki fut, sem nem azé, aki akarja, hanem a könyörülő Istené. Ezekért csak egyet lehet tenni, éppen azt, hogy megállunk, leszerelünk és hagyjuk, hogy Isten harcoljon és működjék érettünk. A keresztyén harc a megtérés után következik. Mert csak a megtért ember tudja, mi a bűn és mit jelentett a Sátán bilincseiben megkötözötnen feküdni. Csak megtért ember ismeri föl azt az emberfeletti hatalmat, amelyik benne Krisztus ellen harcol. Világokat betöltő küzdelem folyik Krisztus és a Sátán között s a harctér én vagyok. Nem az én kicsi üdvösségem, hanem a Krisztus győzelme az, amiről ebben a harcban szó van. Most már tudok futni és viaskodni, mint nem bizonytalanra s mint aki nem levegőt vagdos, mert Krisztus szabadított fel erre s ő adja hozzá az erőt és a fegyvert. A diakonissza ebben a harcban forog, mint megostorozott, de meg nem ölt. Kicsi dolog lenne, ha a diakonisszának csupán az volna a küzdelme, hogy erről, vagy arról leszokják. Az eféléknek maguktól kell majd bekövetkezniök, ha egyszer fölismerte az igazi ellenséget és nem ér rá többet apró szokásokkal bibelődni, mert egész erejére szüksége van, hogy a nagy ellenféllel viaskodják. Az pedig nem kevesebbet akar, mint hogy megölje Krisztust a diakonissza lelkében s ezzel őt magát is megsemmisítse. Aki nem érzi a Sátán rettenetes ostorát, az még nem vívja az igazi harcot. Megtért lélek nem kicsinyli le a Sátán hatalmát. Amíg világ van, mindig próbálkozik, hogy visszaszerezzen magának. Legégetőbb ostorcsapásai azok, mikor azzal kínozza a diakonisszát, hogy te nem tértél meg, nem haltál meg, hagyd abba ezt a beteg képzelődést, felejtsd el és gyere vissza hozzám. Akinek ez még nem fáj, nem került bele a harc igazi forratagába. De ki akarna a tékozló fiú vályujánál maradni, ha egyszer meglátta a királyi lakomát? Ettől kezdve a tékozló fiút nem lehet a disznók között tartani. Felkel és elindul haza. És ekkor ered nyomába a Sátán. Az evangélium nem írja le részletesen a tékozló fiú hazafelé vivő útját, de elképzelhetjük, hogy az ostromoztatásnak micsoda hosszú és kegyetlen sorozata lehetett ez. Hiszen a Sátán ott ment mögötte. Ne menj haza, próbálta lebeszélni, hogy is gondolhattál ilyent? Te béres akarsz lenni? Atyád el fog kergetni, meg fog alázni, úgylis az enyém vagy. Minden megtért ember megtapasztalja, hogy milyen lehetett ez az út. És én nem szeretném, ha valamelyik diakonissza testvér ezt mondaná magáról: én nem tudom.

Nem volna kíváncsi, ha a beteg, szomorú és gyöttrődő lelkeket azzal vigasztalna, hogy ő nem érez ostromoztatást és nincs több harca. Ellenkezőleg, látnia kell róla annak a léleknek, hogy itt olyan testvér hajlik fölé, aki már döntött és éppen ezért vannak kísértései és ostromoztatásai s elmondja nekem, hogy miképpen hordozza a keresztet. Örüljünk a küzködő diakonisszáknak, mert nincs csüggesztőbb dolog, mint hogy ha egy küzködő lélek tökéletes embert lát. A bűn közösségében mutasd meg neki a sebeket, amelyeket a Sátán ostora szakított rajtad. Nézd, mekkora sebek vannak az én szívemen. De természetesen nem ez az utolsó szó. Mert az utolsó így hangzik: meg nem öletett. A diakonissza tud valamit, amit diadalmasan közölhet: a döntő harc már megtörtént. Hiszen a földi háborúban is látjuk, hogy a megvert sereg katonái még továbbharcolnak. Már mindenki tudja, hogy a háborút az egyik fél elvesztette, mégis az csak elkeseredettebben és kegyetlenebbül folytatja a hiábavaló harcot. Így csinál a Sátán is. A döntő harcot régen elvesztette: ott a Golgotán. De nem nyugszik bele. Tudja, hogy le van győzve, de keserű gőgjében és Isten-gyűlöletében nem ismeri el. Ezért próbálkozik, ezért ostromoz, hogy legalább egyiket, vagy másikat Krisztus tagjaiból legyőzhessen. A diakonissza éppen arról tesz bizonyosságot, hogy hiába ostromoz, meg nem ölhet többé, mert az én Uram már legyőzte. Reményik Sándor a diakonisszákhöz írott versében azt mondja, hogy békesség van Istenben, de nyugalom nincs. És ezzel híven kifejezte a diakonissza élet titkát. A békesség megvan abban a hitben és bizonyosságban, hogy a végső győzelem már megtörtént. De nyugalom, az nincs, mert az egyéni küzdelem tovább folyik a megvert ellenséggel, amíg élünk.

„Mint bánkódók, noha mindig örvendezők.“ A diakonissza élete ebben a világban egy különös ellentétességet mutat. Látszik rajta, hogy valami nagy bánata van, de ezen a fátyolon keresztül valami nagy öröm sugárzik keresztül. Mi ez a nagy bánat? A diakonissza-bánat a bűn felett való szomorodás, hogy ilyen szörnyű hatalommal ragadta magához a Sátán az Isten dicsőséges világát és hogy így beszennyezte az Isten képeire teremtett embert. Nem volna jó, ha a diakonissza személyiségéből az a felületes és könnyelmű hit látszana, hogy a bűn nem fontos, nem rettenetes és könnyű legyőzni. Neki mindenekelőtt egész szívével át kell éreznie a bűnnel a szörnyű állapotát, amelyben a testvérei szenvednek. Milyen hamar meglátszik, ha a diakonisszának nem ez a bánata, hanem valami egyéb. Valamilyen világszerinti bánat, ami olykor-olykor elfogja a szívét, de nem az alap-bánat, ami egyedül okozhatja neki szomorúságot. Tapasztaltuk, hogy mikor a diakonisszának egyéb bánata van s nem ér rá a nagy bánatra, mindjárt szabadságot kért. Azaz, a világbeli bánat megszakítja a diakóniáért

való odaadást és készséget. Egy testvér azért kért szabadságot, mert az édesanyjának súlyos gondjai és bajai gyötörték a szívét s úgy érezte, hogy haza kell mennie segíteni. Megkérdeztem, hogyan áll édesanyja Urával, a Krisztussal? Ezen a ponton akar-e rajta segíteni? Ez még nem jutott az eszembe, — felelte. Pedig ha ez a bánat vitte volna haza, diakóniát gyakorolt volna az édesanyja szolgálatában s ezzel csakugyan segített volna rajta. Így igazi örömet vitt volna a gondok közé. Valószínű, hogy az édesanyja nagyon örvendett neki, amikor hazaérkezett s az is bizonyos, hogy elkelt a segítsége a háznál. De a nagy öröm másnap már egy kicsit árnyékossá lett, azután napról-napra homályba borult és egy hét múlva már vége is volt. Csak azok tudnak mindig örvendezni, akik Krisztusban találkoznak és az Ő titokzatos erőiből újul meg naponként az örömük. Ilyen örömet hirdet a diakonissza élete a nélkül, hogy a bűn feletti bánatát csak egy pillanatra is elfeledtetné.

„Mint szegények, de sokakat gazdagítók.“ Ez a diakonissza életszabálya a világban. Nem is lehet másképen, mert képzeljünk el egy világ szerint gazdag diakonisszát. Ha valakire, úgy a diakonisszára áll az apostoli szabály: ha van élelmünk és ruházatunk, elégedjünk meg vele. A diakonisszának az a kiváltsága, hogy senki meg nem fizetheti a szolgálatát, sőt meg sem ajándékozhatja, mert minden szeretetadomány az anyaházat illeti. A diakonissza az a boldog ember Isten kegyelméből, akinek nincsenek gondjai, mert nincs semmije. Ő igazán olyan szegény, amilyen csak lehet valaki ezen a világon, de viszont neki van az az öröme, hogy nincs baja a holnap gondjával, semmi köze a vagyonhoz és az örökséghez s ezért tud sokakat gazdagítani a szolgálatával, mert egész szívét szabadon adhatja a szeretet isteni eszközéül. Ezt a szegénységet, mint mennyei nemeslevelének címerét, hordozza boldogan. Mert mindennel bíró, mivelhogy semmi nélkül való. Nincs tulajdona, mert ő a Jézus tulajdona. Minden diakonisszaház bizonyosságot tehet arról, hogy ha egyszer nem tulajdonos, hanem tulajdon, akkor Ura mindent megad, ami szükséges ahhoz, hogy szabadon szolgálhasson mindenkinek. A diakonisszaház, mint Krisztus tulajdona, nem tud olyant kigondolni, amit az Isten meg nem ad neki, ha azt igazán diakóniára akarja felhasználni.

Mindez nyilvánvalóan megszabja a diakonissza világban való viselkedésének a módját. Szabadon örülhet az Isten gyönyörű világának egy föltétel alatt: ha tudja, hogy a világ elmúlik. Ezért neki igazán szívből kell naponként könyörögnie: hadd múljon el ez a világ és annak kívánsága és jöjjön el a Te országod. A diakonissza úgy él a világban, ahogy Pál apostol mondotta: mintha nem élne. Soha nem lehet eggyé vele, mert nem tarthat célnak ideig-való dolgokat. Csak úgy él vele, hogy szolgálhasson neki. Mindent erre használ fel és mindent erre

fordít. Mi nem tudjuk az órát, hogy mikor jön el a vég és addig munkálkodunk, amíg nappal van, hogy a mi Urunk, amikor megérkezik, munkában találjon minket.

Mindez nem jelenti azt, hogy a diakonisszának nem lehetnek örömei ebben a világban. Krisztus bort ivott a tanítványjaival és ezt mondta: „Nem iszom többé e szőlőtőke gyümölcséből, amíg újat nem iszom majd veletek az Isten országában“ Ezzel megmondta nekünk, hogy mi a mi osztályrészünk a világ örömeiből. Ami öröm a világ gyermekének, öröm a diakonisszának is, de azzal a nagy különbséggel, hogy emlékezteti őt egy sokkal nagyobb örömré, amely közeledik és beteljesedik. Aki a világ örömét keresi, megkaphatja, de örök törvény az, hogy kiábrándul belőle és íze keserűvé válik szájában. De ha ezeket az örömeket jelképnek, hasonlatnak, ígéretnek tekintjük, valami sokkal dicsőségesebb örömről, amit szem nem látott, fül nem hallott, embernek szíve meg nem gondolt, akkor ezek az örömek sohasem keserednek meg, sőt, előízévé válnak az üdvösségnek. Nem az a kérdés: mi illik, mi szabad, mit tehetek, vagy nem tehetek, mert minden szabad, ha arra szolgál, hogy lelkünket az el nem múló, igazi öröm felé fordítsa. Ezért mondta Kálvin, hogy a keresztyén ember örömében mindig kell lennie valami fájdalomnak, mert ez a biztosítéka annak, hogy nem válik kísértéssé és hogy eltapossuk benne a kígyó fejét. Szabad tehát ismereteket szereznünk a történelem, az irodalom, a természettudomány, a művészet területéről és ebben nagy gyönyörűsége lehet egy testvérnek, csak ne engedje szenvedéllyé válni és tudja eltaposni a kígyó fejét. A művészet alkotásaiban is gyönyörködhetik, csak bálvány ne legyen belőlük. Ott van az ének és a zene, amely minden művészet közül a legközelebb áll a mennyországához. Nem szeretném úgy elképzelni a diakonisszaházakat, hogy elzárkóznak a természet szépségeitől. Helyes, ha tudnak gyönyörködni és örvendezni benne, mint Isten tulajdon kezének utólréhetetlen alkotásában. Az Isten a diakonisszának nem ad test szerint való saját gyermekeket. De minden gyermek az övé és ez nem teher s nem munka, hanem a legszebb öröm és szórakozás. Megemlítem azt is, hogy az anyagilag igazi otthonná tétele egy soha ki nem fogyó öröm és szórakozás a diakonisszák számára.

Nem szabad azonban elfelednünk, hogy vannak a diakonisszaéletnek bilincsei is, éppen azért, mert a világban folyik le. Ilyen az, hogy formaruhában kell járnia. Távol legyen tőlem, hogy a formaruhát azért tartsam szükségesnek, hogy elidegenítse és visszaretentse az embereket a diakonisszától. Azt hiszem, van mit tennünk az ízléses diakonissza-öltözet érdekében. De azért a legtetszetősebb formaruha is minden esetre bilincs a diakonisszán, aki nő. A másik bilincs a modor. Már láttam modoros diakonisszát, de nem örvendtem neki. Nem arról

van szó, hogy miképen tartsa a fejét, hogy lesüsse-e, vagy égre emelje a szemét és hogy állandóan kegyes szólamokat mondjon. Nagyobb bilincsről van szó. A szívét kell megláncolnia az önfegyelemnek, a türelemnek, a jóakaratnak és a szolgálatkészségnek a béklyóival. Bilincsekről beszéltem, de Krisztus azt mondta: az én ígám gyönyörűsége és az én terhem könnyű. Pál apostol pedig így szólt Agrippa királyhoz: kívánnám néked, hogy olyan légy, mint én, bilincsek nélkül. Ez pedig azt jelenti, hogy a bilincseimet nem adom, mert ezek jelei az én boldog rabságomnak, amellyel az én Urámhoz vagyok láncolva.

A diakonissza és a gyülekezet

A 84. zsoltár írója az Isten hajlékának szerelmese volt, ki azért epekedett, hogy bárcsak ajtónálló lehetne az Isten hajlékában. „Mért jobb egy nap a Te házában, hogynem másutt ezer, inkább szeretnék az én Istenem házában küszöbén ülni, hogynem lakni a gonoszok hajlékában.” Ez a zsoltár fejezi ki a leghívebben az Istennel való közösség után vágyakozó lelket. De aki az Isten háza után vágyakozik, az nem pusztán egy ház után vágyik, hanem azt a közösséget szomjúhozza, amelyik az istentiszteletre a templomba gyülekezik. Istennel csak a gyülekezetben és a gyülekezet által léphetünk közösségbe, hozzá nem vezet más út, mint a Benne hívők szívén keresztül. Ha áll ez általában minden keresztyén emberre, akkor különösképpen érvényes a diakonisszára, aki Krisztus szolgálóleánya. A diakonissza a maga szolgálatát csak az Isten házában közösségében, a gyülekezetben végezheti el s amennyire szüksége van őreá a gyülekezetnek, éppen annyira életszükséglet az ő számára a gyülekezet.

Ezért a mi feladatunk most az, hogy megállapítsuk: mi a jelentősége és a helyzete a diakonisszaanyaháznak a gyülekezet életében. Először is azt kell megállapítanunk, hogy maga az anyaház önmagában nem gyülekezet. Természetesen igaz, hogy ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az Úr nevében, ott van Ő közöttük és így általánosságban mindenütt gyülekezet van, ahol Krisztusban hívő lelkek vannak, azonban gyülekezet alatt a Jézus Krisztus egyházában mégis azt a szervezett közösséget értjük, amelyben a különböző nemű és életkorú hívők együtt vannak az ő Fejükkel. Ilyen értelemben a diakonisszaanyaház nem lehetne organikus értelemben teljes gyülekezet. Már csak azért sem, mivel csak nők alkotnák, azután azért sem, mert nem lehetne a sacramentumok szempontjából sem teljes értékű gyülekezet, mivel a sacramentumok közösségében éppen az a lényeges, hogy ott minden nemű, rangú és foglalkozású egyháztag egyesül az ő Urával és egymással mint testvérekkel. A gyülekezet mindig öncélú, önmagáért van, saját körében végzi az ige hirdetését, a sacramentumok kiszolgáltatását és a szeretet munkáját. Az anyaház ezt nem teheti meg. Mert

micsoda anyaház volna az, amelyik a szeretetszolgálatot önmagára nézve végezné, holott arra van hivatva, hogy éppen saját körén kívül végezze azt? Ebből tehát következtethetjük, hogy az anyaház egy családi közösség, család, otthon a többi családok között, a gyülekezet egységében.

Természetesen azt a tételünket, hogy a diakonisszaanyaház a gyülekezet egyik családja, bizonyos sajátos értelemben állítjuk. Család ugyan, de csodálatos család, amelyik különbözik azoktól a családoktól, amelyeket a vérség és az érdek kapcsol össze. Az anyaház lakói azt a családot alkotják, amelyikről a mi Urunk azt mondotta: „Aki az én mennyei Atyám akaratát cselekszi, az nekem fítestvérem, nőtestvérem és anyám.” Vagyis az anyaház lelki család, az Úr Jézus családja. Itt nem a vérség köti össze a tagokat, s nem is valami világi érdek, hanem a Jézus Krisztusnak átadott élet kapcsolja egybe a testvéreket s egyetlen érdekük van: Isten Országának ügye. A második dolog, amit meg kell jegyeznünk, az hogy nem okvetlenül úgy kell elképzelnünk ezt a tételünket, mintha az anyaház csak valamelyik helyi gyülekezet családjainak egyike volna. Mindenesetre kívánatos, hogy az anyaház elsősorban annak a gyülekezetnek családjai között forgolódjék, amelyben él, hatása azonban, valamint munkája is természetesen több gyülekezetre, az egyháznak esetleg nagyobb területére is kiterjedhet.

Lényeges az, hogy a női diakóniának az egyház életében való elhelyezkedését és jelentőségét az Isten akarata szerint való családi élet szempontjából kell látnunk és megítélnünk. Isten olyan jelképet akar a női diakónia által az egyház elé állítani, amelyik minden vérségi család számára példázza az igazi szeretetközösséget, amely Isten Lelkétől származik. Legnagyobb szolgálatát a női diakónia azzal végezhetné el, ha a sok lármás, békételen, tülekedő és elhidegült család számára vonzó, megrendítő és meggyőző bizonyosságtételt adna arról, hogy egyedül Krisztusban lehet szeretni, de Benne igazán lehet.

Ha a diakonisszaanyaház egy család a családok között, kérdés, hogy ki tartozik ennek a családnak a gondját viselni? Miután a diakonisszacsaládnak az a hivatása, hogy bizonyosságtételével szolgáljon az összes többi családnak, a felelet csak az lehet, hogy az összes családok kötelesek Isten iránti háládatosságból gondoskodni a diakonisszaanyaház fenntartásáról. Hiszen a diakonisszaanyaház egy egészséges egyházi életben nem is egyéb, mint a gyülekezetek hálaáldozata az Úr Jézus Krisztus jótéteményéért. Tudjuk, hogy a mi egyházunk még nagyon messze áll attól, hogy ezt megértse, szívébe fogadja és teljesítse. Tapasztaljuk, hogy a gyülekezetek többsége még ma is bizonyos idegenkedéssel néz a női diakóniára s ezért gyakran rászorulnak anyaházaink a kéregetésre; az adakozók pedig a feleslegükből adnak valamit. Ez a mi egyházunk íté-

lete. Ebben valamennyien hibásak vagyunk, de ennek a helyzetnek nem az a helyes tisztázása, hogy a diakonisszaanyaházat önmagára utaljuk, és önellátóvá tegyük. Nincs nagyobb kísértés a diakonisszákra nézve, mint az a becsvág, hogy maguk tartsák el magukat a saját munkájukból s ezzel dicsekedjenek. Hiszen a diakonisszaanyaház nem önmagáért szorgalmatoskodik, nem a holnapi napért aggodalmaskodik, nem az a feladata, hogy azon törődjék: mit együnk, mit igyunk, mivel ruházkodjunk, hanem az ő dolga keresni Isten Országát és annak igazságát s mindezek ráadásul adatnak meg neki, Isten akarata szerint a gyülekezetek hálaáldozatából. Ha egy anyaház az élet gondjait veszi magára, akkor hegyeket vesz magára, amelyek agyonnyomják. Nincs kizárva, hogy ebben az igyekezetében sikereket ér el, felhízlalja magát, de ez is az ő igazi hivatásának elárulása lenne. Igazság szerint nemcsak a diakonissza anyaháznak, de általában a családoknak és az egyeseknek sem szabadna elmerülniök az életfenntartás gondjaiba. Hiszen Krisztus Urunk nem a diakonisszáknak, hanem általában minden Isten gyermekének mondotta: ne aggodalmaskodjatok. Az ember ott kezdődik, ahol Istenre bízta magát. A mi szomorú világunkban mégis legalább a diakonissza anyaházakat szeretnők olyanoknak látni, mint akik Istenre bízta gondjaikat s ezért egész szívükkel, boldogan szolgálják Isten Országának ügyét a gyülekezetekben. Annál inkább szükséges, hogy maga a gyülekezet önellátó legyen és ne szoruljon külső támogatásra. Ebben pedig éppen a női diakónia segítheti a gyülekezeteket, mert példát mutat a jószívűség gazdagságára, amelyből minden szükséglet fedezetet talál az egyházban.

Ezekután arról kellene szólnunk, hogy az anyaház által a gyülekezetekbe kiküldött diakonisszatestvérek ott micsoda szolgálatokat végezhetnek? Sok mindent tehetnek, de meggyőződésem szerint szolgálatuk minden részletének tulajdonképpen egy értelme van: hogy igazi hitvalló egyháztagokká segítse lenni a gyülekezet tagjait. Ez a célja a lelkipásztori és a presbiteri szolgálatnak is, de mindeniknek a maga módján. A diakonissza a szeretetszolgálat által teljesíti ezt a feladatot. Beteg, szomorú, szenvedő emberek tekintetét fordítja önmaguktól a gyülekezetre s viszi az igazi gyógyulás útjára azáltal, hogy megtanítja őket mások szenvedéseinek átérzésére és sebeinek meggyógyítására. A diakonissza a maga Krisztusnak átadott életével és önzetlen szolgálatával értetheti meg az önmagával viaskodó lélekkel, hogy szabadulásának nincs más útja, csak az, ha elfordul önmagától, elfelejti saját magát, énje elpihen s föl-szabadult szeretete testvérei felé fordul, a mások fájdalmának gyógyítására. A megkötözött lelket azzal szabadítom fel, hogy másokhoz kötözöm hozzá.

Természetesen a gyülekezeti életnek sokféle megnyilvá-

nulása van és ezekben egyenként is meg lehetne állapítani a gyülekezeti diakonissza konkrét feladatait. Most azonban az apró részletek helyett meg kell elégednünk azzal, hogy csak a legfontosabbakra mutassunk rá. A gyülekezet mindenekelőtt istentiszteleti közösség. Arra való, hogy ebben a világban Istent tisztelje és dicsóítsa, igéjét halgassa és kövesse, Istenhez könyörögjön és neki hálákat adjon. Sajnos a mi istentiszteleti közösségünkön elég szomorú képet rajzolhatunk. Alkalmilag megtelnek templomaink, különösen bizonyos ünnepnapokon, de a statisztika azt bizonyítja, hogy a gyülekezet templomlátogató törzse alig teszi ki az egyháztagek 10—30 %-át. Így tehát a legmagasabb százalék sem éri el a gyülekezetek lélekszámának egyharmadát. Ez azt mutatja, hogy a mi istentiszteletünknek nagy fogyatkozásai vannak. Hatvan esztendő óta állandóan vitatjuk és szabályozzuk az istentiszteleti rendtartást, de még mindig nem találtuk meg az igazit. Miért? Mert nem ott kerestük, ahol meg van írva. Az istentisztelet rendjét nem kell a zsinatoknak kitalálnia, mert a Szentírás, az Isten ígéje azt teljesen elénk szabja. A református istentisztelet a bűnös ember találkozás a kegyelmes Istennel s ennek útja, módja, rendje az Isten ígéből teljesen és egyöntetűen megállapítható. Addig is, amíg végre erre rájövünk, éppen a gyülekezeti diakonisszának van nagy feladata, igazi szeretetszolgálat arra nézve, hogy ne csak maga látogassa buzgón az istentiszteletet, hanem hogy hívogassa a gyülekezet tagjait is, ebbe a boldog közösségbe. Különösen az ő feladata a nők hívogatása az Isten házába. Háziasszonyok, anyák, foglalkozásokat űző nők, ezer kifogást találnak, hogy miért nem mehetnek templomba. A diakonissza mutasson rá arra, hogy ez mind hazugság, mert aki el akar menni az istentiszteletre, az el tud és el is fog menni. Az igazi okra kell rámutatni: a bűnös közönyre, a világi gondokkal való boldogtalan telítettségre és a világiasságban való elmerülésre. Lehetséges, hogy egyes asszonyok csakugyan komoly akadályokkal kell megküzdjenek az istentiszteleten való részvételükért. Ilyen esetekben a diakonissza segíthet azzal, ha valaki mást arra a szolgálatra nyer meg, hogy szeretetből felváltja az ilyen asszonytársat otthonában vagy munkájában, az istentisztelet idejére. Különben, ha igazán élővé lesz a mi gyülekezeti életünk, majd lesz annyi istentiszteletünk, hogy mindenki el tud jutni, megfelelő beosztással az Isten házába. Egy másik istentiszteleti szolgálata a diakonisszának az, hogy megtanítsa nőtestvéreit az énekeskönyv mellett a bibliának a templomban való használatára is. Továbbá szolgálhat az evangéliumi iratterjesztéssel, azután a templom rendjének, tisztaságának, ékességének őrzésével és munkálásával. Tudjuk, hogy a nők szeretnek a templom számára úrasztali terítőt vagy más kézimunkát ajándékozni. De azt is tudjuk, hogy ezzel önmagukat kívánják sokszor dicsóí-

teni és megörökíteni. Ebben a tekintetben nagyon áldott szolgálata lehet a diakonisszának, aki megtaníthatja a lelkeket arra, hogy miképpen teljesíthetik szívök vágyát az Isten házában ilyen ékesítésében. A gyülekezeti sáfárkodásban is a diakonissza szolgálatára van szükségük. A templomi persely és a különböző szeretetcélokra való adakozás legjobb helyen a diakonissza kezében van.

De a gyülekezet nemcsak istentiszteleti közösség, hanem a bűnnel harcoló közösség is. Ebben pedig a gyülekezeti diakonisszának — mint a lelkipásztor segítőtársának — pótolhatatlan szolgálata van. Ő az, — aki látogathatja, figyelheti, megismerheti az egyes családokban a lelkek gondját-baját, aki a lelkipásztornak számot adhat a Sátán támadásainak jeleiről a gyülekezet tagjainak életében, s aki a lelkigondozás hatását megerősítheti, a betegek, a bűnösök, a tévelygők lelkében. Ma az evangélizáció idejét éljük. Szükség van arra, hogy az igehirdetők felrázzák az alvó gyülekezetek lelkiismeretét, a bűn megismerésére és megbánására. De hasonlóan nagy szükség van arra, hogy a gyülekezetet előkészítsük az ilyen evangélizációk magvetésére és, hogy evangélizációk után számbavegyük és gondozzuk a lelkeket s biztosítsuk számukra a megtérés gyümölcseit. Előkészítés és utógondozás nélkül az evangélizáció több veszedelemmel jár, mint áldással. És éppen a diakonissza az, aki közvetlenül az egyes családok körében járva, ezt az előkészítést és utógondozást egyik részében elvégezheti. Különösen a lelkekért és a lelkekkel való imádság az, amivel szolgálhat. Azután pedig az ő sajátos hivatása a szeretetmunka és annak minden ága, amellyel bizonytságot tehet az evangélizáció igazsága mellett.

Így látjuk a diakonisszaanyaházat, — Krisztusnak ezt az áldott családját — mint egy szent méhkast, amelyből Krisztus boldog hírnökei röpködnek ki az Isten virágos mezejére, a gyülekezetekbe, hogy begyűjtsék az ő Uruk boldog szüretjére a lelkek mézét, a megtért és újjászületett életeteket. Egyházunk várva-várt megújulásában nélkülözhetetlen tényező a diakonisszatestvér a maga bizonyágtételével. Hisszük, és reméljük, hogy Isten kegyelme ezt a kettőt: a diakonisszát és a gyülekezetet az Ő dicsőségére elválaszthatatlan egységgé forrasztja össze a mi egyházi életünkben is.

A theologiai tudomány a lelkipásztorság szolgálatában

A gyülekezetekben egyre jobban felébred az igazi lelkipásztor utáni vágy és igény. Ezzel fokozottabbá válik a theologiai főiskolák felelőssége a gyülekezetekkel szemben. Kezdenek azonban jelentkezni a nem lelkészi egyháztagok érdeklődése is a theologia iránt s mind többen óhajtanak tevékeny részt venni a gyülekezeti építő és missziói munkában. A református egyházak kebelében világszerte megindult mozgalom a nem lelkészi egyháztagoknak gyülekezeti munkára való kiképzésére és alkalmazására bizonyára már a legközelebbi jövőben nálunk is éreztetni fogja serkentő hatását. Ilyen körülmények között igen komolyan felvetődik az a kérdés hogy mire is való az egyházban a lelkipásztori tisztség, illetőleg az exisztenciaszerű lelkipásztori állás?

Amint azt már több ízben és többféle vonatkozásban megállapítottam, az az egy bizonyos, hogy sem az Ige, sem a theologia nem lehet a lelkipásztorok egyedáruja és titkos tudománya. Errenézve még mindig észlelhető az erőlködés, sajnos, sokszor abból az alacsony érdekből, hogy az igehirdetés forrásai, az idegen prédikációk ne juthassanak nyilvánosságra s így ne kelljen folytonosan tanulni és újat adni. Az sem kétséges, hogy még mindig vannak lelkészek, akiknél a theologiai kiképzéshez és képesítéshez való ragaszkodás csak a fizetésre és állásra való jogcímül szolgál. Ezeknél a, hisszük, mind ritkulóbb eseteknél van még egy másik hamisabb és veszedelmesebb hivatkozás is az Ige sáfárságára, mely szerint az Igét csak a képesített lelkipásztor magyarázhatja s ezért az istentiszteleten kívül is csak ő végezhet igemagyarázást, az általa megengedett és vezetett bibliaközösségben. Annak ellenére, hogy a zsinat legutóbbi ülése kimondta a nemlelkészi egyháztagoknak a templomi istentiszteleten kívüli igehirdetési szolgálata kívánatosságát és lehetőségét, folytonosan felhangzik az a lelkészi hivatkozás, hogy „a laikusok“ bibliamagyarázata tévelygésekre és szektáskodásokra vezet. Kimondhatjuk, hogy ez a vélemény lényegében véve a tekintély bálványának féltését leplezi. Ha a mai időben egy

lelkipásztor elégségesnek tartja az általa végzett istentiszteleti igehirdetést s ehhez legfennebb még egy szintén általa vezetett heti bibliaórát, kétségtelen jelét adja annak, hogy fogalma sincs a református gyülekezetiség lényegéről és lelki szükségleteiről s ezen felül még hazugságot is mond, mert ha azt igényli, hogy gyülekezetének lelki szükségleteit a saját bibliaóráival lássa el, képtelenséget követel önmagától, mivel a legnépesebb bibliaórán is (ami egyáltalában nem eszmény), gyülekezetének legfennebb kis töredékét gondozhatja. Megdöbentő dolog látni, hogy népes városi gyülekezetek lelkipásztorai ellenzik a nem lelkésziek által vezetett bibliaközösségeket, arra hivatkozva, hogy ők tartanak bibliaórát s szemet húnynak a tény felett, hogy ezeken az órákon több ezer lélekből harminc-ötven vesz részt, többnyire ugyanazok. Viszont a tévelygés és a szektaveszedelem megelőzésére nem vállalják azt a szolgálatot, hogy maguk gyűjtsék össze és készítsék elő rendszeresen a bibliaközösségek vezetőit. Ők maguk nem mennek be és másokat nem engednek be.

Ez az állapot azonban nyilván nem tartható tovább s remélnünk kell, hogy maguk a felébredő gyülekezetek fogják lehetetlenné tenni. Mert a lelkipásztorságnak ez az elavult és tarthatatlan értelmezése csak a mozdulatlan, élettelen és öntudatlan népegyházban, a csak statisztikai gyülekezetekben létezhetik, de ha Isten Lelke valóban ébredést és missziót ad, aminek egyre több és örömdetes jelét látjuk, ki fog világolni a helyzet azonnali, gyökeres megváltoztatásának parancsoló szükségessége. Élet-halál kérdésünkké lett az, hogy többé ne a lelkipásztor legyen az egyház, az egyetlen dolgozó, aki mindent csinál (ami heti egy prédikációt jelent), a többiek pedig hallgatják vagy nem is hallgatják. A gyülekezet maga az istentiszteleti, lelkigondozói, missziói és diakóniai életközösség, a lelkipásztor pedig csak egy, bár igen fontos tényezője annak s elsősorban maga is egyháztag, testvér.

Meg kell tehát keresnünk a lelkipásztor sajátos feladatát a gyülekezeti közösségben. Ha van ilyen, akkor szükség van a lelkipásztorra, ellenkező esetben nincs.

A lelkipásztor Isten rendeléséből az Ige szolgája. Olyan ember, aki ennek a mindennél fontosabb szolgálatnak szenteli erre kiképzett, felszerelt egész életét. Ő az Igének az élet körülményei folytán mások által el nem érhető teljességgel felszerelt ismerője, hirdetője, magyarázója és alkalmazója. Mindezzel azonban arra rendeltetett, hogy átadja azt mit tud másoknak, alkalmas embereknek, akik azt a maguk lehetőségei szerint ismét továbbadják. Csak az Igének ezzel az átadott tudományával lesz az egyébként közös hitben azonos lelkipásztor a gyülekezet lelki vezetője és gondozó pásztora. Ő a tárgyias bizonyosítékvő, a szolgálatban gyakorolt pásztora. Feladata a közös hit

ünnepélyes istentiszteleti bizonyágtevésén túl az irányítás, a védelem, a felügyelet. Ő a presbiter, aki doktor, pásztor és püspök.

A theologiai főiskola feladata az, hogy erre a presbiter-ségre képezze ki az elhívottakat.

Megfelel-e ennek a feladatnak a mai theologiai főiskola, tantervében, képzési módjában, nevelési gyakorlatában? Nem. Miért?

Először is a theologiai tudomány öncélúsága miatt. Döntünk kell afelől, hogy a theologia nem öncélú tudomány, hanem tudományos módszerrel dolgozó egyházi tevékenység, melynek az a célja, hogy a hitben öntudatos, azaz irányítani, tanítani, pásztorolni, felügyelni képes személyiségeket neveljen a gyülekezetek számára. Vezetőt a vezetőképzés és munkábaállítás céljaira.

Másodszor nem felel meg feladatának a theologiai főiskola a tanításnak egymástól független tanszékekre való merrev széttagolása, a tanítás egységének hiánya, a közös képzés és nevelés célkitűzéseinek bizonytalansága és a tanítási módszer helytelensége miatt, mely nem a szemináriumi munkára és a gyakorlatok megfelelő kezelésére, hanem a prelegáló előadásokra és a betanulandó kurzusokra épít. El kell végre döntünk, hogy a theologiai főiskola nem az a nyugati akadémia, amit eddig utánzott, nem független tanszékek sérthetetlen és sokszor egymással ellentétes elméleteket tanító kerete, hanem tanítói egység, melynek minden tényezője tervszerűen összeműködik a lelkipásztorok kiképzésének közös céljára. Módszere nem lecketanítás, hanem az önálló tanulmányozásra való képessé tétel, a tárgy és a mód szempontjából egyaránt.

Harmadszor alkalmatlan a theologiai főiskola a maga feladatára a nevelés gyülekezetszerűségének hiánya, vagy fogyatékossága miatt. A theologiai főiskolában professzorok és diákok gyülekezetet alkotnak és a nevelést ebben a közösségben úgy kell gyakorolniok, hogy az az egyéni hitélet és szeretetmunka építésén át kifejezetten a pásztorságra alkalmas és képes személyiségeket alakítson a gyülekezetek szolgálatára.

Ezek alapján a theologiai főiskola két irányban valósíthatja meg azt a feladatát, melyre egyházunknak ma szüksége van:

A tudományos theologiai képzésnek, úgy részleteiben, mint egészében igehirdetőket kell felkészítenie az exegézis, a dogmatika és a gyakorlati theologia egységes összeműködése által arra, hogy az Isten Igéjének szolgálatát tudják végezni a gyülekezeti istentiszteleti közösségben, mint prófétai bizonyágtevők; a tanításban, mint valláspedagógusok; a lelkigondozásban, mint pásztorok; másoknak az Ige továbbadására való felkészítésében, mint gyülekezeti missziói vezetők. Ez a feladat

egyáltalában nem korlátozza a theologiai tudományágak intenzív és részletekbemenő szemináriumi művelését, de megkívánja mindennek a szolgálat érdekére való öntudatos összpontosítását és alkalmazását. Ebben a képzésben mindenütt érvényesülnie kell az egyháztörténelmi szemléletnek is, mint részben ellenőrző kritikai, részben építő bizonyságtevői tényezőnek, szintén kifejezetten az igehirdetői szolgálat érdekében.

A nevelői tevékenységnek pásztorok felkészítésére kell minden részletében törekednie, személyes bizonyságtevés és közösségi életgyakorlat útján, valamint az egyházi önfenntartás próbája által, hogy az igehirdető és lelkipásztor meg is tudja pecsételni szolgálatának igazságát a diakóniában és a sáfárságban s ezekre gyülekezetét is rá tudja majd nevelni.

Lelkészképzésünknek és nevelésünknek mindeddig az volt a legnagyobb fogyatéka, hogy egy iskolarendszerhez alkalmazkodva és iskolai előképzettséghez kötve maga is iskola és pedig a szó közismert értelmében főiskola akart lenni. Nyilvánvaló, hogy minél inkább változik át ez a főiskola lelkipásztori szolgálatra készítő és készülő gyülekezeti közösséggé, annál kevésbé lesznek fontosak az iskolai előképzettség és az életkor szempontjai. Nem az érettségi bizonyítvány és a tizen-nyolcéves életkor az igazi előfeltételei az Ige szolgálatára való alkalmasságnak. Természetesen ezzel nem az érettségizetteket és a tizen-nyolcéveseket akarjuk kizárni a theológiáról, hanem azt kívánjuk kiemelni, hogy a hitéletben már döntően átment és a gyülekezeti szolgálatban már előkészületet szerzett és bizonyított emberek az alkalmasok arra, hogy a lelkipásztorság kiképző és nevelő közösségébe gyümölcsözően beleilleszkedjenek. Tisztelettel méltányoljuk egyházunknak azt a négyévszázados gyakorlatát, hogy a lelkészképzést a mindenkor legmagasabb iskolai és szellemi színvonalon törekedett tartani. De ennek a törekvésnek idővel mindinkább az egyházon kívüli, világi mértékek lettek a szabályozói. Ne alkudjunk le semmit ennek a nemes hagyománynak igazi lényegéből, de legyünk bátrak arra, hogy a színvonalnak Isten Igéje szerinti értelmezést adjunk s ehhez szabjuk akár az iskolai képzettség, akár az életkor kívánalmait, egyiket sem világi iskolás korlátok szerint. Még a tanfolyam és a nevelői gyakorlat időtartamára vonatkozólag se állítsunk föl mindenkire nézve egyformán kötelező mértéket. Egyházunk mai válságos helyzete és legközelebbi jövőjének adatai sokkal nagyobb mozgékonytságot, egyben azonban sokkal mélyebb és alaposabb belső kritikát követelnek tőlünk ebben a dologban, mint amilyenekkel eddig éltünk.

Magyar református egyházak a „kisebbségi” sorsban

1. Az 1918—1941. években, több mint két évtized alatt az *akkori Romániában, Csehszlovákiában és Jugoszláviában* élt magyar református egyházak nem voltak *szabad egyházaknak* nevezhetők az *állammal* való viszonylatukban. Helyzetüket, nehézségeiket, lehetőségeiket nagyon is megszabta az illető államhatalom egyházpolitikája. Hangsúlyozom, hogy mindaz, ami az alábbiakban érintett államokra vonatkozik, azoknak *kizárólag akkori nacionalista és imperialista rendszerét* illeti, amiből egyházpolitikájuk is következett. Mint szabad egyházak nem is jöhetnének szóba. Azonban mégis éppen azért adhatnak bizonyos *tanulságokat* a magyar református egyháznak szabad egyházzá alakulása irányában, mert az *akkori* viszonylat arra kényszerítette őket, hogy a maguk erejére, helyesebben mondva csak *hitük önfenntartó* erejére támaszkodjanak s önálló egyházzá, saját gyülekezeti életüket élő közösséggé legyenek. Az idő elég hosszú volt a tanulásra, de rövid arra, hogy ez az önálló egyházi élet a maga teljességében megvalósulhasson, főképpen pedig, hogy kétségtelen és időtálló bizonyosságot adjon arról: mi a maradandó s reánknezve is feltétlenül irányadó a próbálkozásból. Megszívlelendő tanulságokat azonban, pozitív és negatív irányban egyaránt meríthetünk belőle jövőnk útravalójául.

2. *Kormányzati, szervezeti, igazgatási* szempontból csak a legkisebb, mindössze 35 egyházközségből álló s az 56.000 lélekből 42.000 magyar lelket számláló *jugoszláviai* református keresztyén egyház jutott el odáig, hogy 10 évi kisebbségi élet után 1930-ban királyi szentesítéssel ellátott „protestáns törvényt” kapjon s ezalapon 1933-ban kidolgozhassa és életbeléptethesse alkotmányát, szervezetét. 1932-ben bizonyos állami segílyt is kapott (402.000 dinárt), lelkeszi fizetéskiegészítésre, lelkeszőzvegyek nyugdíjára, tanulmányi segílyekre, szórványgondozásra és közigazgatásra. Az állammal való viszonya *kielégítő* volt, *belső ügyeibe* nem történt beavatkozás. Érdekes újítása az, hogy *püspökét 10 évre választotta*.

A *csehszlovákiai* református egyháznak 3 egyházkerületben 10 egyházmegyéje, 289 egyházközsége volt, lélekszáma

205.000-et tett ki. Az állammal való viszonyát kezdettől fogva rendezni óhajtotta, helyzete azonban mindvégig *bizonytalan* maradt, jóváhagyásra előkészített törvényei, főként a szlovák egyházmegye ügye folytán, nem nyertek állami megerősítést. Ehez képest az állam anyagi és jogi segélye, az egyházi intézmények élete, a lelkészek állampolgárságának ügye mindvégig bizonytalan, kérdéses, változó és rendezetlen maradt.

A kisebbségi sorsba jutott egyházak közül a *romániai* magyar református egyház volt a legnagyobb. 750.000 lelket számlált s az egész ottani magyarságnak 51.8 százalékát tette. Az erdélyi fejedelemség óta ez volt az első eset, hogy a reformátusság egy államban a magyarság abszolút többségét alkossa s így a magyar életben döntő és irányító tényező legyen. Zsinata elkészítette az alkotmányról, szervezetről és igazgatásról szóló törvényt s egyes kisebb határozatokat is hozott, de mindezek nem nyertek állami jóváhagyást. A hagyományos fejlődés tiszteletbentartásával két egyházkerületben szervezkedett, a régi erdélyiben és a tiszántúli egyházkerülettől leszakadt királyhágómellékiben. Ez utóbbi azonban egészen 1940-ig nem nyert állami jóváhagyást s az államkormányzat „püspök nélkül maradt egyházközségek” címen kezelte. Később a püspököket elismerte az állam, de a kerületet csak közvetlenül az 1940 őszi bekövetkezett események előtt. *Elismerte azonban maga az egyház* s tiszteletben tartotta a két kerület hagyományos sajátosságait. Egységüket a *zsinat* fejezte ki. *Konventet*, mint a presbiteriális szervezettel ellentétben álló képződményt, nem alkottak, hanem csak legfelsőbb egyházi bíróságot és zsinati tanácsot. Reánkénzve az a tanulságos, hogy *maga az egyház, az összes gyülekezetek elfogadták*, törvényként tisztelték, maguk körében kész engedelmisséggel érvényesítették a zsinati törvényeket és határozatokat s belső ügyeikben azok szerint éltek. *Ezen a ponton* tehát megvalósult a *szabad egyház*, a maga körében. Közeledett ez az egyház a presbiteriális szervezet felé azzal is, hogy bár püspökeit és főgondnokait élethosszig választotta, de törvényében kimondotta, hogy ezek tíz évi szolgálat után lemondhatnak.

Az eddigiekből általánosságban azt láthatjuk, hogy ezek az egyházak alkotmányi, szervezeti, igazgatási téren, *befelé nagymértékben magukra voltak utalva* s belső rendjük a gyülekezetek és hivek *önkéntes fegyelmetől és engedelmisségtől* függött, ami egészében szépen érvényesült is. Külső segítségben alig, vagy egyáltalán nem részesültek, arra nem támaszkodhattak. Hogy Isten segítségével megmaradhattak s szolgálhattak, az bizonyosság afelől, hogy kedvezőbb körülmények között alkalmasakká lehettek volna a *teljesen szabad egyházi életre* is.

3. Vessünk egy pillantást az *anyagi önfenntartás, a szá-
fárság* kérdésére ezekben az egyházakban. Ez a szabad egyház

mindenkori egyik legfontosabb kötelezettsége és ismertetőjegye. Általában megállapíthatjuk, hogy etekintetben — ha nem is egyforma mértékben és lehetőségek között —, de mindenik említett egyház *a fejlődés útján* járt. Egyik sem lehetett teljesen sáfárkodó egyházzá, de mindenik határozott lépéseket tett feléje.

Először is itt van *a legfontosabb*, ami határozott tényként összegezhető: *az állam anyagi segítsége* egyik kisebbségi egyházra nézve sem volt *állandó, lényeges és döntő* fenntartótényező. Romániában 1919—20-ban és 1931—33-ban, tehát öt éven keresztül a *lelkészek* semmiféle államsegélyben nem részesültek. Ezekben az időkben teljesen a gyülekezetek tartották el pásztoraikat, ha szűkösen és nagy nehézségek között is. Kezdetől végig teljesen a gyülekezetekre maradt az egyház *dologi* szükségleteinek, épületeinek, intézményeinek, igazgatásának anyagi gondja. Mégis mindenfelé *nagyon sok templom*, lelkészlakás, iskolaépület, szeretetotthon, kultúrház épült vagy újjult meg. Erdélyben egyébként az egyházközségek nagy többsége mindig csak néhány holdnyi, sovány földdel rendelkezett. Annál nagyobbra kell tehát becsülnünk a nehéz időkben a személyi és dologi szükségletek ellátására megnyilvánult önerőt.

Példaképen felemlítem, hogy a gazdaságilag egyik legnehezebb esztendőben, az 1933-ikban az erdélyi egyházkerületnek, az iskolafenntartástól eltekintve, akkori értékben két és félmillió pengő volt az évi szükséglete s ebből csak hétszázezer pengőt fedezett külső segély, míg egymilliónyolcszázezret a gyülekezetek szolgáltattak adóban, adományban, szorgalmi jövedelemben, perselyezésben. Ez azt mutatja, hogy *ha az egyház földjei megmaradtak volna*, az egyházkerület *semmi államsegélyre nem szorul*.

Egyébként tudni kell azt is, hogy államsegélyt csak a 400 vagy annál több lelket számláló gyülekezet lelkészei kaptak, s mégis a 300 lelket is alig számláló gyülekezetek sokaságában *egyetlen lelkészi állást sem kellett soha megszüntetni*, államsegély hiányában.

Az anyagi önfenntartás terén mutatkozott még egy biztatóbb jel is a szabad egyház felé. Kétségtelen, hogy a mindennapi, legszorosabb anyagi önellátás, még ha azt a gyülekezetek biztosítják is, csak a legelemibb alapja az egyház életének, belső szabadságának. Még csak vegetálás, tengődés. *A hit élőtlőkéje* csak akkor kezd igazán gyümölcsözni, mikor *a szeretet munkáiban* testesül meg és árasztja ki a Lélek áldásait. A kisebbségi egyházak meghatározó áldozatokat hoztak *egyetemes szeretetintézmények* létesítésére és fenntartására. Sok kisebb, helyi szeretetintézményen túl az egyetemesség hálaáldozata Krisztusnak a *jugoszláviai* feketicsi árvaház, melyre mint egy oltárra, hordták kicsik és nagyok a maguk hitének gyümölcseit, a cseh-

szlovákiai reformátusság négy nagyobb árvaháza, a királyhágómellékiek nagyváradai árvaháza, az erdélyiek szászvárosi árvaháza, a legnagyobb, mely 100 árváról gondoskodott s tízezer önkéntes gondviselője sáfarkodott érte. A gyülekezetek évi árvanapi perselypénze 15, a vasárnapi iskolás gyermeké 3 árva eltartását és nevelését biztosította. Az erdélyi egyházkerület diakonisszaintézetet és református kórházat is létesített és tart fenn. A Skót Misszió támogatásával külmisziói munkát kezdett és saját misszionárius lelkészpárját küldte ki Mandzsuriába. Mindezek nyilvánvalóan kezdetek voltak. De ha meggondoljuk, hogy régebben ugyanaz az egyház, ha választhat, feltétlenül bérházat vett volna s nem kórházat állít fel, már láthatjuk a nagy változást, melyet a Lélek megújító szelének fujása mozgatótt s melyben ott van az igazi szabad egyház ígérete és biztosítéka még a rabláncok között is.

4. A szabad egyház élete felé a kisebbségi egyházak a legtanulságosabb útmutatást mégis azzal szolgáltatták, hogy az egyházi társadalmat missziói módon átszervezték mozgékony, élő *ecclesia militans*-sá. A hitben való általános öntudatosodás, az igazi egyháztagságra való ráébredés, a hitből fakadó szervezett szeretetmunkásság felé ezzel hatalmas lépéseket tettek. A missziói munka az egyházakban sűrűn megforduló neves külföldi hittestvéreink megállapításai szerint is áldott hatásokkal elevenítette meg a hagyományos, formális egyházi életet. A kis jugoszláviai egyház ezen a lelki, missziói módon pompás példáját adta a hitvallási alapon álló egyházi fegyelmezésnek, az istentiszteleti rendtartás (különösen az egyházi ének-lés) megelevenítésének, a szórványok gondozásának, a szeretetmunkának, főleg az árvagondozásnak.

A romániai egyház, előbb az erdélyi, azután a királyhágómelléki kerületben is az egész egyházi társadalmat, minden más egyesület megszüntetésével, életkorok és nemek szerinti szövetségekbe szervezte gyülekezeti, egyházmegyei, egyházkerületi és országos keretekben. Különösen áldott volt a Nőszövetség munkája, mely negyvenezer asszonyt tömörített, társadalmi különbség nélkül, sőt a társadalmi különbségek testvéri lebontásával és kiegyenlítésével az egyházi élet szolgálatára. Erőforrása az Ige volt, a bibliakörökben. Sok helyi szeretetintézményt létesítettek, hathatósan segítették az egyetemes szeretetintézményeket, a református kórház létesítésében úgyszólván döntő munkát végeztek, sok helyen a Nőszövetség volt a templomépítés vagy újítás lelke, mozgatója, munkálója, s főként mindenütt nagy hatással fokozták a férfiak egyházi szolgálatának elmélyülését és felelősebbé válását. A missziói munka nyomán kezdett kirajzolódni egy református *existenciaközösség* ígéretes körvonala, melyben lelkileg és anyagilag minden élő egyháztag megtalálja életlehetőségét és bizonyágtételének

helyét. A *kálvini theokrácia*, az evangéliumi *demokrácia* látomása ez, melynek megvalósulása a szabad egyház koronája.

5. Végezetül a kisebbségi sors tanította, serkentette az egyházat valóban *egyházzá, lelki egyházzá* lenni. Nagy kísértés volt, — különösen Erdélyben — az egyházra nézve, hogy tradíciói alapján nemzetfenntartó, társadalomszervező, kulturális tényező, politikai fedezék, sőt gazdasági exisztenciamentő legyen. De Isten kegyelméből annyit elért, hogy *önmaga előtt öntudatossá* lett a saját egyetlen hivatása: *Isten Igéjének szolgálata*. A gyakorlatban sok botladozással küszködött e cél felé, de a lelkek ezreiben már megtörtént a döntés a lelki egyház és egyháztagság, *a belül szabad egyház* mellett. Ez a *legnagyobb*, amiben a kisebbségi sorsban élt egyház a jövőnek, a mi jövőnknek is szolgál, akik szintén ugyanazon kísértéssel viaskodunk s ugyanazon szabadulás ígértét nyertük. Az *eszközök és módok* a mi számunkra is figyelemreméltók: *az egyházi sajtó és iratterjesztés* munkája, mely mindenik kisebbségi egyházban jelentékeny volt, az erdélyiben, mint az egyházkerület intézménye, 1935-ig százegy saját kiadvánnyal szolgálta a missziót. Igen termékenyeknek bizonyultak Romániában a *református nagyhetek* is, melyek évente egy-egy vidék központjába az egész országból ünnepi találkozóra gyűjtötték egybe a reformátusságot, egy egész hétre. Ezek úgyszólván *szabad zsinatok* voltak, melyeken az egyházi élet minden tevékenységi ága számbavétel és megigazítás tárgyát képezte. Csaknem minden hivatalos egyházi határozat és állásfoglalás ezekből merítette anyagát és közmegegyezéssel fogadásának biztosítékát. Ez volt a református írók és művészek találkozási alkalma is. Külföldi egyházak képviselői és külmissziói társulatok kiküldöttei ezeken a nagyheteken tettek bizonyosságot az egyetemes egységről és feladatokról. Határozataikat e nagyheteknek, mint ünnepélyes deklarációkat, nem egyszer az államkormány, a más felekezetek és nemzetiségek is a reformátusság közakarataként vették tudomásul. Megemlítem még az *istentisztelet reformját*, mely sokkal radikálisabb, mert reformátoribb volt az itteninél, a *vallásstanítás* reformját, mely az egész iskolai vallásoktatást a Heidelbergi Kátéra alapozta s ahhoz alkalmazta s az *egyházi fegyelmezés* szabályozását, mely először választotta el határozottan a fegyelmezést, mint nevelést, a bíraskodástól, mint büntetéstől, azzal a törekvéssel, hogy az utóbbit lehetőleg feleslegessé tegye.

Mindezek tagadhatatlanul olyan jelek és törekvések, melyeknek teljes jelentősége és megvalósulása a *szabad egyház* életében bontakozik ki.

Ne felejtsük, hogy ezek az egyházak, az illető államokban népileg is, felekezetiileg is *törpe kisebbség* voltak és súlyos nehézségekkel küszködtek.

A nehézségek korántsem csak *külsők* voltak. A magyar *természet* és a hagyományoszerű *reformátusság* belül is folyton odatolta gátjait a megújulás elé. Senki se gondolja, hogy akár csak belül is, angyali békesség és szelídség egyesítette volna a lelkeket. Ami jó azokban, amiket elmondottam, az mindig az egyház *hívó magvának, felelőseinek* imádságain és szolgálatain át virult ki. De ez a mag *missziói* mag volt és ezért terjedt és növekedett.

A magyarországi református egyház sokkal nagyobb és erősebb náluk. Ezért az útmutatásokat és tanulságokat sokkal nagyobb lehetőségek közt és reménységekkel építheti bele a szabad egyház jövőjébe.

Amit ez a töredékes kép összefoglalólag ad, ebben fejezhető ki, s ez talán elég is: a szabad egyház megvalósítása *lehetséges*.

Isten terve

Az Egyházak Világtanácsának tanulmányi osztálya az 1948.-iki amsterdami világgyűlés tanácskozásainak tárgyát „Isten terve” cím alá foglalta össze. Ezzel annak a keresztyén meggyőződésnek ad kifejezést, hogy Isten, ítélő és kegyelmező munkája a világ és ember jelenlegi zürzavarában is letagadhatatlanul érvényesül s hogy a keresztyén egyházak közösségének éppen az a mai feladata, hogy ezt a tervszerű isteni munkát világossá, öntudatosan megismertté és engedelmesen szolgálttá tegye.

1. Isten terve alatt a tanulmányi osztály vázlatos tájékoztatója két dolgot ért. a) Az Isten által az Igében megígért „új eget és új földet”; b) Istennek azt az eljárását, ahogy a világ megváltását már a történelem jelen folyamában is munkálja, új életet teremtő hatalmával.

A világkeresztyénségnek kétségtelenül elsőrendű feladata az, hogy teendőit magának Istennek világtervében öntudatosítsa s gyakorlati megvalósításukat ahhoz szabja. Az emberi kezdeményezésekkel szemben az Igének való engedelmeskedést jelenti ez s így az ökumenének valóban egyedüli alapja lehet.

A magunk részéről éppen ezért szükségesnek tartjuk, hogy Isten tervét, vagyis munkájának örök és idői tervszerűségét a Kijelentésből minél pontosabban tisztázzuk. Tudjuk, hogy ezen a ponton a theologiai problémáknak olyan csomója sűrűsödik, amely mélyreható különbségek okozója volt és az ma is a keresztyénség ágazatai között. Tudjuk azonban azt is, hogy egy letagadhatatlan, katasztrófális tény elismerésében megegyeznek és pedig a bűneset és következményeinek elismerésében, mint olyan valóságban, mely Isten világtervét és munkatervét döntően határozza meg.

Ezért az Isten tervéről való beszélgetést meggyőződésem szerint körül kell határolni. Korlátoznunk kell azt Isten helyreállítási, újjáteremtői tervére és annak megvalósítására. Ez mindenestre feltételezi Isten örök tervének a világ és ember teremtésében való első megnyilvánulását, azonban figyelmünket még-

is annak megrontására összpontosítja, aminek következtében a második teremtés terve lépett előtérbe.

Erről a második teremtésről, az isteni terv csodálatos és győzelmes kinyilvánulásáról szól az Ige: „Az Isten, aki szólt: legyen világosság! — világosságot gyújtott szívünkben dicsősége ismeretének Jézus Krisztus arcán való világoltatására.” (II. Kor. 4: 6.) Ez a másodszor elhangzó teremítő Ige, ez az új embert és világot alkotó teremtés az, amelynek isteni tervszerűségét, örök törvényeit és fellebbezhetetlen köteleztetését itt és most megismernünk s hódolatunk és engedelmes szolgálatunk által a föld végső határáig hirdetnünk kell.

A mai kor keresztyéniségének ismét az lett döntően fontos üzenet, melyet az egész világ számára tovább kell adnia, hogy Isten a Sátán legyőzésére minden értelmet, nemcsak az ember, hanem az ördög értelmét is felülhaladó tervet készített örök tanácsában s azt végbe is vitte: a Krisztus vére általi elégtétel és bűnbocsánat, az újjászületés és megigazulás kegyelmi tervét, ami Fia egyetlen áldozatában az új világ alapja s az új ember életének örök forrása lett. A világ és ember mai zürzavarából van kiút, szabadulás: Isten eme tervének a Szentlélek vezérlete alatti valóraválása útján. De csak ez az egy út és szabadulás van, ami minden emberi tervnek ítéletét és kudarcát jelenti. A világkeresztyéniség nem lehet a régi világ újjáépítésének és a régi ember különböző álnevek alatti továbbéltetésének részese és eszköze, legelső és legfontosabb feladata éppen az, hogy a régi halálát és a halálból való egyetlen újjászületést hirdesse, melyben Isten örök terve ölt testet az új teremtésben.

2. Hogyan érvényesül Isten terve a világban ma is?

Erre nézve a tanulmányi osztály munkálata két megállapítást tesz: a) Egyénekben, lelki módon. Éppen az utóbbi időkben vált a keresztyének sokaságának egyénenkénti élő tapasztalásává az, hogy a Feltámadott Úr Krisztus új életet, új világot kezd a történelemben s ez az Ige és Szentlélek által, hitben ma is megismétlődik, ami az egyéneken át kétség nélkül a népek számára is megújulást hozhat. b) Az egyéni tapasztalások azonban az egyházban összpontosulnak, mely Isten tervében a hatóerők központja. Ezért az egyház hirdetője, de részlegesen megvalósulása is az Isten tervében levő és általa munkált új teremtésnek, továbbá záloga a jövőbeli új égnek és új földnek, Isten Országának.

Azonban a munkálat határozottan látja, hogy ezeket csak az Isten terve szerinti igaz egyházzal lehet mondani s kérdés, hogy miképpen viszonylik ehhez a földi, szervezett, intézményes egyházak élete, melyekben ugyanaz a zürzavar megtalálható, amely a világot gyötri. Ezt a viszonyulást követelménynek kell látnunk: az egyházaknak meg kell újulniuk az igaz

Egyház képerre, hogy mindinkább egyházzá legyenek, vagyis azzá, aminek Isten akarja látni őket.

A munkálatnak ezt a megállapítását alapvető fontosságúnak kell tartanunk az ökumenének a világhoz való viszonya tisztázására nézve.

Az egyes keresztyén egyházaknak a maguk munkakörében és az ökumenének az egész világon teljes odaadásukkal arra kell igyekezniök, hogy az egyház valóban egyház legyen, minél teljesebben csakis egyház és semmi egyéb. Mert Isten tervének e világban és e világra nézve egyedül az egyház a mandatóriusa és nincs más mandátuma, minthogy ezt a tervet képviselje a világban.

Kétségtelen, hogy e pont körül is theologiai viták bonyolódhatnak s eltérő vélemények maradhatnak.

Megtalálhatjuk azonban Isten Igéjéből azt, ami közös meggyőződésünk lesz és szolgálatunkat egyesíti.

Ez pedig abban fejezhető ki, hogy más az egyház és más a világ, de az egyház a maga szervezett és intézményes formájában mégis e világban fogja össze a Krisztusban hívő lelkeket s épen ezáltal lesz döntő terévé Isten és a Sátán harcának úgy az egyes lelkekben, mint a lelkek közösségében.

Isten terve a világban az egyház által érvényesül ma is.

Ennek megvalósulását az egyház három vonatkozásban munkálja.

a) Az egyház az Ige hirdetője, ő hirdeti és tanítja az Isten terve szerinti új életet és világot mind egyéni, mind kozmikus értelemben. Továbbá kiszolgáltatja a sákramentumokat. Ezek által az egyház istentiszteleti közösség.

Az istentisztelet alapja a közös hit és a közös tapasztalás. Ha azonban a hit és tapasztalás lényege minden keresztyénben azonos, mert Jézus Krisztus tegnap és ma és mindörökké ugyanaz, akkor Isten tervébe beletartozik az istentiszteleti rend egysége, azonossága. Ezért az ökumenének lehetősége is, kötelezettsége is e bibliai egység és azonosság megvalósítására törekednie.

b) Az egyház élő tagjai harcolnak a bűn ellen a maguk és egyháztág-társaik, valamint a még alvó, tévelygő, válságban forgó felebarátaik életében. Így az egyház nemcsak istentiszteleti, hanem a bűn ellen harcoló közösség is, vagyis lelkigondozó közösség s mint ilyen, legalább részlegesen megvalósítója a jövőbeli új világnak, Isten Országának.

c) Az egyház a mennybemenetel és a visszajövetel között Krisztus tanuja, őt megjelenítő teste a világban, a föld végső határáig. (Csel. 1: 8.) Ezért az egyház nemcsak a jövő világot kiábrázoló istentiszteleti közösség, nem is csak azt részlegesen megvalósító lelkigondozó közösség, hanem szeretetközösség is, mert a szeretet munkái által tesz bizonyosságot Krisztus

tus jelenlétéről, hatalmáról és eljövételéről a világban. Mint ilyen, záloga és ígérete az Úr visszajövetelének, e világ végének és az új ég és az új föld megjelenésének, melyekben az igazság lakozik. (Igazságosság = dikaiosüné. II. Pét. 3: 13.)

Nagyon fontos azonban az, hogy az egyház mindezekben a vonatkozásokban csakis úgy munkálkodhatik, mint pneumatikus és eschatologikus közösség, tehát lényegében más mint a világ s ezt a más-voltát mindenekfelett kifejezésre kell juttatnia a földi szervezetében, intézményességében is, mert csak így lesz valóban egyházzá. Az ökumenének tehát a praktikus keresztyénségben is meg kell találnia az Ige alapján a lelkipáter és szeretetmunkásság közös módjait és útjait, még pedig arra vigyázva, hogy elkerülje a világi analógiákat s ne essék az uralkodás, a bürokratizmus, az intézménytúltengés kísértéseinek veszedelmébe s ne legyen közhasznossági, jóléti törekvések hordozójává és eszközévé. Mert az egyházaknak valóban meg kell újulniuk az Ige és a Lélek által, hogy Isten tervének legyenek hordozói és eszközei; Jézus Krisztusnak jó vitézei a világ és ember mai zürzavarában.

3. Miképpen munkálkodhatik az egyház a világban? Ez a harmadik kérdés, melyet a munkát felvet Isten tervével kapcsolatosan. Erre nézve három irányelvet, szabályozó igazságot jelöl meg: a) Isten terve érvényesül a természeti és erkölcsi teremtettségben, a bűn büntetés nélkül nem marad, az engedetlenség előbb-utóbb veszedelmet hoz magára. b) A keresztyénség felelős és köteles küzdeni a gazdasági igazságosságért, a politikai szabadságért és a háború ellen. c) A legkeresztyénebb civilizációért sem lelkesedhetünk feltétlenül, mert az is Isten Igéjének ítélete alatt áll.

a) Az egyháznak tehát hirdetni kell Isten uralmát a természeti és erkölcsi világrendben. Bármennyire is eltorzult ez a két világrend a bűn következtében, mégis megőrizte nyomait az örök tervnek és tanácsnak s ha emberi szemek elől gyakran rejtve is marad, késlekedik és csúfoltatást szenved, Isten törvénye és igazsága a maga idejében beteljesedik.

A természeti és lelki világ az a tér, ahonnan az egyház tagjai az egész emberi nemzetségből választatnak Krisztus gyülekezetébe. Ezért a világ mindkét vonatkozásában nagyon fontos valóság a keresztyénségre nézve, mert az a harctér, melyen a döntésnek minden lélek részéről meg kell történnie az örökélet dolgában. Mi nem tudjuk, kik Isten választottai. A természet és a lelki élet örök törvényei arra való, hogy fenntartsák és összetartsák az emberiséget azért, hogy az egyház hirdethesse az Igét, a választottak pedig meghallhassák azt. A Sátán mindent elkövet arranézve, hogy Isten uralmát úgy a természet, mint a lelki élet szemléletében megrendítse, kétségessé tegye, meghazudtolja.

Az egyháznak ott kell állania a tévelygésekre, kétekedésekre csábított lelkek mellett s a hitetlen tudomány és a szándékosan félrevezető áltudomány rombolásait élő bizonysgtételével igazítania helyre. A természet erőivel és az erkölcsi törvénnyel visszaélni büntetlenül nem lehet. Az egyháznak ma különösen fontos küldetése az, hogy az atomenergia korát figyelmeztesse Isten nagy leckéjére, melyet a mának adott fel: elpusztíthatod a világot és önmagadat, ha visszaélsz a kezedbe adott hatalommal, de ha az Igének engedelmeskedsz, soha nem látott dicsőséges előkészületeket tehetsz Isten Országának fogadására.

b) Isten teremői tervébe és rendjébe tartozik bele az emberi társadalom szociális és jogi rendje, mely az államban ölt testet. Isten Igéje mind az ő-, mind az újtestamentumban folytonosan hirdeti, tanítja, parancsolja, hogy ebben az általa teremtett rendben gazdasági igazságosságnak, politikai szabadságnak és félelemnélküli békességnek kell lennie. Isten az emberi önzéssel, elbizakodottsággal és telhetetlenséggel szemben a felelősség és áldozatosság kötelességét szabja az egyénekre és népekre, főleg pedig a vezetőkre.

Az igazságosság, szabadság és békesség által az állam lehetőséget és segítséget ad a tőle független, de földi formájában az ő keretei közt élő egyháznak arra, hogy istentiszteleti, lelkipozozói és szeretetmunkássági bizonysgtételét zavartalanul végezhesse s így külső akadályok nélkül juthasson el a lelkekhez, kik az Ige meghallására választottak, hogy az Isten Országának eljövedele ezáltal is közeledjék. Az egyház tehát köteles félelmetlenül hirdetni Istennek ezeket a követeléseit, mégpedig világközösségének felfokozott egységes erejével. Az egyes egyházak tagjaik közt erre irányuló komoly nevelő munkát kötelesek végezni, hogy a tagok a világban elfoglalt pozícióikban erőteljesen és tevékenyen képviselhessék ezeket az isteni követeléseket. Ismételjük, hogy a szociális igazságosság, a politikai szabadság és a félelemnélküli béke nem teszik a világot Isten Országává, de ha az evangélium hirdethetik az egész világon, eljöhet a vég. Azáltal, hogy a Sátán kiveretik világi hadállásaiból, a világ lépésről-lépésre közelebb kerül ahhoz, hogy Isten fiainak dicsőséges megjelenésekor maga is megdicsőüljön.

c) A munkálat felveti a civilizáció keresztyénné létele lehetőségének kérdését is. Nagyon fontos volna, hogy az öku-mené ebben a kérdésben egységes meggyőződésre jusson. Ettől függ, hogy elkerülje a munkáját fenyegető kísértést, a régi világ újjáépítésének és az emberi jóllét fokozásának szolgálatát. Ezek nem evangéliumi célkitűzések és nem az egyház küldetésének tárgyai. Mindenesetre helyes alapelv az, amit a munkálat hangsúlyoz, hogy még a legkeresztyénabb bélyegű civilizá-

cióért sem lelkesedhetünk kritikátlanul, mert Isten Igéjének ítélete alatt áll.

Kérdés, hogy helyes-e civilizációról beszélni itt, vagy jobb lenne a kultúráról szólni, mint amelynek a civilizáció csak egyik külsőleges vetülete. Mindenesetre egységesnek kell lenniök az egyházaknak abban, hogy a kultúrát és civilizációt, mint bálványt, elítéljék és küzdjenek ellene.

Másfelől egyesíteniök kell erejüket arra, hogy a tudomány, művészet, technika eszközeivel hatalmasan felfokozzák az Ige terjesztésének, a bűn elleni harcnak és a szeretetmunkásságnak szolgálatát. Ezért az egyházak kulturális és nevelői munkájának s ezek intézményes biztosításának a jövőben sem lehet kisebb szerepe a világ életében, mint a múltban, sőt határozottabb, egységesebb, egyetemesebb érvényesítésére kell az ökumenének törekednie.

Helyesen mutat rá a munkálat arra, hogy Isten tervét a jelenben csak akkor tudjuk szolgálni, ha Krisztusban, mint a jövőendő Urában hiszünk és ebben a hitben várjuk Isten tervének teljességében való nyilvánossá válását a történelem végén.

Valóban úgy van, hogy a keresztyénség ökumenikus munkája akkor lesz igazán áldásossá, ha szóval, írással és tettel azt a hathatós vigasztalást tudja nyújtani a megrendült és zürzavarba jutott embernek, hogy nem ez a világ és nem ez az élet minden, hogy mint Elihu hirdette Jóbnak (Jób 32—37.), van Kegyelem, van örök élet s nem az ember, hanem az Isten dicsőséges akarata és győzedelmes élete fontos egyedül. Ezért kell az egész világon a figyelmet a nagy jövőendő, az örökélet, az üdvösség új világa, Isten Országa felé fordítani, mert csak ebből a távlatból áradhat gyógyulás egyének és népek beteg szívébe.

Egyház és világ

I. A KÉRDÉS EXPONÁLÁSA

1. *Az egyház a világban.*

Az Egyházak Világtanácsa genfi Tanulmányi Osztálya 1946. februárjában tervezetet adott ki az 1948-ban tartandó világgyűlésen megtárgyalandó kérdések előzetes megbeszélésére a nemzeti bizottságokban.

Ebben a tervezetben láthatjuk a tanulmányi osztály általános körvonalakban megfogalmazott elgondolását és álláspontját az egyház és világ egymáshoz való viszonyára nézve.

A tervezet, lényegénél fogva, a kérdést az ökumenikus mozgalomban résztvevő egyes egyházak közös állásfoglalásaként szemléli. Ezért vezérgondolata az, hogy az egyházaknak szolidaritásukban kell erőt mutatniok a gyötrődő emberiség számára, amely elfordult Gyógyítójától. Olyan közös hitvallásra gondol, amely egységes állásfoglalást jelent korunk szükségleteivel és tévedéseivel szemben. Egyenesen azt a követelményt állítja fel, hogy az egyházak közössége öntudatosítsa és juttassa új kifejezésre Isten terveit a mi mai világunkkal kapcsolatban. Mi ennek a módja? Az, hogy az evangéliumot, a jó hírt élethűen hirdesse a jelenkori világnak megtérésre, megújulásra, újonnan való Istennek szentelésre s ezzel utat mutasson egyfelől az egyház újjászületésére, másfelől a társadalom újjárendezésére.

Szükségessé teszi az egyház szavát a korhoz az a páratlan történelmi tény, hogy az ember gyámoltalan kezébe kozmikus erő jutott s ha maga az ember nem megy keresztül gyökeres változáson, eltéved s útja nem a földi paradicsom felé, hanem önmagának végső elpusztításába vezet.

Láthatjuk ezekből, hogy az ökumené az egyház hivatását és feladatát erőteljesen és hangsúlyozottan a világ felé fordítja s kifejezetten felelősséget vállal magára a jelenvaló világ sorsáért. Az egyház nem különítheti el magát a világtól, nem lehet közönyös annak jövője iránt, sőt az a kötelessége, hogy vállalja szolgálatát Istennek e világra vonatkozó tervei megvalósításában. Másfelől azt is határozottan megállapítja, hogy ez a szol-

gálat lényegében nem lehet egyéb, mint az evangélium olyan megragadó hirdetése, mely alkalmas a ma emberének döntés elé állítására Krisztus mellett.

Igen figyelemreméltó ezekután az, amit a tervezet a mai világ törekvésével kapcsolatban állapít meg az egyház feladatául. A mai, háború utáni világ főtörekvése az újjáépítés. Ez alatt általánosságban az elpusztított javak és értékek helyreállítását értik. A világ restaurációt akar. Az egyháznak azonban, — a tervezet szerint, — meg kell éreznie és látnia, hogy a szenvedő milliók lelkében nem a restauráció, hanem az új rend vágya él, a lelkek újjászületést akarnak. De ez az új rend is, földi rend, ez az újjászületés földi megújulást jelent. Az egyház ezzel szemben az Ige szerinti újjászületést, Isten új rendjét kell, hogy hirdesse a világnak.

Megteheti-e ezt? Könnyen tehetné, ha ezt az isteni új rendet ő maga bírná, hordozná, jelentené. Azonban a tény az, hogy maga az egyház is részese a világ agóniájának. Ezért ő is csak „az örök rend küszöbén állva“ hirdetheti az Igét, neki magának is meg kell újulnia. Az új rendhez kozmikus perspektíva szükséges, nem emberi, földi, alacsony látóhatár. Ezt pedig csakis a megváltás drámája tárja fel, melyben az új rend már a földre szállt Krisztusban s azóta egyházán keresztül munkálja a népek gyógyítását. Nem elég, ha az egyház ennek az isteni új rendnek hírnöke, a megújult egyháznak ennél többnek kell lennie: az Isten akarata szerint való társadalom előképének is. Nemcsak erkölcsi eszményt kell hirdetnie, hanem önmagában fel kell tárnia azt a döntő valóságot, amely mértéke és alapja a társadalmi és nemzetközi újjáépítésnek vagyis a világ Lélektől való újjászületésének.

Meggyőződésem szerint az egész kérdés ezen fordul meg, hogy t. i. az egyház e világban tényleg egy új társadalom-e s valóban előképe, mértéke és alapja-e a világbeli társadalmi és nemzetközi újjáépítésnek? Erre rendeltetett-e és ezért van-e itt a világban? Ez u. i. azt jelenthetné, hogy az egyház Isten Országának csírában, lehetőségben és kicsinyben való megvalósulásban s hogy így az egyház által az Isten Országának „felépül“ a földön, tehát az emberek felépíthetik azt, vagy legalábbis részesei lehetnek ennek a felépítésnek, mint ahogy azt sok prédikációban és vallásos szólamban halljuk is. Vagy pedig az egyház, amennyiben „előkép“, valami olyannak ígérete, ami nem e világból való s nem emberek által épül fel, hanem a maga hatalmából megjelenik?

Az egyháznak és a világnak viszonyával elvileg, általánosságban nálunk az 1946. aug.-ban tartott nyíregyházai Református Szabad Tanács foglalkozott, mely „Az Egyház a világban“ c. III. deklarációjában az egyház lényegét a Szentírás és a Heidelbergi Káté tanítása alapján határozza meg. Ebből folyó-

lag megállapítja, hogy az egyház nem azonos a világgal, melyből a világ végezetéig kihívatik. Földi részét azonban Isten benne tartja ebben a világban. Mivel nem azonosak, állandó feszültség van közöttük, mint felelősség és ellentét, szolgálat és mártíromság.

A bűn miatt a Sátán lett a világ fejedelme, de azért Jézus Krisztus által Isten az Ura. Ez az uraság nyilvánul meg a világkormányzásban, a történelem-formálásban, a végső ítéletre való előkészítésben és az arrá való fenntartásban. Eközben történik az egyháznak elkészítése a jövőendő dicsőségre.

Az egyháznak a világhoz való tényleges viszonyát az a körülmény határozza meg, hogy Isten a végítélet előtt közbeeső ítéleteket gyakorol, mint világkormányzó, a bűn fékezésére, Minthogy az egyház a világban van, egyrészt szenvedő részese ezeknek az ítéleteknek, másrészt azonban ő a világ sója és világossága, a romlást fékező és gyógyító erőket árasztván a világba. Ebből két dolog következik: először az, hogy az egyház maga is bűn alá rekesztetett e földön s csak Krisztusba vetett hite tartja, kegyelemből; másodszor az, hogy nem élhet rosszindulatú elkülönülésben a világtól, mert azt Isten hatalma alatt levőnek tartja s vállalnia kell iránta való szolgálatát. Mikor Istennek a világ feletti hatalmát tagadja, elkülöníti magát s nem teljesíti szolgálatát.

Ebben a deklarációban a kérdés az egyház „földi részére” korlátozódik s az kap hangsúlyt benne, hogy az egyháznak szenvednie kell Isten idői ítéletét a világgal együtt, minthogy részese a világ bűnének, viszont a kegyelem alatt hitből ki kell sugározni a világra azokat a mennyei erőket, melyek világfeletti lényegéből áradnak s így tisztító és gyógyító szolgálatra van rendelve a világban. Ezt a szolgálatot tehát csak bűnbánattartás és megújulás útján teljesítheti.

Ezzel a felfogással szemben felmerül azonban az a kérdés, hogy az egyháznak a világgal szembeni máslényegűsége és állandó feszültsége, ami kétségtelen tény, hogyan kerül közösségbe a világgal az idői ítélet alatti együttlésben? Az a megoldás, hogy az egyház szintén bűn alá van rekesztve s részese a világ bűnének, nem megoldás, mert amennyiben az egyház részestárs a bűnben, nem egyház. Meg kell tehát különböztetni a megromlott egyházat a Krisztus választottjainak közösségétől. Az egyház igenis megromolhatik a bűn miatt, de ez éppen azt jelenti, hogy a világhoz való viszonyában történt gonosz elhajlás. Azért és annyiban szenved a világgal együtt, mert megszűnt egyház lenni, világgá lett. Egyébként szenvedhet a világtól, a világ miatt, a világért, de nem vele együtt. Az idői ítéletekben kell leginkább meglátszania annak, hogy más a világ és más az egyház. Ez éppen nem jelent közönyös vagy rossz-

indulatú elkülönülést, hanem a szolgálat, a misszió fokozott öntudatosítását és végzését a világban.

Félre ne értsük a dolgot. Az egyház e földön nem a tökéleteseké. Az egyház tagjai is bűnös emberek, a világ fiai is. De másképpen. Az egyház tagjai kegyelmet nyert bűnösök Krisztus váltságának hittel való elfogadásában. Küzdenek a bűnnel, de mint Krisztus által már legyőzöttel, aki próbálkozik még velük, de a végső csatát már elvesztette. A világ fiai a bűnben vannak s még gyönyörködnek benne, Krisztus váltsága személyes elfogadásra náluk nem talált. A földi egyház ezért igenis érezheti és vállalhatja mulasztásának felelősségét, tarthat bűnbánatot, szükséges, hogy megújítsa magát, de nincs közösségben és szövetségben a világ bűnével. Különben nem lenne egyház. Sőt! Nem is szolgálhatna a világban, megszűnne Isten eszköze lenni a világ számára. Mindez nem teszi lehetetlenné, hogy egyházunkba be ne csúszhattak volna a világ bűnei. De ha becsúsztak, akkor reformációra van szükség. A semper reformari elve éppen azt jelenti, hogy az egyháznak, ha egyház akar maradni, folytonosan tisztítania kell magát a világ sátáni kovászatól. Nagyon meg kell tehát gondolni, hogy az egyháznak a maga szükséges bűnbánattartását miért kell gyakorolnia s mi az, amiért egy történelmi helyzetben felelősséget vállal Isten színe előtt s egyedül az ő és nem az emberek bocsánataért könyörög? „A kegyelemből hit által“ valósága örök választóvonal az egyház és a világ között s ezt a választóvonalat csak a misszió lépheti át a világ felé, nem pedig a hamis elégtétellel eltelt világ az alkalmazkodó egyház felé.

Ennek tudatában kell mérlegelnünk egyházunk Zsinati Tanácsának 1946. május 9-én kelt 56. IV. sz. nyilatkozatát is, mely szerint a világháború szörnyűségei után egy boldogabb emberi társadalom felépítését csak a Krisztus egyházainak közös munkájától lehet remélni. Mert a kérdés éppen az, hogy vajon az egyház azért van és arra való-e, hogy egy boldogabb emberi társadalmat építsen fel ebben a világban? Vagy más szavakkal: az a társadalom, amely ebben a világban megtalálja boldogságát s azt ebben a világban találja meg, valóban Isten népe, országa lesz? Vagy azt fogja ez jelenteni, hogy az a boldogabb társadalom maga az egyház lesz? Vagy végre: mi lesz az egyház egy e világban boldogabb társadalomban?

Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, minden embernél nyomorultabbak vagyunk.

Az evangéliumi szóhasználatban is van „boldogság“. Örök boldogság = üdvösség. Ennek munkálására van mandátuma az egyháznak a pneumatikus lelkigondozásban. Az ilyen értelemben boldogabb emberi társadalom azonban éppen az egyház. Az egyházak közös munkájától tehát ennek a pneumatikus társadalomnak nem felépítését, hanem gyűjtését, gyarapí-

tását lehet remélni a világból. (I. Pét. 2: 1—5.) Tisztán és világosan kell megmondani a világnak, hogy mit várhat az egyháztól és mi az a legnagyobb jó, amit az egyház kész adni neki. Ne ígérjünk és ne vállaljunk olyat, amit nem adhatunk s főként ne ajánljunk kevesebbet és mulandóbbat annál, amit Isten kegyelméből egyedül mi szolgáltatathatunk neki.

Véleményem szerint tisztán juttatta kifejezésre az igazságot a budapesti egyházmegye presbiteri konferenciájának 1946. ápr. 14-i IV. és V. sz. deklarációja, mely szerint az egyház tisztelte az Isten Igéjének tiszta hirdetése lelkek üdvösségére, népek megtartására, nemzetek megintésére. Az egyházra a lelkek gyógyításában, a belülről való meggyógyulásban vár mindennél nagyobb hivatás. A vezetők és tagok egyéni megtérésén és újjászületésén át az egyház ereje hitvallóiban van és az egyház győzedelme ellenségeinek megtérítésében. Az egyház megújulása segíti elő azoknak a nagy kérdéseknek megoldását is, melyek ma a nemzetek és az egész világ életére ránehezednek. Az Isten Országja eljövetelét így akarjuk szolgálni.

2. Az egyház és a társadalom.

Az általános, elvi megállapításon túl az egyház és a világ viszonya a társadalmi (szociális) kérdésben érdekel minket közelebbről.

Az Egyházak Világtanácsának Tanulmányi Osztálya, az említett tervezetben hangsúlyozza, hogy az egyházaknak a Szentírás mai társadalmi üzenetét tanulmányozni és hirdetni kell. A társadalmi kérdés szorosan összefügg a gazdasági kérdésekkel. Miért érdeklik ezek az egyházakat? Csakis azért, mert szoros összefüggésben állanak a mindennapi kenyér és a személyes emberi méltóság kérdésével. (Az első az Úr imájának egyik tárgya, a második az Ő tulajdon Igéjének egyik sarkalatos része: mit használ valakinek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall? Micsoda váltságot adhat az ember az Ő lelkéért?)

A tervezet a társadalmi kérdést ma az igazságos és tartós béke kérdésével azonosítja. Ezt egyenesen „végzetes fontosságúnak” nevezi és pedig nemcsak a világra, hanem az egyházra nézve is. Úgy látja, hogy a világot s benne a földi egyházat is az atomháború szörnyűséges réme fenyegeti. Ezért az egyház előtt kettős feladatot lát: hogyan munkálkodhatik a keresztyén testületek által az atomháború elkerülhetésén és hogyan segíthetne abban, hogy ezt az új erőt Isten gyermekei közös jólétének növelésére lehessen fordítani? Szerinte olyan világi szervezeteket kell az egyháznak, illetve testületeinek támogatniuk az egész világon, melyek ezeket a célokat magukénak vallják és készek szolgálni.

Egyházunk Zsinati Tanácsa a társadalmi kérdés erkölcsi

alapját emeli ki a jelzett időben hozott 57. sz. határozatában s ezzel kapcsolatban ajánlja fel az egyház szolgálatát a Krisztus vérében való megtisztulásra. Az egyház tagjait inti, hogy só és világosság legyenek a társadalomban.

Ez a határozat kétségtelenül belülmarad az egyház prófétai és diakónusi tisztén s közvetlenül nem kapcsolódik bele a szociális kérdés rendezésébe, míg a Világtanács pozitív feladatokat jelöl meg s az atomháború elleni küzdelemben, valamint az Isten gyermekei (az emberiség) közös jólétének növelésébe tevőlegesen óhajt belekapcsolódni.

A Zsinati Tanács álláspontja általánosságban helyes, de sajnálatosan nélkülözi a megállapított szolgálat konkretizálását; a Világtanács egyetlen, elismerjük, apokaliptikus veszedelem bűvöletében egyrészt nem figyel a közvetlen feladatokra, másrészt túllépi az egyház lényegbeli mandátumát s az egyház és világ viszonyának megállapításában tanúsított pneumatikus álláspontjának gyengítésével az Isten ítéletes figyelmeztetésének jeléből — a közös jólét növelését akarja kimesterkedni. Ez a következetlenség és ellenmondás megdöbbenő s ismét azt az érzést kelti az Ige theologusaiban, hogy az ökumené a világ hatalmasaival való megalkuvás veszedelmes kísértésébe kerülhet.

Sajátságos jelenség, hogy éppen a magyar demokráciában nem hangzott még el olyan alapvető és messzehangzó közös nyilatkozat, melyben az egyház a döntő ponton, *a munka és a munkássághoz való viszonya* tekintetében tisztázta volna evangéliumi álláspontját, felelősségét és teendőit.

Erre a kérdésre tehát megoldási kísérletünkben nyomatékosan rá kell térnünk. Véleményem szerint egyházunk itt hasonló feladat előtt áll a magyar reformátori nemzedék tizenhatodik századbeli történelmi jelentőségű missziójához.

3. Az egyház, a nép, a nemzet.

Az Egyházak Világtanácsa a tanulmányi szervezetben azt az általánosan tartott kijelentést teszi, hogy a keresztyén felelősséget mélyen érinti a nemzetközi együttérzés, az elnyomottak és a faji kisebbségek jogainak védelme.

Zsinati Tanácsunk 56. III. sz. nyilatkozatában az egyház részéről kifejezi a mélységes szeretet és pásztori hűség indulatát a református magyar nép iránt, mely által az egyedül Jó Pásztorhoz vezetheti, terelheti azt.

Ez a nyilatkozat igeszerű és mindnyájunk szívéből fakadt, de nem tisztázza az egyház felelősségét és teendőit a magyar nép egésze iránt.

Legtisztábban érintette az egyház, nép és nemzet kapcsolatának mibenlétét Révész Imre püspök 1945. évi Jelentésében. (Debreceni Protestáns Lap 1945. okt.) a következő szavakban: Hiszek és bízom abban törhetetlenül, hogy az új világ Isten aka-

ratából lett és amennyi ítéletet, ugyanannyi ígéretet is hozott egyházunknak és nemzetünknek. Vallom, hogy a régi megérdemelten bukott el és meg vagyok győződve, hogy az új utak keresése... végül bele fog torkollani egy Istennek tetsző jobb és szebb magyar jövőendőbe, mely fölött a Szentlélektől megtisztított és megújult hitvalló egyház imádsága és munkája virraszt.

4. Az egyház és az állam. Az egyház és a politika.

Az Egyházak Világtanácsa vallja, hogy a Szentírásnak van mai politikai üzenete is, melyet tanulmányozni és hirdetni kell, de közelebbről nem állapítja meg annak mibenlétét.

A Zsinati Tanács 1946. máj. 9-i 56. II. sz. határozatában kifejezést adott az egyház bűnbánatának afelett, hogy prófétai tisztét nem teljesítette hűségesen.

Az említett nyíregyházai Református Szabad Tanács az egyház és állam viszonyának szentírásbeli rendezését keresi. A világkormányzó és történelemformáló munkát Isten nem közvetlenül az egyház által végzi, de felhasználja erre az egyház tagjait. Elsősorban erre való az *állami és társadalmi rend s a hatóságok*, akikkel szemben az *engedelmesség, a támogatás és az imádkozás az egyház és tagjai feladata*. Viszont az állam kötelessége ezért az egyház nevelői és szociális munkájának támogatása, melyet az egyháznak a maga népe körében kötelessége teljesíteni.

A budapesti egyházmegye presbiterei deklarációjuk III. részében kinyilvánítják, hogy a bűnbánat nem erőltetni meg egyházunkat abban a tisztében, hogy feltárja és szemébe mondja korunknak vétkeit.

5. Az egyház, a demokrácia, a köztársaság.

Ravasz László püspök a Magyar reformátusok ma c. id. cikkében mondja: Az egyház prófétaságából következik bátran és ünnepélyesen megvallani, hogy az emberi együttélés olyan magas formájának tudja a demokráciát, mely leginkább meg egyezik az evangélium tanításával. Megvalljuk, hogy a köztársasági államformát semmivel sem tartjuk alábbvalónak, mint a királyságot.

Révész Imre püspök Magyar Köztársaság c. cikkében (Debr. Prot. Lap. 1946. II. 15.) úgy nyilatkozik, hogy a magyar reformátusságnak már csak a saját egyházi és politikai történetének véres és könnyes tanulságai alapján is évszázadról-évszázadra jobban fel kellett ismernie a Kálvin idevonatkozó tanításainak Isten Igéjén alapuló igazságát... A Mózes V. könyvéről szóló prédikációiban például Isten megbecsülhetetlen ajándékának mondja, hogyha Ő megengedi, hogy egy nép szabadon választhassa legfőbb elöljáróit is. Szabad államban élni, úgy mond, sokkal jobb állapot, mint fejedelemség alatt élni. Az ösz-

szefüggésből világos, hogy a szabad államon elsősorban az általa legjobban ismert svájci és német birodalmi városállamok köztársasági formáját érti.

A nyíregyházai Református Szabad Tanács külön deklarációban nyilvánította ki, hogy bár az államforma az egyházra nézve alapjábanvéve semleges kérdés, a demokratikus köztársaságot az Isten Igéjével és Kálvin tanításával megegyezőnek, jelenlegi helyzetünkben pedig a legjobbnak tartja.

6. Szabad egyház szabad államban.

Révész Imre püspöknek a Debreceni Protestáns Lapban közölt 1946. évi Újévi köszöntésében az a felhívás foglaltatik, hogy most már kezdjük meg az egyháznak anyagi önfenntartásáról való gondoskodást, az önellátásra való berendezkedést. Semmi sem volna szörnyűbb, végzetesebb eltévelyedés, úgy mond, mint hogyha a magyar reformátusság most még jobban, mint valaha, beleringatná magát abba a beteg képzelődésbe, hogy egyházat, lelkeszt, istentiszteletet, szeretetszolgálatot, missziót tulajdonképpen az államnak kötelessége eltartani és fenntartania. Az államnak ez éppúgy nem kötelessége, mint ahogy a miniszternek nem kötelessége prédikálni, a főispánnak presbiteri gyűlést vezetni és a pénzügyigazgatónak beteget látoztatni. Tisztükből ez nem következik. Az egyházat fenntartani az egyház tagjainak tiszte... Az államhatalom sokkal jobban tisztel, becsül és támogat egy megtörhetetlen belső erőkre, az összetartás és az áldozat erőire támaszkodó egyházat, mint egy tehetetlenkedő és panaszkodó, külső segélyért síró, belsőleg szét húzó egyházat.

Ugyancsak Révész Imre püspök kezdeményezésére és vezetése alatt folyt le 1946 tavaszán, nagy érdeklődés mellett Debrecenben az az előadássorozat, mely az európai és amerikai szabad egyházak történetét és helyzetét ismertette, a nagyjából önnerejükre utalt magyar református egyházakéval kiegészítve, abból a célból, hogy tájékoztató és ránevelő munkát indítson egyházunk közvéleményében a szabad egyház életére való fokozatos áttérésre.

Ezeket túl a Debr. Prot. Lap 1946. évi ápr. 15-i számában Szabad egyház szabad államban cím alatt Révész püspök 12 tétel tett közzé, melyekben kifejti, hogy ez a viszony nem a kölcsönös közömbösséget jelenti, hanem a sajátos célok független munkálhatását. A történelmileg előállott jelenlegi, sokban hátrányos helyzet megszüntetése a két tényező közötti viszony átrendezését teszi kívánatossá, melyhez mindenekelőtt szükséges a felekezetek közötti különbségtétel, a vallásfelekezeti kényszer, a gyermekek vallására vonatkozó rendelkezések, az anyagi támogatás, az állami segítséggel való egyházi adóbehajtás megszüntetése és az, hogy a polgárok vallásfelekezeti hovatartó-

zandósága iránt az állam kizárólag statisztikai szempontból érdeklődjék. Az egyház és állam szétválasztása, mely az egyházat a maga lábára állítja, csak az ezeréves kapcsolat szellemében, barátságosan történhetik, a szabadság ne legyen levetkőztetés és felelősségtől való szabadulás. A törvényhozási intézkedés után is legalább 10 évi átmeneti és kíméleti idő szükséges ahhoz, hogy az egyház magát az új állapotba átszervezhesse s hogy az állam értékálló tökejellegű kárpótlásban részesítse az egyházat a kisa-játított egyházi és iskolai célvagyionokért.

Az egyház részéről a felkészülés első lépése az egyháztagság elvi és gyakorlati újrendezése a bibliai követelmények alapján, mert csak ilyen egyháztagek biztosíthatják az egyház szabadságát s lehetnek biztosítékai az állammal szemben a közéleti szabadságnak, társadalmi igazságosságnak és a politikai élet egyensúlyának. Ezek képezhetik az egyház missziói magját a névlegesek felébresztésére és szolgálatára. A szabad egyház csak hitvalló és missziói egyház lehet. Ebből következik alkotmányának, szervezetének megfelelő átalakulása is. A szabad egyház részére is fenntartandó a hitvallásos iskola fenntartási joga, esetleg a keresztyén szülői társadalom számára, továbbá a másjellegű iskolákban a vallástanítás mindazon növendékek részére, kiknek szülei ezt óhajtják. A nemzeti közművelődés munkájában pedig az állam az egyházat továbbra is támogatásban részesítheti, mint az ő érdekében is végzett szolgálat elismerésében.

E nagyjelentőségű tételek felett a Szolgálatunk c. havi közleménysorozat állandó megbeszélést folytatott, mely igen tanulságos, bár itt idő hiányában nem részletezhető.

Megemlítem még, hogy a nyíregyházai Református Szabad Tanács szintén állást foglalt a szabad egyház mellett. Az állammal való viszonyban ezt úgy értelmezi, hogy az egyház a maga sajátos, lelki vonatkozású, a hitéletre tartozó szolgálatait saját hívő tagjainak áldozatkészségéből végezze, ami a prófétai tiszt függetlenségének alapja. Az állam részére azzal teljesíti szolgálatát, hogy az erkölcsi törvények és eszmények érvényesítésére alkalmas embereket, polgárokat nevel. Ezért nevelési és szociális tevékenységében igényelheti az állam anyagi segítségét és jogi támogatását.

H. A KÉRDÉS KIFEJTÉSE

1. *Egyház a világban.*

A Heidelbergi Káté 54. kérdése az egyházat Krisztus gyülekezetének nevezi, amelyet Isten Fia a világ kezdetétől a világ végéig, az egész emberi nemzetségből gyűjt magának, Szentlelke és Igéje által az örökéletre kiválasztva, az igaz hit egységében. Ezt a gyülekezetet a világban oltalmazza és megtartja.

Ebből következik, hogy az egyház el van különítve a világtól, más mint ez a világ, sőt a múlandó, veszendő világgal szemben Krisztus oltalma és megtartása alatt él. Ezt ábrázolja már Noé bárkája is, melynek ajtaját maga az Úr zárta rá azokra, akiket megmentésre kiválasztott. Az egész Ótestamentum Istennek ezt a kiválasztó és elválasztó munkáját hirdeti a szent nép egyesének és egészének történetében. De legvilágosabban mutatja ezt a Márk 3: 13—14-ben a tanítványok választása, mint az egyháznak, a gyülekezeteknek a világ kezdetétől végig érvényes keletkezési típusa. Az egyház tehát, mint a választottak és szentek közössége, a világban egy új és más rendet képvisel, és pedig mehenyei, pneumatikus közösséget. Barth K. a Credoban élesen kifejezi, hogy az egyház, mint a szentek közössége, minden földi közösségtől különbözik. Nem függ a többiek sajátos alakulataitól, célkitűzéseitől. Nincs hozzákötve azok határaihoz és nem bonyolódik bele azok egymásközi ellentéteibe. A földi közösségek területei horizontálisak, a szélességben léteznek, az egyház határai vertikálisan keresztezik őket, a magasságból a mélység felé. Ezen felül az egyház egyetemes és ezt sem a nemzethez, sem az államhoz, sem a kultúrához való bárminő kötöttsége nem szabad, hogy elfelejtse vele. Az, hogy szervezetileg népegyház, nemzeti egyház, államegyház vagy szabad egyház-e, csak másodlagos jelentőségű kérdés, mert az elsődleges, az igazán komoly kérdés az, hogy tud-e egyetemes és szent, valóban a szentek közössége lenni? Ennélfogva a világban sürgető életkérdések megoldására is többet és jobbat cselekszik akkor, ha sajátos dolgát végzi, vagyis az igehirdetés tisztaságáról és a sakramentumok helyes kiszolgáltatásáról gondoskodik, mint az esetben, ha a legjobb indulattól áthatott felvilágosító, segítő és harcát indító intézkedésekben reménykedik. Területét egyfelől a menybemenetel és a keresztség, másfelől az úrvacsora és Krisztus másodszori eljövetele a legpontosabban körülhatárolják.

Az egyháznak ez az elkülönítettsége, melyet mindenekelőtt és állandóan tudnunk, élnünk és hangoztatnunk kell, mégsem jelenti azt, hogy ki van véve a világból. Krisztus főpapi imája érte szól: Nem azt kérem, hogy vedd ki a világból, hanem, hogy őrizd meg a gonosztól. (Ján. 17: 15.) Sőt Krisztus a mennybemenetel előtt a Lélek erejével tanúkul küldte ki apostolait maga mellett a föld végső határáig. (Csel. 1: 8.) Így az egyház a világ végéig helyette munkálkodik a földön, mint Őt megjelenítő lelki test, Krisztus teste, bizonyágtétel az ő jelenlétéről, hatalmáról és bekövetkező eljöveteléről. Helyesen mondja Barth K. a Credo-ban, hogy az egyház a világgal (és a saját soraiban is jelentkező tévedésekkel szemben) szükségszerűen hitvalló egyházzá lesz, követve így az atyák hitét. Ezzel engedelmisséget tanúsít Ura iránt és a mindenkori jelen által felvetett kérdésekre az Írás iránti engedelmisséggel vilá-

gos, következetes és félelmet nem ismerő feleleteket ad. Így lesz szükségképpen missziói egyházzá, mely nem csupán a „keresztyénekért“, vagyis sajátmagáért van, hanem egyúttal „pogányokért“ is, a maga hitéből élén és megbízatását teljesítvén, küzd az egész világnak Istennel való megbéküléséért a Krisztusban. Ebben az értelemben mondható, hogy önmagát feleslegessé tenni és megszüntetni rendeltetett.

Nyilvánvaló tehát az, hogy a világtól elkülönített, pneumatikus közösséget alkotó, de a világban élő egyháznak missziója, kötelessége a világ iránt a prófétai igehirdetés végzése és a Krisztus szeretetének kiárasztása a világ sebeire. De semmiképpen sem lehet hivatása a világháborúban összeomlott régi javak restaurációja, újjáépítése. Ez nem az ő tiszte. Tagjai, mint polgárok, *részt vehetnek és részt is vesznek* ebben, az emberi életet lehetővé tevő civilizátorikus és kulturális helyreállítás egyes munkaágaiban, világi foglalkozásuknak megfelelően, ámde az egyház tiszte itt is éppen az, hogy ezt tagjai keresztyéni lelkiismerettel végezzék, ami azt jelenti, hogy az igénytelenség legszükségesebbre tekintő álláspontját képviseljük és érvényesítsük s a legtávolabbról se segítsenek egy új bálványt emelni a civilizációból és kultúrából, az igehirdetésből tudván, hogy az idő rövidre van szabva ezentúl, és akik élnek e világgal, úgy legyenek, mintha nem élnének: mert elmúlik a világnak ábrázata. (I. Kor. 7: 29—31.) Az egyháznak tisztán és határozottan kell színt vallania, hitet tennie arról, hogy ez a világ, annak rendje és kultúrája ideigvaló s ezért az ő részéről ennek elismerése és tagjai által való segítése, munkálása is csak ennek az ideigvalóságnak tudatában és értékelésében történhetik. Ez azonban nem jelent remetei kárhoztatást, ellenségeskedést, kultúratagadást, ami felfuvalkodottság és engedetlenség lenne.

Isten nem bízta rá az egyházra az idők és alkalmak tudását, melyeket a maga hatalmába helyezett. Az egyház nem tudja, meddig tart a világ élete, meddig van szükség a földi életfeltételek munkálására. Tudja, hogy nem örökké s ezért nem tekinti őket öncélnak, bálványnak, *de amíg nappal vagyon, kötelességnek vallja a munkát az életfenntartás szükséges mértéke szerint*. Tudjuk, hogy ez az evangéliumi mérték nagyon szerény és egyszerű. (Máté 6: 25—33; I. Thess. 4: 11; I. Tim. 6: 6—10.) És az egyháznak itt és most a világ számára az a küldetése, hogy e szerény és egyszerű mértéket tegye a romokat restauráló és az emberi életet újrarendező világi munka lelkületévé. Ezt pedig igehirdetésével és lelkigondozásával felkészített tagjai által szolgálhatja. Ellene kell tehát mondanunk akár az öku-menén, akár a saját egyházunkon belül minden olyan törekvésnek, amely az egyházat földi jólét elősegítőjévé akarná tenni, sőt az Isten intőjeléből is ilyen jólétre kecsegtető jelt szeretne formálni. Hatalmas szolgálat volna az, amellyel az egyház az

anyagi, technikai kultúra telhetetlenségének egyszerűsége, igénytelensége és lelkiségre, szellemiségre fordításával tagjain át valóban előkészítést végezne az egész világon az Isten Országára. Mert ez az előkészítés az ő prófétai feladata a világ felé és pásztori feladata a maga körén belül.

2. Az egyház és a társadalom.

Mindennapi kenyér, emberi méltóság, igazságos és tartós béke, közerkölcsi tisztaság, a társadalmi és nemzetközi újjáépítéshez egy Isten akarata szerinti társadalmi előkép nyújtása azok a célkitűzések, melyek az egyház és a társadalom viszonyának mai megoldásaként felmerültek.

A legfontosabb teendő itt annak tisztázása, hogy vajjon tekinthető-e az egyház társadalmi előképnek a világbeli társadalom, a földi társadalmi élet számára? Kálvin erre a kérdésre az *Institutio* III. könyve 20. fejj. 42. p.-ban határozott nem-mel felel. Az emberi dolgok, úgymond, sohasem juthatnak abba a helyzetbe, hogy a bűnök mocskának eltávolítása és eltisztítása után a tökéletesség a maga teljességében élne és virágozna. Ezért kell naponta imádkoznunk: Jőjjön el a Te Országod! Kálvin ennek útját abban látja, hogy kérjük: Isten a világ minden tájáról gyűjtse egyházát, hogy azt számbelileg növelje és gyarapítsa, ajándékaival gazdagítsa s a helyes rendet abban megerősítse, ezzel szemben pedig, hogy a tiszta tudománynak és vallásnak minden ellenségét lesujtsa, azoknak terveit megsemmisítse s igyekezetüket megghiúsítsa. Ez egészen addig történik, míg Krisztus visszajön, az Antikrisztust legyőzi s eljövételének fényességével minden istentelenséget eltöröl. Eszerint tehát az egyház nem társadalmi előképe a világi társadalomnak, nem is példamutatója vagy átalakítója, hanem ellenkezőleg abból kiválogatott és kihívott lelkek rendje, az Isten Országának jövetelére készülő szent közösség. A bűnt nem az egyházi társadalom terjeszkedése győzi le, hanem a történelem folyamán Isten idői ítélete, a világ végén pedig a visszatérő Krisztus maga. Ha tehát az egyházat társadalomnak nevezzük, nem a világi társadalomra nézve nevezzük annak, hanem az Isten Országára nézve, mint előkészülő közösséget a mennyei társadalom számára.

Itt kell szembenéznünk egy közkeletű tévedéssel, amely még az igehirdetésben, vallástanításban is kísért, világi embe-reink nyilatkozataiban pedig szinte mindennapos. Ez abban áll, hogy Isten Országáról, mint valami emberek által felépítendő társadalmi rendről beszélnek s az emberi jóllét teljességét értik alatta, mint földi eszményt. Ezzel kapcsolatosan az egyházat azonosítják Isten Országával, mintha az egyházban magában lenne ennek a rendnek először kicsiny, azután kiterjeszkedő valósága s azt az egyház valósítaná meg, szociális munkája által. Ez a felfogás merőben ellenkezik a Szentírással és a református

keresztyén teológiával. Az Isten uralmáért való küzdelemről, annak a megtért és újjászületett egyéni lélekben adott jeleiről, az egyház sajátos tevékenységeiben megmutatkozó ígéretéről lehet és kell is bizonytságot tenni, de maga az Isten Ország, az új rend a keresztyén imádság és reménység tárgya, eschatologikus valóság, a világ végével és a végítélettel kapcsolatos isteni birodalom, mely a mennyből száll alá s ott van Isten által megjelenésre elkészítve. Szükséges ebből a szempontból Jézus Isten Országáról szóló példázatainak az igehirdetésben és vallás-tanításban való újraértelmezése és a Jelenések könyvének erre vonatkozó részeiben a valódi jelentés tisztázása. Nyilvánvaló ezekből először is az, hogy az egyház önmaga körében nem hivatott egy földi, emberi ideális társadalom munkálására és megvalósítására, mert célja nem földi jóllét megteremtése; másodszor az, hogy a mennyei rendet sem az egyház építi fel a földön, hanem Isten maga hozza el azt Krisztusban. Helyéseljük Barth K. tanítását, hogy mi az egyházat csakis Isten Országától való különbözőségében ismerhetjük. Az egyháznak éppen az a korlátoltsága, fájdalmas és mindig gyötrő állapota, hogy ő „csak” egyház és nem Isten Ország. Mert az egyház csak egyház és mégis sohasem nyugodhatik bele, hogy csupán ez maradjon. Könyörögnie kell: Jőjjön el a Te Országod. Várákoznia és ugyanakkor sietnie kell a maga végére. Mert ha az Isten Országja ténylegesen eljött, többé nem lesz szükség egyházra. Amíg csak az egyház létezik, Isten Országja egyúttal a határát jelenti. Életét az teszi lehetővé, hogy sarkaló és mégis lefékezett reménységgel hisz ennek a határnak jövőendő megszűnésében.

Ez a bibliai és hitvallási ismeret az alapja az egyháznak a társadalomhoz és a szociális kérdéshez való tényleges viszonyára vonatkozó állásfoglalásnak. Klasszikusan fejtette ezt ki Robertson „Krisztus ítélete az örökségről” c. beszédében a Luk. 12: 13—15. alapján. Krisztus igéje a társadalmi kérdésben az egyház egyetlen és változatlan felelete is: Ember, ki tett engem köztetek bíróvá vagy osztóvá? Meglássátok, hogy eltávoztassátok a telhetetlenséget, mert nem a vagyonnal való bővülködésben van az embernek az ő élete. Az egyház lelkiületet képvisel és hirdet, nem rendszabályokat. A szociális kérdés megoldásának örök lelki forrását buzogtatja, nem pedig a megoldás egy korszakra érvényes szabályozását állítja fel.

Nagy tévedés volna azonban azt hinni, hogy ezzel az egyház példát ad a világnak a társadalmi élet elrendezésére nézve vagy hogy előképe a megvalósítandó világi társadalomnak. Ellenkezőleg, arról tesz bizonytságot, hogy itt két, egymással nem egyeztethető dologról van szó. Az, ami az egyházban történik a szeretetközösség megvalósításában, jeladás és ígéret az Isten Ország felől. Helyesen mondták azok a szociológusok, akik ebben nem találták meg a világbeli problémák megoldását,

hogy a szeretet nem elégséges szociális elv. Valóban a szeretet, és pedig a Krisztus szeretetének tanúsítása a lelke, örök életető és tisztító forrása minden kérdés korszerű megoldásának, azonban a szociális kérdések rendezésének elve a világban *az igazságosság, mely jogi és gazdasági szabályozásokban testesül meg* s mélyen összefügg az erkölcsi, kulturális és politikai élet problémáival.

Nincs tehát semmi köze az egyháznak a társadalmi élet-hez és nincs semmi jelentősége a kor nagy szociális problémáinak megoldásához? Leglényegében, közvetlenül nincs, *de közvetve annál inkább van.* Az egyház tudja és vallja, hogy az Úr a föld és annak teljessége. Hirdeti, hogy e kérdések zürzavarának gyökerében Isten ellensége, a Sátán mesterkedik és a baj oka a bűn. Maga az egyház nem bír impériummal arra, hogy az igazságos földi rendet megvalósítsa s a végső megoldást nem is ettől várja. *De teljes mértékben kötelezett arra, hogy a jelenvaló világban a Krisztussal önmagukban és egymással megbékült tagjai által mindenütt munkálja az igazságosság érvényesülését,* ahol ezek a tagok élnek és dolgoznak. Az egyházi szeretetközösség önmagában vád, intelem és ígéret e világra nézve s már ezzel is nagy jelentőséggel bír a szociális kérdésben, *de tagjai által pozitíve is fontos,* reménységünk szerint döntő tényezővé válik abban. Csak az egyház tagjai építhetik bele a társadalmi egyenlőség alapjába a bűnismeretet és büntudatot, a testvériségbe az Atyában való gyermekség lelkét, a szabadságba az önmagunktól Krisztusban való felszabadulást minden jóra. *Krisztus egyenes parancsából oda kell állania az egyháznak tagjaiban a gyengék és elnyomottak mellé,* de nemkülönben az evangélium hatáskörébe kell vonnia a hatalmasokat és gazdagokat is, akiknek nehéz, de nem lehetetlen bemenni az Isten Országába.

Legfontosabb feladata azonban az egyháznak a jelenvaló világban *a munka kérdésének megszentelése és a munkásság életének evangéliumi megújítása.* Nem deklarációkkal, hanem olyan keresztyének élő bizonyágtételével, akiknek életében ezek a kérdések Krisztusban megoldódtak. Megdöbbentő vád az, hogy az egyház a munkátlanság, az ingyenélés haszontalan és idejét múlt megtestesítője s szörnyű ítélet, hogy a munkásság ellensége az egyháznak. A mi egyházunknak is, annak az egyháznak, melynek gyülekezeti élete ezen a textuson nyugszik: „Becsületbeli dolognak tartsatok, hogy csendes életet folytassatok, saját dolgaitoknak utána lássatok és tulajdon kezeitekkel munkálkodjatok, amiként rendeltük néktek“. (I. Thess. 4:11.)

Az egyház tagjainak, a hívő keresztyéneknek meg kell bizonyítaniuk, hogy a munka az emberi élet Istentől rendelt egyetlen életmódja, mert „vevé az Úr Isten az embert és he-

lyezte őt az Éden kertjébe, hogy művelje és őrizze azt“. (I. Móz. 2: 15.)

Micsoda tévelygés tehát azt képzelni, hogy az eredeti állapot, az Éden kertjében való élet tétlenség és henyélés volt s ez lesz ismét a váravárt megoldás az Isten Országában! Az ember istenképűsége, fenséges hivatása, kiváltsága az, hogy részese, munkatársa az örökké munkálkodó Isten teremtettségének. És bár a bünbeesett ember munkájához kemény átok tapadt, mégis egyetlen orvosság maradt Isten kegyelméből ahhoz, hogy az ember maga alá ne süllyedjen, állati, sőt ördögi sorba.

Ezért az egyház csak tiszta szívből örvendezhet azon, hogy a munka megbecsülése, a munkás elsősége napjaink vezérszava lett. De éppen ezért az egyház kötelessége, tagjai által odahatni, hogy a munka ne maradjon csak vezérszó, hanem váljék vérévé, tartalmává, áldásává az életnek. A munkának lélekre van szüksége, ami a kezeknek célt, feladatot, belső felemelkedést és igazi sikert ad. Krisztus parancsa szerint „a mélyre kell eveznünk“ (Luk. 5: 1—11.), a munka mélyére, Ővele. Szépsége, szabadsága, sikere, áldása attól függ, hogy kiárad-e belőle a felelősség, az áldozat, a szeretet krisztusi lelke és pedig minden munkából, legyen az kicsi vagy nagy, testi vagy szellemi. *Az egyház és a munkásság közeledése, megbékülése, szövetsége* sohasem remélhető vitatkozási alapon, hanem egyedül csak a krisztusi lélekkel munkálkodó keresztyének személyes és közös bizonyágtevése által egy olyan munka felől, mely öröm, békesség, gyarapodás, áldás az egyén és a köz javára. A foglalkozások megszentelése, a munka igaz megbecsülése, a munkás igazságos részeltetése annak gyümölcséből s mindezzel az Isten szerinti emberi élet felemelése, biztosítása, érvényesítése az evangélium szociális üzenete, melyet az egyháznak hirdetnie és szolgálnia kell, az Úr dicsőségére formált tagjai által. Természetesen ezeknek a kérdéseknek fontos helye van az egyház igehirdetésében, tanító és nevelő munkájában és lelkipályázásában, de sohase felejtsük el, hogy az egyház e tevékenységeiben *közvetlenül tagjaihoz* fordul s nem a világi társadalomhoz. Éppen ez a titka a hatásának, mert a világhoz csak szavakat intézhetne, tagjait azonban a hit közösségében élő bizonyágtételekké formálhatja s misszionáriusokként küldheti a világba, a munka minden pontjára. Ez nem zárja ki azt, hogy ha tagjai valóban munkás bizonyágtevők, azoknak nevében maga az egyház ne tehetne szükség szerint, időnként prófétai tisztéből fakadó nyilatkozatokat a társadalom nagy válságaiban és nagy feladataiban. Ezeknek a nyilatkozatoknak azonban a hitelét, a garanciáját kifelé mindig csak tagjainak élete fogja megadni s felelőssége azért, amit mond, mindig elsősorban tagjainak neveléséért és gondozásáért terheli.

3. Egyház, nép, nemzet.

Az egyház a maga egyetemességében a bűnös embert vezet találkozássra a kegyelmes Istennel. Az egyház részei, így a magyar református egyház is azonban az embert abban a népiségben gondolják, melynek testéből tagjaik összessége vagy csoportjai létesülnek. A mi egyházunkban ez a kérdés azért világos, mert tagjai úgyszólván százszázalékig a magyar népből valóak. Egyházunk a saját népünk egyháza és egyházunknak saját népe van.

Izráel példájából és általában a Szentírás tanításából megvilágosodik, hogy bár Isten a maga egyházát az egész emberi nemzetségből választja ki, az egyház földi részeire népeket bízott, az egyházak számára az a terület, melyről valódi tagjaik tömörülnek, az a nép, melynek körében élnek és munkálkodnak. A népiség Isten teremtetési rendjének alkotása a maga természeti és lelki sajátosságaiban, melyek az egyház és Isten Országának szempontjából éppen úgy leküzdendő nehézségeket, kísértési alapokat, mint nagy lehetőségeket, áldott alkalmakat és ajándékokat jelentenek. A magyar református egyháznak Isten Igéje szolgálatában a magyar népiség, mint természeti, lelki, erkölcsi adottság, el nem mellőzhető adottság, munkamező, lehetőség, missziói terület és anyag, amelyből és amelyben Krisztus arcát kell kiábrázolnia. Nem azt jelenti ez, hogy az Ige teljessége és uralma szempontjából alkalmazkodják ehhez az anyaghoz és megalkudják vele az Ige rovására, hanem azt, hogy igehirdetésében, lelkigondozásában, minden tevékenységében ennek az adottságnak sajátosságai szerint keresse és találja meg az utakat és módokat az Ige győzelmes uralmának megvalósulására.

Ezért egyházunk, ebben az értelemben mindig *népegyház* kell, hogy maradjon. Sohase mellőzheti a református magyar nép egészét, sőt általában a magyar népet, s nem tekintheti sem a hitvallói mívoltot, sem az egyházi szervezetet olyan elkülönülésnek, mely akár a református magyarság tömegétől, akár általában a magyar néptől, annak érdekeitől, valódi szükségkeitől, jogos és igazságos kívánalmaitól elzárná. Ezzel szemben a követelmény éppen az egyház nyitvatartása a néppel szemben. Meggyőzően fejtegeti Thurneysen E., és ez reánk nézve itt és most fokozottan lesz igaz, hogy a nép körében élő egyház mindenkit hív a hitre, mindenki számára nyitva áll, aki hozzá akar jönni, senki sincs kizárva belőle, ha hozzá kíván tartozni, mert az egyház ajtóinak szélesre tárva kell állaniok minden nép számára, annál inkább a saját népének. Nemcsak azok tartoznak bele, akiket önmaguk vagy mások „megtérteknek“, „hívőknek“ tartanak, nemcsak a fémjelzetek és készek, hanem a kérdezők, kételkedők, ingadozók is. Az igaz egyház mindig a bűnösök egyháza és az is marad a maga legbelsőbb lényege szerint,

olyanoké, akik mindig újból és újból rászorulnak a bűnbocsá-natra és megigazulásra. Benne az utolsó ítéletig együtt marad a búza a konkollyal s bár az Úr ismeri benne az övéit, nem adott mértéket emberi kézbe a hozzátartozás megítélésére. Az egyház szent, mert Isten kezében marad, aki nem engedi azt ember kezébe esni, de mint ilyen, közönséges is, valódi népegyház. Viszont, aki hozzájön, annak meg kell éreznie, hogy itt nem a világi, hanem az isteni igazság érvényes, amely nem áll az ember hatalmában, hanem megítéli őt és megkegyelmez neki. (Lebendige Gemeinde u. Bekenntnis. Theol. Existenz heute. 21. sz. 28—29. l. 1935.)

A nemzet a népiség alapján álló olyan közösség, melyet történelmi múlt és szellemi kultúra öntudatosított a maga fenn-tartására és megvalósítására. Az egyház a nemzet életében a lelki őrálló, a prófétai tiszt hordozója avégre, hogy ez az öntudat Isten Igéjének mértéke alatt álljon, tisztuljon, érvényesüljön. Emellett az egyház a maga nevelő és oktató munkájával műkö-dik arra, hogy evangéliumi szellemmel és lendülettel áthatott egyének kerüljenek a nemzet életének különböző pontjaira s hogy általában a legszélesebb rétegekben tisztázódjék a nem-zeti hivatástudat Isten akarata szerinti volta. Ezzel egyúttal túl is mutat a nemzet határain, mert „népek tanítójává lesz“, az igazi nemzetközi béke munkálójává.

4. Egyház, állam, politika, demokrácia, köztársaság.

Az egyház, mondja Barth K., egyáltalán nem vitatja a tőle különböző gyülekezetek, terek és közösségek, sem a természetűtől fogva adottak, sem a szerződéses megállapodás által létrehozottak jogosultságát, hanem elismeri őket. Így az álla-mot és annak rendjét is. Az egyház tagjai eleve tudják azt (mert megmondatott nekik), hogy isteni rendelés alapján „felsőbb ha-talmasságoknak“ vannak alávetve, melyek felettük hatalmat gyakorolhatnak. Éppenezért *minden lélek engedelmeskedni tar-tozik e hatalmasságoknak*. (Róm. 13: 1. s köv.) Meg kell adnia a hatalmasságnak azt, ami az övé. (Máté 22: 21.) Imádkozni kell minden méltóságban lévőkért. (I. Tim. 2: 1. s köv.)

Az állam a történelem folyamán sokszorosan összeszövődött az egyházzal s különböző formák között élte vele kapcso-latát. Eltekintve ezektől a változatoktól, nyilvánvaló, hogy az állam az egyháznak hasznát látta s ehhez képest támogatta, védelmezte. Az időnkénti ellenségeség viszont nem vált az álla-m hasznára. Bármilyen is vezette az államot az egyház megbecsü-lésében, a maga öntudata szerint, az kétségtelen, hogy lényegében mégis az a tapasztalata volt, hogy nem közönyös és nem megvetendő az, hogy a világi rend közepette egy másfajta, pneumatikus erőközpont tisztító, szelidítő, nemesítő és termés-kenyítő sugárzása árad szét.

Másfelől az állam civilizatorikus gazdasági, jogi és kulturális rendje kétségtelenül hasznos az egyházra nézve, mint földi, idői biztosítója munkálkodásának ebben a világban. Amennyiben tényleg ezt biztosította, támogatása és segítsége is elfogadható volt.

Ennek a kölcsönviszonynak korszerű megvalósítása az egyház és állam kapcsolatában a mindenkori feladat és irányelv.

A részletekre nézve ennek az irányelvnek tiszta követése biztosítja mindkét oldalról a kapcsolat áldásos voltát. Ennek pedig a lehetővétevője a prófétai igehirdetés tiszteletben tartása és szabadsága az állam részéről, hűséges és megalkuvás nélküli teljesítése az egyház részéről.

Ezentúl elvileg semmi újat nem mondhatunk a politikára, a demokráciára és a köztársaságra nézve sem. Van egy magasértelmű prófétai politika, melyet az egyház gyakorolni köteles, de ez nem egyéb, mint a prófétai igehirdetés alkalmazása a közélet jelenségeire, kritikai és támogató módon, az Ige mértéke szerint. Az egyház tagjainak a politikai életben való aktív részvétele állampolgári jogukból és kötelességükből következik, de természetesen, mint gyülekezeti tagoknak, ebben is az Ige ítélete és a Lélek vezetése alá kell állaniok. Református egyházi pártot a politikában nem ismerhetünk el, de református keresztyén személyiségeket, ebből fakadó lelkiületet, felelősséget, látásokat, szolgálatot a politikai pártokban nemcsak elismerhetünk, hanem kívánnunk és követelnünk is kell, arra hivatott tagjainktól és azok által. Még lelkipásztori személyiségektől is, ha e szolgálat ideje alatt gyülekezetet nem vezetnek és nem pásztorolnak.

A *demokrácia*, éppen a mi egyházunk számára, *igen nagy ajándék*, Istentől adott, áron is megveendő alkalom lehet a tiszta igehirdetés, a helyes nevelés, a gazdag lelkigondozás és a mély gyülekezeti misszió gyakorlására.

De hasonlóan nagy felelősséget is jelent. Az embereknek nem könnyű élni a szabadsággal, könnyű visszaélni a testvériséggel és kijátszani az egyenlőséget. Minél szélesebb az emberi jogok köre, annál fokozódóbb az egyház őrálló kötelessége és annál félelmesebb az Isten színe előtti tartozása az emberi lélekért. Az elnyomott demokratikus törekvések nagy lelki előnyben vannak a zsarnoksággal szemben, mert amíg küzdenek és szenvednek, tiszták maradnak; a demokrácia igazi nagy lelki erőpróbája, hitelének válsága, belső létjoga és értéke a hatalom gyakorlása közben következik be és dől el. Itt van tehát az egyház nagy szolgálata és nagy felelőssége úgy prófétai tisztének teljesítésében, mint tagjainak nevelésében és pásztorolásában. Örömmel üdvözljük a *demokráciát* és készséggel ajánljuk fel neki ezt a prófétai, tanítói és pásztori szolgálatunkat, mint hivatásunk végzésére nyílt nagy lehetőségnek és alkalom-

nak, s ugyanakkor félelemmel és alázatos könyörgéssel vesszük át Urunk kezéből ezt a megbízást, tudván, hogy csak az Ő erejével és kegyelméből hordozhatjuk el.

A *köztársaság* és a református egyház több történelmi és jelenlegi példa szerint is, de mindennekfelett az Írás tükréből is az egyház és állam viszonyának egészséges megvalósításához a legalkalmasabb tényezők. Errenézve csak fokozott hangsúllyal ismételhetjük mindazt, amit előbb általában a demokráciával kapcsolatban elmondtunk.

5. Szabad egyház.

Lehetséges, — és megfelelő légkörben, a szükséges feltételek mellett és csakis így, — kívánatos a szabad egyház megvalósítása a szabad államban. Hangsúlyozzuk, hogy ez a kölcsönös szabadság nem a kölcsönviszony megszűnése s még kevésbé ellenséges szembenállás, hanem éppen az ideális kölcsönviszony, a valóban szabad, kölcsönös segítség állapota.

Az, amit közelebbről és mélyebben megfontolandónak tartok, a szabad egyház életének önmagában való, belső kiépítése.

Révész Imre szerint a szabad egyház csak hitvalló és missziói egyház lehet. Én az „és“-re helyezem itt a hangsúlyt. Mi a népegyház kötelezettségét fel nem adhatjuk. A hitvalló egyháznak az egyháztagság új meghatározása és érvényesítése által való tömörítése feltétlenül szükséges, de ez nem jelentheti azt, hogy az így tömörített egyház elzárkózik és nem vállal semmi közösséget azzal a tömeggel, melyben még az alvók, vagy csak ébredőzök, az ingadozók, kétkedők, elesettek, elidegenültek, sőt közönyösek és hitetlenkedők vannak. Hitvalló és missziói egyház, hitvalló, de missziói egyház a mi jövő egyházunk. A hitvalló gyülekezet csakis a magja lehet annak a majdan hívő seregnek, melyet Isten Fia a mi népünkől választ és gyűjt magának az örökéletre. Ez pedig nemcsak az egyház alkotmányának és szervezetének megfelelő átalakítását sürgeti, hanem az egyháznak, mint élő gyülekezetnek minden tevékenységében való megújulását és teljes munkaprogramjának korszerű, mert egészen igeszerű kidolgozását és megvalósítását is.

Ne feledjük Barth K. figyelmeztetését: Mi az egyházat csak azok közösségeként ismerhetjük, akik külsőképpen vallást tesznek mellette. Bármily szorosra fogjuk azonban ennek a feltételeit, mégsem tudhatjuk megállapítani azoknak számát, kiknek hitvallástételét Isten valóságosnak tekinti és elfogadja. A látható egyháznak az a rendeltetése, hogy a választottak közösségévé legyen s ebben bízva hirdeti az evangéliumot az egész reábízott gyülekezetnek.

Kultúra és nevelés

1. A kultúra a Szentírásban úgy áll előttünk, mint Isten akarata és parancsa: „Vevé az Úristen az embert és helyezé őt az Éden kertjébe, hogy művelje és őrizze azt“. (I. Móz. 2: 15.) Folytatólag parancsolja az embernek, hogy a kert minden fájáról bátran egyék, csak a gonoszra való használhatás megismerésétől és gyakorlásától van halállal eltiltva. (16—17. v.) Nagy tévelygés tehát azt képzelni, hogy ez eredeti állapot, az Édenben való élet tétlenség és henyélés volt s ezt tartani paradicsomi boldogságnak. Hasonló nagy tévelygés arról ábrándozni, hogy ez lesz ismét a várva-várt megoldás az Isten eljövendő Országában. Az ember istenképűsége, fenséges hivatása, kiváltsága az, hogy részese, munkatársa az örökké munkálkodó Isten teremtő tevékenységének. A kultúra tehát Isten gondolata és akarata szerint a kezdetben megteremtett végtelen lehetőségek kimunkálása által Istennel való egységben és az Ő erejével továbbteremtése Isten dicsőséges világának és uralmának. A II. Móz. 31: 1—11. világosan mondja, hogy erre a munkára Isten maga hívta meg választottait s maga tölti be lelkével, bölcseséggel, értelemmel és tudománnyal minden mesterséghez, hogy tudjon kigondolni és elvégezni mindent, amit Isten parancsol neki.

Létezik és lehetséges tehát a szent kultúra: az igazság, szépség, jóság isteni értékeinek a tudomány, művészet, erkölcsiség alkotásaiban, a kultúrkincsben való megtestesítése. Létezik és lehetséges a nevelés szent módja: ennek a kultúrkincsnek nemzedékről-nemzedékre való átadása, sajátosan személyivé tétele, további gyarapításra alkalmassá tétele az alkalmas személyiségek és közösségek formálása által. Léteznie kell az anyagi és jogi civilizáció szervezetének, rendjének is, hogy őrizze és biztosítsa ezt a kincset Isten céljára, Országának előkészítése számára.

2. De a Szentírás maga mutat rá, hogy „a jó és gonosz tudásának fájáról“ való evés, a bűn következtében az emberrel együtt a kultúra is elszakadt Istentől és az Ő teremtő munkájától s a Sátán szolgátságában az öncélúság, önállóság, az ú. n. autonóm emberi kultúra káprázatává és átkává lett. Ez a kaini kultúra, mely gyilkosságból fakadt és pusztulásba vezet. Kain

elméne az Úr színe elől, az Édenen kívül telepedett le s várost épített magának és utódainak. (I. Móz. 4: 16—17.) Ettől kezdve a kultúra két vonalon halad. Hatalmas tényezője lesz e kétvonalúságában a harcnak, mely Isten és a Sátán között folyik a döntés mezején: a földi emberi élet személyes, közösségi és intézményes létmódjaiban.

Legyünk tisztában azzal, hogy a történelemnek általunk ismert szakasza mit bizonyít. Azt, hogy ebben a harcban az autonóm emberi kultúra egyre öntudatosabb, egységesebben és szélsőségesebben bontakozott ki s jutott el a mai állapotába, míg az Isten teremtményében szolgáló szent kultúra egyre bizonytalanabb, elszűkülőbb, ellentétekre szakadozóbb és háttérbeszorulóbb vergődést mutat. De legyünk tisztában azzal is, hogy éppen most jutott el az emberiség, autonóm kultúrájának minden eddigit kérdésessé tevő lehetőségei s szent kultúrájának minden eddiginél megüresedettebb volta miatt ahhoz a döntést követelő válságponthoz, melyen végső számvetésre és eltöklésre kell felkészülnie életének célja és értelme felől.

3. Ami ebben a döntésben a keresztyénséget illeti, az teljes leszámolás a kultúrával szembeni két téves álláspontjával és gyakorlatával.

Az egyik a kultúra elítélése és megtagadása. Hogy maga a kultúra (civilizáció, tudomány, művészet, erkölcsiség) mindeztől a Sátáné s ezért meg kell tagadni és semmisíteni: ez ősi formájában a remeteség világtagadásának és aszketizmusának tévelygése, mai formájában pedig a szekta lényeges és jellegzetes tévhite. Ez a szektás vonás az egyház egész történetén áthúzódik s eredménye az autonóm kultúra előtti térnyitás, az előle való félreállítás, az útjából való visszavonulás, végeredményében vereség, az Úr iránti hűtlenség, a hivatás megtagadása, árulás. A szentség tévelygő, önző, tehát bűnös értelmezése, hamis érdemszerzése és festett mennyország öncsalása, mely másokat is tévelygésbe visz. Mindazért, ami történt a világban és az emberrel, a keresztyénséget súlyos felelősség terheli, mert nem tudott szent kultúrát művelni Isten parancsa szerint, engedelmesen és háládatosan élve ajándékaival. Nemhogy bátran evett volna a kert minden fájáról, a gonosz tudásának gyümölcsét kerülve, hanem gonosznak bélyegézte az Isten áldással rakott kertjét és hagyta, hogy az átkozott fa tolvajai garázdálkodjanak benne, a maguk céljaira.

A másik téves álláspont a kultúrákeresztyénség, melyben benne van a gyáva megalkuvás, a gyengeség tudatában való erőtlen és hamisító kiegyezés, másfelől egy hamis verseny is, mely elveinek lanyha fenntartásával, emberi erőből akarja ugyanazt csinálni, mutogatván, hogy a keresztyén ember is lehet olyan művelt, mint a világi. Ez volt többek közt a mi iskolánk és iskolai nevelésünk ítéletes kétfelésántikálásának lényege

is, végeredményében szolgál behódolás a világi kultúra szellemének és céljainak.

4. A kultúra Isten Igéje szerinti szemléletének, művelésének és gyakorlásának alapigazságai a következők:

a) A kultúra jelentősége és értéke viszonylagos. Nem önmagáért való, nem öncélú és nem önértékű. A kultúra eszköz és fegyver. Az ember kezébe adott eszköz és fegyver, döntő küzdelemre a földön, bizonyára minden egyes ember örök sorsának eldöntésére is, de ezekben, ezek által és ezeken túl Isten és a Sátán harcának eldöntésére. Csak bolond ember tagadhatja a civilizáció, a tudomány, a művészet, az erkölcsi tett hatalmát. De ez a hatalom nemcsak mint jóra való lehetőség, hanem mint gonoszra való kísértés is mérhetetlen. Megtagadni, eldobni lehetetlen, mert nélküle az ember nem ember; élni kell vele. Már akkor is visszaél, ha nem él vele. És pozitíve visszaél vele, ha a maga uralmára fordítja, megcsalva a Sátántól. Az isteni lehetőség és a sátáni kísértések között azonban megalkuvásnak, kiegyezésnek, hamis versenynek helye nincs, mert ez is visszaélés lenne.

A kultúrának viszonylagos, eszközi értékét egyedül a hit képes meglátni és élni vele. Hívó értelem és tudomány, hívó képzelet és művészet, hívó akarat és jellem az, ami a kultúrát megszenteli, azaz arra fordítja, hogy a teremtet világ és a világot továbbteremtő humánus az Isten diadalát és uralmát szolgálja s ebben egyesek, közösségek, nemzetek, emberiség életének igazi titkát megoldja.

b) Minthogy a kultúra viszonylagos, egyúttal ideiglenes is. Az autonóm kultúra önállóságot, örökkévalóságot ígér magának. Művelőit és műveit „halhatatlannak” magasztalja. Pedig tudjuk és tapasztaljuk, hogy a kultúra minden megnyilvánulásában és alkotásában elavuló és meghaladottá válik. Lin-Yu-Tang egyik munkájában olvassuk, hogy a kínaiak időnként megsemmisítik az irodalmi termést.

Bölcs belátása ez a kultúra múlandó voltának. A kultúrában csak egy maradandó van: az ideiglenesség alázatának szelleme, mellyel kifejezést ad az örökkévaló igazságnak, szépségnek és jóságnak, abban a hódoló tudatban, hogy múló ruhát szabott a végtelennek, melyet az hamarosan kinő és szétszakít. Az ideiglenességet azonban csak hitben lehet elfogadni és örvendezve szolgálni. Mert csak a hit tudja, hogy az emberi művek történelmi elavulása jelkép. Utalás a világ vég felé sietésére. Az a kultúra, amely Krisztus visszajövetelére és a mennyei Jeruzsálem tökéletességére szegzi tekintetét, nem lehet autonóm, önző, hatalmaskodó és pusztító, de nem is mond le önmagáról és hivatásáról. Tudja, hogy feladata előkészület és előkészítés arra, hogy az ember elbírhassa a teljes igazság, szépség és jószág fényességét és nagyszerűségét. Kísértés, visszaélés, öngyil-

kosság nélkül csak eschatologikus távlatban lehet kultúrát szolgálni, művelni és őrizni Isten kertjét, a gazda hasznára.

c) A viszonylagos és ideiglenes kultúra ehhez a világhoz, a test-lelki emberhez van kötve s csak ebben a kötetlekben van léte és értelme. De a keresztyén hit számára van egy másik világ és élet is, melynek síkja vertikálisan metszi a földi-emberinek horizontális síkját. Ez a Pneüma mennyei világa és élete. A kultúrának az az isteni hivatása, hogy hasonlat által tükrözze, árnyékosan ígérje és megkívántassa a mennyei valóságot. Az ember nem tapadhat hozzá és nem nőhet össze a földi kultúrával, a hasonlattal és ígérettel, hanem annak átutaló tanítása, ihletése és lendülete által a mennyei világot és életet kell meglátnia és abba belenőnie. Ebből következik, hogy a keresztyén kultúra művelése és a vele való élés evangéliumi aszkézist követel. Hitből való józanságot, mely nem téveszti össze az árnyképet a valósággal; önmegtagadást, mely nem merül el és nem fullad bele a kultúra földi-anyagi és testi-lelki javaiba, örömeibe, hanem odafordul a mennyei javak és örömök felé, melyre ezek a múlandók mutatnak. Ábrahám sátorban lakott, nem telepedett le a pogányok városaiban, mert látva azokat, az alapokkal bíró mennyei városra gondolt. Jézus bort ivott tanítványaival, de figyelmeztette őket, hogy ezután nem iszik velük a szőlőtőke gyümölcséből, hanem újat akar és fog inni velük a Mennyei Országában: az örök üdvösség édes, tüzes lelki borát. Van-e szabadsága a keresztyén embernek, hogy éljen a kultúrával, hogy „élvezze“ annak javait? Igen, úgy mint Ábrahám a pogány városok látványát és Krisztus a földi bort. Megtagadván önértékét és önmagában kielégítő voltát, eltaposva benne a kígyó fejét s örömmel élvezve a jelt, a tökéletesség ígértét és előízét.

5. A kultúra nevelés által öröklődik és teljesedik. Mivel Krisztus gyülekezetének megvan a kultúrára vonatkozó parancsa és hite, nevelni is kell ifjúságát és tagjait. Ez kötelessége és soha fel nem adható szolgálata. Nevelőmunkájának éppen az a jelentősége, hogy ebben a világban, ebben az életben tájékoztatja, formálja és helyezi el azokat a lelkeket, akik ama mennyei világ polgáraiul teremtetek s örök polgárjogukért ebben az életben kell döntő harcukat megvívniok. Van-e hát szükség egyházi nevelésre? Nélkülözhetetlenül és feladhatatlanul van. Mert csak ez a nevelés tud ilyen tájékoztatást, formálást és elhelyezést adni ebben a világban. „Minden a tiétek, ti pedig Krisztuséi vagytok.“ De ehhez a feladathoz az egyházi nevelésnek hozzá kell alakulnia, meg kell újulnia, valóban a hívő értelem és akarat táplálójává és művelőjévé kell szentelődnie.

TARTALOMJEGYZÉK

	Oldal
Előszó — — — — —	3
Gyülekezet és egyéni lélek a lelkipondozásban — — —	5
Egyetemes pápság és gyülekezeti szolgálat a lelkipondozásban — — — — —	16
Egymás terhét hordozzátok. Gyülekezeti lelkipondozás	35
A jövőendő egyháza — — — — —	56
A gyülekezeti missziói munka mai értelme és feladatai —	62
Evangélizáció és gyülekezeti misszió — — — — —	77
A zsidómisszió és a gyülekezet — — — — —	86
Egyház és diakónia — — — — —	90
A diakonissza és a világ — — — — —	96
A diakonissza és a gyülekezet — — — — —	105
A theologiai tudomány a lelkipásztorság szolgálatában	110
Magyar református egyházak a „kisebbségi“ sorsban —	114
Isten terve — — — — —	120
Az egyház és a világ — — — — —	126
Kultúra és nevelés — — — — —	145

SZERZŐ 1945. UTÁN MEGJELENT MUNKAI:

Itt és most. 1946. Húsz evangéliumi tanítás.

Döntő napok. 1946. Evangélizációs hétre vezérfonal.

Az ígéhirdetés pecsétje. 1947. A diakonissza szolgálat
alapkérdései. (Ravasz László prédikációjával.)

A gyülekezeti missziói munka mai értelme és feladatai.
1947. ORLE kiadása.

Poiménika. A személyes lelkigondozás tana. 1947. A Ref.
Egyházi Könyvtár XXIII. kötete.

A szabadulás útja. 1948. (Ifj. traktátus, Enyedy Andor és
Ravasz László előadásaival együtt.)

Tájékoztató az Orsz. Ref. Missziói Munkaközösségről.
1948.

Egymás terhét hordozzátok. 1948.

Szerző által szerkesztett kiadványok:

Útmutató a gyülekezeti misszió munkájához I—IV. kötet.
1947—48.

„Ezeket szóljad.” Útmutató az ifj. misszióhoz gyül. veze-
tők számára. 1948.

Református Gyülekezet. Egyházi munkások folyóirata.
1949. márciustól.

Kaphatók a
Református Egyetemes Konvent Sajtóosztályánál.

ÁRA: 20 FORINT

